

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission in Kosovo

NATIONS UNIES
Mission d'Administration Intérimaire des
Nations Unies au Kosovo

PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF GOVERNMENT

**KUVENDI I KOSOVËS
СКУПШТИНА КОСОВА
ASSEMBLY OF KOSOVO**

TRANSKRIPT

**NGA SEANCA PLENARE E KUVENDIT TË KOSOVËS
E MBAJTUR MË 6 DHE 7 KORRIK 2005**

**SA PLENARNE SEDNICE SKUPŠTINE KOSOVA,
ODRŽANE 06. I 07.07. 2005. GODINE**

**Korrik – Juli
2005**

**KUVENDI I KOSOVËS
СКУПШТИНА КОСОВА
ASSEMBLY OF KOSOVO**

RENDI I DITËS

1. Shqyrtimi i gjendjes ekonomike në Kosovë,
2. Shqyrtimi i rekomandimeve për çështjen e pensionistëve në Kosovë.

DNEVNI RED

1. Razmatranje ekonomskog stanja na Kosovu,
2. Razmatranje preporuke o pitanjima penzionera na Kosovu.

AGENDA

1. Deliberation of economic situation in Kosovo,
2. Deliberation of recommendation for pensioners in Kosovo.

TRANSKRIPT

NGA SEANCA PLENARE E KUVENDIT TË KOSOVËS E MBAJTUR MË 6 DHE 7 KORRIK 2005

Seanca u mbajt në Sallën solemne të Kuvendit të Kosovës dhe filloj në orën 10.10. Seancën e kryesoi Akademik Nexhat Daci, kryetar i Kuvendit të Kosovës. Bashkëkrysesues: Gazmend Muhamheri dhe Fatmir Sejdiu, anëtarë të Kryesisë së Kuvendit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Mirëmengjesi. Mirëscardhje në Seancën plenare. Kemi propozim që ta shtojmë rendin e ditës me pikën e tretë: nxjerra e një rezolute lidhur për dhjetëvjetorin e masakrës apo gjenocidit në Srebrenicë, për ç'gjë falënderoj Komisionin tonë funksional që për një kohë shumë të shkurtër mundi ta përgatisë një tekst lidhur me këtë. Jam i mendimit se të gjithë pajtoheni me këtë. Nëse ndokush mendon se duhet ta vëmë në votim formal, atëherë të deklarohemi. Ju faleminderit.

Konstatoj se propozimi u radhit në rend dite.

Më lejon që, para se të fillojmë me pikën e parë – Shqyrtimi i gjendjes ekonomike në Kosovës, t'i jap disa konstatime hyrëse.

Në propozim të Grupit Parlamentar ORA – Kryesia e Kuvendit ka radhitur për rend dite debatin lidhur me gjendjen ekonomike, si çështje mjaft aktuale për Kosovën.

Për ta përgatitur sa më mirë debatin në Kuvend, Kryesia e Kuvendit ka kërkuar nga Qeveria dhe nga Shtylla e katërt e UNMIK-ut - sipas fushës së përgjegjësisë që kanë – në Seancën e sotme të paraqesin informata lidhur me gjendjen dhe problematikën ekonomike në Kosovë. Informatat e prezantuara do të janë bazë për zhvillim të debatit të sotëm.

Në emër të Qeverisë, fjalën hyrëse do ta mbajë Kryeministri zoti Bajram Kosumi, ndërsa në emër të UNMIK-ut zoti Ryker, shefi i Shtyllës së katërt të UNMIK-ut.

Unë do t'ju lutja që para hapjes të këtij debati, me qëllim të menaxhimit të drejtë dhe efektiv të kohës për debat, deputetët që dëshirojnë të marrin pjesë në shqyrtim paraqitjen e tyre ta bëjnë menjëherë përmes fletëparaqitjeve të shpërndara nga Sekretaria.

Gjithashtu më duhet të theksoj, me pëlqimin tuaj, se konform Rregullës 22 pika 7 kohëzgjatja e diskutimit të kufizohet deri në 10 minuta për shefat e grupeve parlamentare, kurse për deputetët deri në 5 minuta. Unë po them se ky propozim kërkon miratim formal. Në Kryesi ne kishim një propozim që deputetët ta kenë të drejtën e diskutimit deri në 7 minuta, kurse të tjerët 12 minuta. Debat nuk ka lidhur me këtë. Unë thash kërkoj të përcaktohem. Nëse vendos seanca, unë nuk kam propozim tjetër. Unë ju informova për këtë marrëveshje dhe për çështje që kemi propozuar në Kryesi.

Prandaj e vë në votim. Kush është për propozimin e Kryesisë, sikur thash, le ta çojë dorën. – Ju faleminderit.

Kush është kundër propozimit të Kryesisë? Le të numërohen votat.

A ka abstenime? Nuk ka.

75 deputetë janë të pranishëm, 27 vota janë kundër, prandaj aprovohet propozimi.

Sa për ta informuar PDK-ën, po theksoj se nuk është propozim i LDK-ës për t'u bërë këshfu, prandaj duhet të informoheni nganjëherë më mirë. Ju faleminderit.

Po vazhdojmë punën. Lus Kryeministrin e Kosovës, zotin Bajram Kosumi, që ta marrë fjalën lidhur me pikën e rendit të ditës. Foltorja është e juaja, Kryeministër.

KRYEMINISTRI BAJRAM KOSUMI:

I nderuar Kryetar i Kuvendit të Kosovës, deputetë të nderuar, zonja dhe zotërinj,

Me lejoni të përshëndes iniciativën tuaj për të debatuar rreth gjendjes së tanishme ekonomike në vend dhe vështirësive me të cilat ballafaqohemi në realizimin e politikave ekonomike gjatë vitit 2005. Mendoj se kjo iniciativë vie ne momentin e duhur.

Kisha kërkuar edhe një herë prej administratës që ta di se a kanë marrë ende deputetët kopjen e fjalimit që tani bëj?

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Jo, nuk e kanë marrë, sepse vonë e keni sjell, Kryeministër!

KRYEMINISTRI BAJRAM KOSUMI:

Po, por kisha për të lutar ta shpërndajnë tash fjalimin.

Të nderuar deputetë,

Përkundër faktit që tash jemi maksimalisht të preokupuar me progresin e ndjeshëm në realizimin e standardeve prioritare, jemi të vetëdijshëm se proceset pozitive dhe progresi nuk do të jenë të qëndrueshme në asnjërrën prej fushave politike dhe sociale në Kosovë pa hapjen e perspektivave për gjenerim e rritje më të madhe ekonomike, gjenerim të vendeve të reja të punës, buxhet të qëndrueshëm dhe krijimin e kushteve për investime publike dhe private.

Gjendja e tanishme ekonomike karakterizohet me proceset e përshtatjes në konfiguracionin makro-ekonomik si pasojë e zgogëlimit të infuzionit finanziar nga jashtë gjatë dy tri viteve të kaluara. Si rezultat i kësaj rritja ekonomike është reduktuar dukshëm dhe në kushtet ekzistuese në Kosovë ky është një trend i pritshëm.

Megjithatë është vështirë të thuhet saktë se sa është rritja ekonomike, sepse ende nuk është aftësuar Enti Statistikor i Kosovës, Autoriteti bankar i pagesave dhe Njësia makroekonomike që në bashkëpunim me Fondin ndërkombëtar monetar dhe institucionet e tjera të prohijnë tregues të qëndrueshëm mbi situatën ekonomike.

Qeveria është zotuar me Programin e saj që kjo situatë të ndryshohet. Sipas vlerësimeve të Fondit monetar ndërkombëtar, nga nëntori i vitit të kaluar bruto produksi vendor në Kosovë prej 1,9 miliardë eurosh në vitin 2005 do duhej të rritet nominalisht rreth 5% në krahasim me vitin 2004. Ndërkohë maj të këtij viti, Fondi monetar ndërkombëtar vlerëson brutoproduktin vendor në lartësi prej rreth 2,4 miliardësh, dhe vlerëson zgogëlim të tij prej 0.5% në krahasim me vitin

2004. Në një situatë të tillë është vështirë të jepet një përgjigjeje precize se a është rritja ekonomike në Kosovë pozitive apo negative, prandaj kërkohet që vlerësimet të janë të matura dhe të rezervuara.

Vetë fakti se Fondi monetar ndërkombëtar i ka ndryshuar vlerësimet brenda një periudhe të shkurtër kohore - është dëshmia më e mirë për pamundësinë e shpjegimit precizë për këto zhvillime. Në çfarëdo rasti, edhe sipas parametrave të FMN ka rritje ekonomike, por jo në raport me ato të vitit të kaluar.

Megjithatë, fakti se duke filluar nga nëntori i vitit të kaluar kemi një trend vazhdues të rënies së çmimeve konsumuese, të cilat, krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar - janë më vogla për rreth 2% kjo shpreh prezencën e deflacionit i cili ndikon një kontraktim të rritjes ekonomike përkatesisht në praninë e recessionit. Këto lëvizje janë pasojë e dobësive në menaxhimin e proceseve të tranzicionit nga faza emergjente e rindërtimit të pasluftës në zhvillimin e qëndrueshmëri pas vitit 2002. Vazhdimi i një tendencë të tillë do të ndërlidon sitatën ekonomike dhe sociale edhe me tepër, dhe së këndejmi Qeveria e Kosovës që në programin e saj të aprovuar në Kuvend u ka dhënë prioritet masave dhe politikave që duhet të gjenerojnë rritje ekonomike.

Të nderuar deputetë,

Me lejoni tash që tu informoj shkurt për masat që ka ndërmarrë dhe do të ndërmerr qeverisa në këtë situatë në pajtim me Programin e aprovuar në këtë parlament.

Së pari, Baza e mirë legislative. Zyrtarët tanë duke bashkëpunuar me ekspertë të mbështetur nga donatorët, janë duke vazhduar kompletimin e kornizës ligjore për ekonominë, e cila mbështetet në: strukturë të mirë tatimore, administratë moderne tatimore, sistem dhe proces të avancuar buxhetor dhe regjim liberal të tregtisë. Shumë prej karakteristikave të institucioneve në këto drejtime janë më të mirat në tërë rajonin tonë. Ato mund të krahasohen me disa prej shteteve që janë në parahyje në Unionin Evropian dhe mund të krahasohen edhe me disa shtete apo nuk pranuara në Unionin Evropian.

Prioritet iu është dhënë kompletimit të ligjeve prioritare sipas standardeve sepse kjo duhet të hap procesin e e zgjedhjes së statusit final, problem ky i cili pengon progresin ekonomik në përgjithësi sepse kapitali donë siguri afatgjatë dhe askush nuk investon një kapital të madh po pati dilema rreth stabilitetit politik të vendit. Kjo nuk do të thotë që asgjë nuk bëhet apo nuk mund të arrihet edhe në sitatën e tashme derisa statusi te definohet.

Shumë është punuar për të krijuar një themel të fortë për politikat e ardhshme dhe kjo Qeveri është e përkushtuar të sigurojë që progresi të vazhdojë. Caku është që ta vemosim Kosovën në pozitë të mirë për të tjerhequr investime vendore dhe të jashtme.

Korniza e mirëfilltë institucionale të cilën e përmenda paraqet një themel të fortë me të cilin mund të zhvillohet një ambient i favorshëm për investime. Nga të gjitha provat dhe eksperiencat në Ballkanin dhe në Evropën Qendrore, pritet që një ambient i tillë është i domosdoshëm për themelimin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme të cilat janë resursi kryesor për krijimin e vendeve të reja të punës.

Përkundër kësaj pune të mirë, më duhet të them se mosbartja e plotë e kompetencave në fushën e ekonomisë te institucionet e Kosovës ka vështirësuar punën e Qeverisë në këtë fushë dhe arritjen e objektivave tona.

Të nderuar deputetë.

Aktivitetet rreth strategjisë së zhvillimit ekonomik.- Jam i kënaqur që mund të informoj Kuvendin se kemi filluar punën intensive për hartimin e strategjisë së zhvillimit ekonomik të Kosovës. Është themeluar Grupi punues ndërministror, Grupi operacional që do të bashkërendisë aktivitetet me institucionet tona, me komunitetin e biznesit, me shoqërinë civile e tjera në mënyrë që sa më shumë subjekte të kenë pronësi në këtë vizion dhe përvijim të zhvillimit ekonomik. Strategjia do të përfshijë periudhën deri në vitin 2013 dhe kjo përputhet me një proces të planifikimit në shumë vende – anëtarë të Bashkimit Evropian ose kandidate për anëtarësim. Qeveria do të ketë orientimet globale të zhvillimit deri në fund të këtij viti, kurse strategjia do të përfundojë deri kah fillimi i vitit të ardhshëm.

Ky proces i ndërlikuar planifikimi do krijojë një konsensus shoqëror mbi prioritetet e zhvillimit, do ta aftësojë Kosovën për reforma strukturelle dhe mbështetje me të madhe nga Bashkimi Evropian dhe do të zhvillojë kapacitetet tona për menaxhimin modern të zhvillimit.

Në aspektin e planifikimit strategjik, vlen të theksohet gjithashtu se ka vazhduar puna intensive dhe konsultimet e gjera rreth Planit hapësinor të Kosovës. Aktivitetet në nxjerjen e këtij dokumenti me rëndësi të madhe vazhdon sipas planit. Besoj se deri në fund të vitit 2005 do ta kemi të gatshëm Planin hapësinor të Kosovës.

Pothuaj se të gjitha komunat i kanë hartuar dhe miratuar planet e zhvillimit strategjik. Të gjitha komunat që i kanë hartuar planet zhvillimore kanë parashikuar të krijojnë zona industriale. Kyqja e zonave industriale me infrastrukturë komunale si: ujë, kanalizim, rrugë urbane e tjera, janë prioritete komunale, kurse një pjesë e konsiderueshme e komunave e ka të aftësuar këtë infrastrukturë.

Aktivitet jashtëzakonisht intensiv po zhvillohet rreth tejkalimit të vështirësive afatshkurta në energjetikë, por njësoj edhe rreth zhvillnit afatgjatë të këtij sektori të rëndësishëm për zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të Kosovës..

Projekti për strategjinë dhjetëvjeçare për strategjinë e energjisë është gati i përfunduar nga Ministria e Energjisë dhe Minierave dhe plani për implementim është në përgatitje. Strategjia do të paraqitet për diskutim publik para se t'i dorëzohet Qeverisë, dhe unë besoj kjo do të ndodhë nesër, dhe Kuvendi do të jetë i gatshëm për ta aprovuar diku në shtator.

Në këtë fushë aktivitetet e rëndësishme që duhet përmendur:

Banka Botërore është duke i financuar dy projekte për Minierat dhe një tjetër në sferën e energjisë;

Qeveria është ne proces të diskutimit me donatorë të mëdhenj siç është Banka Botërore për propozime dhe strategji për zhvillimin e sektorit të energjisë, për të tërhequr investime të drejtëpërdrejtë nga jashtë të nevojshme për zhvillimin stabil të këtij sektori në pajtim me nevojat e Kosovës; dhe

Qeveria është duke planifikuar mundësinë e futjes së konkurrencës private në prodhimin e energjisë elektrike.

Në kuadër të aktiviteteve për strategjinë e zhvillimit të ardhshëm, në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë po përgatit edhe strategjia e zhvillimit të turizmit dhe Strategjia e zhvillimit të ndërmarrjeve të vogla e të mesme dhe zhvillimit industrial. Po ashtu Ministria e Arsimit,

Shkencës dhe Teknologjisë është duke punuar strategjine e zhvillimit të arsimit të lartë me aspektin e saj buxhetor.

Më lejoni në vijim të përqendrohem në fushën e politikave ekonomike. Një aktivitet i rëndësishëm është zhvilluar edhe në përparimin e procesit buxhetor. Ne kemi për herë të parë në Qeverinë e Kosovës një projekt të hartuar nga Ministria e Ekonomisë dhe Financave të kornizës afatmesme buxhetore për vitin 2006, 2007 dhe 2008. Përqendrimi ynë ka qenë ta menaxhojmë sa më mirë buxhetin e vitit 2005 dhe të fillojmë dizajnimin e buxhetit e vitit 2006. Kjo kornizë është aprovuar nga Qeveria dhe kufijtë e shpenzimeve të përgjithshme për tri vitet në vijim janë të pranuara nga Këshilli Ekonomik Fiskal në të cilin tashmë e udhëheq unë.

Është një e arritur e rëndësishme që buxheti i vitit 2005 të financohet plotësisht nga të hyrat vetanake. Edhe pse shpenzimet totale të parapara për 2005 janë 11 milion euro më të vogla se sa 2004-tën përsëri ka një deficit prej 95 milion euro i cili mbulohet nga keshi i akumuluar me herët. Tash për tash buxheti i 2005-tës është në përputhshmëri me parashikimet.

Ministria e Financave ka marrë hapa për përmirësimin e administratës tatimore për grumbullimin e të hyrave buxhetore nga taksat brenda territorit të Kosovës. Korniza afatmesme buxhetore projekton që deficiti buxhetor të evitonet plotësisht deri në fund të vitit 2008. Përkundër shkurtimeve të harxhimeve buxhetore, të hyrat buxhetore janë në kontinuitet në rritje. Ministër Haki Shatri do të flas më detajisht për rëndësinë e këtyre zhvillimeve sot para jush. Gjatë periudhës janar-maj në këtë drejtim ka rezultate evidente dhe është e mundur që të hyrat t'i tejkalojnë ato të planifikuara. Në anën tjetër, pritet nga ministritë dhe agjencionet tjera shpenzuese të rrisin shpenzimet deri në fund të vitit.

Qeveria po merr hapat e duhur që të sigurojë që Kosova të zbatojë më efktivisht politikën e taksave. Çdo ditë më shumë elemente të të hyrave janë tani duke u bërë subjekt i tatimit. Kjo do të zgjerojë bazën tatimore dhe të ndihmoj të mbahet niveli i tatimeve më i ulëti në rajon. Kjo do të ndihmoj që të stimulojë biznesin dhe aktivitetet tjera ekonomike.

Detyrimet doganore dhe tatimi mbi makinat janë shfuqizuar dhe zhvendosur ne një obligim Akcize për veturat. Të hyrat prej këtij tatimi në princip do të kishin mund të përdoren ne një fond special për rrugët. Qeveria është duke e shqyrtuar këtë mundësi që të themelojë një fond të veçantë për ndërtimin e rrugëve të reja. Makinat më të vjetra se 8 vjet nuk do të lejohen të importohen në Kosovë. Kjo do të ndihmoj në përmirësimin e ambientit.

Kodi i doganës tani më është unifikuar me rregulloren e re të UNMIK-ut. Kjo paraqet futjen e një sistemi efikas për kontrollimin dhe mbledhjen e taksave ne akcizë në Kosovë.

Më lejoni tash t'i them disa fjalë rreth privatizimit. Procesi i privatizimit ka një dinamikë të re dhe premtuese gjatë katër muajve të fundit me ndryshimet që janë bërë në rregulloren e AKM dhe me një bashkëpunim të ri të mirë të Qeverisë së Kosovës me UNMIK-un dhe institucionet e tjera ndërkombëtare. Brenda kësaj periudhe janë shpalur katër rrathë te rrij për privatizim dhe presim që deri në vjeshtë numri i ndërmarrjeve të përfshira në procesin e privatizimit të kalojë 100-shin.

Meqenëse privatizimi ka pasur ngecje të theksuara në fazën e kaluar kjo ka ndikua negativisht në shumë aktivitete të tjera ekonomike dhe në rritjen e përgjithshme ekonomike.

Ndërmarrjet publike kanë hyrë në proces të korporatizimit gjë që është e nevojshme për të tjerhequr investorë potencial. PTK-ja dhe Aeroporti janë transformuar në ndërmarrje Holding dhe së shpejti do të bëhen ndërmarrje me letra me vlerë të përbashkëta, formalisht si pronë të AKM-së. Kjo do ti bëj këto dy ndërmarrje më atraktive për mbështetje financiare.

Qeveria e Kosovës ka shqyrtuar politikat e privatizimit në Kosovë dhe ka bërë rekomandimet që kompetencat e privatizimit të transferohen te qeveria e Kosovës.

Ndërsa sfera e investimeve, ajo vendore si dhe e huaj është një ndër më të rëndësishmet për zhvillimin e Kosovës. Disa nisma janë në proces të cilat kanë cakun të krijojnë një themel të qëndrueshëm për zhvillim. Jemi duke bërë përpjekje për krijimin e parakushteve për investimin e diasporës tonë sepse llogarism që diaspora është një prej investorëve më potencial. Duhet përmendur rasti i mirë i garacioneve që ka dhënë OPIK-u për investimet amerikane në Kosovë.

Projekti i Ligjit për investime të huaja është aprovuar nga Qeveria dhe do t'i dërgohet Kuvendit. Ky ligj do të shërbejë për të siguruar kornizë ligjore dhe sigurinë në investimet e huaja. Investorët e huaj janë sipas ligjeve tona, të barabartë me investorët e vendit.

Një hapë pozitiv është bërë me marrëveshjet me dy Banka. Në emër të institucioneve të Kosovës, UNMIK-u ka negociuar dhe përfunduar Marrëveshje me Bankën Evropiane për Investime dhe me Bankën Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim për të siguruar huazime me të cilat bankat vendore mund t'u jepin kredi ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme.

Dje, 18 licencat e para për miniera janë dhënë dhe ky është po ashtu po ashtu një hap përpëra drejt gjenerimit ekonomik.

Një marrëveshje për mbrojtjen e investimeve është përfunduar me Turqinë e cila do të siguroj tretman të barabartë dhe transparent për investorët nga Turqia në Kosovë dhe për investorët Kosovarë në Turqi. Kjo është me rëndësi për të promovuar prezencën dhe imazhin e Kosovës në komunitetin ndërkombëtarë.

Brenda Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, ekzistojnë dy agjencione: Agjencioni për Regjistrimin e Bizneseve dhe Agjencioni për Standardizim të cilat ndihmojnë per përmasimin e klimës investive ne Kosove. Në të ardhmen edhe Zyra për promovimin e investimeve do të shndërrohet në agjencion ekzekutiv e cila do të jëtë një bazë reale dhe e sigurt për promovimin e investime të jashtme në Kosovë.

Formimi i këtyre agjencioneve pa dyshim se është një bazë e mirë për kanalizimin e nevojave të vendit për një zhvillim më të lartë ekonomik nga projektet të cilat do të realizohen përmes këtyre agjencioneve. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë ka mbajtur një promovim të Biznesit në Prishtinë ditëve të kaluara me sukses të madh.

Një prej aktivitetave gjithashtu shume me rëndësi të MTI per zhvillim ekonomik të Kosovës është ndërtimi i hapësirave të punës dhe promovimi i ndërmarrësise ku përfshihen:

- Parku i biznesit në Mitrovicë;
- Parku industrial në Drenas,
- Inkubatori i biznesit në Shtime dhe Deçan.

Qeveria bazuar në analizat e yeta, të Bankës Botërore, Agjencionit Evropian për Rindërtim, është duke u përgatitur që të presë investime të kapitalit të huaj në katër fusha prioritare: në prodhim të energjisë elektrike; në shfrytëzim të minierave; në telefoni dhe infrastrukturë rrugore, Kosova në këto fusha ka përparësi në krahasim me vendet e rajonit.

Kam kënaqësinë të informoj Kuvendin se Marrëveshja për tregti të këtë me Maqedoninë është kompletuar dhe është në fazën finale të nënshkrimit. Ky është një hap i rëndësishëm për inkudrimin e barabartë të Kosovës në tregtinë rajonale dhe më gjërë. Kosova dëshiron të mbanë marrëdhënie tregtë jodiskriminuese me fqinjët e saj. Për arsyen se produktet e naftës, për

shembull, tani do të kenë obligime tatinore më të larta të cilat do të shuhën deri në vitin 2008, buxheti do të përfitoj nga këto të hyra më të larta. Po ashtu edhe shumë prodhime të tjera bujqësore janë të mbrojtura me këto politika. Po ashtu është duke u negocuar edhe marrëveshja për tregti të lirë me Bosnje e Hercegovinën, ndërsa më herët ka qenë e nënshkruar me Shqipërinë.

Në fushën e bujqësisë kanë vazhduar përpjekjet për të siguruar se politikat tona mbështetëse për bujqësinë në kuadër të mundësive të kufizuara buxhetore të vazhdojnë. Iniciativa e vitit të kaluar për të hequr tarifat doganore për pajisjet në bujqësi është një shembull i mirë. Ministria e bujqësisë është në proces të hartimit të planit zhvillimor për bujqësi dhe vendet rurale. Qeveria gjithashtu ka propozuar një mbrojtje sezionale për disa produkte bujqësore që i nënshtronë konkurrencës jolojale.

Në tregti me produkte bujqësore është me rëndësi që Kosova të ketë marrëdhënje të mira me fqinjët e saj. Në këtë përbërje, ndaras prej Marrëveshjes për tregti të lirë, Ministria e Bujqësisë ka përpiluar një Memorandum të bashkëpunimit me Ministrinë e Bujqësisë së Maqedonisë.

Në fushën e transportit, Qeveria parashevë që infrastruktura rrugore të jetë fushë shumë me rëndësi për investime të kapitalit të huaj dhe vendor. Kosova duhet të ketë qasje në korridorin e tetë dhe korridorin e dhjetë. Kosova duhet të jetë edhe në aspektin rrugor, sikur në aspektin gjeografik, udhëkryq ndërkombëtar. Në gusht të këtij viti parashihet të kryhet projektanaliza për ndërtimin e autostradës Merdare-Prishtinë-Vërmicë. Financimi i këtij projekti është me shumë rëndësi. Mendohet të jetë projekt i financuar nga kapitali i përzier publik dhe privat. Ligji për koncesion është përpiluar dhe është në procedurë në Kuvendin e Kosovës.

Sa i përket punës dhe mirëqenies sociale, programet që vijnë nga kjo fushë, marrin pjesën më të madhe të buxhetit të Kosovës. Pavarësisht nga presionet dhe burimet e kufizuara, Qeveria ka arritur të ruaj një vlerë të pensionit bazë dhe atij për persona me aftësi të kufizuara si dhe për përsitime tjera sociale.

Një projektligj i ri për nxitjen e punësimit dhe mbrojtjen e të papunëve është duke u shqyrtuar. Kur të aprovohet ky ligj do të ndihmojë që sistemet e mbrojtjes sociale të janë më gjithëpërfshirëse dhe ta përafrojnë Kosovën me praktikat e Bashkimit Evropian.

Në procesin e zhvillimit, shëndetësia ka rëndësi kyçë. Burimet janë të kufizuara. Ka mungesë të mjekëve të mirë dhe të njësive të kujdesit shëndetësor. Për këtë arsy, Ministria e Shëndetësia ka hartuar një Plan Strategjik për të përmirësuar shëndetësinë në Kosovë për periudhën 2005-2015. Procesi i zbatimit të këtij plani, tanimë, ka filluar. Një pjesë e këtij procesi është për të siguruar se shërbimet e kryera janë të decentralizuara për të qenë më efikase në kryerjen e shërbimeve. Në Prizren, për shembull, një njësi e re e pediatrisë është kompletuar dhe puna gjithashtu ka filluar në një objekt shëndetësor në Pejë.

Dhe, pak para fundit, më lejoni të them pak fjalë për punësimin dhe papunësinë. Qeveria është e vetëdijshme për seriozitetin e situatës dhe ndanë brengen me ju se problemi i papunësisë po bëhet gjithnjë e më brengosës dhe se numri i të papunëve të regjistruar po vazhdon të rritet. Pa marrë parasysh se cila normë e papunësisë është e saktë - ajo rrëth 30-35% si thotë Fondi monetar ndërkombëtar dhe Banka botërore, apo shifra e UNDP-isë dhe institucionë kërkimore vendore që është diku rrëth 40-45%, megjithatë niveli i papunësisë është tejet i lartë dhe i papranueshëm në aspektin social, ekonomik dhe politik. Më lejoni të bëj një digresion të vogël: norma papunësisë që përmendet në folje të përditshme se është prej rrëth 60 dhe 70% është shumë larg realitetit. Nuk ka të bëj fare me realitetin.

Së këndejmi, në bazë të programit të saj, Qeveria është duke shqyrtuar edhe një varg masash të tjera të cilat duhet të krijojnë kushte për gjenerimin e rritjes ekonomike dhe mbi këtë bazë rritjes së punësimit, uljes së varfërisë dhe forcimit të qëndrueshmërisë buxhetore. Këto masa do të kenë të bëjnë me një serë aktivitetesh si:

1. Rritja e kapaciteteve të qeverisë për absorbimi i kompetencave nga UNMIK – u për transferim gjatë vitit 2005;

2. Politikat fiskale (analiza e zbatimit të TVSH, rritja e mëtejme e te ardhurave tatimore nga TVSH e brendshme, tatimi në pronë dhe të ardhurat dhe lehtësitet e mëtejmë tatimore për import te pajisjeve që gjenerojnë punësim;

3. Financimi dhe klima investuese dhe format e mobilizimit të resurseve, e që janë:

- Rritja e sigurës së invetsimve – zbatimi i ligjit për hipoteken dhe pengun me prioritet nga gjykata;

- Analiza e fizibilitetit të formimit të Fondit Zhvillimor të Kosovës në aspektin e burimeve dhe menxhirimit;

- Nxjita e bashkëpunimit me bankat e jashtme dhe FMN për linja kreditore për prodhim dhe export, dhe

- Analiza e efektit recessiv të mjeteve të tërhequra nga qarkullimi në treg, siç janë fondet e privatizimit, pensionet, depozitet dhe efektit të tyre në reduktimin e kërkesës dhë aktivitetit biznesor.

4. Privatizimi të zhvillohet me rrjedhë normale dhe në mënyrë efektive, që do të thotë:

- Hartimi i planit dinamik dhe i programit të privatizimit;

- Shqyrtimi i mundësive për formimin e Fondit të privatizimit nga vlera e aseteve te shitura dhe përdorimi i tij për nevoja zhvillimore paralelisht me krijimin e një fondi të restituimit për të adresuar kërkesat e kreditoreve 20-30% nga astet e shitura; Sektori social dhe edukimi; Universiteti; Analiza e efektivitetit të buxhetit social, e tjera.

Kjo duhet te jetë një pako e masave e orientuar për te dinamizuar rritjen ekonomike dhe punësimin. Janë duke u analizuar aspektet legale dhe implikimet buxhetore të masave të përmendura dhe pas kësaj Qeveria ne pako ose gradualisht do t'i vë ato në veprim sipas prioriteteve të programit të saj. Qeveria është duke përgatitur raportin e punës 100 ditore në të cilin do të keni mundësi të shikoni në detaje dhe projektet ekonomike.

Marrë parasysh faktorët që i përmenda deri më tash, dhe megjithë vështësitë e trashëguara nga e kaluara, Kosova me sukses po kalon nga fazë e rindërtimit në fazën e një zhvillimi ekonomik të qëndrueshëm. Këta parametra dëshmojnë se në Kosovë ka një zhvillim ekonomik pozitiv por që është i penguar nga moszgjidhja e statusit final të Kosovës.

Ne si Qeveri po punojmë për zhvillim ekonomik në përputhje me rregullat dhe standarde Unionit Evropian, të cilat standarde bëjnë të mundur integrimin e shtetit të ardhshëm të Kosovës drejt familjes së shteteve evropiane. Unë besoj fuqimisht në punën e mirë në këtë drejtim të Qeverisë dhe në qëndrueshmërinë ekonomike e financiare të Kosovës në të ardhmen. Ju faleminderit për vëmendjen.

(duartrokitje)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Kryeministër, ju faleminderit. Fjalën e ka udhëheqësi i Shtyllës së katërt zoti Ryker. Zoti Ryker foltojë shtë e juaja. Urdhëroni.

SHEFI I SHTYLLËS SË KATËRTË JOAKIM RYKER:

Zoti Kryesues, zoti Kryeministër, ministra, deputetë, zonja dhe zotërinj, mirëmëngjesi, dobro jutro,
Eshtë një njeri madh dhe privilegji që kam rastin sot t'ju flas juve në Parlamentin e Kosovës. Ju faleminderit për këtë mundësi.

(Vazhdon transkriptimi nga përkthimi simultan anglisht-shqip)

Do të vazhdoj tanë në gjuhën angleze. Tema për të cilën do të flas është ekonomia në Kosovë dhe derisa unë jam plotësisht i vetëdijshëm për faktin se ka përgjegjësi të kaluara dhe rezervuara pak do të ketë kuptim nëse unë do të kufizoheshë vetëm në vërejtje përsa i përket vetëm përgjegjësive ose kompetencave të rezervuara.

Në këtë kohë kur kemi ndryshime të mëdha, me shqyrtimin gjithpërfshirës që po vazhdon, më shumë se kurdoherë më parë, IPVQ-ët dhe PSSP varen nga njëri-tjetri. Vetëdijesimi mbi rolet tonë të ndryshme na bëjnë që ne të punojmë së bashku në mënyrë transparente dhe me plot besim. Sikur PSSP dhe të gjithë kolegët e mi, unë jam i përkushtuar që ta bëjë këtë.

Zhvillimi ekonomik në Kosovë përballet me sfida të trefishta. Ne kemi të bëjmë me ekonominë transformuese që po transferohet nga lufta në paqe, si një ekonomi transformuese që po shndërrohet nga një ekonomi tipike komuniste në një ekonomi të tregut dhe mbi të gjitha ne nuk kemi akoma të zgjidhur çështjen e statusit përfundimtar. Përkundër këtij historiku, përpjekje të mëdha po bëhen nga IPVQ dhe UNMIK-u kur kemi të bëjmë me Kornizën kushtetuese për një ekonomi funksionale të tregut, duke përfshirë edhe të drejtat pronësore.

Ministri Shatri dhe unë jemi të bindur se pesë objektivat e standardeve janë të përbushura, m'u për shkak se kemi zhvillime pozitive dhe merita për këtë iu përket edhe donatorëve. Në këtë kontekst, të shtoj se ne sikurse AER-i dhe donatorët tjere, fuqishëm mbështesim përpilimin e një strategjie afatmesme dhe përpilimin e një plani strategjik për Kosovën dhe jemi mirënjohës që Kryeministri ka kërkuar që projekti i parë të jetë gati rrithë mesit të këtij viti. Jam plotësisht i bindur se ky plan do të tregojë se Kosova nuk është një vrimë e zezë por që Kosova ka rastin të ketë një ekonomi të qëndrueshme dhe që do të mbështetet në përparësitë e saj komparative ose krahasuese ku do të depërtojnë në tregun regional sipas standardeve evropiane dhe çka është më me rëndësi me një perspektivë evropiane, siç është rikonfirmuar tash së voni nga Këshilli Evropian, më 16 dhe 17 qershor. Mirëpo a mund të kthejmë në besimin, siç do të thoshte Komandanti i KFOR-it dhe a mund të bëjmë një zhvillim ekonomik këtu tanë. Nuk ka dyshim se përkundër kornizës ligjore dhe kushtetuese zhvillimet aktuale ekonomike janë brengosëse.

Ne jemi tanë në një rrithë vicioz ku kemi një zhvillim të ulët ekonomik nëse mund të them sepse kemi fare zhvillim të papunësish së madhe, një jobalance të madhe tregtarë dhe përkufizime të mëdha fiskale. Si mund të dalim nga ky rrithë vicioz? Është e qartë dhe unë jam plotësisht i bindur se plani zhvillimor i Kosovës do ta tregojë këtë. Neve na ncvojiten nxitje ose shtytje të mëdha në formë të investimeve, veçanërisht në sektorin privat.

Kryeministri aludoi në këtë. Nëse zgjidhet çështja e statusit, kjo natyrisht se do ta lehtësojë investimin privat në Kosovë. Mirëpo ne nuk kemi kohë, dhe nuk duhet të humbim asnjë ditë në Kosovë. Ne duhet të bëjmë çmos sipas rrëthanave aktuale që të joshim investorët dhe këtë fundi i fundit ua kemi borxh të papunësuarve, veçanërisht atyre që janë të papunë dhe i përkasin rinisë. Si të dalim pra nga rrëthi vicioz? Është çështja që të përforcojmë privatizimin. Për këtë arsyen publikisht kam shprehur zotimin tim duke privatizuar 90% të vlerës së ndërmarrjeve shoqërore brenda një viti, domethënë deri në verë të vitit 2006. Nëse ne punojmë shumë dhe jam i sigurt se zotëri Dugolli dhe IPVQ-ët e anëtarët e Bordit do t'i përkushtohen kësaj për ta përplotësuar këtë objektiv, sepse privatizimi tanë është kthyer në binarë të shëndoshë dhe ne duhet ta mbajmë ashtu deri sa të kryhet puna. Kjo gjithashtu ka të bëjë edhe me inkorporimin e ndërmarrjeve publike, që është proces në vazhdim e sipër.

Një mënyrë tjetër se si ne mund të marrim impulse për të dalë nga rrëthi vicioz është investimi në sektorin privat të energjetikës, minierave dhe mineraleve ku Kosova ka një përparësi të madhe dhe Ministri Çeku vetveti paraqet një përparësi komparative. Ne dje kemi qenë të pranishëm ku Komisioni i pavarur për miniera dhe minerale ka lëshuar licencë. Për Komisionin e pavarur dhe me rregullatorët tjerë të pavarur tanë do të jetë shumë më lehtë që ne të bindim investorët e jashtëm se tanë është momenti që të kthehen në Kosovë apo të vijnë në Kosovë sepse Kosova është e gatshme dhe se pionierët do të kenë përparësi më të mëdha. Disa investorë e kanë kuptuar këtë porosi të qartë, ndërsa të tjerët po bëjnë studime. Banka Botërore dhe studimet e "gji-a-e-sit" po bëjnë disa studime dhe po hulumtojnë tregun e Evropës Juglindore, një studim që është iniciuar nga Unioni Evropian. Në këtë kontekst është shumë me rëndësi që ne të potencojmë se investorët e jashtëm mund të përsitojnë dhe Kryeministri këtë e potencoi, jo vetëm nga garancitë investuese bilaterale dhe multilaterale mirëpo edhe nga huat që do të jepen. Disa projekte të përgatitura nga Banka Botërore janë në vazhdim e sipër. Natyrisht zhvillimi i sektorit privat ka nevoja më të mëdha sesa investimet e drejtpërdrejta të jashtme, ka nevojë shumë më tepër, ka nevojë për një treg lokal të kredive ose veçanërisht për ndërmarrje të vogla e të mesme, ka nevojë për qasje në kredi me kushte të arsyeshme. Në këtë aspekt, disa janë të pakënaqur me sistemin bankar të Kosovës dhe ka thash-e themë se kjo ky është një problem i furnizimit, se baza e bankave nuk është e mjaftueshme përritjen e huave dhe përmirësimin e kushteve. Për këtë arsyen sugjerohet që disa fonde publike të cilat janë duke përcjellur rregullat bankare duhet të investojnë parat e tyre ekskluzivisht në bankat e Kosovës.

Zonja dhe zotërinj,

Për momentin kjo nuk është e mbështetur me fakte. Furnizuesit dhe bazat depozituese të sistemit bankar nuk është faktori limitues. Faktori limitues është pala kërkuese. Akoma ka mungesë të planeve të bizneseve, ka gjithashtu mungesë të njohjes së kolateraleve dhe projekteve bankare dhe kjo është ajo kur ne duhet të përqendrohem. Ne të hënën kemi parë iniciimin e një projekti për një fshat ndërkombëtar ku ne do të zhvillojmë më tej hipoteka dhe kjo është vërtetë me rëndësi në këtë kontekst. Natyrisht, kur ne flasim për huat koncesionale atëherë është një situatë krejtësisht tjetër. Është me rëndësi që investorët kyç të kenë linja kreditore të hapura me bankat lokale, të cilat do t'i hapin dritaret për kredi për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, të ashtuquajtura "dritare për mikrofinancime". Fondi Evropian për Kosovën bashkërisht është themeluar nga KEW dhe Agjencioni Evropian për Rindërtim dhe Korporata Zvicerane. Ky është shembull shumë i mëri për shkak të karakterit përtëritës të fondeve, atëherë ne kemi rrëth 20 milion euro, domethënë është dyfishuar më tepër, dhe 52 milion euro iu janë shpërndarë ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme dhe ekonomive familjare në mbarë Kosovën. Ky Fond Evropian për Kosovën do të transferohet në një fond më të madh evropian për Evropën Juglindore dhe për një sërë arsyesh kjo ka gjasa që të rezultojë me një rritje të fondeve për Kosovën. Ministri Shatri dhe unë e kemi mbështetur këtë instrument sepse do të na ofrojë mundësi për mikrofinancime në Kosovë, financim me kushte të arsyeshme.

Zonja dhe zotërinj,

Buxheti i konsoliduar i Kosovës është nën kufizime të mëdha dhe përmomentin nuk ka qasje për hua. Në anën tjetër Kosova ndodhet në një fazë ku ekonomia e saj po zhvillohet dhe akoma ka nevojë për investime të mëdha në infrastrukturën publike duke përfshirë edhe investimin në ndërmarrje publike siç është KEK-u që ka nevojë të arrijë një furnizim 24-orësh për qytetarët sa më shpejt që është e mundur. Do të jetë e pamundur të mbyllim këtë hendek në mes nevojave investuese dhe fondeve investuese në buxhetin e konsoliduar të Kosovës për vitin 2006 e më tej, edhe nëse grumbullimi i taksave vendore rritet dhe baza e grumbullimit të të ardhurave.

Për këtë arsyen Ministri Shatri dhe unë kemi mirëpritur propozimin e PSSP që Banka Botërore dhe Unioni Evropian të konvokojë një konferencë ndërkombëtare të donatorëve nëse plotësohen kërkesat e Fondit Ndërkombëtar Monetar.

Tani t'i kthehem asaj që thash në fillim. Jam plotësish i bindur se plani për zhvillimin e Kosovës do të tregojë se Kosova nuk është një vrimë e zezë por se Kosova ka një rast të ketë një ekonomi të qëndrueshme që do të mbështetet në përparësitet e saj komparative të integruar plotësish në tregun regional sipas standardeve evropiane dhe me një perspektivë evropiane.

Rëndësia e krijimit të një tregu regional sipas standardeve ndërkombëtare dhe një perspektivë evropiane, e mbështetur nga Pakti i stabilitetit dhe Unioni Evropian nuk mund të mbivlerësohet. Ky treg është shumë më tepër se sa një rrjet i marrëveshjeve përtregti të lirë.

Ne të gjithë e dimë se tash Kosova do të lidhë edhe një marrëveshje tjetër me Maqedoninë dhe me të tjeterët. Ky treg duhet të jetë një motor shumë i fuqishëm që do t'ju mundësojë liri të lëvizjes së njerëzve dhe liri të kapitalit dhe të investimeve. Ka dimensione të mëdha politike sepse ka të bëjë me lirinë, një liri që këtu ka munguar për një kohë shumë të gjatë. Nëse Kosova e ndjek këtë rrugë, atëherë ajo do të jetë e suksesshme para dhe pas statusit të saj.

Nëse Kosova e ndjek këtë rrugë, ne mund të kthejmë besimin dhe mund të zhvillojmë ekonominë këtu. Ju faleminderit shumë.

(Duartrokutje)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit zoti Ryker. Para se të hapim debat, kam një vërejtje. Dy vetë nuk e kanë instaluar kartelën - 91 deputetë janë të pranishëm në monitorin tim, 93 në letër, prandaj nëse i kanë me veti kartelat le t'i instalojnë.

Hapim debatin. Ftoj përfaqësuesin e ORA-s, së propozues të misionit, që të marrë fjalën për këtë debat. Urdhëroni.

DEPUTETI VETON SURROI:

Ju faleminderit për xhentilesë zoti Daci! Zonja dhe zotërinj, të nderuar kolegë, e nderuara Qeveri,

Kosova ka, sipas burimeve të furnizuesve, 1100 pika benzini - 1100 pompa të benzinit. Në rrugën prej Prishtine deri në Han të Elezit, janë diku 43, sipas logaritjes së fundit, nëse njeriu niset javën e ardhshme do të jenë 44 me siguri. Kjo shifër e pikave të benzinit apo pompave e tregon mungesën e vizionit ose vizionin e ndërtimit ekonomik në Kosovë. Vlera e këtyre pompave në treg, realisht ose minimalisht do të ishte diku 1 miliard euro. Këto 1 milion euro janë derdhë në zhvillimin e pompave sepse në atë kohë - në gjashtë vitet e kaluara - benzinë dhe

tregtia me benzinë posaçërisht nëse kjo tregti ka qenë e kontrabanduar ka qenë e vëtmja formë e leverdisë ekonomike në zhvillimin privat. Një miliard euro janë gjysma e mjeteve të cilat Bashkimi Evropian, në tërësi, i ka dhënë Kosovës për rindërtimin e saj në periudhën e paslufitës.

Problemi i zhvillimit ekonomik gjithmonë trajtohet në dy forma: njëra është mungesa e parasë, tjetra është mungesa e kapacitetit menaxhues me ato para. Në rastin e Kosovës, pas luftës, problemi esencial nuk është mungesa e parasë, është problemi i mungesës së menaxhimit të parasë.

Nëse ekziston mungesa e menaxhimit, e kapacitetit menaxhues me para, pas një kohe kjo shndërrohet në mungesë paraje dhe në këtë fazë jemi sot. Kemi deflacion dhe deflacioni do të ishte një lajm i mirë për të gjithë qytetarët sepse po bijnë çmimet, por arsyi themelore e deflacionit është se ekziston mungesa e kërkësës së produkteve, gjegjësisht mungesa e kapacitetit blerës të qytetarët. Kemi rritje të kredive, kemi rritje dhe kërkësë të kredive nga ana e qytetarëve në bankat komerciale por kjo rritje e kredive nuk është rritje për kredi zhvillimore, është rritje për kredi mirëmbajtjeje të kapacitetit ekzistues ekonomik.

Për këtë nuk ka ilustrim më të mirë se sa vlera e parasë në tregun tonë. Në raportin të cilin na e dha Kryeministri, u treguan dy çështje themelore. U tregua se ekziston mungesa e vizionit të zhvillimit makroekonomik e cila do të na përgjigjej, se si do të ndërrohet kahja e zhvillimit të Kosovës dhe çështja e dytë është, nëse keni vërejtur, mungesa e terminologjisë themelore që të shkojë në zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik të Kosovës.

Kemi një raport nga Kryeministri i cili derivohet nga formulimet e përgjithshme të cilat i jep Banka Botërore, rekomandime të përgjithshme të cilat i jep Banka Botërore dhe NGJO të cilat janë të lidhura në raportim.

Vlera e parasë dhe indikatori themelor i matjes së ritmit ekonomik është vlera e parasë – tregon diskrepancën e madhe në mes Kosovës dhe tërë rajonit apo Evropës në tërësi. Kosova, vendi më i varfér në rajon, e ka paranë më të shtrenjtë kur duhet të merret kredi, e ka paranë më të lirë kur duhet eksportuar atë jashtë dhe vendosë në bankat komerciale të huaja. Ky është realiteti. Ekonomia, zhvillimi i ndërmarrjeve të vogla, të mesme, të mëdha – të gjitha – bujqësia nuk mund të zhvillohet me norma interesë prej 13 deri 15% dhe me kredi të cilat maksimalisht mbërrinjë 3 vjet. Kjo nuk mund të bëhet në një shtet të pasur si Amerika, e lëre më në një vend – të këtillë çfarë është Kosova. Ky është realiteti dhe këtë duhet sulmuar. Çfarë do të jetë politika makroekonomike, e cila do ta zgresë shkallën e interesit me mjete ekonomike, pra po them me mjete financiare e të tjera.

Sot gjysma e kësaj paraje ekzistuese gjendet në bankat komerciale, gjysma në buxhetin e Kosovës. Përfaqësishët është një shumë e njëjtë prej 700 milion në njëren dhe 700 milion në anën tjeter. Kjo tregon: pamjaftueshmërinë, pas një periudhe të gjatë stagnimi. Kosova ka stangim ka katër vjet ose tre vjet dhe tash ka hyrë në fazën e degradimit në rritjen negative ekonomike.

Nëse nuk ekziston një projekt i zhvillimit ekonomik, ekziston një projekt i cili siç na thuhet do të zhvillohet tash e tutje, do të ishte mirë që Qeveria në këtë osc në mbledhjen e ardhshme – a në mbledhje të ardhme t'na paraqiste se si do të jenë ato masa urgjente, të cilat duhet të ndërmerrin sot. Duhet të kihet një afatizim. Nuk mund të thuhet se Kosova do t'i ketë punët më mirë me planin e zhvillimit kombëtar sipas modelit të Bashkimit Evropian nëse ky plan do të përmbyllët diku në fund të vitit 2006 ose kah mesi i vitit 2006. Kosova do t'i shpenzojë edhe 12 muaj të tjerë në implementimin e marrëveshjes për statusin, sepse do të ketë një lloj marrëveshjeje për

statusin, dhe konsekuençat. Kjo në aspektin ekonomik, do të thotë dy vite të humbura me mungesë intervenimesh.

Në këtë drejtim, do të ishte mirë të na thuhet çka do të bëhet në politikën kredituese, do të ishte mirë të na thuhet çka do të bëhet në politikën e investimeve të brendshme, çka do të na thuhet për pjesët tjera të menaxhimit të – siç u tha – suksesit qeveritar e ky është në fushën e financave.

Kryeministri përmendi 3 fusha ku evidencohej suksesi. Tha: tatimi, menaxhimi i buxhetit dhe tregtia liberale. Të ju them se të gjitha, të tria këto, e vënë Kosovën dhe afarizmin kosovar në një pozitë inferiore karshi të tjerve.

Tatimi.- TVSH mblidhet kryesisht në kufirin e Kosovës, ekziston mungesa e shtrirjes së tatimit në nivel horizontal dhe kjo e vë afaristin kosovar në disavantazh me afaristë tjerë. Afaristi tjetër i Maqedonisë, a i vendeve tjera, e prodhon mallin dhe pastaj paguan TVSH-ën, afaristi kosovar duhet të importojë, të paguajë TVSH dhe pastaj – dikur – të plasojë mallin e tij e të marrë TVSH-ën. Mungesa e shtrirjes horizontale natyrisht do të thotë mungesë e mbushjes së buxhetit dhe dënim i afaristëve më të mirë, sepse afaristët më të mirë duhen të jenë ata që e paguajnë në kufi.

Buxheti.- Do të ishte joserioze të thuhet se menaxhimi i buxhetit të Kosovës është shumë më i mirë sesa menaxhimi i buxhetit të vendeve tjera. Së pari, sepse është buxheti më i varfér dhe së dyti sepse në këto gjashtë muaj kemi pas shkarje në menaxhimin e buxhetit, të cilat do të ishin skandalozë të përmenden fare këtu në Parlament – kapercimi i mjeteve prej një buxheti në një ministri për çështje të tjera. Them, aktiviteti më i madh ekonomik i kësaj Qeverie ka qenë financimi i festivaleve, blerja e veturave dhe ndonjë aktivitet tjetër i rëndësishëm për këtë Qeveri.

Çështja e tretë – Kosova në tregti. Na thuhet se ne kemi avantazh në tregtinë liberale. Por, Kosova nuk ka një koncept të mbrojtjes së tregut të vet, për shkaqe politike – edhe për shkaqe të mungesës së vullnetit politik të brendshëm. Nuk mund të thuhet se tregtia është liberale nëse nënshkruhet marrëveshja me Maqedoninë por njëkohësisht ekziston një derë shumë e hapur për tregti e kontrabandë në Mitrovicën veriore, dhe këtë duhet ta njohim, se ky është mungesë e hyrjeve për buxhet.

Tri pika të tjera - resurset njerëzore. Këtu thuhet se do të bëhen zhvillime të resurseve njerëzore. Resurset njerëzore, po që se nuk u zhvillua një vendim sot do të degradohen edhe më tutje. Në Kosovë ekziston sot një numër prej 1 milion të aftë për punë, sipas një statistike të thjeshtë demografike dhe në formën e vet maksimale ekzistojnë 300 mijë të punësuar, duke përfshire edhe qytetarët të cilët merren me bujqësi. Meqenëse Kosova ka numrin më të vogël të hapësirës së lëmive të aplikueshme për bujqësi dhe nuk e mbërrin as gjysmë hektari një pronë bujqësore, nuk mund të flasim për kapacitetin industrial bujqësor. Flasim për, thjeshtë, një bujqësi mbijetese. Do të thotë, që Kosova realisht ka 70% të papunë. Dhe kjo është një realitet. Pa e njojur realitetin, nuk mund të luftojmë. Njëkohësisht në treg të punës hyjnë sipas shënimave të Bashkimit Evropian 36 mijë të papunë të ri e sipas sondazheve të kryera gjatë dy viteve të fundit, shumica e tyre janë të paafitë, ose të paafitësuar për ndonjë punë. Kur kësaj t'i shqojmë problemet politike të bllokimit të Universitetit dhe mungesës totale të një vizioni të ndërtimit të arsimit për prodhim dhe për shekullin 21 ballafaqohemi me faktin se Kosova do të ketë në dhjetë vitet e ardhshme me këtë trend një numër të jashtëzakonshëm të papunësish të cilët do të jenë të paafitë jo vetëm për të punuar në Kosovë por më me rëndësi të paafitë për të punuar një gjë tjetër edhe në botën e jashtme, në Evropë ku do të ketë zgjedhje të tregut.

Në bujqësi, na përmendet se do të bëhen plane për këtë dhe për atë, por nuk ekziston thyerje e vendimit strukturor. Thyerja e vendimit strukturor duhet të jetë: a do të shkojë Kosova ta konsiderojë bujqësinë si mënyrën e mbajtjes themelitore me bukë një familje apo do të shkojë në zhvillimin e bujqësisë brenda një konteksti rafional dhe brenda konkurrencës në atë kontekst. Sot për sot, Kosova, nga aspekti bujqësor shërben vetëm si vend i importit. 85% të nevojave tona ushqimore importohen, 70% të qumështit tonë importohet.

Dhe, përfund, na u tha që procesi i privatizimit do t'na i sqarojë dhe do t'na i lehtësojë dhe do t'na ndihmojë që të zhvillohem. Prosesi i privatizimit, si edhe çdo proces tjetër kyçet brenda një konteksti shumë më të gjerë të zhvillimit dhe të reformës së një shoqërie. Prosesi i privatizimit në Kosovë është i kushtëzuar me atë që është kushtëzuar – me rezolutën 1244. Ky proces, përfatë keq, ka ngac, ka pas efektin e vete ekonomik dhe - falë zotit: Ryker ka ecë përparrash tash.

Por procesi i privatizimit do të krijojë dy efekte anësore, negative. Efekti i parë anësor negativ është se do të vazhdojë me deindustrializimin e sektorit ekonomik të Kosovës, sepse shumica e ndërmarrjeve që po privatizohen po e shndërrojnë destinimin e tyre në atë që ka është më e qëndrueshme sot për sot, dhe së dyti – po i thihin këto mjetet përfshirë kemi folë dhe nëse ekziston ndonjë lëvdatë përfkëtë Qeveri së paku se është duke menduar përfondin zhvillimor të Kosovës dhe zhbllokimin e njeteve të privatizimit përfi futë në këtë fond.

Na u tha se Qeveria, dhe këtë e kam fjalë të fundit, ka ndërmend që privatizimin ta marrë në duart e veta dhe këtu duhet vendosë një vi kufiri. Qeveria, së pari duhet të dëshmojë se ka kapacitet menaxherial në fusha të tjera, të cilat nuk po i dëshmon, dhe pastaj të merret edhe me privatizimin. Nëse Qeveria vazhdon me mënyrën e inkudrimit të baballëkve dhe anëtarëve tjëra të familjes në bordet e ndryshme, atëherë kjo do t'i ndodhë edhe procesit të privatizimit dhe do të kemi një privatizim familjar. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. E ka fjalën profesor Alush Gashi, kryetar i Grupit Parlamentar të LDK. Urdhëroni profesor.

DEPUTETI ALUSH GASHI:

I nderuari zoti Kryetar, Kryeministër, ministra, përfaqësues ndërkombëtar përfrojët e zhvillimeve ekonomike në Kosovë,

Lidhja Demokratike e Kosovës, ka mbështetur Programin e Qeverisë së Kosovës me rastin e konstituimit të saj dhe me përkushtim angazhohet në begatimin e atij Programi në baza ditore. Në kuadër të strukturave tona, grapi i cakpërtëve nga radhët e Lidhjes Demokratike të Kosovës në debatin e sotëm do të japë kontributë të posaçme lidhur me këtë çështje, përfshirë cilët nuk pritur me shumë padurim që të debatohet në një seancë të tillë çfarë është e sotmja.

Sot vetëm ju përkujtoj përfis që ana e përkushtimit të Lidhjes Demokratike të Kosovës lidhur me zhvillimin ekonomik.

Të bindur se përfundimisht demokracisë së qëndrueshme dhe të emancipimit ekonomik, shkollimi është vendimtar.

Prioritet i të gjitha prioritetave në radhët e Lidhjes Demokratike të Kosovës është hapja e perspektivës përfshirë të ri dhe njerëz të dijshëm. Ajo që në vitet e 50-ta ishte shkolla e mesme, tanë është dituria pasuniversitare dhe komunikimi global.

Ne angazhohemi që arsimi i mesëm dhe ai i lartë të jetë i subvencionuar deri në kufi të papagesës së plotë.

Angazhohemi që taksat e korporatave të jenë sa më të ulëta dhe të garantojnë sistem të thjeshtë të taksimit dhe transparencë të plotë në këtë proces.

Jemi të angazhuar si Parti dhe si grup në aktivitetin tonë në kërkim të kompanive globale që të vijnë në Kosovë.

Angazhim mbi të gjitha angazhimet është përkushtimi ynë dhe qëndrimi ynë për një fiskalitet në tërë procesin e zhvillimit tonë ekonomik. Kemi mbështetje të fuqishme nga ekspertë, anëtarësia dhe qytetarët për hapje të një konkurrence të shëndoshë në ekonomi.

Dhe, në fund përcaktimi ynë është i fuqishëm me mbështetje në të gjitha strukturat për siguri të plotë në Kosovë dhe mbi të gjitha mbi siguri të investimeve në Kosovë.

Ftoj deputetët nga radha e Grupit tonë që të jepin kontribut individual lidhur me këtë çështje aq të rëndësishme për të cilën Qeveria ka dëshmuar kapacitet se ka forcë dhe mundësi të kalojë nga fazë emergjente në fazën e zhvillimit ekonomik të Kosovës. Ju faleminderit zoti Kryetar.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit profesor. E ka fjalën Jakup Krasniqi, le të bëhet gati Gjylnaze Syla.

DEPUTETI JAKUP KRASNIQI:

Zoti Kryetar, zoti Kryeministër, zonja dhe zotërinj deputetë, Kosova fazën emergjente e ka kaluar me sukses duke iu falenderuar donacioneve nga bashkësia ndërkombëtare e sidomos gatishmërisë dhe vendosmërisë së qytetarëve për t'u kthyer dhe rifilluar jetën në atdheun e tyre.

Qeveria dhe institucionet e Kosovës, gjatë dy mandateve, nuk kanë bërë ndonjë stimulim për rajonet që tradicionalisht kanë qenë të dëmtuara nga politika e pushtuesit, s'kanë bërë gjë as për familjet e dëshmorëve e të kombit dhe kategoritë tjera që meritojnë ta gjëzojnë përkrahjen e institucioneve të dala nga vota e lirë e qytetarëve, të qytetarëve që nuk kanë atdhe tjetër rezervë.

Qe gjashtë vjet, institucionet e Kosovës tepër pak kanë investuar në kryemoralin e krenarisë kombëtare në Prekazin e Adem Jasharit, Komandantit legjendar të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, as një vlerësim a shpërblim meritot përfamiljen që me ndërgjegje bëri flujimin përf liri dhe atdhe – veç komunës së Skenderajt dhe Malishevës.

Ekonomia e stagnuar, niveli alarmant i papunësisë, struktura joadequate e ekonomisë, makroekonomisë, mungesa e strategjisë së zhvillimit ekonomik – janë sfida me të cilat Qeveria aktuale është tërësishët e paftë që të ballafaqohet.

Qeveria gjer më tanë nuk ka afruar asgjë konkrete përf të tejkular këtë gjendje alarmante në ekonominë e vendit, përkundrazi fmoshëllimi ekonomik është thelluar; Qeveria nuk ka kompetencë qeverisëse, ajo nuk ka arritur as të administrojë mirë, ka thelluar keq administrimin.

Kosova gjendet në një situatë ekonomike mjaft të rëndë, pa orientime të qarta dhe gatishmëri përf të dalë nga kjo gjendje. Ekonomia e Kosovës prezikon të futet në rrëth vicioz, përf çka foli edhe

kryetari i AKM. Moszhvillimi ekonomik nxitë pakënaqësinë sociale dhe pasigurinë politike. Pasiguria dhe destabilizimi politik thellojnë moszhvillimin dhe krizen ekonomike. Kjo situatë në sy të qytetarëve zbehë perspektivën për të ardhmen. Te komuniteti i biznesit dhe te investitorët potencial vendor e të huaj ulë besueshmërinë dhe sigurinë për investime.

Gjendja sociale, është e rëndë. Rreth 15% e popullsisë jeton në varfëri të skajshme me vetëm rrëth 0.90 euro për kokë të banorit në ditë. Rreth 50% e popullsisë jeton në varfëri me 1.40 euro për kokë banori në ditë. Shkala e papunësisë është rrëth 60% e qytetarëve, të afët për punë. Në numrin e të papunëve dominon gjenerata e re. Struktura kualifikuese e të papunëve është e pavolitshme për ekonominë e tregut të lirë; mbi 50 mijë familje në asistencë sociale dhe me 100 mijë pensionistë me pensione që nuk iu mundëson pleqëri, jetë të denjëtëtshme. Situata e këtij krijon ndjenjën e paperspektivës dhe sjell shumë të këqija, si: krimin, jostabilitetin politik, shkallën e ulët të sigurisë, delikuencën e të miturve, korruptionin, kontrabandën, abuzimet e ndryshme dhe shumë dukuri tjera deviante.

Derisa donacionet janë në zvogëlim, të hyrat nga diaspora janë në rënje, varshmëria nga importi është në shkallë shumë të lartë, tritja e konsumit është e madhe në kohën kur në Kosovë aktivitetet prodhuese janë në nivel të ulët, me tende negative të investimeve në sektorin publik. Investimet kapitale janë indikator se gjendja ekonomike është tepër e rëndë dhe e paperspektivë.

I tërë angazhimi i Qeverisë është i orientuar në përbushjen e standardeve për një pakicë që pengohen nga Beograd i zyrtar për t'u integruar në jetën politike, ekonomike, publike e shoqërore në Kosovë.

Kosova ka deficit të lartë tregtar. Eksporti dhe importi janë në s'përputhje të madhe. Importi mbulohet me eksport vetëm për rrëth 5%. Në praktikën e vendeve më të zhvilluara, po që se importi nuk mbulohet me eksportin, të paktën në masën prej 40% - s'mund të bëhet fjalë për ekonomi të qëndrueshme. Nëse këto tende vazhdojnë në të ardhmen, do të krijohen debalance me pasoja shumë të rënda për stabilitetin ekonomik, politik dhe social në Kosovë.

Në mungesë të strategjisë së zhvillimit ekonomik, kemi të zhvilluar të ashtuquajturën ekonomi imituese, siç është rasti me pompat e benzinës, restorante dhe motelet që mbijnë si këpurdhat pas shiut përreth rrugëve magjistrale kudo në Kosovë.

Korniza ligjore është e pakompletuar, ka probleme me implementimin e ligjeve ekzistuese, nuk është krijuar baza juridike e cila garanton afarizëm të qëndrueshëm, të suksesshëm. Ka mungesë duke filluar nga regjistrimi i subjekteve dhe deri te translacionet komerciale dhe financiare.

Jo rrallë, biznesi pa të drejtë konsiderohet dhe trajtohet nga qeveritarët apriori si i gatshëm për evazion fiskal dhe i gatshëm për shëmangien nga obligimet për shtetin, obligime që pastaj derdhen në xhepat e qeveritarëve të pandërgjegjshëm. Për shkak të interesave të ndryshme e mafioze dhe arsyebanale, Bordi për rishqyrtimin e tatimeve në periudhën e gjatë kohore, nuk ka funksionuar, duke ju shkaktuar pengesa në punë subjekteve afariste.

Huazimet nga bankat komerciale janë të shtrenjta, ku për shkak të disproporcionalitetit të ofertës dhe kërkësës, kamatajanë shumë të larta dhe sillen prej 12 deri 15% në vit dhe pa gries periodë ku në këto norma të larta të kamatave ka ndikuar edhe shkalla e lartë e pasigurisë së kapitalit të bankave dhe nga struktura e kredive të dhëna rrëth 50% janë për tregti.

Në kushte, të cilat i ofron ekonomia e Kosovës, është gati iluzore të pritet që të vjen kapitali i jashtëm për investime. Qëllimi i politikave fiskale nuk do të duhet të jetë vetëm inkasimi i të

hyrave që reflektohen në mbushjen e buxhetit, por të krijojë ambient për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, të krijohen politika fiskale konsistente, në të kundërtën do të vazhdohet me defekte dhe do të lindin defekte të reja dhe vështirë të riparueshme.

Derisa në vendet e regionit dhe më gjérë aplikohen masa stimulative dhe lehtësime për ndërmarrjet prodhuese e biznese fillostarte, ku në vitet e para të afarizmit liron nga tatimet në fitim, tek ne kjo nuk ndodhë. Derisa në vendet e Bashkimit Evropian kemi në bujqësi investime të subvencionuara me miliarda euro, tek ne subvencionet nuk ekzistojnë dhe prodhuesit vendor janë të pambrojtur.

Kapitali finanziar i mobilizuar në Kosovë është shumë i lartë dhe pasojat janë evidente. Paratë e Trustit pensional, depozitat e bankave komerciale, PTK – 80% e privatizimit nuk janë në dispozicion të zhvillimit ekonomik të Kosovës.

Në strukturat e të hyrave buxhetore, dominojnë të hyrat e mbledhura në kufi si formë më e lehtë për institucionet, por më e rëndë dhe më pak e volitshme për biznesin. Trajtimi i buxhetit me karakter dhe funksion shpenzues, duke u munguar nga ana investive do të ketë pasoja, sepse në këtë rast kemi të bëjmë me të hyra momentale, por në staza afatgjata nuk mund të pritet që të kemi avancim në krijimin e gjendjes së qëndrueshme ekonomike dhe me perspektivë.

Kemi shkelje të ligjit për menaxhimin e financave publike, ku një shfrytëzues buxhetor jep miliona euro për shfrytëzues tjetër buxhetor në kundërshtim me ligjet dhe procedurat pa aprovim paraprak nga Qeveria, Këshilli ekonomik fiskal dhe shefi i UNMIK-ut. Dhe, kjo ndodhë me Ministrinë e Shërbimeve Publike dhe Presidencën, për blerjen e veturave. Gjithashtu shkelje të ligjit mbi prokurimin publik, neni 39, ku në bazë të ligjit ligji çdo dhënie të kontratës është obligative që kjo të bëhet publike por kjo nuk ndodh me rastin e zgjedhjes së përfituesve për projektin e shtëpisë së bardhë në Prishtinë.

Qeveria në Programin e saj parashev se do të ketë rritje të brutoproduktit vendor deri në 7%. Nuk ndodhë, por ndodhë e kundërtë dhe bazuar në indikatorët ekonomik ne kemi zvogëlim të brutoproduktit vendor a një nga këta indikatorë është edhe deflacioni i shënuar tek ne. Evazioni fiskal, i cili është duke ndodhë në Kosovë, sidomos në pjesën veriore të Kosovës është shumë i lartë dhe me pasoja të rënda si për buxhetin ashtu edhe për shkak të konkurrencës jolojale, duke dëmtuar biznesin legal, sepse kompanitë që kryejnë këto veprime nuk paguajnë TVSH të brendshme, tatim në fitim dhe ...

(Ndërpërje nga regjia)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Lus t'ia vazhdoni mundësinë për diskutim shefit të Grupit Parlamentar të PDK.

DEPUTETI JAKUP KASNIQI:

... Korupsioni dhe abuzimet në pushtetin kanë përfshirë nivele të larta, kjo u tha dje edhe nga zonja Olbrajt. Familjarizmi, nepotizmi si kancer metastazonjë në shoqërinë kosovare. Duhet të kemi kujdes që mbledhja e taksave të bëhet pa ndikime politike. Auditimi dhe revizioni ende janë në fazë fillostarte, ndërsa për auditim të jashtëm dhë të pavarrur nëse kësijo vazhdohet duhet të kalojnë edhe shumë e shumë vite. Privatizimi nuk ka shkuar me dinamikën e duhur. Kohëve të fundit ka preferenca të çaktuara me rastin e zgjedhjes së ofertuesve siç është rasti i Feronikelit. Menaxhimi me ndërmarrjet publike, është joefikas, ku pjesa dërmuese e këtyre ndërmarrjeve nuk

janë të vetëqëndrueshme financiarisht. Kanë mungesë likuiditeti dhe përballen me probleme të mëdha rreth inkasimit të kërkesave të tyre. Ndërsa, përfundim i amortizimit as që flitet. Në këtë gjendje janë shumica e kompanive të ujës dhe të hedhurinave, mungon transparensa në shumicën e ndërmarrjeve publike.

Për shkak të kohës, unë kam renditur edhe disa rekomandime, që do t'i dorëzoj si diskutim me shkrim, edhe pse jam i bindur se këto rekomandime janë të rëndësishme për ekonominë e Kosovës. Asnjë nga këto rekomandime nuk mund të realizohet pa u larguar nga institucionet e Kosovës njërit e inkriminuar në krim, korrupsion e kontrabandë, me trafikime të paligjshme, të paaftit, keqpërdoruesit e fryteve të luftës çlirimtare, shkelësit e të drejtave të punëtorëve dhe të ligjeve në fuqi. Ju faleminderit.

(Transkriptit i bashkëngjitet pjesë e diskutimit me shkrim e deputetit Jakup Krasniqi - e përshkruar nga originali)

Për të tejkaluar këtë gjendje të rëndë, rekomandojmë:

- Përfundimi i hartimit të strategjisë së përgjithshme të zhvillimit ekonomik, definimi i prioriteteve makroekonomike;
- Ristrukturimi i ndërmarrjeve publike, dinamizimi i procesit të privatizimit, avancimi i modelit qeverisës dhe rritura e bashkëpunimit në të gjitha nivelet;
- Kompletimi i legjislacionit ekonomik, një bazë ligjore dhe institucionale apo komizë ligjore për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, pa diskriminim brendapërbrenda Kosovës dhe në raport me ekonominë rajonale e më gjer, në përputhshmëri dhe në funksion të përmbytjes së "standardit për ekonomi";
- Krijimi i një foni zhvillimor (investiv) për NVM, si një mekanizëm për të rritur mundësitë për financimin e investimeve në sektorin publik dhe privat të ekonomisë, investime këto nga të cilat presim se do të krijojnë vende të reja të punës dhe do të shërbejnë si bazë për zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik;
- Ngritja e sistemëve transparente, efektive në kontrollin dhe menaxhimin e financave publike;
- Ngritja e procedurave efektive për identifikim, ndjekjen dhe trajtimin e keqpërdorimeve, mashtimeve e të ngjashme të cilat zgjeglojnë ose dëmtojnë rënd efektet e fondeve vendore apo të atyre ndërkombëtare;
- Ngritja dhe zhvillimi i legjislacionit ekonomik, adekuat në përputhshmëri me praktikat pozitive si ato të BE dhe më gjerë;
- Krijimi i mekanizmave stimulativ (politika tatimore) dhe garantues për tërheqje të investimeve (posaçërisht për ndërmarrjet prodhuase dhe ato fillestare);
- Ngritja e të hyrave fiskale vjetore duke mos e rritur barrën tatimore por detyrimisht duke zgjeruar (rritur) numrin e përfshirjes së tatimpaguesve (kjo do të ulte reagimet e bizneseve, zgjelonte konkurrencën jolojale, zgjelonte ekonominë joformale dëne në të njëjtën kohë do të krijonte më shumë të hyrave vjetore);

- Përmirësimi i procedurave komunale apo ngritje e të njëjtave (që lidhet me taksat, procedurat pa leje, regjistrime biznesi) në favor të biznesit dhe i cili në të njëjtën kohë do t'i mban të përgjegjshëm zyrtarët qeveritar dhe pronarët e bizneseve;
- Zhvillim i sektorit bankar, drejt vijave kreditore afatgjata;
- Publikime transparente dhe të kuptueshme për qytetarin me njoftimi mesatari të treguesve të ndryshëm makroekonomik, me qëllim që qytetari të bëhet bashkëpjesëmarrës në përmirësimin e të njëjtave por në të njëjtën kohë edhe zyrtarët dhe të ndiheshin më të përgjegjshëm për punën dhe veprimet e tyre;
- Nevoja për një pako sociale dhe krijimi i parakushteve për ngritjen e mirëqenies sociale;
- Zhvillimi i infrastrukturës rrugore dhe lidhja me korridoret ndërkombëtare, zëvendësimin e importit me produkte vendore, rritja e eksportit, funksionalizimi dhe modernizimi i hekurudhave, gazësjhellësin, CARGO transportin e mallrave, rritja e punësimit dhe ulja e varfërisë.

Të gjitha këto me qëllim të:

- Krijimit të një baze për zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, zhvillim të NVM-ve dhe nxitje për investime të huaja, shtimin e eksportit, zhvillim të sektorit të bujqësisë dhe zgjedhje të deficitit tregtar, rritje të brutoproduktit vjetor dhe një buxhet të fortë;
- Krijimit të një sistemi funksional dhe transparent, krijimit të një ambienti të drejtë, konkurrues dhe besueshmëri te komuniteti i biznesit.

Asnjë nga këto rekomandime nuk mund të realizohen pa u larguar nga institucionet e Kosovës njerëzit e inkriminuar në krim, korrupsion e kontrabandë, trafikantët, të paaftit, keqpërdoruesit e fryteve të luftës çlirimtare, shkelësit e të drejtave të punëtorëve e të ligjeve në fuqi. Koha është që të veprojmë tanë. (Jakup Krasniqi, d.v.)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. Unë do t'i lutja të tjerët, ta respektojmë vendimin për kohëzgjatje të diskutimit dhe brenda mundësisë ta respektojmë. E ka fjalën Gjylnazja, le të përgatitet Mahir Jagxhillar.

DEPUTETJA GJYLNAZE SYLA:

Inderuari zoti Kryetar, inderuari zoti Kryeministër, inderuar ministra, inderuari zoti Ryker, inderuar mysfirë, deputetë të inderuar,
Kosova nuk mund të ketë të ardhme të qëndrueshme pa një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik. Për këtë është i domosdoshëm ndërtimi i shtyllave të ekonomisë dhe pavarësia e Kosovës.

KRYETARI I KUVENIDIT NEXHAT DACI:

Lus deputetët të mos e braktisin sallën sepse pas përfundimit të litës të udhëheqësve të grupeve parlamentare, të ish kryeministrit Bajram Rexhepi dhe të kryetarit të një komisioni, do të kemi pauzë dhe për këtë duhet edhe të kemi respekt ndaj punës në seancë)

DEPUTETJA GJYLNAZE SYLA:

Kosova sot po ecën drejt procesit të tranzisionit politik dhe ekonomik, proces i cili dihet se është i vështirë dhe përplot me sfida. E dalur nga lufta dhe nga një sistem totalitar, që ka mbizotëruar me dekada të tëra, në Kosovë para gjashtë vitesh filloj një epokë e re e ndërtimit të një sistemi të hapur, demokratik dhe përfillës të të drejtave themelore të njeriut.

Në vitet e para, Kosova përfitoi shumë nga asistenca ndërkombëtare, kryesisht për rindërtimin e shtëpisë dhe infrastrukturës bazike publike. Ky synim u realizua shumë shpejt dhe përfundoi në vitin 2002, konsideroj si fazë shumë se suksesshme dhe efikase e administrimit ndërkombëtar në Kosovë që u realizua në bashkëpunim me forumet dhe institucionet kosovare. Investimet ndërkombëtare bënë që ekonomia e Kosovës të përjetojë një rritje të dukshme por jo edhe të qëndrueshme. Që atëherë dihet se ekonomia ishte e bazuar në të hyrat nga fondet ndërkombëtare për rindërtim. Pra, nuk kishte filluar të krijohej një bazë e shëndoshë në të cilën do të ndertohej ekonomia kosovare. Me zvogëlimin e asistencës ndërkombëtare u bë e qartë se në Kosovë duhet të ndërtohet sistem i qëndrueshëm ekonomik, i bazuar në ekonominë e hapur të tregut.

Krijimi i sistemit të qëndrueshëm ekonomik mundësohet vetëm përmes rritjes së prodhimtarisë dhe krijimin e konkurrencës së lirë, e cila garanton rritje të efikasitetit dhe kualitetit në prodhim.

Për arritjen e këtyre objektivave, UNMIK-u dhe institucionet e Kosovës kanë ndërmarrë disa masa, si privatizimin e ndërmarrjeve shoqërore, koorporatizimin e ndërmarrjeve publike, krijimin e kornizës së nevojshtme ligjore dhe iniciimin e hartimit të strategjisë zhvillimore për Kosovën. Këto janë procese të domosdoshme dhe jetike për zhvillimin ekonomik të vendit.

Duke pas parasysh potencialin e vetëm disa gjigantëve të mëparshëm ekonomik në Kosovë për riaktivizimin e prodhimtarisë në Kosovë, është iniciuar procesi i privatizimit. Megjithatë, mund të konkludojmë që nga ky proces është pritur shumë dhe është realizuar pak. Sot, tre vjet nga fillimi i procesit të privatizimit mund të themi se vetëm disa ndërmarrje shoqërore janë privatizuar. Kemi pas ngecje në këtë proces për shkak të papërgjegjësisë së personave të caktuar që ishin aktorë kyç në këtë proces. Që nga fillimi i vitit 2005 kemi një proces të përshtypuar të privatizimit të ndërmarrjeve shoqërore, gjë e cila inkurajon dhe këtë e dëgjuam edhe nga zoti Ryker.

Megjithëkëtë, ka ende probleme në procesin e nënshkrimit të kontratave me investitorët, që kanë kryer procedurën e privatizimit. Në këtë dhe kontekste tjera, është për t'u kritikuar puna e menaxhmentit të AKM. AKM në të kaluarën nuk ka qenë konsistente në qëndrimet e saja. Po ashtu, puna e saj, mund të vlerësohet si jo tërësisht transparente dhe e parashikueshme, gjë që nuk inkurajon investitorët dhe rrezikon procesin si tërësi. Në këtë drejtim Bordi i AKM duhet të merr masa konkrete që menaxhmenti i AKM në të ardhmen të jetë më transparent dhe konsistent në veprimet dhe vendimet e saj.

Nga ekspozeja-i Kryeministrit dëgjuam se ka filluar koorporatizimi i ndërmarrjeve publike. Ky është një hap i rëndësishëm drejt shndërrimit të ndërmarrjeve publike në shoqëri aksionare. Do të ishte gjithashtu e dëshirueshme që këto ndërmarrje, pas transformimit, të hapen për participim të investitorëve privat.

Nga ekspozeja e Kryeministrit gjithashtu dëgjuam se Qeveria është duke hartuar strategjinë e zhvillimit ekonomik të Kosovës. Ky hap është shumë inkurajes. Këto procese, krijojnë një klimë të volitshme për zhvillim dhe transformim ekonomik në Kosovë dhe duhet përkrahur nga të gjitha institucionet e Kosovës.

Megjithatë, duhet të jemi të vetëdijshëm përfaktin se përf të tri këto procese, nuk mund të ketë rezultate të menjëhershme por afatgjate. Në këtë kontekst duhet gjithashu të tentohet të merren masa të nevojshme në sferat ku mund të arrihen rezultate të menjëhershme. Rezultatet e tillë mund të arrihen përmes investimeve direkte. Investimet direkte karakterizohen me investimin direkt të kapitalit në prodhimitari ose ofrimin e shërbimeve, gjë që sjell me vete krijimin e vendeve të reja të punës. Në mungesë të kapitalit në Kosovë kushtet përf investime direkte nuk janë të volitshme.

Me qëllim të tërheqjes së investimeve të huaja, duhet së pari të sigurohet sundimi i ligjit, krijimi i kornizës solide dhe konsistente ligjore, ofrimi i mbështetjes institucionale dhe krijimi i infrastrukturës së nevojshme përf investime.

Sa i përket komponentës së parë - sundimi i ligjit, problemet kryesore qëndrojnë në sistemin gjyqësor të Kosovës. Gjykatat momentalist nuk janë sa duhet efikase në punën e tyre, qoftë në zgjidhjen e lëndëve apo në ekzekutimin e vendimeve. Këto fakte nuk janë inkurajuese përf zhvillimin e biznesit në Kosovë. Duhet të rritet aftësia e sistemit gjyqësor përf të trajtuar konfliktet komerciale si masë e nevojshme urgjente përf të përmirësuar mjedisin e investimeve. Megjithatë, Qeveria e Kosovës në këtë lëmi nuk i ka kompetencat e duhura. Andaj, duhet kërkuar nga UNMIK-u të ndërmerr masa të nevojshme përf evitimin e këtyre problemeve dhe transferi i kompetencave të bëhet sa më parë.

Sa i përket komponentës tjetër, që ka të bëjë me krijimin e kornizës së volitshme ligjore përf investime dhe zhvillimin e biznesit, mund të thuhet se institucionet kosovare kanë qenë mjaft aktive në nxjerrjen e ligjeve në fushën e ekonomisë. Ne sapo kemi shqyrta dy ligje shumë të rëndësishme siç është ai përf investime të huaja dhe procedurat përf dhënen e koncesioneve. Megjithatë, duhet të punohet më shumë përf zbatimin e ligjeve të miratuara.

Studimet e ndryshme nga ana e institucioneve vendore dhe ndërkombëtare, tregojnë për probleme dhe mosefikasitet në zbatimin e ligjeve nga ana e institucioneve publike.

Problem tjetër i shtruar nga forumet e ndryshme profesionale dhe këshilluese janë sistemi tatimore dhe doganor. Është evidentuar se nuk ekzistonë lehtësi tatimore përf investorë sikur që është rasti në shumë shtete tjera përreth por edhe në shtetet me sistem të avancuar ekonomik. Lehtësitet tatimore nxisin investime direkte dhe janë të domosdoshme. Në këtë drejtim, duhet punuar urgjentisht. Gjithashu, sa i përket taksave doganore, kemi hulumtime të ndryshme që dëshmojnë se ato nuk janë stimuluese përf nxitjen e investimeve dhe biznesit. Nga prodhuesit, kryesisht kërkohen lehtësi ose lirime doganore. Sa i përket pajisjeve dhe makinerisë së punës, lëndës së parë përf prodhim dhe pajisjeve elektronike, këto kërkesa duhet të shqyrtohen seriozisht. Përnë aspekti fiskal, këto kërkesa janë të qëndrueshme. Me qëllim të sigurimit të të ardhurave të qëndrueshme tatimore që nuk bazohen vetëm nga doganat, duhet të parashihen lehtësi ose lirime doganore përf nevoja të prodhuesve në Kosovë.

Masa konkrete duhet të ndërmernen edhe përf mbështetjen institucionale të investorëve në Kosovë me qëllim të tërheqjes së investimeve. Së pari duhet të mënjanohen barrierat burokratike, të reduktohet intervenimi i shtetit në ekonomi dhe të krijohen kushte përf garancione qeveritare përf investime. Dhe, së fundi, duhet kujdes i veçantë t'i kushtohet ndërtimit të infrastrukturës me qëllim të nxitjes së zhvillimit ekonomik. Në këtë aspekt duhet të intensifikohen investimet publike në Kosovë. Projektet përf infrastrukturë duhet të identifikohen sa më shpejt dhe të hartohen projekte përf implementimin e tyre. Hartimi i këtyre projekteve është i domosdoshëm me qëllim të planifikimit financiar dhe përsitimit të donatorëve nga financimet e tyre. Në këtë kontekst, rëndësi të veçantë ka ndërtimi i sistemit të arsimimit që do të

mund tē përgatisë tē rinxjtë nē përputhje me kërkeshat e ekonomisë bashkëkohore. Kjo nënkupton që trajnimi i tē rinxjte tē bëhet prioritet. Çdo i ri nē 19 vjeç duhet tē jetë ose nē shkollë ose tē merr pjesë nē program trajnimi tē orientuar kah tregu i punës që nga mësimi i gjuhës angleze, aftësive kompjuterike, aftësive mekanike e deri te ato tē infermierisë, kujdesit shëndetësor dhe aftësive përbiznes. Kjo është e ardhmja e një popullsie tē re me njerëz tē aftë që duan dhe mund tē gjejnë punë nē kushtet e duhura. Një forcë pune e aftë nuk garanton ekonomi tē fortë, por nuk ka ekonomi tē fortë pa një forcë pune tē aftë. Edhe nëse nuk është përfitim afatgjatë ekonomik, është diçka që duhet ta bëjmë gjithsesi sepse ua kemi borxh tē rinxje tanë t'i u japim shpresën përtë ardhmen.

Rëndësinë e ndikimit tē sistemit tē edukimit nē zhvillimin ekonomik, më së miri e dëshmon përvoja e Irlandës, e cila është ndër vendet me rritle më të madhe ekonomike nē nivelin global dhe vendi më i pasur nē Bashkësinë Evropiane, pas Luksemburgut

Gjithashtu prioritet duhet dhënë...

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës përdiskutim)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Vazhdojani, sepse unë edhe ju luta ta keni parasysh kush diskuton. Urdhëroni zonja Gjylnaze, përfundojeni.

DEPUTETJA GJYLNAZE SYLA:

fushës hekurudhore, energetike, elektronike dhe ato tē telekomunikacionit.
Të nderuar deputetë,

Përlulëzimin e ekonomisë, duhet tē ndërtohen tē gjitha shtyllat e ekonomisë nē tē njëjtën kohë, por duhet bërë edhe ndryshime politike që sigurojnë bazën përritjen e ekonomisë. Pavarësia është hap i domosdoshëm përtë siguruar një zhvillim ekonomik tē qëndrueshëm dhe një tē ardhme prosperuese për Kosovën. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit. Para se t'ia jap fjalën Mahirit, edhe 50 deputetë janë tē paraqitur përdor debat. Mund tē ju them se një pjesë e këtyre, diskutimin e vet mund ta dorëzojnë me shkrim ose tē respektohet vendimi. Mahir urdhëroni mund ta merni fjalën dhe le tē bëhet gati zoti Bajram Rexhepi.

DEPUTETI MAHIR YAGCILAR:

Faleminderit Kryetar. Sayın Meclis Başkanı, Sayın Başbakan, Sayın Bakanlar, Değerli Milletvekilleri

6+ Parlamento adına söz alarak, herkesi selamlayıp, Kosovadaki ekonomi durumuyla ilgili görüşlerimizi dile getirmek istiyorum.

Kuşkusuz ki ekonomi, her devlet ile toplumun istikrarlık, ilerleme ve gerçek egemenliğin dayanağıdır.

Bu açıdan Kosovaya yatırımlar, yeni teknoloji, yeni fikirler ile projeler gereklidir ve bunların hepsi Avrupa ile dünyanın ekonomi akınlarıyla uyumlu olmalıdır.

Kosovanın durumunda, ekonomi daha derin ve her açıdan incelenmelidir, çünkü Kosova aynı zamanda rejim değişimini yaşamış, silahlı çatışma ile uzun vadeli insanı ve ekonomi bunalımlardan geçmiştir ve şimdi yeni toplum ile stabil ekonominin sağlanması yolunda bulunmaktadır.

Genç nesil yapısı, işsizlik ve çağdaş teknoloji yetersizliğiyle karşılaşan Kosovaya, hiç kuşkusuz ki yerli ve yabancı sermaye yatırımları gereklidir. Bu gibi yatırımlar için Yasa tabanı ve yatırımların yasal garantilerin, bununla birlikte elverişli kredi sistemi, gümüşük kolaylıklar, ekonomi etkinliklerinin gerçekleşmesi amacıyla çeşitli administratif engellerin ortadan kaldırılması, ayan fikirler ve üretim kapasiteli projelerin sağlanması gereklidir.

Yeni fikirler ile desteğin olmamayı yüzünden, benzin istasyonları, lokantalar, havuzlar ve diğer hizmet etkinliklerine sürekli olarak yatırım yapılmaktadır. Fakat, eğer daha geniş açıdan bakılırsa, bu araçların hepsi Kosova toplumu ile Kosova ekonomisine harcanmıştır.

Düşüncemize göre, yönetim organı olarak Hükümet ve özellikle Ticaret ile Endüstri Bakanlığı ve Finans ile Ekonomi Bakanlığı şu görevleri yerine getirmelidir:

- ekonominin gelişme kampanyasını yürütmemeli, üretim kapasiteleri ile dışsatım etkinliklerine yatırım yapmalı ve etkinliklerin gelişmesi amacıyla bu özneler gereken kolaylıklar sağlanmalı,
- yeni kadroların işbuyla ile eğitim stratejisini hazırlamalı,
- tarım kapasiteleri ile tarım etkinliklerini köรüklemeli,
- verimli arazilerde çeşitli objelerin kontrollsüz inşa edilmesinden tarım arazilerin korunmasını köرüklemeli,
- rüştüçilik ile olumsuz olaylara karşı daha hızlı bir şekilde savaşım göstermeli,
- yeni ve üretilen teknoloji için gereken gümüşük kolaylıklar sağlanmalı,
- üretim yatırımları için uzun vadeli kredilerde asgari faizler siyasetini sağlanmalı,
- Uzmanlık ile yetenekli kadroların işbuyla programlarını sağlanmalı,
- Ekonominin gelişmesini körükleyen körükleyici yasaların getirilmesini sağlanmalı,
- Eski toplumsal şirketlerin daha hızlı ve faydalı bir şekilde özelleştirilmesini sağlanmalı,
- Uluslararası anlaşmalar ile yatırımları körüklemeli,
- Azınlıklardan oluşan iş adamlarına gereken yatırım programlarını sağlanmalı,
- Kamu yatırımlar ile ihale sistemini kurmalı.

Sonunda şunu de belirtmek isterdim ki, kendi çalışmalarımızda daha faydalı ve kaliteli olabilmemiz için hepimiz var gücümüzle çalışmalıyız ve aynı zamanda araçların kaynağını göz önünde bulundurmaksızın, yatırımları üretim kapasiteleri ile ekonominin gelişmesine yönlendirmeliyiz. Çünkü, sadece güçlü ekonomi ile çalışan halk sayesinde, güçlü ve bağımsız ekonomi devleti sağlanabilir. İlginize teşekkürler!

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Mahir, ju faleminderit shumë. E ka fjalën doktor Bajram Rexhepi dhe mos t'i ndërpritet mundësia e diskutimit, ju lutem. Urdhëroni Bajram. Po deshët mundeni edhe në foltore.

DEPUTETI BAJRAM REXHEPI:

Jo, do ta respektoj rregullën. I nderuari Kryetar i Parlamentit, zoti Kryeministër, ministra, i nderuari zoti Ryker, të nderuar kolegë deputetë,

Jetojmë në një kohë të ndërrimeve dinamike, kohë kur Kosova do të duhej të lëvizte me nxitim në rrugën drejt prosperitetit dhe integrimin në Evropë. Realizimi i parametrave të përcaktuar në standardet për Kosovën është rruga përmes të cilës Kosova synon të jetë vend i lirë për të gjithë qytetarët, me sundim të ligjt dhe respektim të të drejtave njerëzore. Zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik është njëri prej parakushteve kryesore për mbretërim ose funksionim të sundimit të ligjit dhe respektim të të drejtave të njeriut.

Sot jemi mbledhur për t'i qasur një çështjeje shumë të rëndësishme – situatës ekonomike, gjegjësisht për të qartësuar se si qëndron gjendja sot, ku janë fytyrë e ngushta, faktorët limitues apo edhe vetë nxitësit e trendëve negative.

Thellimi i mjerimit ekonomik, një ambient i varfëri ku rrëth 40 deri 50% të familjeve jetojnë në varfëri me 1.4 euro për kokë në ditë, prej tyre 15% në varfëri të skajshme me rrëth 90 cent për kokë në ditë, një përqindje galoponte e papunësisë ku dominon gjenerata e re – të gjitha këto së bashku krijojnë ndjenjë të paperspektivë dhe shumë të këqija që vijnë me të, siç janë shkalla e ulët e sigurisë, korupsioni, abuzimet e të ngjashme.

Kjo gjendje duhet të na frikësojë të gjithë neve, sepse mund të përshpejtojë veprimet e dhunshme në shoqërinë tonë. Një situatë si kjo, e bën demokracinë tonë të re demokraci të lëkundshme, sepse tek gjenerata e re zbeh perspektivën për të ardhmen, ulë besueshmërinë tek komuniteti i biznesit dhe investitorët potencial si vendor ashtu edhe ata ndërkombëtar. Mbi të gjitha, kjo situatë thellon pakënaqësinë ndër qytetarët e rëndomtë.

Kur kemi të gjitha këto parasysh, mund të konstatojmë se situata aktuale është shumë e ndjeshme dhe në vete bartë mundësi e rreziqe në të njëjtën kohë. Afrimi me qytetarët, posaçërisht afrimi me gjeneratën e re për të ndicë preokupimet dhe hallet e tyre, si dhe krijimi i platformave optimale për thithjen e energjive të reja – kërkojnë një qasje dhe komunikim më konstruktiv nga të gjithë ne si bartës të institucioneve. Kjo donë të thotë se përshpejtimi i rritjes ekonomike dhe ulja e varfërisë duhet të jenë prioritet kryesor i institucioneve në përgjithësi dhe i kabinetit Kosumi në veçanti.

Kam përshtypjen se këto veprime nga Qeveria po ndodhin shumë rrallë apo edhe kur po ndodhin disa prej tyre kanë efekte negative, siç është rasti – për sa vijon:

- Mosvazhdimi në përfundimin e hartimit të strategjisë së përgjithshme të zhvillimit ekonomik nga faza e parë gjatë shtatorit të vitit 2004 me qëllim të definimit të prioriteteve makroekonomike, si dhe shëmangia nga vazhdimësia e të arriturave fillostarte dhe logjika e të filluarit nga fillimi;
- Ngathtësia gjatë procesit të ristrukturimit të ndërmarrjeve publike;
- Mosberja transparente e shpenzimeve të mjeteve të buxhetit në kundërshtim me menaxhimin e financave publike;
- Shkurtimi i shumë projekteve nga viti 2004, kryesisht investime në infrastrukturën rrugore që lidhin shumë fshatra sidomos rasti i Drenicës;
- Mosveprimi në përmirësimin e rënies së konsiderueshme të standardit jetësor dhe shkallës së rritjes ekonomike e shprehur në produktin e përgjithshëm vendor GJDP;
- Rënja e të hyrave buxhetore deficit krahasuar me shpenzimet për këtë gjashtëmuajor;
- Ngritja e shumë së borxheve të painkasuar nga inspeksionet në të gjitha nivelet;

- Anashkalimi i Raportit të Bankës Botërore i titulluar si Rekomandimet dhe strategjia e propozuar për ristrukturimin e Trepçës;
- Mosprezentimi i zgjidhjeve përfundimtare – pensioni i parakohshëm 79 euro dhe mosndërmarrja e veprimeve për implementimin e tyre nga mesi i vitit 2005; pengimi i mundësisë që të njëjtat të janë një model i mundshëm për raste të ngjashme siç janë KEK-u, Hekurudhat e tjerë;
- Menaxhimi jo i mirë me kapitalin finanziar, mungesa e transparencës, ambientimi me informalitet, abuzivitet dhe arbitraritet gjë që zvogëlon ose dëmon rënd efektet e fondeve publike.

Në nivelin qendror e deri te ai lokal shpeshherë po dështohet në veprimet të cilat flasin për faktin se nuk ka një shpirt reformues, se nuk ka hapje ndaj ideve dhe së fundi se nuk ofrohet një vizion i qartë për ardhmërinë. Kjo donë të thotë: se rinia meriton një jetë më denjëtoze, shërbime më cilësore arsimore, kulturore e tjerë, vende pune dhe një ambient për jetë më të mirë për të gjithë; se mungon ndërtimi i një administratë funksionale e liruar nga burokratizmi i tepruar, ekskluziviteti dhe me një kuadër të duhur ligjor që siguron sundim të ligjt; se mungon krijimi i një infrastrukturë publike optimale me shërbime cilësore shëndetësore dhe të ngjashme, si dhe ngritja e cilësisë së jetës në përgjithësi.

Nuk mjaftojnë vetëm apelet nga takimet e ndryshme përmes mediave që iu adresohen qytetarëve për qetësi dhe durim, me arsyetim për standardet, dialogun me serbët, statusin e pazgjedhur dhe të ngjashme.

Ajo çka qytetarët e Kosovës presin, është pikësëpari një arsyë apo vizion i qartë rrëth asaj se pse ia vlen të bëhem i përkushtuar, të durueshëm e të qëndrueshëm. Pastaj, një komunikim konstruktiv rrëth këtij vizioni, një komunikim në mënyrë kritike e analitike me qëllim të shtjellimit dhe zhvillimit të meritave dhe argumenteve të ndryshme pa marrë parasysh se nga kush burojnë ato, dhe së fundi një qartësi e përbashkët me kokat tona rrëth asaj se kah po ecim, si do të arrijmë atje dhe me çfarë çmimi, apo mossuksesin e realizimit të parametrave të përcaktuara të zhvillimit ekonomik. Kjo mbi të gjitha është sfidë për liderët e institucioneve tona vendore dhe ndërkombëtare, të cilat duhet dëshmuar qytetarëve të vetë se ata vërtetë kanë kapacitet për të gjetur rrugëdalje. Pra, të zgjedhim rrugën për të gjeneruar prosperitet ekonomik dhe stabilitet politik, të qartësojmë si, ku dhe kur do të bëhet përdorimi më konstruktiv dhe më transparent i mjeteve, përdorim i mjeteve që do të përkrahë projekte me potencial të dëshmuveshëm për gjenerim, rritje të ekonomisë, ulje të papunësisë, përmirësim të kushteve sociale dhe zhvillim të gjithmbarshëm tek të gjitha strukturat e popullsisë së Kosovës.

Ftoj që të gjithë, nga pozitat e ndryshme që kemi të bëjmë çfarë është e mundur për t'u angazhuar në shërbim të zhvillimit dhe për të përmirësuar mërgjenjen e qytetarëve tanë duke vënë në jetë aspiratat e tyre. Ju faleminderit për vëmendje dhe për kohën e zgjatur zoti kryetar.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DAKI:

Ju faleminderit zoti kryeministër i mandatit të kaluar. E ka fjalën Naser Osmani, si kryetar i Grupit funksional, pastaj do të kemi pauzë dhe për vazhdim të punës do të merremi vesh. Urdhëroni Naser.

DEPUTETI NASER OSMANI:

Faleminderit zoti Kryetar. I nderuari Kryeministér, ministra dhe kolegë deputetë, Përgjegjësia është e të gjithëve, edhe e atyre që kanë qenë para neve dhe e jona, prandaj unë nuk do të jam në cilësinë e vajtuesit por do të mundohem që të përqëndrohem në ndikimin e sistemit bankar, në zhvillimin ekonomik për të dhënë një kontribut.

Me të dy rregulloret e vitit 1990 mbi BPK-ën dhe Rregulloren mbi mbikëqyrjen, rregullimin dhe licencimin e bankave në mënyrë relative është definuar roli dhe funksioni i autoritetit të bankave dhe pagesave të Kosovës në sferën e pagesave dhe mbikëqyrjes së bankave afariste në kreditimet bankare. Sot ekziston nevojë e domosdoshme e ristrukturimit bankar për të krijuar një politikë dhe një sistem më të avancuar kreditor te bankat komerciale si dhe organizatat mikrofinanciare me qëllim të eliminimit të disparitetit të paraqitur në mes të rregullimit normativ dhe realitetit.

Është mëse e domosdoshme që të ripozicionohet autoriteti i bankave dhe i pagesave të Kosovës në institucion qendror monetar si subjekt themelor i pavarur në rrafshin e pushtetit monetar – bankë qendrore e Kosovës, në mënyrë që të përcaktohet fushëveprimi, kompetenca dhe përgjegjësitë në aspektin e formulimit, të udhëheqjes dhe rregullimit të një pjese të një politike monetare që do të mbështetet fuqishëm në strategjinë zhvillimore. Po ashtu është i nevojshëm një autorizim që do të rregullojë menaxhimin e depozitave të institacioneve si mjetet buxhetore ashtu edhe të tjera, të cilat sot janë të kyçura si potencial i BPK-ës që këto mjete të riorganizohen dhe të shpërndahen nëpër banka komerciale në atë mënyrë që të bëhet shfrytëzimi racional dhe efektiv si potencial i bankave në shërbim të zhvillimit ekonomik të projekteve strategjike:

1. Mjetet buxhetore të institacioneve qeveritare mund të krijojnë potencial të rëndësishëm të aktivitetit kreditor të bankave komerciale të cilat përparr mund të përcaktojnë kushtet dhe destinimin për të cilat degë të ekonomisë mund të liferohen kreditë në të cilat bankat janë më pak si pjesëmarrëse por më tepër si intermediator, duke marrë parasysh se këto mjete janë mjetet të lira aviste rrëth 280 deri 300 milion euro, që zakonisht BPK i depoziton në letra me vlerë ose si kesh në bankat e huaja.
2. Mjetet e privatizimit. - Edhe pse procesi i privatizimit është në fazën e realizimit, mendohet se privatizimi do të tritë zhvillimin ekonomik përmes investimeve të reja dhe ndryshimit të funksionit të pronësisë i cili promovon implementimin e kontrollit privat në resurset ekonomike me tendencë të profitimit.

Nga shitja e ndërmarrjeve shoqërore gjë më sot janë grumbulluar rrëth 80 milion euro, të cilat janë të ngrirë në llogarinë bankare pranë BPK pa ndonjë efekt multiplikativ të tyre. Nëse kemi parasysh se shumica e ndërmarrjeve janë blerë nga ana e vendorëve, automatikisht konkludojmë se mjetet nga bankat kosovare dhe nga kursimet janë të deponuara në fondin e ngrirë të privatizimit, e cila ka ndikuar në zvogëlimin e potencialit bankar si dhe zvogëlimin e sasisë së parasë në qarkullim, që do me thënë se këto mjete nuk janë përdorë për nxitje të zhvillimit ekonomik dhe me këto politika nuk është arritur efekti që pritet nga privatizimi i cili nënkuption hapjen e vendeve të reja të punës, krijimin e potencialit të ri të tatimpaguesve dhe ngritjen e standardit jetësor.

3. Mjetet e Trustit të kursimeve dhe pensioneve të Kosovës në shumë rrëth 100 milion euro, duhet të depozitohen patjetër në bankat e Kosovës. Mjetet e Trustit, si të tilla, paraqesin një ndër depozitat më kualitative afatgjate janë dhjetëvjeçare. Fondi i cili kursimet e punëtorëve kosovar i investon diku jashtë Kosovës me arsyetim se risku në Kosovë është i lartë dhe se bankat kosovare nuk janë të besueshme, kurse ne presim që investitorët e huaj të investojnë

në Kosovë. Një paradoks. E gjithë kjo krijon efekte negative, së pari në zvogëlimin e sasisë së parasë në qarkullim dhe zvogëlimin e potencialit investues për zhvillimin e ekonomisë kosovare si dhe dëmton rejtingun e bankave vendore.

4. Duhet të krijohet një besim më i madh te bankat, në mënyrë që të grumbullohen sa më shumë depozita, sepse thjeshtë shuma që është në dispozicion për kredi varet direkt nga shuma e fondeve të deponuara. Këto rrjite të deponimeve mund të sigurohen nga donatorët e huaj, nga familjet që i ruajnë paratë në shtëpi, nga kosovarët të cilët punojnë dhe jetojnë në botën e jashtme, nga keshi që është duke qarkulluar lirshëm në ekonomi jashtë pagesave nëpërmes sistemit bankar.
5. Po ashtu duhet të konsiderojmë mundësinë për të filluar një sistem për garantimin e kredive, që do të siguronte garancione të pjesërisht me përfundim të afatgjata, pasi që shumica e deponimeve në banka sot janë afatshkurtra, domethënë janë jocilësore.

Nëse vetëm tri burimet e para që kanë karakter afatgjatë financiar i përbledhim dhe atyre iu shtojmë edhe mjete të lira të ndërmarrjeve publike si PTK, Aeroportit apo KEK-ut do të kemi një shumë diku rrëth 600 milion euro që tërhiqen nga qarkullimi dhe si të tilla ngrisin kërkësen për para në treg e cila automatikisht e arsyeton kamaten e lartë tek kreditë që jepin bankat.

Si përfundim i këtyre pesë pikave kyçë të burimit të financimit të ekonomisë kosovare, është me interes të veçantë që urgjentisht të hartohet një strategji e zhvillimit ekonomik dhe politikë monetare në të cilën këto mjete do të shërbejnë si potencial për zhvillimin ekonomik.

Mbikëqyrjen dhe realizimin e bartjes së këtyre fondeve, duhet ta bëjë Banka Qendrore përmes zbatimit të politikës unike ndaj bankave komerciale në aspektin e implementimit të politikës monetare sipas funksionit të saj si hartues i politikave dhe irregullave si dhe monitorimin e implementimit të tyre përmes kontrollit monetar. Nëse arrjmë që këto t'i realizojmë këto objektiva, atëherë mund të presim një prosperitet ekonomik që mund të ndodhë në Kosovë. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit. Kam një propozim. Për shkak të numrit të madh të të paraqiturve, për sot të eksplorohet vetëm pika e parë e rendit të ditës. Tani do të bëjmë pauzë, pak më të gjatë. Do të kthehemë në orën 13 dhe do të vazhdojmë me debatin. A ka ndokush propozim tjetër, apo kundër këtij propozimi? Ju faleminderit.

(Vijoi pauza)

(Pas pauzës, Seanca vazhdoi punën)

Seancën në vijim e kryesoi Gazmend Muhamxheri, anëtar i Kryesisë së Kuvendit

KRYESUESI GAZMEND MUHAMXHERI:

Vazhdojmë punën. Fjalën e ka Ministri Haki Shatri, Urdhëroni zoti Ministër.

MINISTRI HAKI SHATRI:

Faleminderit zoti kryesues. Të nderuar deputetë, të nderuar të pranishëm, Do të insistoj që t'mos përsëris prezantimet ose pjesë të prezantimeve që ka bërë kryeministri dhe zoti Ryker, meqenëse aktiviteti ynë në të gjitha pikat në punën tonë dhe vendet që zëmë është i përbashkët.

Pas një rënie, në dy dekadat e para – dekada para luftës, plaçkitjes, rrënimit dhe shkatërrimit, historia e zhvillimit shënon kthesa pozitive të cilat reflektohen në përfundim me sukses të fazës së rindërtimit dhe fillimit të transicionit. Me themelimin e institucioneve publike dhe shtetërore, u krijuan kushtet për fillimin e fazës së zhvillimit ekonomik të qëndrueshëm.

Në periudhën 2000-2003, sipas të dhënave dhe analizave të Fondit Monetar Ndërkombëtar, u realizua një normë e shtimit ekonomik 3 deri 4% mesatarisht në vit. Rindërtimi me sukses dhe dinamika e shtimit janë rezultat i angazhimit pa kursim të popullatës, të përkrahjes së fuqishme të donatorëve dhe dërgesave të theksuara nga diaspora.

Tërheqja graduale e donatorëve dhe rënia e intensitetit të remitancave në përfundimin e fazës së rindërtimit rezultuan me një ngecje të dinamikës në vitin 2003 me një rënie të normës së shtimit në 1.5% në vit, dhe për të shënuar prapë kthesa pozitive në vitin 2004 dhe në vazhdim.

Megjithatë, këto lëvizje pozitive nuk mjaftuan që të zgjidhen problemet jashtëzakonisht të mëdha të trashëguara nga e kaluara. Në bazë të të gjitha parametrave makroekonomik përnga niveli i zhvillimit ekonomik, Kosova rangohet në vendin e parafundit në Evropë, me rrëth 1000 euro bruto produkt për banor, me disproporcione të theksuar ndërmjet prodhimit dhe konsumit, eksportit dhe importit, shkallës së lartë të papunësisë dhe disproporcioneve tjera strukturale dhe shkallës së lartë të varfërisë.

Kjo situatë nuk është e krijuar në periudhën e qeverisjes së koalicionit aktual, as në periudhën e qeverisjes së koalicionit të gjërë. Janë këto probleme ekonomike të krijuara në një kohë të gjatë dhe përnga natyra e tyre nuk mund të zgjidhen brenda gjashtë muajsh e as brenda një mandati qeverisës.

E vetëdijshme për këtë, Qeveria e Kosovës, këtij problemi i është qas me shumë seriozitet. Në Programin e Qeverisë janë paraparë orientimet, masat dhe aktivitetet për tejkalinin e kësaj situate. Përcaktimi për ekonomi të tregut, transucion dhe reforma në kushtet e integrimeve rajonale dhe globale, transformimit dhe privatizimit – është përcjell me masa për krijimin e një ambienti të volitshëm biznesor, përmes krijimit të infrastrukturës ligjore dhe ndërtimit të mëtejmë institucional si kusht për tërheqjen e vëmendjes së investitorëve të Jashtëm.

Në vitet e pasluftës, sektori publik ka qenë forca kryesore nxitëse e zhvillimit ekonomik. Aktualisht të hyrat buxhetore përcjellin dinamikën e zhvillimit ekonomik, kurse shpenzimet po adaptohen me dinamikën e të hyrave – me tendencë të balancimit të plotë, gjë e cila shpreh bindshëm gjendjen e qëndrueshmërisë dhe stabilitetit buxhetor.

Në këtë periudhë është ndërtuar një sistem efikas dhe modern fiskal i përshtatshëm për zhvillimin e biznesit dhe i karakterizuar si më i përshtatshmi, pra si sistem me shkallë më të ulët të ngarkesave me obligime fiskale për ekonomi.

Ndërtimi i mëtejmë institucional, reformimi i sistemit buxhetor dhe i organizimit për eliminimin e mangësive të natyrës subjektive dhe pengesave objektive, është objekt i angazhimit të Ministrisë së Ekonomisë dhe të Financave.

Me buxhetin e vitit 2005, janë projektuar të hyra më të mëdha për 41 milion euro në krahësim me vitin paraprak dhe njëherit janë projektuar shpenzime më të vogla për 31 milion euro – pa huazimet për KEK-un dhe Aeroportin, kurse deficiti i projektuar për mbulimin e diferençës ndërmjet 645 milion euro të hyra dhe 714 euro, shpenzime prej rrëth 91 milion euro – duke mbuluar këtu huanë prej 22 milion euro për KEK-un dhe Aeroportin – që do të mbulohet nga rezerva e keshit në bankë, e cila në fillim të vitit fiskal ishte 173 milion euro.

Të nderuar deputetë,

Me kënaqësi ju informoj se sipas të dhënave për gjashtëmujorin e parë të këtij viti, të hyrat buxhetore të realizuara gati plotësisht përputhen me parametrat buxhetore. Veçanërisht janë regjistruar rezultate në vjetjen e të hyrave nga tatuimi vendor, por edhe të atyre në kufi. Ngecje e theksuar është regjistruar në vjetjen e të hyrave vetanake të komunave dhe të hyrave jota timore. Dinamika e shpenzimeve në këtë periudhë është më e ngadalishme në të gjitha linjat me përjashtim të pagave dhe mëditjeve për çka janë shpenzuar rrëth 99.5% të buxhetit të paraparë. Ngecja në shpenzimin e kategorisë së investimeve kapitale kërkon vëmendje por edhe është rezultat i vonesës së aprovimit të buxhetit në fillim të këtij viti si dhe i stinës së dimrit në fillim të kësaj periudhe.

Përgjithësisht, gjysma e parë e këtij viti, karakterizohet me disiplinë buxhetore të cilën e ka mundësuar kalimi nga sistemi i zotimeve në sistemin e keshit, i cili mundëson mbikëqyrje rigorozë të shpenzimeve dhe respektimit të procedurave.

Të gjithëve na kujtohet se nxjerra dhe aprovimi i buxhetit për vitin 2005 është bërë nën presionin e vazhdueshëm të Fondit Monetar Ndërkombëtar për nevojën e kujdesit në përcaktimin e kufijve të shpenzimeve buxhetore. Përkrahja dhe rekomandimet shumë të vlefshme të Fondit Monetar për nevojën e kujdesit në njëren anë dhe presionet e forta të vazhdueshme të subjekteve shpenzuese – pra nevojave të shumta dhe të mëdha, në të gjitha sektorët publike në anën tjetër – e kanë detyruar Qeverinë që të përcaktohet për variantin e mesëm, pra variantin aktual të buxhetit të aprovuar, duke marrë përsipër shumë rreziqë të cilat mund të ndodhin me rastin e shkëputjes qofsi edhe momentale nga mbikëqyrja dhe disiplina buxhetore.

Kemi hyrë pra në realizimin e aprovimit të rregullores së re të të ardhurave personale; kemi arrit marrëveshje me Bashkimin e Pavarur të Sindikatave për realizimin e disa dispozitave të Kontratës kolektive; kemi ruajt skemën sociale dhe kemi realizuar huadhenien për KEK-un dhe Aeroportin.

Në këtë periudhë, si rezultat i angazhimit të shtuar, edhe përkundër rreziqeve që kemi marrë, stabiliteti dhe qëndrueshmëria buxhetore nuk janë rrezikuar. Rezervat e keshit janë më të mëdha për 19 milion se sa në fillim të vitit. Nuk janë tejkaloar shpenzimet në asnjë kategori. Komisioni për implementimin e rregullores për të ardhurat personale po kryen punën e vet dhe harmonizimi i arritur garanton që kostoja e implementimit të rregullores të mos tejkalojë 7.5 milion euro, aq edhe sa janë të rezervuara në buxhetin e konsoliduar të Kosovës.

Paralelisht me angazhimin për përgatitjen për buxhetin për vitin 2006, sipas kalendarit buxhetor, Ministria e Financave po punon në masat për parandalimin e keqpërdorimeve eventuale dhe korrupzionin. Departamenti i auditimit të brendshëm ka kryer kontrolla të shtuara në shumë organizata buxhetore. Hyrja në fuqi e Ligjit mbi prokurimin publik ka mundësuar konstituimin e Komisionit rregullativ të prokurimit si institucion i pavarur nga Ministria e Ekonomisë dhe Financave, kurse Bordi i pavarur i ankesave ka filluar të punojë që nga janari pas një ndërprerje gati për një vit. Këtë e ka përmend edhe një nga parafolësit, më duket ish kryeministri.

Ministria e Ekonomisë dhe Financave, ka nxjerrë dhe publikuar irregullisht raporte mujore, periodike dhe reportin për vitin 2004 i cili edhe iu është dërguar për shqyrtim deputetëve të Kuvendit. Aktiviteti më i rëndësishëm i Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave është angazhimi për përgatitjen e kornizës afatmesme të shpenzimeve buxhetore për vitin 2006-2008. Ky dokument, i aprovuar në Qeveri dhe i shqyrtuar e aprovuar në Këshillin ekonomik fiskal, është bazë e qartë e qasjes në politikat fiskale në të ardhmen e cila të hyrat buxhetore i projekton në bazë të harmonizuar me zhvillimin ekonomik. Edhe pse në këtë periudhë vazhdohet me fleksibilitetit të plotë, pra përqindja e lartë e transfereve sociale – rrëth 17%, pagave dhe mëditjeve ende të sforcuara dhe mallrave e shërbimeve të reduktuara, linja e investimeve kapitale do të realizojë stabilitet deficit buxhetor nga 91 milion euro në këtë vit – do të shënojë rënje në rrëth 30 milion në vitin 2006, në përgjysmim në vitin 2007 dhe në eliminim të plotë në vitin 2008. Meqenëse sektori publik aktualisht është forma kryesore shtytëse e zhvillimit ekonomik kurse buxheti instrumenti kryesor i politikave ekonomike nxjerra e këtij dokumenti paraqet veprim të rëndësishëm me të cilin mundësohet disiplinë fiskale, reformë e procesit buxhetor, transparencë në vendimarrje, rritje në cilësi të shpenzimeve publike, rritje të likuiditetit në procesin buxhetor. Me këtë janë krijuar kushte për përgatitjen me kohë për nxjerrjen e buxhetit për vitin 2006 i cili duhet të bazohet në projektet në bazë të prioritetave sektoriale veprime këto të ndërmarra dhe të përgatitura në periudhën e përgatitjes së kornizës afatmesme të shpenzimeve.

Tri ishin prioritetet në bazë të të cilave është nxjerrë korniza afatmesme e shpenzimeve. E para, sigurimi i realizimit të standardeve prioritare; E dyta infrastruktura që mbështet zhvillimin ekonomik dhe e treta: efikasiteti i qeverisjes.

Të nderuar deputetë,

Ministria e Ekonomisë dhe Financave paralelisht ka punuar në përbushjen e standardeve dhe në veçanti në standardin e pestë, i cili ka të bëjë me ekonominë. Sikur jemi të informuar, sipas vlerësimit të gjertanishëm, ky standard është realizuar pothuaj plotësisht. Dua të theksoj se kësaj detyre iu kemi përkushtuar me seriozitet për dy arsyet e thjeshta: E para, këto norma dëshirojmë të bëhen irregulla të përhershme të sjelljes në këtë sferë, pasi që ato përbëjnë bazën institucionale të veprimeve në ekonomi, dhe e dyta të hapim rrugë për fillimin e definimit të statusit final, pra të asaj që nc e quajmë njohje të pavarësisë të cilën e konsiderojmë kusht për zhvillimin e ardhshëm ekonomik të Kosovës. Pse? Sepse kjo mundëson Kosovën kyçje në shfrytëzimin e fonave plotësuese financiare si anëtarë e këtyre institacioneve financiare ndërkombëtare dhe në anën tjetër eliminohen barrierat psikologjike për ardhjen e investitorëve potencial të huaj në Kosovë. Në mungesë të fonave vetanake, këta dy faktor janë determinues për zhvillimin ekonomik të vendit në të ardhmen.

Qeveria ka marrë vendim për nxjerrjen e planit afatmesëm të zhvillimit, për çka ka folë më herët Kryeministri dhe për këtë qëllim ka formuar struktura të nevojshme të implementimit të këtij Projekti. Paralelisht me planin hapësinor i cili ka filluar më herët të përgatitet, brenda këtij viti dhe vitit të ardhshëm Kosova do të ketë dokumentet themelore të zhvillimit në të cilat do të janë të inkorporuara edhe strategjia e luftimit të varfërisë. Në qoftë se të gjitha këtyre iu shtohet edhe aktiviteti në rrumbullakimin e infrastrukturës ligjore që drejtë drejt ose tërthorazi lidhet me zhvillimin ekonomik, si dhe reformat në ndërtimin e mëtutjeshëm të institacioneve publike vlerësojmë se po krijohet një bazë e sigurt mbi të cilën do të realizohen projekte të Qeverisë për kalimin nga 3.5% në 6 - 7% të normës së zhvillimit ekonomik në vit. Kjo pastaj do të mundësojë fillimin e zgogëimit të papunësisë dhe uljen e shkallës së varfërisë.

Dua të shtoj edhe këtë, se në këtë periudhë kemi shënuar hapa konkret në bartjen e kompetencave në sferën e ekonomisë. Këshilli ekonomik fiskal, tash e tutje do të kryesohet nga

Kryeministri, kurse Sekretariati do tē udhëhiqet nga vendorët. Po punohet nē ndryshimin e tregullores së BPK me tē cilën ky institucion do tē plotësohet me kompetenca, do tē bëhen ndryshime nē strukturën menaxhuese tē tij dhe do tē mbajë emrin Banka Qendrore e Kosovës.

Janë përshtatur politikat operacionale dhe po ashtu është konstituar bordi i ri i AKM, i cili ka filluar punën dhe që nga atëherë janë nënshkruar tē gjitha kontratat e lidhura por që nuk janë tē kontestuara, janë shpallë dy valë tē reja privatizimi dhe pritet sot nē seancën e pasdites tē shpallet një valë e re nē seancën e cila do tē mbahet pas kësaj seance tē Kuvendit. Është përcaktuar dhe shpresojmë tē realizohet plani që brenda një viti tē privatizohet 90% e vlerës së ndërmarrjeve shoqërore prodhuase, jo e numrit por e vlerës së ndërmarrjeve prodhuase. Njëkohësisht po punohet nē korporatizimin e ndërmarrjeve publike: KEK, PTK, Aeroport, Ngrohtore e tē tjera. Po formohet baza menaxheriale dhe mbikëqyrëse ku dominimi i anëtarëve vendor është evident. Aktualisht, Qeveria ka kryer punën e vet, kurse AKM do tē vendosë formalisht pér strukturën e re menaxhuese tē këtyre ndërmarrjeve publike. Në këtë vit, pra së shpejti presim aktivizimin e Trepçës, e ne shpresojmë se brenda kësaj javë ose javën e ardhshme ku do tē aktivizohen tē gjitha xheroret përvëç asaj tē Hajvalisë, me çka do tē shkarkojmë një pjesë tē buxhetit nga subvencionimet e përhershme që kemi pas nē tërë periudhën e pasluftës. Mendojmë tē organizojmë një konferencë me donatorë pér sigurimin e mjeteve pér riparimin e kapaciteteve të "Kosovës A", pér çka foli zoti Ryker, me çka po ashtu do tē përfundojë subvencionimi shumëvjeçar edhe i KEK-ut. Presim po ashtu që tē privatizohen shumë ndërmarrje tē tjera tē cilat pas aktivizimit do tē kenë efekte tē ndjeshme nē shtimin e prodhimit, eksportit dhe tē ardhurave, punësimit dhe efektet e veçanta nē buxhet. Konkrektisht po përmend Feronikelin, Birrarinë e Pejës, e tē tjera.

Të nderuar deputetë,

Zhvillimi ekonomik, aspektet dhe problematika janë një lëmi e gjërë dhe përkundër dëshirës nē një prezantim tē shkurtër është vështirë tē përmblidhen dhe prezantohen ashtu siç e meritojnë.

Po e përfundoj. Duke u vënë nē disponim, dhe jam nē disponim tuajin pér t'u përgjigjur nē pyetje, sqarime dhe nē qofte se ka nevojë edhe plotësime tē nevojshme dhe njëherit ju bëj me dije se së shpejti do tē kemi nē disponim raportin gjashtëmujor, domethënë me tē dhëna definitive pér tē hyrat dhe shpenzimet buxhetore, kornizën e shpenzimeve buxhetore afatmesme, raportet tjera rrëthi privatizimit, korporatizimit dhe aktet tjera mbi tē cilat mbështet aktiviteti ekonomik. Ju faleminderit pér vëmendje.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Ju faleminderit zoti Ministër. Në sallë janë prezent 75 deputetë. Vazhdojmë debatin. Fjalën e ka deputeti Gani Koci.

DEPUTETI GANI KOCHI:

Se sa është e përgjegjshme Qeveria pér funksionin që ka dhe detyrat që ka marrë shihet nga prezenca e Qeverisë këtu nē sallë dhe pikërisht pér një çështje shumë tē rëndësishme kur diskutohet Kryeministri dhe ministrat nuk janë këtu, kërkoi falje prej dy ministrave që janë prezent, prandaj propozoj që tē mos vazhdohet debati pa qenë Kryeministri prezent sepse ai kishte fjalën e fundit dhe ai është përgjegjës pér rrjedhat ekonomike nē përgjithësi nē Kosovë. Do t'ishte një debat krejt i parëndësishëm që ne t'i flasim vetyvet këtu e ata tē mos janë prezent nē këtë sallë.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Faleminderit zoti deputet Megjithatë, mendoj se duhet vazduar debatin. Në ndërkohe Kryeministri do t'na bashkëngjitet. Ia jap fjalën deputetit Behxhet Brajshori, le të përgatitet përfjalë deputeti Naim Maloku.

DEPUTETI BEHXHET BRAJSHORI:

I ndruari kryesues, të ndruar ministra, të ndruar kolegë deputetë,
Pas luftës në Kosovë janë bërë ndryshime të rëndësishme edhe në sistemin ekonomik. U mbështet zhvillimi i ekonomisë së tregut përmes dominimit të sektorit privat ndaj atij publik, kurse si mjet zyrtar i pagesës u aplikua euro. Fazën e tranzicionit në Kosovë e karakterizojnë përnjë kohë relativisht të gjatë dy veçori: udhëheqja e plotë e UNMIK-ut edhe në sferën ekonomike përmes Shtyllës së katërt në njëren anë dhe kompetencat e kufizuara të institucioneve vendëse në anën tjetër. Kjo gjendje, kohëve të fundit, përfundit, përfundit ka ndryshuar.

Në këtë periudhë nuk patëm qasje të përgjithshme zhvillimore makroekonomike, por të kohëpaskohshme. Kapitali privat u orientua kryesisht në veprimtari shërbyese dhe shumë më pak në ato prodhuese. Procesi i privatizimit, të cilin duhet kuptuar si reformë ekonomike gjatë kësaj periudhe, ishte i ngadalë. Lëvizjet e fundit janë shpresëdhënëse. Atë e kanë përcjell probleme të shumta dhe përrnjedhojë kemi humbje të konsiderueshme në kohë dhe në zhvillimin ekonomik të vendit.

Në fushën e politikës fiskale janë arritur rezultate të konsiderueshme. Është ndërtuar një sistem i qëndrueshëm fiskal edhe pse ai përcillet me shumë të meta dhe nuk shtrihet në tërë trafshin e mundshëm tatimor. Politika fiskale duhet të jetë instrument mbrojtës i ekonomisë vendëse. Në Kosovë politika fiskale ka vetëm karakter fiskal, edhe pse kohëve të fundit në këtë fushë ka disa përparime në ndonjë nga sektorët e ekonomisë.

Preferencia doganore joadekuante karshi disa vendeve fqinje, kanë pas refleksione negative në buxhetin e Kosovës. Megjithëkëtë, buxheti tanjë në masën e plotë mbushet nga të hyrat vendore. Lloji i burimit të të hyrave buxhetore dhe kualiteti i tyre janë aspekte përfundit të cilat duhet diskutuar. Agjencionet shpenzuese në vitin 2004 kanë shpenzuar 79% të mjeteve të ndara karshi 66% sa ishin në vitin paraprak. Paga mesatare e përgjithshme nominale në Kosovë përfundit 2004 ishte rrëth 218 euro kurse në sektorin buxhetor 180 euro. Janë këto të dhëna nga Ministria e Shërbimeve Publike dhe Administrata tatimore.

Kosova, po ashtu, ka ndërtuar një sistem të qëndrueshëm bankar. Është formua rautoriteti qendror i bankës dhe i pagesave, kurse në vitin 2004 Kosova kishte 7 banca komerciale, 8 kompani të sigurimit, 14 institucione mikrofinanciare, 3 institucione financiare jobankare dhe Fondin e kursimeve pensionale. Mund të thuhet se ky sektor është mjaft i shëndosh dhe profitabil. Asetet e bankave komerciale në fund të tetorit 2004 arrijnë vlerën 720 milion euro, përkatësisht 38% të buxhetit të brutoproduktit vendës. Mirëpo, edhe më tej kapitali bankar vazhdon të mbahet jashtë Kosovës, rrëth 70% e aseteve likuide. Normal kamatore janë jo shumë tërheqëse përfshirët e këtij kapitali bankar nga ana e shfrytëzuesve të mundshëm përfshirë financimi ne projekteve të caktuara. Megjithë pëfurmancat e mira, sistemi finanziar ende nuk është duke luajtur rolin sa i përket aspektit të nxitjes së zhvillimit ekonomik të vendit dhe kontributi i tij radhitet pas asistencës së huaj dhe dërgesave nga diaspora. Mendojmë se financimet në këtë drejtim afatgjate pothuaj se mungojnë.

Në fushën e tregtisë së jashtme, po ashtu kemi një debalanc në importin dhe eksportin e mallrave. Ky debalanc duhet përmirësuar në të ardhmen dhe deficiti i realizuar në sektorin e jashtëm edhe më tej paraqet burim kryesor të jostabilitetit makroekonomik.

Duke u bazuar në këto që u thanë më lartë dhe duke u mbështetur edhe në të dhënat e Departamentit për politika makroekonomike të Ministrisë së Financave, në vitin 2004 nuk vërehet ngritje evidente e treguesve të prodhimit por kemi stabilizim në çmime. Edhe përkundër progresit në implementimin e reformave, brutoprodukti vendor vazhdon të jetë në nivelin e një të tretës së brutoproduktit vendor në duar të vendeve të Ballkanit perëndimor. Kemi normë të papunësisë relativisht të lartë, varësisht nga burimi i të dhënavëve – ai variron. Po ashtu kemi edhe shkallë të lartë të varfërisë e cila duhet përmirësuar në të ardhmen.

Punëdhënësi më i madh akoma mbetet sektori publik me 55% të numrit total të punësuarve dhe më pastaj sektori privat. Sipas Entitit të Statistikave të Kosovës inflacioni ishte 1.5% në vitin 2004 karshi 2.3% në vendet e eurozonës.

Cilat janë ato masa që duhet ndërmarrë për të përmirësuar gjendjen ekonomike?

- Ndërtimi i një politike të qartë buxhetore dhe aplikimi i një shkalle të lartë të disiplinës financiare në kuptim të kursimeve buxhetore dhe të strukturimit të shpenzimeve të cilat financohen nga buxheti i Kosovës;
- Ndryshimi i politikës ekonomike doganore fiskale dhe të politikës kreditore;
- Mobilizimi i fondeve të brendshme për investime, Fondit të privatizimit, Trustit të pensioneve, depozitat bankare, mijetet e ndërmarrjeve publike;
- Nxjerra e legjislacionit të nevojshëm për nxitjen e investimeve të jashtme dhe për sigurimin e tyre;
- Nxjita e investimeve të jashtme përmes formave të ndryshme të investimeve të drejtpërdrejta, me koncesione të përbashkëta e tjera;
- Përshejtimi i përfundimit të procesit të privatizimit me qëllim të pristes sa më të shpejta të efekteve të privatizimit. Duhet të kihet parasysh mundësia e ruajtjes së karakterit destinues të lëndës përkatësisht objektit i cili privatizohet;
- Ndryshimi i qasjes ndaj ndërmarrjeve publike në Kosovë dhe roli i tyre për zhvillimin ekonomik të vendit;
- Ndryshime të nevojshme në Ligjin....

(Ndërpërje nga regjia)

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Ju lus, ia zgjatni mundësinë deputetit për ta kryer.

DEPUTETI BEHXHET BRAJSHORI:

- Thjeshtësimi i procedurave për shfrytëzimin më efikas të buxhetit nëpër agjencione shpenzuese;
- Nënshkrimi i marrëveshjeve të bashkëpunimit ekonomik të Kosovës me vendet tjera;
- Nxjerra e strategjisë së zhvillimit ekonomik;
- Kthimi i fondeve të grabitura në Kosovë nga ana e Serbisë të cilat do të shfrytëzojnë për destinime të caktuara, dhe
- Fuqizimi i Entitit të Statistikës, i cili do të merrej me nxjerjen e të dhënavëve statistikore lidhur me treguesit makroekonomik në vend.

Në fund mund të themi se, megjithë vështirësitë, Kosova është duke ndërtuar një sistem të qëndrueshëm ekonomik i cili kërkon kohë më të gjatë, një legislacion ekonomik kompatibil me standardek ekonomike evropiane por të cilit i nevojiten mbështetje e fuqishme investive me qëllim të ringjalljes ekonomike dhe të përmirësimit të aggregatëve makroekonomik të zhvillimit. Ju faleminderit për vëmendje dhe mirëkuptim.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Faleminderit. E ka fjalën deputeti Naim Maloku, le të përgatitet zonja Nekibe Kelmendi.

DEPUTETI NAIM MALOKU:

Ju faleminderit zoti kryesues. Të nderuar kolegë deputetë,

Më lejoni të them se përshëndes ekspozenë e Kryeministrit për gjendjen ekonomike në Kosovë, të zotit Ryker, të Ministrit Shatri. Përshëndes angazhimin e Qeverisë së Kosovës në tejkalimin e vështirësive ekonomike, pasojat e të cilave po i përjetojnë të gjithë dhe më tepër masa e gjërë e qytetarëve të Kosovës. Më lejoni pra të ndalem edhe në një segment të caktuar që është si prodhimi i ngecjes ekonomike, të pazhvillueshmërisë dhe papunësisë së madhe që mbretërojnë në Kosovë.

Ndikimi i papunësisë në nivelin e sigurisë në Kosovë. Më lejoni të nderuar deputetë që të shpreh shqetësimin tim në lidhje me zhvillimet e gjithmbarshme në këtë segment në Kosovë, pra ndikimin e papunësisë së madhe në Kosovë në rritjen e nivelit të pasigurisë në Kosovë.

Sic e dini, një ndër prodhimet më të mëdha të Kosovës në gjashtëvjetëshin e fundit është prodhimi i të papunëve. U tha se diku rrëth 30 mijë të papunë kryesisht të ri i shtohen gjeneratës apo armatës së të papunëve në Kosovë. Kjo rrrije e numrit të papunëve në Kosovë dhe posaçërisht në mesin e të rinjve shkakton apo krijon rrëthana për rritjen e krimit të organizuar të të gjitha formave të organizimit dhe mënyrave të tij. Dhe e dyta, krijohen parakushte dhe kushte për shfaqjen e dukurive ekstremiste të çfarëdolloj forme, ngjyre apo mënyre së shfaqjes së tyre.

Pasi që Kosova është, prej fillimit të bombardimeve të NATO-s e deri më sot, projekt i përbashkët i bashkësisë ndërkombëtare dhe faktorit vendor, më lejoni të them se bashkësia ndërkombëtare ka pas qasje joserioze ndaj këtij fenomeni, pra ndaj çështjes së zbutjes së papunësisë në Kosovë.

Më lejoni të them se kushtëzimi i hapjes së Bashkësisë Ekonomike Evropiane dhe bashkësisë së gjerë ndërkombëtare ndaj Kosovës, e kam fjalën për hapjen e tregut të punës në këto vende, kushtëzimi pra me definimin e statusit përfundimtar të Kosovës – ka prodhuar efekte negative në këtë sferë, pra është rritur numri i të papunëve dhe normalisht është rritur edhe mundësia e rritjes së krimit të organizuar në Kosovë. Pra, nuk është punuar në mundësinë e hapjes së tregut të punës në Bashkësinë Evropiane në mënyrë që të bëhet punësimi legal dhe institucional qoftë sezonal apo i përkohshëm i qytetarëve të Kosovës në këto vende, që kishte me pas ndikim direkt në uljen e veprimeve ilegale, trafiqeve të njerëzve, falsifikimit të dokumenteve, kalimeve ilegale të kufirit, qëndrimeve ilegale në vendet e Bashkësisë Ekonomike Evropiane të qytetarëve tanë si dhe punësimi në të zezë në ato vende. Pra, ka pas ndikim direkt në uljen e këtyre veprimeve kriminale nga të cilat pastaj vijnë në mënyrë zinxhiore edhe veprime të tjera të lidhura me krimin e organizuar.

Unë u lidha në këtë segment të rëndësishëm për faktin se nga vetë niveli i sigurisë në Kosovë do të varet shumëcka, edhe zhvillimi ekonomik, edhe stabiliteti politik në Kosovë dhe posaçërisht,

që janë të rëndësishme për këtë fazë në të cilën po hyn Kosova. Kosova, të nderuar deputetë, duhet të jetë projekt i suksesshëm i institucioneve të Kosovës dhe bashkësisë ndërkombëtare. Qeveria e Kosovës duhet të bëjë më tepër përpjekje që me faktorin ndërkombëtar, me bashkësinë ndërkombëtare të bëhet hapje e tregjeve të punës, sepse ne nuk do të mundemi – pra Kosova vetë nuk do të mund ta zgjidhë problemin e mbi 5-600 mijë të papunëve në Kosovë.

Më lejoni që në këtë rast t'i them edhe dy-tri anomali që po ndodhin në Kosovë. U përmend Trusti pensional dhe invalidor i Kosovës që ka të bëjë me mëse 100 milion euro para të qytetarëve të Kosovës të cilat janë nxjerrë jashtë Kosovës, pra jashtë rrjetit ekonomik të Kosovës. Masa e parave të Postëtelekomit të Kosovës, për të cilat pra nuk ka të dhëna as Qeveria as qytetarët e Kosovës, pasi që ato janë të holla të qytetarëve të Kosovës. Manipulimet, komercialisim, apo gjërat që po ndodhin me shitblerjen e energjisë elektrike dhe me KEK-un. Pra, këto janë tri segmente ku sasi e madhe e mjeteve financiare dhe parave të gatshme nuk janë në qarkullim në tregun financiar të Kosovës që praktikisht krijon vështirësi shtesë në mundësinë e zhvillimit ekonomik të Kosovës.

Nuk e di sa janë të njohur qytetarët e Kosovës por Trusti pensional i Kosovës është jashtë Kosovës dhe me ato të holla blihen aksione nëpër berza të ndryshme, dhe blerja e aksioneve do të thotë krijon mundësi që ato të holla njëherë e përgjithmonë të humbin.

Në shumë shtete të botës, nxjerra e mjeteve financiare, sumave apo parave të gatshme nga tregu i brendshëm është edhe veprim antilogjor dhe dënohet me ligj.

Qeveria e Kosovës pra duhet të angazhohet maksimalisht që këto të holla të kthehen në tregun financiar të Kosovës. Ju faleminderit për vëmendje.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Faleminderit. E ka fjalën zonja Nekibe Kelmendi, le të bëhet gati deputeti Fatmir Rexhepi.

DEPUTETJA NEKIBE KELMENDI:

I nderuari zoti kryesues, zotëri ministra, kolegë deputetë,

Mendoj se në pengimin e zhvillimit të dëshiruar ekonomik kosovar kanë ndikuar disa faktorë të cilët nuk janë edhe aq të parëndësishëm, andaj fjalimin tim do ta fokusoj pikërisht në ata faktorë.

Prej përfundimit të luftës e gjer më sot nuk di se është siguruar regjistri i saktë i ndërmarrjeve ekonomike dhe publike, sidomos i atyre shoqërore, të cilat kanë qenë të regjistruara si të tillë në vitin 1989 në regjistrin e Gjykatës Ekonomike të Qarkut të Kosovës, si vit kur është suprimuar autonomia e Kosovës. Njëkohësisht nuk i janë kthyer menaxhuesit e pronës publike dhe shoqërore – AKM-ës ndërmarrjet shoqërore të uzurpuara nga uzurpatorët e ndryshëm qysht në periudhën e parë të pasluftës - të filluar gjatë funksionimit të të ashtuquajturës "qeveri e përkohshme e Kosovës". Kjo nuk ka qenë pa ndikim të madh në zhvillimin e dobët ekonomik të Kosovës dhe në rritjen e numrit të të papunësuarve. Përndryshe, siç dihet, menaxhimi i këtyre ndërmarrjeve as tash dhe as më parë nuk ishte përgjegjësi e qeverisë së mëparshme dhe kësaj të sotmes, por është përgjegjësi e AKM-ës.

Në ngecjen e zhvillimit ekonomik të Kosovës, gjithsesi ndikim të madh ka pas dhe ka edhe mosaktivizimi i minierave dhe ndërmarrjeve tjera prodhuase, nga të cilat Kosova në të kaluarën siguronte punësim më të madh dhe buxhet më të madh. Edhe çështja e aktivizimit të këtyre

minierave dhe këtyre ndërmarrjeve nuk është përgjegjësi e Qeverisë por është përgjegjësi e AKM.

Megjithatë Qeveria duhet të angazhohet më shumë dhe të ushtrojë presion të vazhdueshëm për raktivizimin e këtyre minierave dhe të ndërmarrjeve të cilat janë me rëndësi kapitale për zhvillimin ekonomik të Kosovës.

Kosova ka një prodhimtari në sektorin privat, mirëpo ajo prodhimtari nuk është mirë e kanalizuar dhe është e orientuar më tepër në prodhime të cilat nuk punësojnë shumë njerëz, kurse – nga ana tjetër – vërehet një konkurrencë jolojale në degën e prodhimtarisë në sektorin privat, sepse prodhuesit i konkurtojnë njëri-tjetrit me prodhime të artikujve të njëjtë. Mirëpo, këtu Qeveria nuk mund të ndikojë në mënyrë administrative sepse ekonomia administrative ka perënduar tanimë dhe Kosova ka një ekonomi të tregut dhe jo një ekonomi administrative, kurse sektori privat disponon në mënyrë të pavarur me kapitalin e vet.

Mangësitë në degën e prodhimtarisë, Qeveria aq sa ka qenë përgjegjësi e saj në mënjanimin e mangësive – ka ndikuar dhe ka kontribuar shumë në stimulimin e ekonomisë prodhuese. Mirëpo, është vetë komuniteti i biznesit ai i cili do të duhej të jepte këtë lloj kontributi nëpërmjet kanalizimit të duhur të prodhimtarisë në sektorin privat.

Kur e them këtë, kam parasysh se sektori privat mund të kontribuojë mjaft edhe në përmirësimin e gjendjes ekonomike, duke investuar në ndërtimin e hidrocentraleve të vogla në lokalitetet ku një gjë e tillë është e mundshme e që do të kishte përfitim të dyfishtë edhe për investuesin privat por edhe për zbutjen e situatës elektroenergetike të Kosovës. Me këtë rast, mund të merret shembull komuna e Dragashit, e cila disponon me kapacitete të ujut të rënies së lirë, me të cilin me një ndërtim të një hidrocentrali të vogël do të siguroheshin 2 megavat energji elektrike që do t'i mbulonte përafërsisht kërkuesat e banorëve të asaj ane.

Në Kosovë ka investime të pamjaftueshme edhe për faktin se përveç statusit të pazgjidhur politik të Kosovës është bërë edhe një gabim shumë i madh që në fillim të vendosjes së administratës së përkohshme të Kombeve të Bashkuara. Fjala është për atë se çështja e përkufizimit dhe e regjistrimit të biznesit është rregulluar në mënyrë të gabuar. Ju e dini se fillimi i regjistrimit i biznesit është bërë nëpër komuna e më pastaj ka kaluar në Ministrinë e Tregtisë dhe të Industrisë, në vend që biznesi të rëegistrohej në Gjykatën Ekonomike të Qarkut në Prishtinë. Kjo ka krijuar një pasiguri juridike në raport midis afaristëve, e që lidhen me realizimin e kërkuesave që burojnë nga afarizmi midis subjekteve të ndryshme ekonomike private. Kështu, për shembull, një biznes që sot regjistrohet për afarizëm të caktuar dhe me emër të caktuar, për t'i shëmang obligimeve të krijuara ndaj kreditorëve, nesër çregjistrohet në mënyrë shumë të shpejtë dhe në këtë mënyrë kreditorët e kanë vështirë t'i realizojnë kërkuesat e veta ndaj debitorëve të çregjistruar të cilëve u humbë çdo gjurmë. Nga ana tjetër, kjo krijon edhe një pasiguri juridike e cila është pengesë mjaft e madhe për investitorët e huaj në Kosovë.

U diskutua këtu edhe për korrupzionin brenda institucioneve qendrore. Askush nuk e mohon faktin se kjo dukuri negative akoma është prezente në Kosovë dhe nuk është eliminuar, por nuk duhet harruar se si e tillë është trashëguar edhe nga qeveria e mëparshme, dhe pavarësisht nga kjo është detyrë prioritare e Qeverisë së sotme dhe e organeve të ndjekjes që të merren më seriozisht me këtë çështje e cila pengon jo vetëm zhvillimin ekonomik të Kosovës por pengon edhe ndërtimin e një shoqërie të shëndoshë në Kosovë. Faleminderit.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

Ju faleminderit. E ka fjalën deputeti Fatmir Rexhepi, le të përgatitet deputeti Fehmi Mujota.

DEPUTETI FATMIR REXHEPI:

Faleminderit zoti kryesues. Të nderuar të pranishëm, Ecuritë në ekonominë, reformat e saj, sfidat dhe perspektivat në këtë fushë kërkojnë përkushtim dhe punë më të madhe për institucionet vendore se deri më tani. Duke vlerësuar kontributin dhe ndihmat e bashkësisë ndërkombëtare, si dhe pa mohuar progresin e shënuar, ekonomia e Kosovës gjendet në një pozitë të pavolitshme - me shkallë të ulët të tritjes së brutoproduktit vendor por edhe me një shkallë mjaft të lartë të papunësisë dhe shumë probleme sociale që kërkojnë zgjidhje imediate.

Kosova, në fazën e tranzicionit, duke ecur në drejtim të ekonomisë së tregut, është ballafaquar me probleme të ndryshme. Ndër pengesat dhe sfidat kryesore të zhvillimit ekonomik, i konsideroj edhe këto çështje:

Problemet e trashëgura nga shkatërrimi i ekonomisë para dhe gjatë luftës në Kosovë nga ane Serbisë;

Humbjen e tregjeve, moskompensimi i dëmeve, moskthimi i fondeve për pensionistët dhe fondet e kursimeve bankare për qytetarët, të cilët me një vendosmëri të UNMIK-ut kanë mund të realizohen brenda këtyre pesë viteve;

Vonesa në mosqjedhjen e statusit të Kosovës ka reflektuar në pamundësinë që Kosova të anëtarësohet në institucionet financiare apo huazimet nga fondet ndërkombëtare;

Mosarritja e konsensusit në mes institucioneve vendore dhe veprimet e njëanshme të UNMIK-ut duke mbajtur pushtet absolut mbi ekonominë dhe pasuritë e vendit, posaçërisht procesi shumë i ngadalshëm dhe reforma e transformimit dhe privatizimit të ndërmarrjeve dhe të pronës;

Politizimi i procesit së privatizimit, dallimi rreth politikave, fondit dhe dinamikës së procesit të privatizimit kanë ndikuar drejtëdrejt në këtë proces. Për shembull gabim i madh i AKM mbetet dilema rreth pronësisë, ngrirja e mjeteve nga fondi i privatizimit në vend se i njëjtë të vihet në funksion të investimeve, zhvillimit ekonomik dhe stimulimit të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme për prodhuesit vendor. Gabimi tjetër që ka AKM është aplikimi i rundit të dytë të ofertimit sepse ngritja e çmimit direkt zvogëlon potencialin e blerësit për investime, ngritjen e prodhimit dhe të punësimit. Përderisa këto mjete derdhen në fond ku Kosova s'ka interes dhe qasje, prandaj kjo praktikë duhet të ndryshohet si dhe çmimi i ofertës së parë duhet të jetë përfundimtar nëse janë plotësuar të gjitha kushtet.

Ritmë i pakënaqshëm në ristrukturimin dhe transformimin e disa ndërmarrjeve të rëndësishme publike, pastaj vërejtjet në menaxhimin dhe shfrytëzimin e minierave si dhe mosaktivizimi i qindra milionave të PTK gjatë këtyre viteve dhe mbajtja e tyre jashtë Kosovës, bashkë me marrjen e mjeteve nga buxheti i Kosovës për financimin dhe rehabilitimin e FKEK-ut i vlerësoj në mes gabimeve që po bëhen edhe sot.

Nuk ka arsyetim për askënd vonesa disavjeçare dhe mungesa e gatishmërisë së institucioneve vendore në përgatitjen dhe hartimin e strategjisë zhvillimore për Kosovën duke mos ofruar një komizë të zhvillimit dhjetëvjeçar derisa po ecim drejt pavarësisë dhe sovranitetit politik.

Unë kam mbështetur programin qeveritar të zotit Haradinaj për politikat planifikuese ekonomike, por kërkoi vendosmëri më të madhe të Qeverisë Kosumi dhe veprime konkrete në implementimin e tyre, sepse të gjitha analizat e përvojat tregojnë se perspektivat ekonomike të zhvillimit, të investimeve të reja dhe të punësimit në Kosovë – janë të shumta, si ato që u përmendën dhe disa nga to do të jenë: sektori i prodhimit të energjisë, ndërtimi i kapaciteteve të reja, përbushja e nevojave të vendit me energji, pastaj eksportimi dhe deri te integrimi në tregun e energjisë.

Planet konkrete dhe shfrytëzimi i resurseve minerale të Kosovës, ku vënia në funksion e ligjit për investime të huaja, pastaj koncesionet afatgjata, politika e investimeve dhe zhvillimi i qëndrueshmëri duhet të ndërtohen mbi perspektivën e shfrytëzimit të tyre dhe ngritjen e prodhimit e të produktive industriale edhe për tregjet jashtë Kosovës. Po ashtu këtu duhet përmendur edhe për angazhimin e Parlamentit sa më të plotë në plotësimin e standardit të ekonomisë, të ofrojmë kornizën ligjore dhe garancitë institucionale për tërheqjen e investimeve të huaja që mund të realizohen në formë të investimeve direkte, të huave, të kredive apo tjera. Të përfundohen politikat e planifikimit hapësinor nëpër komuna dhe të stimulohet zhvillimi i sektorit të ndërtimtarisë për një standard më të volitshëm jetësor për qytetarët, si një shansë e madhe për ndërtimtarinë dhe punësimin. Të shpejtohet me identifikimin e projekteve dhe investimeve në infrastrukturë, në bujqësi, si dhe stimulimi i ndërmarrjeve të vogla e të mesme prodhuese me kushte të favorshme pas nënshkrimit të marrëveshjes në mes UNMIK-ut dhe Bankës Evropiane për Rindërtim. Të intensifikohet bashkëpunimi për ndihmat ekonomike dhe përkrahja e Kosovës nga Pakti i Stabilitetit dhe vendeve tjera si dhe krijimi i politikave të tregtisë mbi bazën e paritetit për të gjitha shtetet që rrethojnë Kosovën dhe më gjerë, duke mundësuar një konkurrencë në tregun regional edhe për prodhimet kosovare e jo politika doganore si deri tanë që favorizonin importin nga vendet fqinje për të zvogëluar debalancin tregtar. Për të evituar faktorët që kanë ndikuar në ngecjen ekonomike të vendit si dhe për të ndryshuar gjendjen dhë ecuritë e deritashme - është koha e fundit që të ndahen kompetencat dhe të adresohet përgjegjësia e plotë në mes UNMIK-ut dhe institucioneve vendore në realizimin e programit ekonomik bashkë me masat konkrete në politikat ekonomike dhe zhvillimore të vendit të cilat do të sigurojnë investime të reja, ngritje të prodhimit dhe të produktit vendor, ngritje dhe qëndrueshmëri buxhetore që do të mundësojnë më shumë mijete për investime, financim më të mirë të arsimit, veprimtarive të tjera publike dhe programeve sociale.

Vlerësoj se UNMIK-u dhe institucionet vendore duhet të përqendrohen dhe të merren më shumë me çështje ekonomike, e jo si deri tanë, për një transparencë dhe menaxhim më të mirë të parashë publike, ashtu siç ka filluar tash Ministria e Ekonomisë dhe Financave me Ministrin Hak Shatri si dhe të plotësohet ky standard sepse pa zhvillim më të shpejtë dhe stabilitet ekonomik nuk do të ketë mundësi të realizohet me sukses asnjë reformë tjetër e vendit. Faleminderit.

KRYESUESI GAZMEND MUHAXHERI:

E ka fjalën deputeti Mujota, le të përgatitet deputeti Xhavit Haliti.

DEPUTETI FEHMI MUJOTA:

Inderuari kryesues, të nderuar ministra prezant, të nderuar deputetë,
Meqë nuk funksionoi mikrofoni im, më dha rast të jam para jush. Është një rast i veçantë që të bisedojmë për çështjen e zhvillimit ekonomik të qëndrueshmëri në nivelin lokal prej nga fillon zbatimi i demokracisë dhe zbatimi i përbushjes së obligimeve që kemi të gjithë ne para qytetarëve dhe qytetarët ndaj institucioneve.

Andaj, me kënaqësi sot kemi dëgjuar se komunat janë të obliguara të kenë plane strategjike zhvillimore dhe në masën më të madhe ato tani kanë mbaruar. Dhe, të jemi të gjithë të bindur se këto plane strategjike janë hartuar mbi bazën e të hyrave që i kanë planifikuar vetë komunat dhe mbi bazën e donacioneve që duhet t'i kenë.

Prandaj, ēshtē moment i rēndēsishēm pēr tē pērcaktuar saktē se sa i kemi pērbushur obligimet nē kētē raport.

Në qoftë se kemi parasysh se vetëm në vitin 2004 janë zotuar mjetet për 165 projekte, që do të shikonin për të mirën e qytetarëve të komunave të Kosovës pa dallim etnie dhe kur kemi parasysh se janë zotuar më tepër se 15 milion euro në fund të vitit 2004 për realizimin e këtyre projekteve, kur kemi parasysh se janë paguar vetëm pak më tepër se 7 milion euro për realizimin e këtyre projekteve dhe kanë ngelur pa u përbushur obligimet edhe për më tepër se 8 milion euro, në bazë të numrit të projekteve që po flasim, del se kemi një shkelje të rëndë të të drejtave të qytetarëve tanë dhe kemi një mospërbushje të obligimeve ndaj qytetarëve që kemi dhënë jo me marketing të vogël politik.

Numri i projekteve të anuluara është jo i vogël – kalon shifrën e 40 projekteve, të cilat nuk kanë perspektivë të realizimit dhe shuma e mjeteve për këto investime nënkuption se është bukur e madhe në miliona. Po të krahasonim se cilat janë dëmet që shkaktohen në komunë në atë rast që qytetarëve të Kosovës atëherë po përmend tre shembuj konkretnë:

Në qoftë se do të realizojmë infrastrukturën rrugore, kemi 100 kilometra rrugë të standardit tonë më pak.

Në qoftë se shikojmë këtë dhe krahasojmë me numrin e banorëve që mund ta shfrytëzojnë, atëherë del se më tepër se 30 fshatra të Kosovës nga 3 kilometra rrugë do të lidhen me qendrat komunale dhe do të bënin diku rrith 100 mijë banorë që nuk i shfrytëzojnë këto rrugë; Në qoftë se do të krahasonim me ujësjellësit ose kanalizimet, del se 5 komuna të përmasave të 30 mijë banorëve, që nënkupton 150 mijë banorë, nuk e kanë në shfrytëzim ujësjellësin. Ata kanë kualitet të dobët të ujut dhe kanë shëndetin e rrezikuar.

Në qoftë se këtë e krasojmë me ndërtimin e objekteve shkollore në shumë të rjeteve, atëherë në do të kishim 30 shkolla së paku të kapacitetit të 500 nxënësve që do të mund të shfrytëzonin arrëth 15 mijë nxënës dhe arsimtarë për një edukim më të mirë, të një arsimimi më të mirë.

Të gjitha këto e rëndojnë realizimin e strategjisë zhvillimore nëpër komuna. Të gjitha këto flasin për një keqmenaxhim të buxhetit. Të gjitha këto flasin, pa fajin e komunave, përmes realizimit të përbushjeve të obligimeve të tyre dhe humbieg besueshmërie tek ovtetarët.

Dhe, në politikën e ndarjes së mjeteve buxhetore për komunat e Kosovës, ka një ndarje joproportionale. Mjetet buxhetore janë të të gjithë qytetarëve të Kosovës, ato duhet të shkojnë aty ku e kanë vendin, pa dallime rregjionale, pa dallime zonale madje edhe pa disponime osc anime individuale ose grupore politike.

Prandaj, këto janë çështje të cilat duhet të na shqetësojnë të gjithëve dhe shpresojmë se Minsitria e Transportit dhe Telekomunikacionit, Ministria në të cilën bien më shumë projekte, Ministria e Financave që ka lejuar buxhetet, Ministria e Arsimit dhe ministritë tjera në të cilat bien këto projekte do t'na jepin një shifër të saktë të projekteve që kanë ngelë në gjysmë të parealizuara, të atyre që nuk kanë filluar asnjëherë dhe nuk kanë perspektivë fillimi dhe të atyre projekteve për të cilat punëkryesit ndonjë rast kanë marrë para të buxhetit të Kosovës disa muaj para se të fillojnë punimet.

Dhe, një problem tjetër, nëse kam mundësi për së shkurti ta ngrish – që është në të mirën e ekonomisë së Kosovës – është problemi i energjetikës, me një rast konkret. Një kompani gjermane KTV – me shkurtesën KTV nga Hamburgu ka pas interesim para një viti për prodhimin e energjisë elektrike në fuqi të erës. Një projekt shumë serioz që prodhon rreth 200 megavatë energji elektrike, ose një të tretë për prodhimit energji që sot e shpenzojmë, që do të punësonte 200 njerëz, që do të siguronte 200 familje – do të kishte prodhim ekologjik, që do të thotë edhe do ta mbrojmë shëndetin dhe para se gjithash do të kishim siguri për investime dhe për tërheqje të investitorëve tjere. Lokacioni ka treguar rezultate të shkëlqyeshme meteorologjike, ndodhet në komunën e Shtimes, ka disa hektarë sipërsfaqe, komuna ka kryer obligimet....

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Ju lutem, ia mundësoni diskutimin deputetit.

DEPUTETI FEHMI MUJOTA:

... dhe pret që edhe Qeveria përkatësish Ministria e Energjetikës të vetmin shpjegim komplet përmundësi të realizimit të këtij projekti. Besoj se kjo çështje meriton një vëmendje të madhe dhe besoj se Kosovës i ndihmon përvillimin e saj të mëtejshëm. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Falënderojmë deputetin Mujota. Fjalën e ka Xhavit Haliti, le të përgatitet deputetja Teuta Sahatqija.

DEPUTETI XHAVIT HALITI:

Zoti kryesues, të nderuar deputetë,

Kur diskutojmë përmundësinë, kam parasysh skenat e përditshme që i shohim në të gjitha rrugët e qytetit, në të gjitha lokalet, në fshat dhe qytet të mbushura plot me njerëz pa punë, të mbushura plotë me cigareshitës fëmijë të cilët do të duhej të ishin në bangat e shkollave dhe të shohim realisht degradimin urban të qendrave tonë të banimit i cili po ndodhë në sytë tanë, në sytë e institucioneve tonë, në sytë e pushtetit komunal dhe atij qendor.

Duke dëgjuar referuesit e mëparshëm, mu krijuar përshtypja se shumë nga vendet përreth që i kemi, na e kanë lakmi përmes nivelin e lartë të zhvillimit ekonomik, përmes trendin e mbarë të zhvillimit përmes faktit se shumë shpejt po fillojka edhe Trepça me punuar dhe nuk u tha se a do të kthehen në Trepçë ata krejt të punësuar që kanë qenë dhe nuk e di si do të prodrojë, ashtu siç nuk e mora vesh se sa do të kushtojë, cila është kostaja e fillimit të prodhimit të Trepçës, apo ky fillim i prodhimit në Trepçë do të jetë shtimi i aggregatëve dhe i pompave të ujit përmes nxjerës ujë nga zgafellet e përblytura nga uji.

Nuk u tha konkretisht se cila është mbështetja konkrete e prodhuesve vendor, të cilët realisht janë të diskriminuar nga prodhuesit e shteteve fqinje, janë të diskriminuar nga doganat e larta dhe nga tatimet të cilat janë të obliguar ende pa e futur lëndën e parë në prodhim ta paguajnë tatimin dhe doganën dhe janë të diskriminuar nga lidhjet preferenciale në nivelet e doganave dhe të qeverisë përmes stimuluar jo lëndën e parë por prodhimet e gatshme të cilat futen në Kosovë si lëndë e parë dhe në të njëjtën kohë këto shiten dhe i konkurojnë prodhuesve vendor.

Nuk u tha këtu se cila është hapësira që i krijohet prodhuesve vendor për t'iu mundësuar shtimin e kapaciteteve të tyre prodhuese, siç funksionon në krejt botën që një prodhues në qoftë se prodhon dhe është i gatshëm të shfojë kapacitetet e tij prodhuese lirohet tërësisht nga tatimi, sepse ai në të njëjtën kohë shton kapacitetet prodhuese – paguan obligimet dhe shton punësimin. Pra, mendoj se një politikë e cila nuk ka parasysh këtë situatë që jemi në Kosovë është e gabueshme kur flitet me dofarë shifresh makroekonomike, për kapacitete të ish kohës së socializmit të cilat unë jam shurmë skeptikë se mund të funksionojnë përvëç ndonjërit aty-këtu.

Nuk u tha këtu se cilët janë faktorët që ndikojnë negativisht në shtimin e buxhetit përmes linjave të klientalizmit në dogana, në tenderë dhe në investime përmes organizmit të tenderëve?

U fol për garantimin e investimeve të kapitalit të mërgimtarëve dhe të huaja, por unë shtroj pyetje, meqenëse njoh shumë nga diaspora që kanë bërë përpjekje – jo tash por në vazhdimësi – për t'u kthyer në Kosovë dhe për të sjellë kapitalet e tyre – cila është politika e Qeverisë e cila mbështet këto kategori të qytetarëve tanë që janë të gatshëm me ardhë me investua. Mua më kujtohet, edhe në kohën e dikurshme, që ne e kritikojmë shumë, mërgimtarët të cilët kanë sjell kapitalet e tyre nga Jashtë dhe kanë deshtë me investua në Kosovë kanë sjellë makineri në Kosovë, janë liruar nga dogana dhe është krijuar hapësirë në prodhim. Cila është politika e Qeverisë në raport me pushtetin lokal e cila kërkon dhë i sugjeron pushtetit lokal dhe në fund të fundit

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Ju lutem, ia mundësoni diskutimin deputetit.

XHAVIT HALITI:

.... për të mbështetur pushtetin lokal për t'i dhënë hapësirë falas në fund të fundit atyre që donë me investua dhe për të krijuar infrastrukturë të domosdoshme. Është e tmerrshme në qoftë se një investitor i huaj duhet të vijë në Kosovë e duhet ta blejë edhe tokën, duhet ta çojë ujin deri te objekti, duhet ta çojë edhe energjinë elektrike deri te objekti dhe plus ndoshta nga dikush t'i kërkohet njëfarë përqindje në shenjë të mbështetjes që i është dhënë për objektin në fjalë.

Pra, kemi mendoj mjaft probleme, kemi shumëçka çka të diskutojmë, mund të flasim edhe përizolimin e egër ekonomik që ka Kosova për shkak të gjendjes dhe statusit që është një e vërtetë e madhe, por mendoj se me këto kompetenca që kemi, me këto mundësi që kemi, me një angazhim më të madh të Qeverisë, institucioneve përkatëse do të kishim mundësi të bëjmë edhe më shumë.

Nuk u tha këtu asnjë fjalë lidhur me transparencën e shpenzimit të buxhetit të Kosovës dhe përmundësitë e shtimit të këtij buxheti, sepse realisht pa buxhet edhe ato rrugë që u përmendën pak më parë – edhe kanalizimet, edhe ujësjellësit – janë kot të diskutohet për ta. U tha në fakt se nuk është e vërtetë që janë 70% të papunë, ndërsa në anën tjetër u tha me shifra konkrete se prej 1 milion të aftëve për punë janë 300 mijë në punë, që do të thotë 70% janë të papunë e jo 30. Pra, fundja e fundit, cila është "gji-di-pi" për krye të banorit në Kosovë.

Dhe, meqenëse jemi në procesin e politikës së përbushjes së standardeve, unë mendoj se ne na dalin dy detyra:

Të ndërtojmë, t'i përveshim mangët, dhe të punojmë për të dalë nga situata tepër e rëndë ekonomike, nga kolapsi dhe realisht nga rrëthi i egër i izolimit dhe i preferencave në tregti dhe

për t'i konkuruar sugjerimeve që na i bën bashkësia ndërkombëtare apo të ndjekim politikën që e kanë ndjek disa nga shtetet në rajon, të cilat janë të gatshme të marrin detyra nga bashkësia ndërkombëtare dhe t'i zbatojmë ato me përpikëri.

Njëren nga këto ne duhet ta zgjedhim dhe ne nuk mund të ecim gjithmonë, e tanë e gjashtë vjet, duke fajësuar bashkësinë ndërkombëtare përmospërbushjen e detyrave dhe obligimeve që kemi ne. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit. Fjalën e ka deputetja Teuta Sahatqija, le të bëhet gati deputeti Mazllo Kunnova. E keni fjalën zonjë.

DEPUTETJA TEUTA SAHATQIJA:

Ju faleminderit. I nderuari zoti kryesues, e nderuara Qeveri, të nderuar deputetë, Sa i përket statusit të Kosovës dhe pavarësisë së Kosovës e dimë se çshtë ëndërr e jona shkulllore, për të cilën shumë gjenerata kanë punuar, dhe edhe ne duhet të vazhdojmë të punojmë me përkushtim të madh për këtë çështje. Por, çështja e ekonomisë së Kosovës, çshtë gjithashtu një çështje e cila meriton një kujdes jashtëzakonisht të madh. Statusi është njëri prej pengesave të shumta, ndoshta edhe pengesa më e madhe për zhvillimin e ekonomisë. Por mendoj se ne duhet të angazhohemi që në ndërkohë, deri sa të zgjidhet statusi e sidomos edhe pas zgjidhjes së statusit, të ndërtojmë e të punojmë që të kemi një ekonomi të fortë dhe një punësim e mirëqenie.

Kosova, çshtë duke kaluar nëpër një kritë ekonomike, ku pjesa e madhe e popullsisë është duke mbijetuar në varfëri të skajshme dhe fatkeqësisht kjo shtresë e popullsisë është duke u rritur dita më ditë.

Nuk do të kisha hy në vlerësimë sepse shumica nga parafolësit e mi treguan statistikat nga Banka botërore, nga institucionet tjera përvlerësimi, përqindjet e tjera.

Do t'isha koncentruar pak më tepër në biznesin dhe në qasjen ndaj biznesit. Përkundër përpjekjeve për krijimin e legjislacionit, i cili do të duhet të krijojë ambientin apo mjedisin e favorshëm për zhvillimin e bizneseve – efekti i deritashëm ka qenë i vogël. Mungesa e akteve nënligjore, si dhe implementimi i atyre që janë miratuar, vazhdojnë të janë pengesë e madhe me të cilën ballafaqohet biznesi kosovar. Mungesa e dialogut në mes biznesit privat dhe sektorit publik, i cili krijon kushte për biznes pa e konsultuar mjaft biznesin, krijon kushte jo të përshtatshme. Pra e prenë këmishën me masë të gabuar, e cila nuk do t'i bijë atij të cilit i është dedikuar.

Pengesat tjera të shumta përvëç këtyre, siç janë ekonomia joformale, korupsioni, evazioni fiskal, procedurat administrative joefikase dhe të ndërlikuara dhe konkurenca jolojale si rezultat i mungesës së reciprocitetit në marrëdhëni tregtare me vendet tjera, posaçërisht me shtetet fqinje, problemet në infrastrukturë siç janë furnizimi me energji elektrike, infrastruktura rrugore e tjera – shkaktojnë probleme kontinuale, të cilat në mënyrë graduale e degradojnë dhe ulin fuqinë e bizneseve tona, destimulohen bizneset prodhuese me ç'rast vjen deri te ulja e eksportit, rritja e importit dhe në këtë mënyrë vazhdon spiralë e pafund e degradimit ekonomik.

Shpërpjesëtimi në mes eksportit dhe importit, vazhdon edhe sivjet trendin negativ, me tendencë që kjo të vazhdojë edhe në vitin e ardhshëm. Importi në 2004-shin, në krahasim me 2003 është

rritur për 90 milion euro, respektivisht 9.2% që ndikon në rrjeten e problemit të bilancit jo të favorshëm tregtar. Eksporti zhvillohet në kushte tejet të vështirësuara, i ndikuar nga masat asimetrike tregtare me vendet fqinje, sidomos me Serbinë dhe Maqedoninë, dhe është kryesisht eksport i mbeturinave metalike.

Në krahasim me periudhën e njëjtë janar-mars të vitit të kaluar, tregtia e jashtme ka rënë për 30%. Shumë biznese nuk mund ta përballojnë këtë dhe shuhën, me ç'rast nga një apo disa të punësuar të cilët paguajnë kontributet e tyre në buxhetin e Kosovës krijuhen një apo më shumë të papunë të cilët presin nga buxheti i Kosovës.

Këtu kam dişa shënimë prej Gjakovës, e cila me deindustrializimin që filloi me okupimin dhjetë vjet para luftës, dhe e cila vazhdon edhe sot e kësaj dite – është në një pozitë tejet të vështirë ekonomike, si edhe shumica e vendeve të Kosovës. Në vitin 2003 kishte 3.200 subjekte ekonomike, prej të cilave 48 shoqëri aksionare, 9 ndërmarrje shoqërore dhe 6 publike. Në vitin 2004 ishin të regjistruala 2.400 subjekte. Në 2005 1.794, pasi që vetëm në periudhën janar-mars janë paraqitur 306 subjekte ekonomike ose biznese. Numri i bizneseve edhe tani ka trende të rënies apo zvogëlimi të tyre, me ç'rast ushtrisë së të papunëve iu ka shtuar edhe një numër i konsiderueshëm i të papunëve të rinj.

Duhet ta kemi parasysh se biznesi është i vetmi që....

(Ndërpërje nga regjia)

(Regjia ja vazhdon kohën për diskutim)

.... e mbush buxhetin e vendit. Të gjitha të tjera e shpenzojnë buxhetin. Pra, nëse dëshirojmë arsim, shëndetësi, shërbime kualitative – na duhet buxheti më i madh. Kjo arrihet, vetëm e vetëm me stimulimin dhe krijimin e hapësirës së nevojshme për biznes.

Për papunësinë, nuk do të vazhdoj shumë, pasi shumica e gjëra u dëgjuan edhe më përpara, por kisha cek diç se numri i madh i të rinjve të cilët dalin nga bangat e shkollës me aftësim jo të përshtatur për nevojat moderne të tregut të punës dhe mungesa e vendeve të punës krijojnë një ndjenjë të përgjithshme të paperspektivës.

Jam e sigurt se askund në botë nuk ka përqindje më të madhe të të rinjve të cilët flasin anglisht, apo të cilët dinë të përdorin teknologjinë informative dhe internetin dhe që kanë vullnet më të madh për të mësuar dhe kyçur në trendët moderne. Këta të rinj, sot llogariten si barë, si ngarkesë për ekonominë e Kosovës, në vend që të llogariten si potencial shumë i vlefshëm dhe si bartës të ekonomisë së Kosovës. Menaxhim i pa nikoqirillëk dhe mungesa e transparencës së këtij buxheti të vogël rëndon edhe më shumë ekonominë e Kosovës. Politikat jokonzistente, të pakordinuara, dhe pa vizion të qartë për zhvillim – janë si në matematikë mbledhja e vektorëve të cilët kanë drejtime dhe intensitetë të ndryshme dhe rezultantja e tyre në mos zero atëherë është tepër e vogël, ashtu si edhe rezultati i këtyre politikave të deritashme. Në matematikë, rezultati maksimal i të gjithë vektorëve arrihet me orientimin e njëjtë të tyre. Edhe në ekonomi arrihet rezultati maksimal me koordinimin e politikave ekonomike dhc me vizion të qartë për drejtimi ne tyre.

Pra, kriza e përgjithshme socioekonomike, problemet e biznesit, papunësia enorme – paraqesin sinjalë alarmante. Pra, një problem i madh ekzistues me tendencë të eskalimit jo vetëm në problemin ekonomik por edhe në problem alarmant social.

Kosova, me pozitën gjeografike shumë të favorshme, me potenciale të shumta natyrore, me fuqinë e re punëtore, nuk meriton të ketë një pozitë të vështirë ekonomike.

Qeveria, në këtë moment, është e koncentruar në probleme tjera, duke minimizuar rëndësinë e problemit ekonomik, gjë që mund të kthehet si bumerang. Duke krijuar ambient të favorshëm për investime të huaja dhe falë fuqisë enorme potenciale të fuqisë punëtore në vend, si dhe marrëveshjet e mundshme me vendet e zhvilluara për shkollim dhe punë të përkohshme të të rinjve tanë – ky problem shumë i rëndë duhet të shndërrohej në motor të zhvillimit ekonomik të Kosovës. Dhe do t'i përdori fjalët këtu që i kam dëgjuar në Konferencën, të cilën e ka organizuar Am Qami për edukim dhe zhvillim, ku është thënë se – me menaxhim të mençur të Kosovës Kosova do të mund të shndërrohet në Selikon Valy, ose në Hong-Kong të Evropës me një menaxhim të mirë. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit. Fjalën e ka deputeti Mazllom Kumnova, le të bëhet gati deputeti Gjergj Dedaj. E keni fjalën zoti Kumnova.

DEPUTETI MAZLLOM KUMNOVA:

Zoti kryesues dhe ministra,

Sot është dashtë më mirë që përend dite të ishim përcaktuar për të diskutuar për masat e varfërisë në Kosovë se që kemi emërtuar – zhvillimi ekonomik. Duhet të flasim, do të thotë, përdiçka që nuk po ndodhë në Kosovë. Ky konstatim mund të jetë i diskutueshëm, mirëpo ende nuk kemi të dhëna të besueshme të rrjedhave ekonomike dhe sociale në Kosovë për të krijuar një bindje të kundërt, kjo është e para. E dyta, është fakt se Kosova pas lufte ka përfituar shumë në vendosjen e paqes dhë stabilitetit politik, si dhe në organizimin e emergjencës nga donatorët. Prej një kolapsi ekonomik si pasojë e dhunës shumëvjeçare dhe luftës së fundit janë shënuar të arritura të pamohueshme – falë mobilizimit të qytetarëve, të institucioneve vendore dhe përkrahjes nga bashkësia ndërkombëtare. Treguesi i bruto të ardhurave për kokë banori në vitin 2003 në 1.170 dollarë të dhëna tjera të mëvonshme nuk më kanë ra në dorë, nuk është tregues real i një zhvillimi ekonomik. Këto para, sasia më e madhe e tyre janë të hyra kesh familjare, pjesa tjetër nga të ardhurat tjera të cilat janë shpenzuar kryesisht në sanimin e gjendjes në rindërtim, në ndonjë biznes dhe pa mohuar se ka pas edhe investime të paplanifikuar siç u tha edhe më parë pika karburanti, pishina, restorante e tjera. Do të thotë se rritja bruto e të ardhurave nuk ka rezultuar në reduktimin e varfërisë. Treguesi i kësaj të fundit, përkundër ka shënuar ngritje deri te niveli shqetësues. Përmua është fakt bindës e dhëna se në panairin e fundit ndërkombëtar në Prishtinë, nëse nuk gaboj në të dhëna, nga 110 ekspozues 70 ishin nga Kosova, prej tyre nga Kosova 37 ishin ekspozues të ujit të gazuar dhe të pagazuar, të ngjyrosur dhe të pangjyrosur. Krahasoni me panairin e parë para pesë vjetëve, numri i ekspozuesve ishte shumë më i madh edhe përmënga struktura e prodhimit. Edhe një e dhënë, në Gjakovë pas luftës menjëherë i patëm riaktivizuar më shumë se 10 – 11 ndërmarrje ekonomike me rrith 4.000 punëtore, sot punon vetëm një apo dy me 400 punëtorë. Dikush na mësoi parimin se fabrika së pari duhet të privatizohet dhe pastaj të aktivizohet. Kjo e shkrymosi edhe pasurinë tonë, por edhe mobilizimin që kishim. Kjo nuk ishte politikë e jona e vendorëve. Adresa e kësaj dihet: UNMIK-u dhe shtyllat e saja të forta.

- Është ngritur një agjenci e keqpërdorimit të besimit ose si quhet mirëbesimit që po bën – e kam fjalën deri tani – dhe ka bërë atë që gjithë e dimë dhe jeton nga paratë e qytetarëve të Kosovës. Por edhe institucionet vendore nuk mund t'i arsyetojnë mungesat e kompetencave të tyre. Vizitat e tyre jashtë vendit, edhe pse me një vullnet të mirë dhe synim të mirë kanë mbetur pa efekte të

fillimit të ndonjë investimi serioz në Kosovë, dhe organizmat tjera qoftë deri te ajo sindikale që e ka lënë punëtorin tonë të vëtmin në Evropën juglindore pa statusin e punëtorit, e të tjera.

Gjendja në dimensionin social është shqetësuese. Vetëm në Gjakovë janë dalë në shitje 4.270 shtëpi që nuk mbabat në mend një situatë e tillë, ose kur të ardhurat e një akademiku tonë janë tri herë më të ulëta se një pastruese vendore dhe 20 herë më të ulëta se ndonjë ekspert i huaj, ose menaxhues në disa subjekte që janë jashtë menaxhimit të qeverisë sonë. Vetëm bankat vendore kanë kapitalin vendor dhe kanë thënë se gjendja e tyre tani aktualisht nuk është e mirë, ndërsa bankat tjera si Prokredit, Reiseissen e të tjera kur janë instaluar në Kosovë mesa di unë nuk kanë sjell asnjë kapital nga jashtë, por janë duke shfrytëzuar depozitimin e vendorëve - të qytetarëve tanë. Edhe më keq ka të dhëna, se edhe ky depozitim është nxjerrë jashtë Kosovës, ose për atë Trustin pensional e të tjera, që ky kapital i grumbulluar nga qytetarët tanë të dalë jashtë Kosovës pastaj edhe kesh nuk është ndaluar në Kosovë, sidomos përmallra dhe mjete themelore. Gjithsesi këto banka nuk kanë qasje në kesh dhe nëse kjo rregullohet me një ligj dhe të gjitha qarkullimet bëhen nëpërmjet bankave, atëherë depozita do të ngritet dhe do të pengojë në masë të duhur edhe veprimet e paligjshme. Pra, jemi duke u thelluar në probleme

(Ndërprerje nga regjia – i vazhdohet mundësia për diskutim)

.....Pra, jemi duke u thelluar në probleme dhe kanë zënë të bëhen kronike. Qeveria duhet të nxjerrë sa më parë ligjin për bankën e Kosovës, jo rregullore. Ligjin për bankën e Kosovës, ose si quhej Qendrore ose e Kosovës, dhe ligjin për bankat në Kosovë. Këtë e kanë krejt shtetet tjera. E para, banka e Kosovës duhet të jetë institucion – subjekt përgjegjës për zhvillimin ekonomik. Askund nuk shkruan rrëthuese ministria e ekonomisë ose financave se është subjekti i parë. Subjekti i parë është banka. Ndërsa bankat tjera, kapitalin e tyre nuk duhet lejuar ta bartin jashtë Kosovës. Paret e Kosovës duhet të mbeten në Kosovë dhe nuk i konvenon kjo askujt, le t'i imbyllin ofertat për hapjen e bankave të huaja - besoj se ka mjaft, por duhet respektuar krahas interesit të tyre edhe interesin e qytetarëve të Kosovës. Është e patolerueshme një qasje e tillë koloniste, ose si themi ne në Gjakovë – ia pafsha hajrin. Me këtë që është vepruar deri tash, duke filluar nga rajoni dhe më gjerë dhe deri te kinezët – të gjithë po na shohin hajrin e Kosova askujt. Unë nuk jam ekonomist, mua më bindin këto fakte dhe vij në konstatim se Kosova po shkon drejt një krize ekonomike me pasoja të rënda politike e sociale.

Angazhimet tona për demokraci dhe plotësimin e standardeve duhet të mbështeten në investime serioze, sepse pa një zhvillim ekonomik procesi politik do të mbetet në gjysmë të rrujës.

Mendoj se pas këtij debati duhet të përkufizohet një detyrim për qeverinë duke dhënë mundësi që brenda muajve të dalë para Kuvendit me një studim serioz të gjendjes ekonomike në Kosovë dhe me një strategji dalëse nga situata e tanishme me masa të përcaktuara legislative, zbatuese si dhe nevojat financiare dhe ndihma nga të huajt. Nuk është mirë të humbim kohë me strategji që po hartohen vetëm në bazë të informacioneve nga interneti pa mbështetje në realitetin tonë, sepse përvaja e deritanishme ka nxjerrë mjaft specialist të tillë që përmak lek bëjnë strategji të forta.

Rritja ekonomike konsiderohet si faktor kryesor në reduktimin e varfërisë dhe stabilizimin makroekonomik të Kosovës. Ndërtimi i një strategjie gjithëpërfshirëse të reduktimit të varfërisë në Kosovë është e domosdoshme dhe nga kjo duhet të nisemi sepse ky është edhe realiteti ynë. Është hapur pra një proces që të pasurit gjithnjë pëpasurohen ndërsa të varfrit gjithnjë po varfërohen. Të parët janë individët ndërsa të tjerët janë populli i Kosovës. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Kumnova. Fjalën e ka deputeti Gjergj Dedaj, le të përgatitet deputeti Xhezair Murati. E keni fjalën zoti Dedaj.

DEPUTETI GJERGJ DEDAJ:

Faleminderit zoti kryesues. Në sesionin e para dites, ku ishin të pranishëm edhe kryeparlamentari Daci dhe Kryeministri Kosumi dhe shumë ministra tjercë - mendoj sa për t'u fotografua ndoshta! U tha në fjalën e Kryeministrit sipas çka unë kam mund me kuptua, vetëm një e vërtetë sa i përket vendimit të Qeverisë së Kosovës për ta limitua importimin e veturave të reja në shtatë vite për qytetarët e Kosovës gjoja për të mbrojtur ambientin edhe pse Kosova mbetet vendi më i ndotur në Evropë. Kosova nuk ka standartet e Monakos dhe qytetarët e Kosovës janë të obliguar dhe të shyrë që të blejnë vetëm vutura të reja dhe kjo mendoj shpreh nonsensin e qeverisë së Kosovës dhe institucioneve aktuale në pushtet.

Kisha pas dëshirë që të ishte këtu Kryeministri dhe t'ia drejtojmë disa nga pyetjet dhe ndoshta kishin pas mundësinë që të na përgjigjet për disa nga shqetësimet tona që reflektojnë shqetësimet e qytetarëve të Kosovës. U përmendën shifrat për çështjen e papunësisë dhe nivelin e papunësisë në Kosovë dhe mendoj se janë skandaloze dhe janë në rritje e sipër – është çështja e papunësisë edhe pse nuk u fol aspak për një politikë të punësimit në Kosovë kur dihet se ka familje të tëra 7-8 anëtarëshe që janë punësuar dhe në anën tjetër ka familje të tëra 7-8 anëtarëshe që nuk e kanë asnjë të punësuar dhe ky është një diskriminim, domethënë i familjarëve dhe qytetarëve të Kosovës.

Procesi i privatizimit u përmend shkarazi edhe pse dihet se ka ngecje të theksuar dhe në këtë proces janë parë dhe evidentuar shumë parregullsi, madje ka pas në këtë proces edhe korruption edhe dukuri negative të cilat po vështirësojnë këtë proces shumë të rëndësishëm siç është edhe rasti i fundit me Feronikelin në Drenas.

U fol për investimin e kapitalit të diasporës. Unë mendoj se diaspora këto gjashtë vite jo që është e anashkaluar por është e diskriminuar dhe nuk i bëhet kurrfarë koncesioni dhe nuk i jetet kurrfarë prioriteti dhe përparësie për të investuar dhe derdhë kapitalin në investime të ndryshme për hapjen e vendeve të reja të punës dhe mund të them se një ditë ndoshta edhe do t'i qujmë "auslander" dhe një ditë edhe ndoshta do të jenë të padëshirueshëm në Kosovë. Është shqetësim i tyre, kemi pas takime në shumë vende të Evropës me diasporën të cilët vërtetë nuk shohin perspektivë dhe nuk kanë mundësi reale që të derdhin investime dhe kapitalin që e kanë grumbulluar me vite të tëra dhe me punë të zorshme në perëndim për të investuar në Kosovë.

Një çështje tjetër, që mendoj është shumë e rëndësishme, është çështja e implementimit të konkurrencës lojale të telefonisë fiksë dhe mobile, e që Qeveria tash e gjashtë vite, institucionet e Kosovës nuk e kanë pa si prioritare domethënë që të kemi një konkurrencë por kemi vetëm një telefoni fiks që vjen përmes Beogradit dhe një telefoni mobile që sinqerisht është ndër më të shtrrejtë mund të them në Evropë për një vend që është më i varfëri dhe qytetarët e atij vendi janë ndër më të varfërit në Evropë. Kjo paraqet një nonsens dhe një jogatishëmri të Qeverisë për t'u marrë konkretisht me çështjet substanciale të qytetarëve të Kosovës.

Qeveria e Kosovës duhet jo vetëm verbalisht të flet në aspektin gramatikor në kohën e ardhshme të pakryer se çka do të bëjë përfurnizimin e qytetarëve me rrymë elektrike, sepse tash e gjashtë vite....

(Ndërpërje nga regjia)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Lus regjinë t'ia bëjë të mundshme vazhdimin e diskutimit.

DEPUTETI GJERGJ DEDAJ:

... janë të furnizuar me rregull me energji elektrike, bile as me ujë të pijshtëm dhe Qeveria duhet të ketë një politikë të qartë për importin dhe eksportin. Në Kosovë mund të importohet çdo gjë, edhe mishi i pulës prej Argjentinës, prej Brazili edhe me afat të skaduar, importohet edhe uji i pijes, importohet edhe kosi, edhe jogurti, çdo gjë importohet e Kosova nuk eksporton asgjë përvëç njerëz të cilët nëpër kanale ilegale dëshirojnë të ikin e të largohen nga Kosova dhe mendoj se kjo duhet të jetë preokupim shumë serioz për Qeverinë e Kosovës dhe për institucionet e Kosovës.

Mendoj se prodhuesit vendor nuk janë të supertuar dhe nuk mbrohen prodhimet e tyre. Kemi këtu nëpër komuna të ndryshme prodhues shumë të mëdhenj dhe rentabil, për shembull të patateve, domateve dhe prodhimeve tjera bujqësore e ne i blejmë nga Maqedonia dhe nga vendet e rajonit sepse domethënë në asnjë mënyrë nuk është e bërë ndonjë mbrojtje ligjore qeveritare për prodhuesit vendor të cilët janë të destimuluar dhe normalisht shumë tokë bujqësore kanë mbetur djerrina.

Për këtë arsy, mendoj do të ishte qenë mirë që Kryeministri Kosumi të ishte këtu dhe të na jepte jo vetëm fjalë të bukura të shkruara e të lexuara para nesh por të na jepte përgjigje në këto çështje të caktuara konkrete çka po bëhet për këto preokupime të qytetarëve të Kosovës. Në të kundërtën, unë mendoj se kjo Qeveri i ka... Unë s'kisha pas dëshirë me qenë kështu, por me këtë mentalitet dhe mënyrë të veprimit i ka të gjitha paradispositat për me qenë një qeveri e dështuar. Faleminderit shumë.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Dedaj. Vetëm një sqarim për vendimin që kemi marrë lidhur me kohën për diskutim – që është 7 minuta për deputet dhe lus regjinë të ketë kujdes. Fjalën e ka deputeti Xhezair Murati, le të përgatitet deputeti Xhevdet Neziraj. Urdhëroni zoti Murati.

DEPUTETI DŽEZAIR MURATI:

Moj pozdrav predsedavajućem, prisutnim ministrima, kolegama poslanicima i gostima. Evo, konačno je ekonomski situacija na Kosovu stavljena u fokus jer je permanentno glavni problem svih naših građana. Gospodo, šest godina nakon rata suočeni smo sa mnogim problemima koji su bili posledica ratnih dešavanja sprečili su nas da možda neke od ovih problema ranije pokrenemo. Suočeni sa opšte prisutnom teškom situacijom, ovde je mnogo toga rečeno pa je nemoguće neke stvari ne ponoviti.

Ja bih krenuo sa započetom reformom obrazovanja koja nije mogla ili nije dovedena do kraja iz mnogo razloga, a ja bih spomenuo neke subjektivne. Naime, mi i šest godina posle rata, nismo uspeli zainteresovati srednjoškolce i studente da prilikom upisa škola recimo budu više zainteresovani za rad i prirodna zanimanja nego više za društvena odnosno administrativna, što je jedna posledica nekog je'l da ranijeg vremena i tako dalje.

Dalje, takodje se zanosimo iluzijama da možemo biti konkurencija Evropi nekim zanimanjima za koja su potrebna i stručni kadrovi i velika ulaganja a zapostavljamo nešto što nam je tradicija, nešto za šta ne treba – recimo toliko ulaganja kao što je poljoprivreda krčeći oranice, upotrebljavajući za nešto za šta smo unapred osudjeni da neće proći, računamo da imamo najveći broj pumpi po glavi stanovnika u Evropi i šire i tako dalje i tako dalje. Već je kažem bilo govora o tome a da recimo niko nije izneo podatke da uvozimo mlijeko – što izgleda da je neko danas rekao - gospodin čini mi se prethodni premijer gospodin Redžepi 80 ili koliko posto već potreba Kosova, niko nije spomenuo da uvozimo pijaču vodu, da nismo svoju zaštitili ničim i tako dalje, i tako dalje.

Pitamo se – dokle ćemo ovako sa debalansom o kojem niko nije procentualno govorio a baveći se različitim procentima nezaposlenosti koji iznose nekih 50, 60, 70% i tako dalje, i tako dalje. Nezaposlenost gospodo, o kojoj govorimo, svakako da je posebno opterećuje čitavo Kosovo ali je posebno osetljiva kada su u pitanju manjinske zajednice. Naime, ako iskreno težimo multietničnost, kao što je ističemo, onda se ona posebno je izazovna za ulaganja u sredinama gde žive pripadnici manjinskih zajednica jer mnogo ljudi koji odlaze za nas je jektinije da ih zadržimo nego da ih vraćamo, a upravo odlaze najviše iz ekonomskih razloga.

Ja bih ovde takodje spomenuo da imamo mi zaista poteškoća sa nepotpunom legislaturom i nedovršenim zakonodavstvom i tako dalje, ali možemo takodje reći da recimo kada su u pitanju manjinske zajednice svakako da ih malo atraktivnim ulaganjima u sredinama gde živimo memo zadržati mnogo bolje nego da nam neko o tome drugi sa strane govori i tako dalje, znajući da je i to problem sa kojim se suočavamo.

Ja bih ovde malo spomenuo i temu koju je načeo gospodin Xhavit Haliti danas a to je da imamo iz svih zajednica – ja govorim za Albansku i Bošnjačku – mnogo gradjana koji se nalaze u zemljama sa razvijenim privredama i oni jednostavno i šest godina nakon rata na Kosovu nisu još uvek sigurni da ulažu kapital u svojoj domovini nego zbog toga što možda je veoma komplikovana administracija, nejasna procedura ulaganja, bezbjednost ulaganja i tako dalje i onda ne znajući šta će sa sredstvima koja imaju – a imamo informaciju da imaju takva sredstva – kupuju stanove i kuće na Zapadu, osim što imaju firme hvala bogu, kupuju kuće i stanove koji su ograničeno njihovi. Nikada ne mogu biti potpuno njihovi vlasnici s obzirom da znamo kakva je recimo zakonska procedura u tim zemljama i onda kažem kada smo kod onog debalansa – pitamo se: može li jedno domaćinstvo da opstane ako zaradjuje sto eura a troši osamsto ili devetsto, i to kada će to domaćinstvo moći da opstaje.

Dalje, možemo li mi onda da preko noći rešimo ove probleme? Ne Svi govorimo o koraku po koraku, o kamenu na kamenu i tako dalje. Ali, te korake ne znamo kako da uskladimo, kako da ih poredjamo i zato ja mislim da treba mnogo više da se bavimo objektivnošću, profesionalnošću ali i zrelošću jer jedino tako možemo stići poverenje ulagača na Kosovu. Hvala.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Xhezair. Fjalën e ka deputeti Xhevdet Neziraj, le tē përgatitet deputetja Safete Hadërgjonaj.

DEPUTETI XHEVDET NEZIRAJ:

Inderuari zoti kryesues, tē nderuar ministra dhe kolegë deputetë, Deri në vitin 1999 ekonomia e Kosovës ishte një sistem i padefinuar ekonomik dhe në kushte të okupimit. Pra, ekonomia e Kosovës ishte e partumbullakësuar, e padefinuar prej pronës deri te

problemët institucionale dhe sisteme, dhe kur njerëzit edhe në ekonominë private punonin vetëm për ta siguruar ekzistencën e vetë.

Pas vitit 1999 në Kosovë kanë filluar ndryshime të rëndësishme në sistemin ekonomik dhe pas luftës është manifestuar një ringjallje dhe regjistrim i shumëetmiteteve të bizneseve ku edhe sot konsiderohen si bartës të zhvillimit ekonomik. Edhe pse ka progres, situata ekonomike karakterizohet me nivel të ulët të brutoproduktit vendor, privatizimi me një tempo shumë të ngadalësuar dhe metoda shumë e gabuar e privatizimit, niveli i lartë i papunësisë dhe rritja e varfërisë në shkallë më të lartë në Ballkan.

Qeveria e tanishme është duke bërë përpjekje të ndërtimit të sistemit ekonomik, të nxijes së prodhimit vendor, liberalizimin e ekonomisë, përshtypjen e privatizimit të ndërmarrjeve, ndarjen e ekonomisë joformale – pra ndërtimin e sistemit ekonomik në përgjithësi.

E dimë se Kosova është përballuar me një situatë komplekse ku janë shtruar për zgjidhje probleme të çështjeve politike, pra statusi i pedefinuar i Kosovës, por edhe probleme ekonomike e sociale dhe zgjidhja e tyre kërkon një qasje të integruar meqë edhe ato janë të komplikuara aq edhe të ndërlidhura.

Sfida kryesore e Qeverisë në periudhën e ardhshme duhet të jetë zhvillimi ekonomik i vendit. Për zhvillimin ekonomik dhe për zvogëlimin e papunësisë duhet të zhvillohet një politikë ekonomike që të stimullohet prodhimi vendor dhe rritja e këtij prodhimi dhe për këtë duhet të kemi rriten dhe shfrytëzimin e kapaciteteve produhuese vendore, rriten e punësimit, rriten e eksportit dhe zvogëlimin e importit.

Qeveria e vendit me ndryshimet në politikën fiskale e tativore dhe sidomos në zvogëlimin e taksave doganore do të mundësojë rriten e prodhimit vendor, e sidomos uljen ose heqjen e taksave doganore gjatë importimit të lëndëve të para dhe teknologjisë për prodhim që nuk prodhohet në Kosovë dhe kjo ka rëndësi sepse mbi 70% e lëndës së parë ndërmarrjet tonë i sigurojnë nga importi.

Qeveria, me ligjet e saj, në sferën e ekonomisë, sidomos me ligjin mbi ndërmarrjet e vogla dhe të mesme dhe me ligjin mbi investimet e huaja duhet të bëjë që investimet e huaja të vendosin një bashkëpunim me investitorët dhe partnerët e huaj që dëshirojnë të investojnë në Kosovë, sepse paralelisht me transferin e mijeteve financiare dhe të pajimeve vjen edhe deri te transferi i teknologjisë, i novacioneve, përvjoes dhe qeverisjes bashkëkohore me ekonomi. Mirëpo, për nxijen e investimeve nga partnerët e huaj dhe vendor, duhet të ekzistojë një infrastrukturë bille përafërsisht e ngjashme me ekomitë e vendeve në zhvillim. Për angazhim më të madh të investimeve të huaja në ekonominë e Kosovës ndikojnë shumë faktorë kufizues, ku Qeveria duhet të bëjë përpjekje dhe t'i eliminojë këtu faktorë që ngadalësojnë zhvillimin ekonomik, si statusi i pazgjidhur politik, zgjidhjet restrikitive sisteme, do të thotë politika doganore, fiskale e procedurale, siguria e pronës dhe e fitimit, ideja e koncepteve zhvillimore në suaza të politikës makroekonomike, ideja dhe programet investimeve, të sigurojë burime institucionale për financimin e investimeve, do të thotë të shfrytëzojë fondet e saja siç është fondi i trusteeve të kursimit dhe mjetet e blokuara të AKM.

Kosova ka mundësi të mëdha-për realizimin e minopogramave. Kosova gati me të gjitha mallrat furnizohet nga jashtë dhe shumë lëndë të para mund të sigurohen në Kosovë, sidomos ato nga bujqësia. Ekzistojnë kuadro cilësore dhe numër i madh i fuqisë punëtore e cila mund të kontribuojë në zhvillimin e programave të ndryshme që mund të janë interesante si për tregun kosovar, ashtu edhe për tregun e jashtëm dhe bartës kryesor të investimeve në programet e reja

prodhuese dhe shërbyses duhen të jenë ndërmarrjet e vogla dhe të mesme. Prandaj, për zhvillim të hovshëm ekonomik duhet të bëhen përpjekje të përbashkëta të të gjithë akterëve si të investitorëve potencial, organizmit koordinues, institucional, organizatave hulumtuese e zhvillimore, strukturave shtetërore – do të thotë Qeveria dhe Shtylla e UNMIK-ut e cila ka përgjegjësi për zhvillimin ekonomik, sepse pa një zhvillim të hovshëm ekonomik nuk do të ketë zgjidhje të problemit edhe të arsimit, edhe të pensionistëve, edhe të shëndetësisë. Ju faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Neziraj. Fjalën e ka deputetja Safete Hadërgjonaj, le të përgatitet deputeti Ramadan Kelmendi. Urdhëroni zonja Hadërgjonaj.

DEPUTETJA SAFETE HADËRGJONAJ:

Inderuar kryesues, të inderuar deputetë,

Askush nuk ka menduar se edhe pas kaq vitezës në liri Kosova do të jetë kaq e varfér dhe kështu do të futemi në vorbullën e jetës sot për nesër ose tanë për pastaj pa e ditur se cila do të jetë e ardhmja e Kosovës. Është trishtuese por edhe e dhembshme që Kosova të njihet me të drejtë si vendi më i varfér në Evropë dhe ende nuk ka arritur të zhvillojë një strategji të qartë të zhvillimit ekonomik dhe të daljes nga kriza e përgjithshme.

Në Programin e Qeverisë thuhet: Qeveria do t'ë sigurojë që Kosova të ndërtojë një vizion që reflekton rrugë dhe vlera evropiane, prosperitet të qëndrueshmërisë ekonomike dhe kohezion social. Fjalë të bukurë dhe shpresëdhënëse.

Të inderuar deputetë,

Kosovën e përcëllon heshtja, papunësia, varfëria. Premtimi e shpresës për ndryshime sipas vullnetit të qytetarëve është i papërfillshëm. Nga kjo duket qartë se tallja dhe cinizmi e kanë zëvendësuar çdo lloj premtimi e zotimi politik të Qeverisë. Sot kur po bëjmë shqyrtimin e gjendjes ekonomike Kosovës i mungon strategjia e zhvillimit ekonomik, mungojnë indikatorët real makroekonomik, mungojnë instrumentet e brendshme financiare, ka pengesa në funksionimin e doganave, ka evazion fiskal, ka jotransparencë dhe papërgjegjësi, ka transaksione me para në dorë, ka shkelje të ligjit, ka shpërdorim të hapur të fondeve publike, nuk ka investime, nuk ka monitorim dhe kontroll.

Dy elemente qenësore në të cilat duhet të bazohet ekonomia kosovare, prodhimi vendor dhe investimet e huaja – janë gati se vetëm nocione. Edhe ai prodhim i paktë vendor që ka filluar të bjerë si pasojë e rënies së fuqisë blerëse dhe e pamundësisë së eksplorimit të tregjeve të huaja. Atëherë, është krejtësisht logjik që kemi këta tregues të ulët të zhvillimit ekonomik.

Qeveria duhet të dijë se suksesi e saj nuk mund të maten në vetëm me fjalë të bukurë dhe deklarata boshe, por me atë se sa i lartë do të jetë numri i vendeve të reja të punës që do t'ë hapen për të absorbuar potencialin prej 30 mijë deri në 36 mijë të papunë që dalin në vit në tregun e punës. Qeveria duhet të ketë ide dhe koncepte të qarta, të krijojë politikat ekonomike që t'i evitojë këto kriza të thella dhe të krijojë bazën për zhvillim të qëndrueshmërit ekonomik.

Nëse trendët aktuale zhvillimore vazhdojnë me këtë ritëm, e pa ndonjë përmirësim të veçantë, mund të rrezikohen të gjitha proceset zhvillimore dhe stabilizuese në Kosovë, mund të rrezikohet e ardhmja e Kosovës. Është bërrë i zakonshëm arsyetimi për mungesën e kompetencave, por fajin kryesor për ngecje të proceseve e kanë vetë ata që nuk dinë dhe nuk kanë aftësi për t'i ndryshuar

gjërat. Apo, thjeshtë – qeveritarët tanë sot nuk mund të bëjnë më shumë për shkak se janë të okupuar seriozisht me privilegjet e tyre, pagat e mira në dy-tri apo më shumë vende të punës nëpër institucione, udhëtimet e pafrytshme jashtë vendit, përfshirë nga tenderët dhe emërimet me zarfe, ndërtimë pa kriter dhe gati kriminale ku gjithnjë figurojnë firmat e vëllezërve, kushërinjve, apo ndonjë të afërmë tjetër.

Qeveria ka kompetenca për të menaxhuar mirë buxhetin, i cili që në fillim është miratuar me minus 94.9 milion euro, pra me një deficit prej 4.8% të brutoproduktit, në vend se të menaxhohet mirë deficiti buxhetor keqpërdorohen haptas paratë publike, pa qarë kokën për ligjin për menaxhimin e financave publike apo të prokurimit. Sikur këto mjete të keqpërdoruarë në muajin e fundit të vitit 2004 dhe në gjashëmujorin e parë të këtij viti të investoheshin në kapitalin njerëzor do të krijuheshin kushte për një sistem cilësor shkollor. Ata që mendojnë seriozisht për ardhmërinë e vendit, investojnë në investim sepse është faktor që ka ndikim në rritjen dhe zhvillimin ekonomik të një vendi, e sidomos tek ne ku 50% e popullatës është nën moshën 23 vjeçare.

Kepërdorimi, jotransparenca, papërgjegjshmëria, apo thjeshtë vjedhja e buxhetit rrezikojnë qëndrueshmérinë buxhetore. Atëherë pyes:

- Kush i jep kompetenca zyrës së kryetarit, zyrës së kryeparlamentarit, zyrës së kryeministrat apo ministrave për të rrezikuar qëndrueshmérinë buxhetore edhe ashtu të brishtë, ku pjesa më e madhe e të hyrave buxhetore sigurohen nga të hyrat në kufi;
- Pse Qeveria nuk respekton rekomandimet e Fondit monetar ndërkombëtar, ashtu që Kosova të mos bie në krizë financiare e të rrezikohet mundësia e financimit të funksioneve të domosdoshme të administratës publike.

Kosova duhet të plotësojë standardin e ndërtimit të një ekonomie të qëndrueshme. E kusht për këtë është ekzistimi i politikës fiskale të qëndrueshme.

Në Programin e Qeverisë, ku ka të bëjë me politikat fiskale, thuhet:

Nën një:

Qeveria do të insistojë në drejtëm të racionalizimit të shpenzimeve. Se sa kanë qenë racionale shpenzimet dëshmojnë miliona euro të shpenzuara pa kurrfarë procedure. Vetëm në tremujorin e parë zyra e kryetarit ka shpenzuar 53% të buxhetit. Për rregullimin e zyrës, një ministër ka shpenzuar diku rrëth 50 mijë euro, po aq mjete sa janë ndarë nga Qeveria për kompleksin memorial Adem Jashari, që simbolizon luftën e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës dhe rrezistencën e popullit tonë. Këtu shihet hipokrizia e të menaxhuarit racionali të shpenzimeve të buxhetit.

Nën dy:

Raportim dhe transparencë përmes mekanizmit të auditimit. Asnjë raport i auditimit të paktën deri sot nuk është bërë publik për opinionin, as në Komisionin për buxhet të financave nuk ka shkuar ndonjë raport i tillë.

Nën tre:

Eliminimi i evazionit fiskal dhe zvogëlimi i ekonomisë joformale. Në Kosovë ekziston një nivel shumë i lartë i evazionit fiskal, megjithëse shumat e sakta të mjeteve financiare që buxheti i Kosovës i humb nga evazioni fiskal, është vështirë të dihen sepse nuk i nënshtronhet kontrollit dhe statistikave zyrtare, kurse administrata tatimore, ende nuk ka bërë identifikimin e të gjithë obliguesve tatimor.

Nën katër:

Shtrirjen e obligimeve tatumore në tërë hapësirën e Kosovës. Ligji për kryerjen e obligimeve tatumore nuk vlen ende në disa pjesë të Kosovës, dhe që nuk është bërë asgjë në këto pika, e dëshmon edhe raporti i Qeverisë për punën e tremujorit të parë dhe raporti financiar për tremujorin e parë dhe katërmujorin e parë të këtij viti.

Qeveria ka bërë shumë pak që politika doganore të fillojë të kalojë në politikë doganore mbrojtëse, ashtu që të aplikoheshin lehtësi doganore përmes importit e pajisjeve, përmes investimeve si dhe TVSH përmes këto pjesë pagesa të paguhet më vonë e jo në kufi. Është detyrë e saj të tejkalojë asimetrinë doganore ndaj vendeve fqinje, mbulimin më të mirë të kufijve, ngushtimin e ekonomisë joformale me të gjitha karakteristikat dhe pasojat që sjell ajo përfekt fiskale dhe barazinë në treg. Është e një rëndësie e veçantë ndërmarrja e masave përmes kultivimin e kulturës fiskale e cila do të jetë e orientuar si kah tatimpaguesit përmes përmbytjeve obligimet tatumore ashtu edhe kah komuniteti i biznesit.

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës përmes diskutimit)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Kërkojmë falje. E keni pas kohën aq sa është e paraparë, ju lutem.

(Reagim – nuk dëgjohet)

Por do të bëjmë atëherë një shembull që na e prishë të gjithëve rendin. Ne jemi marrë vesh – 7 minuta, dhe shtatë minuta kanë qenë në disponimin tuaj.

(Reagim – nuk dëgjohet)

Jo, nuk je e para, por të tjerët kanë ndërpërfshirë fjalën më herët vetë. Ju lutem, 7 minuta janë paraparë përmes deputetëve, ashtu jemi marrë vesh, dhe ta respektojmë kohën, nëse jeni dakord.

(Ndërhyrje të shumta – nuk dëgjohen)

Ne jemi marrë vesh, deri në 10 minuta është përgjithësisht, në 7 minuta jemi marrë vesh me vendim sot nga Kuvendi. Ju lutem. Fjalën e ka deputeti Ramadan Kelmendi, le të përgatitet deputetja Brikenda Kryeziu. Dhe lus regjinë, të ketë kujdes përmes kohën.

DEPUTETI RAMADAN KELMENDI:

Inderuari kryesues, të inderuar deputetë, të inderuar ministra të pranishëm dhe ju të tjere, Sot jemi ftuar në një seancë të jashtëzakonshme përmes debatuar përmes gjendjen ekonomike në Kosovë, të cilën po e trajtojmë nga kënde të ndryshme. Por përmes mua pikërisht kjo shtron dilemën më të madhe se thirri e mbledhjes së jashtëzakonshme kërkon edhe përgatitje të jashtëzakonshme me propozime konkrete nga propozuesit e kësaj pike përmes daljeve nga situata. Ndonëse gjendja ekonomike është e rëndë, ne nuk kemi gjendje të jashtëzakonshme dhe këtë duhet shtruar nga këndet e së kaluarës së trashëgimisë jozhvillimore ekonomike. Në raste të jashtëzakonshme duhet miratuar gjegjësisht propozuar vendime, konkluzione apo edhe qëndrime të jashtëzakonshme përmes daljeve nga situata. Shpeshherë në këtë Kuvend po debatojmë me qëllim të mirë natyrisht përmes shumë çështjeve jetike përmes popullin e Kosovës, por sikur po harrojmë se në realitet ne deputetët që jemi këtu prezant me qëllim të mirë hapim temën dhe dilema duke menduar se po luajmë në një fushë të futbollit por nuk kemi kushte përmes atë, na mungon fusha, na

mungojnë rekuizitat, na mungojnë mjetet financiare dhe qëllimet askund, dhe sot jemi pikërisht në këtë pozitë – na pamundësi për të shtruar zgjidhje adekuate as nga propozuesi as nga ne diskutuesit.

Eshtë evidente se gjendja ekonomike nuk është e mirë, por shkaqet nuk u cekën në shumtë e rasteve të plaçkitjes dhe shkatërrimit të ekonomisë së Kosovës nga pushtuesi, të mosriaktivizimit të kapaciteteve ekzistuese në veçanti në regionin e Mitrovicës, si edhe të shumë shkaqeve tjera. U diskutua për papunësinë, si problem i hapur. Papunësia është problem i trashëguar, problem nga të larguarit nga puna nga pushtuesi dhunues, dhe nga shkalla e papunësisë me të cilën manipulohet. Për këtë nuk mund të flasim derisa nuk kemi regjistrimin e popullsisë për të ditë realisht gjendjen e papunësisë.

Nga e tërë kjo rezulton se debati i kësaj çështjeje është sikur vrapuesit t'i mbyllt goja e të kërkohet nga ai që të vrapijë me tempo që dëshiron dikush. Mungesa e përbushjes së obligimeve buxhetore qytetare, menaxhim i shpërndarja joadequate – natyrish manifestohen në moszhvillimin ekonomik dhe pikërisht kur kemi një strukturë të pavolitshme ekonomike në Kosovë ne kemi edhe dukuri të pashpjeguara, më shumë automjete personale sesa punëkërkues të evidentuar apo të regjistruar, hotele dhe restorante të përbushura nga agë e terr, kërkesa për të jetuar nga asistenca dhe jo nga puna, pasurimi i shpejtë dhe përtetj mase i individëve dhe grupeve, ngritja e bizneseve pa analiza të tregut të punës dhe paarsyeshmëri, si dhe që në Kosovë krijohen banka komerciale me interes grupor e tjera, e tjera.

Ne duhet shikuar gjendjen ekonomike përsë nuk përputhet me programin e zhvillimin ekonomik që vetë e kemi pranuar, qoftë ai i afatshkurtër apo afatgjatë dhe shtrohet pyetja – mbi cilën bazë po debatojmë për ekominë në Kosovë, e cila më tepër ngrihen mbi baza familjare dhe një sektor joprodhues qoftë ai i ekonomisë së vogël apo të mesme.

Për të dalë nga kjo situatë, shtrohet domosdoshmëria e bashkëpunimit të dijes dhe kapitalit finanziar, guximit për të akceptuar ekominë e tregut, duke shfrytëzuar resurse të mëdha njerëzore profesionale dhe ato natyrore. Dalja nga kjo situatë mbështetet në zgjidhjen sa më të shpejtë të statusit politik të Kosovës, të përcaktohet programi real i zhvillimit ekonomik, privatizimi i drejtë duke njojur edhe të drejtat e punëtorëve për të cilët flitet shumë e pak punohet, të hartohet politikë ekonomike mbi përcaktimin e masave të zhvillimit ekonomik social dhe pensional, të nxitet infrastruktura ligjore që i përshtatet nevojave ekonomike të Kosovës duke mbrojtur dhe stimuluar prodhimin vendor, të hartohet programi konkret për uljen e papunësisë në Kosovë dhe përcaktimin e prioriteteve për zhvillimin ekonomik dhe në veçanti të regionit të Mitrovicës në të cilin gjatë fushatës zgjedhore u bisedua shumë por edhe shumë pak nga propozuesit si rajon i cili është në interes shumë të madh për Kosovën. Ju faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Të faleminderit. Fjalën e ka deputetja Brikenda Kryeziu, le të përgatitet deputeti Afrim Arzuallxhiu.

DEPUTETJA BRIKENDA KRYEZIU:

I nderuar kryesues, anëtarë të kabinetit qeveritar, kolegë deputetë, Viti 2005 ishte vit i rëndësishëm për Kosovën. Kosova gjendet para një detyre të madhe e cila është e ndërlidhur me plotësimin e standardeve. Jemi dëshmitarë të një periudhe mjaft dinamike e cila është e kushtëzuar me plotësimin e standardeve, të cilat me të vërtetë janë qenësore për

zhvillimin e një shqërie në tërësi, kurse në rastin tonë paraqiten çështje të cilat ndërlidhen me njohjen e pavarësisë së Kosovës.

Debati i sotëm lidhet me standardin e pestë – ekonominë, për të cilët gjithashu do të ndërlidhem me të arriturat e deritashme në pikë të shkurtra. Ekziston dhe zbatohet legislacioni ekonomik elementar, ekzistojnë institucionet dhe shërbimet qeveritare, funksionon procesi buxhetor i cili plotëson të gjitha kushtet ligjore, ekziston ristrukturimi i ndërmarrjeve publike i cili është i përkrahur nga institucionet, të hyrat nga taksat përbushin buxhetin dhe ka rritje të investimeve publike.

Shikuar nga kjo prizëm, këto janë rezultate të cilat janë arritur deri më tani. Shikuar nga prizma e zhvillimit të mirëfilltë të ekonomisë dua të ndalem shkurt në disa pikë të cilat i vlerësoj që janë më qenësore. Kosova dhe organet e saj legjitime janë të afta dhe të gatshme të punojnë. Jemi koshientë se bashkësia ndërkombëtare mund të sigurojë vetëm përkrahje në zhvillimin ekonomik, duke u bazuar gjithmonë në iniciativa tona. Një vullnet këmbëngulës duhet të jetë nga vetë ne. Natyrish se përkrahja ndërkombëtare është një sinjal se jemi në rrugë të plotësimit të standardeve, por ne duhet të gjejmë mënyrën e rimëkëmbjes së ekonomisë kosovare, duke i pranuar konsekuençat dhe rreziqet. Nuk mund të pretendojmë që në mungesë të kompetencave të ngecë edhe zhvillimi i tërësishëm i ekonomisë. Kompetencat nuk kushtëzojnë krijimin e iniciativave të reja dhe praktike.

Çështja për të cilën do të fokusohem më tepër është investimit. Çështje me rëndësi janë investimet e huaja për të cilat nevojitet një infrastrukturë. Ne nënkuptimin e infrastrukturës mendoj në infrastrukturën ligjore e cila gjithashu do të ndikonin në krijimin e lehtësirave doganore, politikave fiskale favorizuese, si dhe infrastrukturën teknike – ashtu do ta quaj – në furnizimin e pandërpërte me energji elektrike, sistem të ujites, infrastrukturë rrugore e të tjera. Të gjitha këto së pari duhet të mundësojnë zhvillimin e investimeve vendore dhe baza për të krijuar dhe mundësuar krijimin e një sigurie të plotë për investime të huaja. Duhet të kemi parasysh se Kosova është e rrëthuar me vendë të cilat ofrojnë kushte më të mira për investime, prandaj krijimi i një infrastrukturë do të sillte Kosovën në vend të dëshiruar për të investuar.

Sa i përket privatizimit, të gjithë parafolësit shprehën një mendim më të gjërë lidhur me këtë. Unë do të detajizohesh që disa çështje më të ngushta. Çështja e privatizimit është direkt e lidhur me AKM e cila, duke u mbështetur në Kregulloren e UNMIK-ut 2002/12 para modifikimit e cila është bërë muaj më parë, nuk ka arritur të përbushë detyrat e veta plotësisht. Shihet se tash pas modifikimit po merren hapa më konkret në përbushjen e detyrave që kanë të bëjnë me privatizimin, korporatizimin dhe menaxhimin e ndërmarrjeve ekzistuese në Kosovë, posaçërisht të atyre që konsiderohen më problematike, e të tilla kemi mjaft.

Si çështje specifike, për të cilën do të ndërlidhesha, është përcaktimi i zonave industriale dhe gjithashu zhvillimi i tyre për të cilat duhet një prioritet më i madh. Është çështja e privatizimit të ndërmarrjeve, posaçërisht në këtë rast do të potencoja ndërmarrjet e komunës së Gjakovës, e cila para viteve të 90-ta ka pas rrëth 70-mijë banorë me 23 mijë të punësuar në sektorin publik dhe atë privat. Sot, komuna e Gjakovës, e cila është konsideruar si zonë industriale, ka rrëth 150 mijë banorë, me 60% të popullatës së moshës së re, 3.200 biznese prej të cilave nuk kanë arritur të mbijetojnë as 1.700. Numri total i të punësuarve është 8.300 si në sektorin publik ashtu edhe në atë privat. 48 ndërmarrje të komunës, të cilat janë shqëri aksionare, dhe të cilat mbi 90% të ndërmarrjeve ende e kanë statusin e padefinuar sipas AKM. Privatizimi dhe korporatizimi i ndërmarrjeve duhet të merret seriozisht edhe nga vetë Qeveria, sepse zhvillimi i mirëfilltë duhet të fokusohet edhe në zona të cilat kanë potential të mjaftueshëm për rimëkëmbjen e ekonomisë. Qeveria dhe AKM gjegjësisht në këtë rast Bordi i AKM duhet të krijojnë mekanizma të cilët

duhet tē merren me zgjidhjen e problemeve ekzistuese nē kēto ndērmarrje dhe konsideroj kēto janē mjaft tē ndērlikuara, ashtu siç i konsideron edhe vetë Bordi.

Çështje tjetër me rēndësi, është edhe zhvillimi i ekonomisë bujqësore. Pak do tē fokusohem nē një specifikë tē caktuar. Këtu është fjala pér një zonë tē caktuar. Tē gjithë e dimë se Rrafshi i Dukagjinit është pjesë e Kosovës, e cila ka kushte klimatike dhe konfiguracion tē favorshëm dhe i cili gjithmonë ka qenë potencial kryesor i zhvillimit të bujqësisë së Kosovës, sidomos nē vreshtari dhe pemëtari. Produktet bujqësore janë eksportuar nē vendet nē rajon dhe më gjérë. Duhet kushtuar kujdes tē veçantë zhvillimit tē ekonomive tē vogla e tē mesme, tē cilat pér veprimitari kanë bujqësinë dhe tē cilat mund tē jenë hap i rēndësishëm nē zhvillimin e ekonomisë së gjithmbarshme. Kjo do tē arrihet përmes instrumenteve ligjore, duke përfshirë lehtësitet doganore dhe kreditë afatgjate, kreditimin e plantazheve tē ndryshme dhe mundësinë e lehtësimave me greisperioda që janë 4 – 5 vjet deri nē krijimin e produktit final tē produkteve bujqësore.

Organet kompetente, qofshin ato tē nivelist qendror apo ato komunale, duhet tē angazhohen që nē kēto zona tē kushtëzohet shfrytëzimi i pronës pér qëllime bujqësore, duke mos ndërruar destinacionin. Është bërë një praktikë që pronat e tillë tē shfrytëzohen pér destinime tē tjera tē ndërtimit, qofshin ato tē objekteve tē biznesit apo pér shtëpi. Kjo çështje do tē shkaktojë ngecje nē zhvillimin e bujqësisë dhe humbjen e resurseve potenciale pér zhvillimin e bujqësisë nē tërësi.

(Ndërpjegje nga regjia – tejkalim i kohës pér diskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit. Nëse doni, mund ta bashkëngjitni diskutimin me shkrim. Fjalën e ka zoti Afrim Arzuallxhiu, le tē përgatitet deputetja Nafije Berisha.

DEPUTETI AFRIM ARZUALLXHIU:

Inderuar kryesues, tē nederuar ministra prezent, kolegë tē nederuar, Shfrytëzoj së pari rastin ta falënderoj së pari ORA-n pér këtë iniciativë t qëlluar tē cilën pata kënaqësinë ta nënshkruaj edhe unë. Më nē fund u vendos nē rend dite një çështje me rēndësi aq tē madhe.

Mendoj se serioziteti i situatës ekonomike kërkon që kjo pikë tē jetë nē rend dite nē mënyrë permanente, pa ndërpëre. Në mënyrë permanente duhet tē vlerësohet gjendja që tē merren masa konkrete adekuante pér tejkalinin e situatave tē rënda nē ekonomi e jo tē priten iniciativa tē dikujt që tē trajtohen ato probleme.

Gjendja nē ekonominë e Kosovës mund tē përshkruhet shumë shkurt. Në Kosovë nuk ka ambient ekonomik. Është gjendje jashtëzakonisht e rëndë, por mua nuk po më brengos aq gjendja e vështirë nē ekonomi sa po më brengos fakti se nuk ka ide dhe iniciativa pér zgjidhjen e problemeve pér tejkalinin e gjendjes, por kënaqemi me konstatimin e gjendjes dhe hedhjes së fajit dikujt tjetër nē shumicën e rasteve bashkësisë ndërkombëtare. Mendoj se organet qeveritare nuk janë duke jetuar me problemet ekonomike, shumë pak janë prezent nē bazë, me përjashtim tē disave dhe merren më tepër me probleme periferike kurse me problemet e ekonomisë kanë lënë tē qajnë kokën ata që punojnë aty. Sidoqoftë, kështu nuk mund tē shkohet shumë larg sepse kjo mospërfillje mund tē kthehet si bumerang dhe mund tē kushtojë shumë shtrenjtë si pér

Qeverinë, Parlamentin ashtu edhe për UNMIK-un, sepse ekonomia kosovare po shkon në kolaps dhe organet kompetente nuk ndërmarrin asgjë për ta parandaluar.

Në diskutimin tim do të përqëndrohem në gjendjen dhe problemet që e mundojnë agrobiznesin më tepër. Edhe në këtë lëmi ka shumë probleme por unë do të përqëndrohem në ato më kryesoret. Mendoj se agrobiznesi është një pikëdritë në fund të tunelit ekonomik të Kosovës. Në këtë lëmi ka shumë mundësi e sidomos ka mundësi të zbutjes momentale të papunësisë, sepse ka shumë tokë të pashfrytëzuara – djerrinë, ka shumë industri përpunuese të pashfrytëzuar, ka shumë njerëz të papunë – kjo po dihet, ka që është më me rëndësi treg – sepse Kosova për momentin importon mbi 80 – 85 % të produkteve ushqimore dhe ka shumë mundësi për eksport në këtë lëmi. Pra, janë të gjitha parametrat për një punë të suksesshme por fatkeqësisht këto nuk shfrytëzohen.

Ku është problemi? Problemi kryesor, sipas mendimit tim, është në politikën ekzistuese fiskale, për të cilën Kryeministri tha se ka strukturë të mirë tatimore, legjislacion më të mirë në region e këshut me radhë. Politika ekzistuese fiskale duhet urgjentisht të ndryshohet. Politika ekzistuese tatimore dhe doganore është totalisht e gabuar, është destimuluese, dekurajuese – e pse mos të them: diskriminuese për prodhuesit vendor dhe rrënuese e prodhimit vendor. Në fakt, prodhuesit kosovar nuk janë të barabartë as në tregun kosovar me prodhuesit në Maqedoni dhe Serbi. Për këtë kam argumente, por për shkak të kohës, nuk do t'i parashtroj. Nuk ka asnjë shtet në botë që stimulon importin dhe që destimulon prodhimin vendor, siç ndodhë tek ne. Kjo politikë krijon konkurrencë jolojale në tregun e Kosovës.

Pra, çka duhet bërë?

Nën një: duhet të bëhet shkallëzimi i TVSH. Nuk mund TVSH të jetë e njëjtë për produktet e domosdoshme për konsum dhe për produkte luksoze. Këtë e kanë edhe shtetet tjera.

Nën dy: TVSH për produkte bujqësore, të grumbulluara nga fermerët kosovar të jetë 0%. Fermerët dhe industria përpunuese e produkteve bujqësore kosovare janë në pozitë të pabarabartë me të njëjtët në region, për shembull – çmimi grumbullues i qumështit në Kosovë është 20 deri 30 cent për një litër, plus kësaj duhet të paguhet TVSH në këtë vlerë dhe nuk ka subvencione. Në anën tjetër, kemi çmim grumbullues të çmimit në Sloveni, Serbi dhe në disa vende tjera dhe është 11 deri 15 cent për një litër – nuk ka TVSH dhe plus kësaj ka subvencione. E tash, krahasoni këto mundësi dhe këtë konkurrencë.

Prandaj, sot kemi një gjendje të tillë që kapacitetet e përpunimit ekzistojnë, treg ka mirëpo industria përpunuese me ngarkesat ekzistuese nuk mund të jetë konkurrent në treg me produkte që importohen. Prandaj, edhe nuk është në gjendje të absorbojë të gjitha sasitë e produkteve bujqësore që i ofron fermeri. Si rrjedhoj, kemi fermerin i cili nuk din se ç'të bëjë me tepricën e prodhimeve të veta dhe si pasojë e kësaj do të kemi në të ardhmen që fermeri të jetë i detyruar të zgogëlojë sasinë e prodhimeve.

Situatë e njëjtë është edhe në grumbullimin e pemëve dhe perimeve. Meqenëse fermeri individual nuk është i regjistruar për TVSH - industria për grumbullimin e mallit nga fermeri nuk ka dëshmimi për pagesën e TVSH nga ana e fermerit, administrata tatimore meqenëse nuk mund ta detyrojë fermerin të paguajë TVSH-ën - detyron industrinë përpunuese që ta paguaje TVSH-ën edhe për fermerin.

Nën tre: TVSH nuk duhet të paguhet në doganë. Me këtë, me pagesën e TVSH në doganë industria paguan TVSH edhe për ambalazhin për shembull që thyhet, malli që prishet, dhe malli

që kurrë nuk shitet. Nëse merren parasysh edhe kamatat e kredive, përmallrat e blera, atëherë mund të paramendohet pozita e industrisë në këtë gjendje.

Nën katër: Tarifat doganore duhet të janë selektive. Me asgjë nuk mund të arsyetohet regjimi aktual tregtar me tarifat doganore uniforme me 0% dhe 10% përmallmaterial, përgjysmëprodhime dhe përmallmaterial të gatshme njëjtë.

Nën pesë: Duhet të ngritet baza doganore përmallete bujqësore që importohen. Sipas informatave që posedojmë, baza doganore momentale që aplikohet përmallete bujqësore është shumë nën nivelin e çmimeve reale. Shpesh ndodh që baza doganore e prodhimit të jetë në nivelin e çmimit të ambalazhit. Ka hapësirë në këtë pjesë deri në dyfishimin e bazës momentale doganore. Me mjetet e krijuara nga rritja e bazës doganore përmalira të importuara do të krijohet hapësirë përlengtësi të nevojshtme në agrobiznes pa pasoja në buxhetin e Kosovës, sepse sasia e produktave ushqimore që importohen në krahasim me produktet që prodhohen në vend është në disproporcional shumë të madh.

Nën gjashtë: Duhet që TVSH dhe dogana të mos janë mbi 10% mbi pajisjet përmalmaterial. Është e pakuptimtë që një vend që synon një zhvillim më të hovshëm ekonomik t'i detyrojë investitorët që përmaljet përmalmaterial të paguajnë 26.5% TVSH dhe doganë.

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës përmaldiskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Arzuallxhiu. Meqë zonja Berisha, diskutimin e vet e ka përmaljet përmalmaterial të ditës – përlengtësi, sipas radhës e ka fjalën Sevdije Halimi, deputete nga PDK dhe le të përgatitet deputeti Kamber Kamberaj.

DEPUTETJA SELVIJE HALIMI:

Inderuari kryesues, unë jam Selviye Halimi, e jo Sevdije Halimi, se mandej po ka probleme në Transkript apo në Procesverbal.

Inderuari kryesues, të inderuar deputetë dhe ju tre ministra të Qeverisë Kosumit. Është me keqardhje që sot diskutohet përmalmaterial zhvillimin ekonomik të Kosovës apo gjendjen ekonomike në Kosovë dhe nuk kemi as zotin Ryker këtu dhe as Bajram Kosumin. Kjo të jep me kuptua se po dëshmohet që në Kosovë nuk ka zhvillim ekonomik dhe nuk mund të themi se as ka ekonomi fare. Ka një ekonomi jo formale përmalmaterial të cilën nuk duan të dëgjojnë përgjegjësit gjegjësisht institucionet qoftë ato vendore apo ndërkombëtare.

Prandaj, si pasojë e kësaj, në Kosovë qytetarët janë duke jetuar – gjenduni kush si të mundet. Kjo është moto që po tingëllon në mes qytetarëve të Kosovës, krahas rritjes së varférise në Kosovë dhe shtimit apo thellimit të krisës sociale në Kosovë. Kjo vjen si pasojë e asaj se institucionet e Kosovës gjegjësisht Ministria përmalmaterial Ekonomi e Financa duhet ta fshijnë nga emri i vet fjalën "ekonomi". Ne sot kemi vetëm një ministri të financave, e cila ka krijuar disa resorë dhe resorët tjerë të Qeverisë të cilët kanë krijuar agjencione të ndryshme që nga aspekti formal i plotësojnë ndoshta disa kriterë apo kushte, mirëpo sa janë të efektishëm dhe sa janë të përgjegjëshëm përmalmaterial punën dhe detyrat të cilat ia kanë ngarkuar vetes. Kemi një ministri të financave që çdo ditë e më tepër po dëshmon se kemi një keqpërdorim të financave dhe nuk mund të kërkojmë nga institucionet ndërkombëtare që t'na jepen kompetenca të mëtutjeshme lindur me zhvillimin ekonomik. Ekonomia joformiale në Kosovë po thellen gjithnjë e më tepër

ndarjen e shtresave – në shtresën e privilegjuar apo në një 10 përqindësh të qytetarëve të Kosovës që do ta shtojnë në çdo ditë pasurinë e tyre dhe shtimin prej 50% e ndoshta në një shifër më të madhe të varfërisë në Kosovë. Andaj, për këtë duhet të jetë përgjegjëse Qeveria e Kosovës.

Kur kemi diskutuar për Programin e Qeverisë së Kosovës ne të gjithë deputetët këtu kemi dhënë sugjerim se ai program duhet të plotësohet. Ato sugjerime si duket kanë qenë të kota ashtu sikur edhe debatet e sotme. Pse? Asgjë nuk ka hyrë e re, apo nuk është marrë nga diskutimet e deputetëve, gjë që dëshmon me prioritetet e përcaktuara nga ministritë gjegjësisht nga Qeveria për vitin 2005 ku kemi një disharmoni të prioriteteve. Dhe, me vetë faktin se kemi disharmoni të prioriteteve, të jep të nënkuqtojmë atë se çka ndodhë pastaj me buxhetet e ndara për këta resorë qeveritar.

Rast konkret do të marr hartimin e planit hapësinor të Kosovës, që parashihet të përfundohet deri në fund të vitit 2005 dhe strategjinë për zhvillimin ekonomik të Kosovës që parashihet të përfundojë në fund të vitit 2006. Unë mendoj se këto dy çështje – planifikimi hapësinor dhe strategjia për zhvillimin ekonomik janë dy çështje që nuk mund të ndahen njëra nga tjetra dhe duhet të zhvillohen apo të hartohen në një paralele, në mënyrë që të hapet rrugë për një nivel ndryshe apo për planprograme tjera për arsimin e Kosovës pastaj për zhvillimin e prioriteteve në shëndetësinë e Kosovës dhe lëmi tjera të cilat janë direkt të lidhura me qytetarët e Kosovës. Kësaj mund t'ia shtojmë edhe çështjen e mjedisit në Kosovë që kët mund të flasim se me aprovimin e një udhëzimi administrativ se vulturat më të vjetra se 8 vjet nuk mund të hyjnë në Kosovë dhe do të ndikojë në përmirësimin e ambientit – kjo është më tepër se një përrallë. Më mirë është që të kërkohet që të vendosen katalizatorët në automjete në Kosovë sesa të kërkohet që të paguhet – si rasti i fundit tash – një parkim 20 cent apo 40 cent në qytetin e Prishtinës, edhe përkundër faktit se kemi një kaos në trafikun e Kosovës, jo vetëm në Prishtinë.

Unë mendoj se institucionet e Kosovës e kanë humbur të drejtën morale që të kërkojnë nga qytetarët e Kosovës zbatim të ligjit. Pse e them këtë? Sepse, nuk kanë përcaktuar zonat për banim, nuk kanë përcaktuar zonat për zhvillim industrial dhe si dëshmi e kësaj kemi se çdo vit në Kosovë kemi humbje të 2 mijë hektarëve tokë bujqësore. Është rasti i fundit i një veprimi kundërligjor i Kuvendit të Kosovës që pa leje ndërtimi dhe jashtë çdo procedure kontrakton punë ndërtimore për një qendër administrative protokollare në masivin Gërmia apo në parkun e vetëm që ka qyteti i Prishtinës. Të gjithë ne që së paku jetojmë në Prishtinë, po edhe ata që janë jashtë Prishtinës, e dinë dhe këtë park e shfrytëzojnë për një rekreacion, për një pushim apo ecje dhe kjo fillon të dëmtohet. Si mendon Kuvendi i Kosovës që të ngritë një standard shumë të lartë, edhe përkundër nevojave – në një krizë kaq të thellë ekonomike saqë po iu dashka një qendër administrative protokollare mu në parkun e vetëm i cili është edhe i mbrojtur si park i vetëm pas Malit të Sharrit – i mbrojtur në regjistrin protokollar të Unionit për mbrojtje të pjesëve të gjielbëruara apo me rëndësi të veçantë.

Është një çështje tjetër shumë e ndjeshme mu në parkun e Gërmisë. Ky masiv është i pasur me 610 lloje të botës bimore. 4 lloje prej tyre janë zhdukur krejt kurse 14 tjera janë të trezikuara për zhdukje. Këtu ekzistojnë 22 lloje të bimëve mjekësore të cilat po eksplloatohen dhe asnjëherë institucioneve të Kosovës e as atyre ndërkombëtare nuk po iu shkon ndërmend se vetëm nga këto 22 lloje të bimëve mjekësore mund të kemi vetë ne përfitime apo leverdi ekonomike, kurse eksplloatimi i tyre është duke u bërë në formë paushalle apo nuk është duke u hulumtuar fare. Unë vetëm si dëshmi, në pamundësi që t'ju jap një disketë e t'ju tregoj ku është gjendja katastrofale e Gërmisë.

Kemi rastin tjetër kur institucionet nxisin konflikt në mes të qytetarëve. Kemi koalicionin "Gërmia 2005" për mbrojtjen e....

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës për diskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit Selvije se e kemi korrigju, sepse edhe në Gërmia ka selvi të mira. Keni të drejtë. Fjalën e ka deputeti Kamber Kamberaj, le të përgatitet deputeti Berat Luzha. Urdhëroni. A është prezent deputeti Kamber Kamberaj? Nuk është. Meqë nuk është, atëherë urdhëroni zoti Luzha merrni fjalën. Le të përgatitet deputeti Ylber Hysa.

DEPUTETI BERAT LUZHA:

Të nderuar deputetë dhe qeveritar,

Në ekonominë e gati çdo vendi, bujqësia zë vendin e parë dhe është bazë për zhvillimin e tërë ekonomisë. Te ne, në Kosovë, bujqësia zë vendin e fundit të interesimit për zhvillimin ekonomik edhepse kemi kushte dhe potenciale të mëdha. Se sa çmojmë ekonominë, që na jep ushqimin, por edhe lëndën e parë për industri – tregon fakti se në dy mandate e kemi injoruar dhe i kemi ikur kësaj dege shumë të rëndësishme ekonomike, duke ia lënë ministrinë përkatëse një minoriteti sipas vendeve të rezervuara në qeveri. Se sa e çmojmë degën bazë të ekonomisë tregon fakti se Qeveria ka ndarë për bujqësi hiq më pak se 0.5% të tërë buxhetit vjetor të Kosovës, që nuk mjafton as për paga dhe për shpenzime të ministrit. Se sa e çmojmë ekonominë e bukës, tregon edhe mungesa e ligjeve, por edhe mosbatimi nga organet kompetente – madje edhe nga vetë Ministria përkatëse - të ligjeve që janë në fuqi. Më në fund, se sa e çmojmë këtë lëmi të rëndësishme për ekonominë e Kosovës, tregon fakti se asnjeherë nuk e kemi dhënë për shqyrtim në rendin e ditës në Kuvendin e Kosovës.

Si rezultat i këtij injorimi, bujqit në masë të madhe i kanë braktisur apo i kanë lënë të shkretat arat e tyre, të cilat i kanë punuar shekuj me radhë. Si rezultat i një politike të gabueshme në bujqësi, sot Kosova importon rrëth 80-85% të ushqimit për popullsinë e saj. Si rezultat i moskokëçarjes për bujqësi, kemi migrim të madh të popullsisë nga fshati në qytet, duke krijuar probleme të mëdha urbane sociale. Si rezultat i një përcaktimi jo të drejtë ndaj bujqësisë kemi zvogëlimin drastik të tokave bujqësore dhe shndërrimin e tyre për destinime nga më të ndryshmet. Si rezultat i orientimit të gabueshmë zhvillimor – fshatarët e blejnë ushqimin e tyre themelor nëpër shitore duke mos pas llogari ta prodhojnë vetë. Si rezultat i ikjes nga bujqësia – sot në Kosovë nuk kultivohen bimët industriale si: duhani, panxhari i sheqerit, elbi i birrës e luliedilli. Dhe, si pasojë e kësaj, kemi mbylli fabrikave ose orientimin e tyre për lëndë të parë nga importi. Si rezultat i një organizimi të keq kemi centralizimin e bujqësisë në kuadër të Ministrisë dhe në të ashtuquajturat zyrat fushore regionale dhe zhveshjen e komunave nga kompetencat të cilat i kanë pas deri tash. Si rezultat i mospërkrahjes institucionale industria ushqimore dhe sidomos ajo e përpunimit të qumështit është në krizë të thellë dhe gjendet para dilemës: të vazhdojë prodhimin apo të falimentojë. Si rezultat i mungesës së një fondi përfatkeqësi elementare mijëra hektar në vit përblyen nga shirërat apo shkretërohen nga breshëri dhe dëmet mbesin të pakompensuara.

Për zhvillimin e bujqësisë, Ministrisë së Bujqësisë i mungon në masë të madhe infrastruktura ligjore. I mungojnë normat për mbrojtjen e prodhimit vendor nga invadimi i prodhimeve bujqësore dhe blegtorale me prejardhje të dyshimtë nga e tërë bota. Për zhvillimin e bujqësisë mungon politika e drejtë fiskale, sidomos ajo doganore. Mungojnë masat dhe fondet për stimulimin e prodhimtarisë vendore. Mungojnë kreditë zhvillimore afatgjata me karmata të ulëta,

mungojnë regrese dhe benifisione të tjera, të cilat i kanë buqit e vendeve të tjera. Dhe, mungojnë subvencionet, mungojnë edhe punktet grumbulluese.

Kosova sot gjendet në fazën e fundit të shkatërrimit të pyjeve të veta. Llogaritet se mbi 70% e pyjeve tashmë janë shkatëruar, kurse edhe 30% e pyjeve të Kosovës që ndodhen nëpër enklava serbe në komunat Shtërpcë, Leposaviq, Zubinpotok e Zveçan janë jashtë administrimit të Qeverisë së Kosovës. Shkatërrimi i pyjeve po vazhdon me ritëm të shpejtuar edhe tash, pas miratimit të Ligjit për pyje dhe pas organizimit të sektorit pyjor në kuadër të Agjencionit të Pyjeve të Kosovës. Shkatërrimit të pyjeve i ka kontribuar organizimi i dobët i Agjencionit për Pyje dhe problemet që e kanë përcjellur atë. Shkatërrimit të pyjeve i ka kontribuar edhe vetë Ligji i keq për pyjet i miratuar në këtë Kuvend para dy-tri vjetëve. Shkatërrimit të pyjeve i ka kontribuar centralizimi i Agjencionit të Pyjeve dhe zhveshja e komunave nga kompetencat për të udhëhequr me pyjet e veta.

Bujqësia, si degë jetike e ekonomisë sonë, duhet të ngritet në nivelin e një ekonomie të përparuar, e cila shoqërisë kosovare mund t'i ia zgjidhë shumë probleme, sidomos për sigurimin e bollshëm të ushqimit, për sigurimin e lëndës së parë për industrinë ushqimore, për punësimin e fuqisë së re punëtore e tjera.

A mund ta bējē kētē punē Qeveria apo Ministria pa ministēr? Ēshtē vēشتirē tē besohet. Faleminster.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Luzha. Para se tē vazhdojmë, ju bëj me dije se janë edhe 26 veta që janë paraqitur pér debat. A dëshironi tē bëjmë një pauzë, tē vazhdojmë apo dëshironi që pas një pauze aq sa ta kryejmë, kurse pjesën tjetër ta lëmë pér nesër. Si mendoni? Nëse dëshironi një pauzë, atëherë e bëjmë atë në kohën prej një ore.... Doni 30 minuta. Në rregull, mjaftojnë 30 minuta dhe shihemi pas këtyre 30 minutave. Ka edhe ide tjetër: që tē lihet pér nesër, por pér nesër gjithë këtë numër tē madh nuk do tē thosha ta lëmë. Të vazhdojmë edhe me një pjesë e pastaj tē shohim ku do tē mbesim, sepse do tē shkojë edhe dita e nesërme me këtë debat. Gjysmë ore pauzë, pastaj do tē shohim çka tē bëjmë.

(Jepet pauzë prej 30 minutash)

(Pas pauze, Seanca vazhdoi punë)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Pyes deputetët, a mund ta vazhdojmë punën? Fjalën e ka deputeti Ylber Hysa, le të bëhet gati deputetja Zyhrije Maloku. Aha, Zyhrije ju paraqiteni për pikën e dytë. Mirë. Le të përgatitet pra deputeti Bajrush Xhemajli, Ylber, urdhëroni.

DEPUTETI YLBER HYSÄ

Faleminderit. Në fakt, në këto dy seanca të fundit, kur kemi debatuar për decentralizmin dhe ekonominë, qeveritarët kanë pas mundësi të më konfuzojnë plotësisht duke përzier kohën dhe hapësirën dhe kam pas parasysh që ne në Parlament të Kosovës po bisedojmë për Zvicrën.

Po, duke u përpjekur që t'i kthehem realitetit, më duhet të them se prej atyre bisedimeve që i pamë deri tash të paraqitura me guxim si zhvillime të mëdha ekonomike, më duhet të konstatoj se kjo më përkujton në atë barsoletën cinike kur "operacioni ka qenë i suksesshëm ndërsa pacienti ka vdekur". Dhe, do fakt. Bazuar në të gjitha trendët e përgjithshme ekonomike, në pjesën e parë të vitit 2005 ato nuk ndryshojnë qenësish nga ato të vitit 2004. Edhe në këtë periudhë kanë vazhduar trendët e mëparshme siç janë rënia e rritjes ekonomike, deficiti i lartë tregtar, eksporti problematik, deficiti buxhetor, rritja konstante e numrit të punëkërkuesve, është regjistruar edhe varfëria, problemi i furnizimit me energji elektrike, vazhdimi i rritjes së depozitave dhe të kredive, niveli i ulët i pagesës së rrymës së harxhuar, dinamika e privatizimit dhe deponimi i mjeteve financiare nga privatizimi, vështirësitë buxhetore në implementimin e kontratës kolektive dhe mungesa e kapitalit të freskët të financimit dhe të aktivitetit biznesor dhe rritja e kërkësës në kredi.

Kosova, në fakt, sot po ballafaqohet me një krizë socioekonomike. Indikatorët makroekonomik tregojnë për shpërpjesëtime mjaft serioze, duke filluar nga brutoprodhimi vendor, bilanci tregtar, konsumi, investimet, privatizimi e tjera. Sipas vlerësimeve të Fondit Monetar Ndërkombëtar, brutoprodhimi vendor është rrëth 2 miliard euro, ndërsa gjë-di-pi-a për kokë të banorit sillet rrëth 1 mijë euro. Shpërpjesëtimet përmes eksportit dhe importit kanë vazhduar edhe kësaj periudhe. Vlerësohet se deficiti buxhetor në fund të vitit ishte 140 milion euro. Ky deficit është mbuluar nga suficieti i akumuluar buxhetor. Deficiti i planifikuar në vitin 2005 do të jetë rrëth 90 milion euro ose rrëth 5% të brutoprodhimit vendor dhe përsëri do të mbulohet nga suficieti i akumuluar buxhetor nga vitet e mëparshme.

Probleme më të mëdha mund të paraqiten në vitin 2006 kur do të hyhet me një rezervë të pashfrytëzuar buxhetore prej rrëth vetëm 50 milion euro. Buxheti i Kosovës servisohet nga tatimet vendore të cilat kryesisht vilen në kufi nga doganat, ndërsa masat e fundit të Qeverisë për nivelizimin e pagave me siguri do të godasin kryesisht doganierët të cilët në këtë mënyrë drejt përdrejt do të stimulohen që të janë të korruptuar dhe me siguri nuk do të janë kontribuues të buxhetit kosovar.

Trendi i rritjes së numrit të punëkërkuesve, të regjistruar, ka vazhduar edhe gjatë vitit 2005. Në fund të janarit 2005 numri i punëkërkuesve të regjistruar ka arritur me 303.095 dhe tregon një shtim prej 6.7%. Shkalla e papunësisë vlerësohet të jetë 40 apo 45%, apo siç pamë ka qëndrimë të kundërtë në këtë aspekt mirëpo norma e rritjes së papunësisë më të madhe është tek femrat 7.7% krahasuar me 7% te meshkujt.

Gjatë vitit 2004 si punëkërkues të ri pranë zyrave të punësimit janë paraqitur rrëth 30.395 persona, kurse janë punësuar ose kanë ndryshuar statusin e tyre 11.476 persona. Varfëria, pa mëdyshje është njëri prej problemeve më serioze me të cilin po përballet vendi ynë.

Vlerësimet e Bankës Botërore tregojnë se rrëth 15% e popullatës në Kosovë jetojnë në varfëri të skajshme me më pak se 1 dollar në ditë kurse 47% e popullatës jeton në varfëri me më pak se 2 dollarë në ditë.

Padyshim se njëri prej problemeve kryesore, me të cilat është ballafaquar Kosova në gjashë vitet e kaluara është edhe furnizimi me energji elektrike, i cili vazhdon të jetë i pazgjidhur edhe përkundër investimeve të mëdha të realizuara në këtë sektor.

Mund të vazhdoj duke përmendur në këtë aspekt shumë probleme dhe shumë dallime të cilat janë shtruar këtu në mes të paraqitjes që ka bërë Qeveria dhe në mes të paraqitjeve të tjera dhe në këtë aspekt madje nuk ka pas dallime në mes pozitës dhe opozitës. Nëse Qeveria konsideron

se problemet e tillë tē ngritura siç është rritura negative ekonomike, problemet e tjera, akuza rreth korruptionit apo nepotizmit dhe problemet tjera të buxhetorit, nëse Qeveria konsideron se ndjehet e sigurt në paraqitjet e saj, unë do t'i kisha propozuar sot që ta bëjë një komision mikst hetimor dhe transparent në mënyrë që të gjitha këto diskrepanca, të cilat i kemi parë sot dhe të cilat vazhdojnë të përsëriten që nga dallimi rreth shkallës së papunësisë, rreth rritudes ekonomike dhe të tjera – t'i shqyrtojmë në këtë komision. Nëse Qeveria ndjehet e sigurt, atëherë unë do t'i kisha propozuar që ta bëjmë një komision mikst parlamentar në mes të cilit do të sigurohej transparencë dhe nëse këto akuza qeveria i ndjen si të padrejtë, atëherë besoj se do të kishte shansë t'i demantonte dhe më në fund të largojmë këto dilema.

Prej gjithë kësaj që po dëgjohet këtu, dikush duhet ta ketë gabim, mos të them dikush këtu po gënjen. Ju faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Hysa. Fjalën e ka deputeti Bajrush Xhemajli, le të përgatitet deputeti Demir Limaj.

DEPUTETI BAJRUSH XHEMAJLI:

Faleminderit zoti kryesues. Përvendosje për Kryeministrin, ministrat, kolegët deputetë, Si duket Kryeministri e ka bërë normë që t'na bjen me veti këto materialet si në mbledhjen e kaluar që e kishim. Materiali na erdhi kur erdhi Kryeministri, e edhe tani, por sidoqoftë kemi arritur për këtë kohë të gjatë ta shikojmë dhe të jepim ndonjë mendim.

Këtu është interesant që u fol për makrockonominë, por në fakt strategjia nuk është. Do të thotë strategjia, që do të duhej të ishte. Ajo pritet diku në mbarim të vitit 2006 apo në fillim të vitit 2007. Kjo sigurisht do të jetë një hendikep.

Unë do ta përqëndroj fjalën time vetëm në dy çështje, që kanë të bëjnë me ekonominë – në energjetikë dhe privatizim. Që në fillim duhet të theksoj se qëndron ajo që u tha – se Ministria e Energetikës dhe Minierave është duke punuar me intensitet të lartë strategjinë për energji. Por mendoj se çështja është si do të ndalim nga kjo krizë energetike, sepse sigurisht strategjia do të jetë për një afat 10 vjeçar, 15 vjeçar që përafërsisht jam në rrjedhë edhe unë. E çfarë do të jetë ajo strategji, sigurisht do ta shohim të gjithë.

Sado që menaxhmenti i KEK-ut dhe Qeveria kanë dhënë premtim se rrjedhat në këtë lëmi do të kthehen për së mbari, se rrryma do të stabilizohet pas 6 muajve – sidomos ishte deklarimi i Ministrit Çeku pas vizitës që i ka bërë KEK-ut, ato në fakt ishin premtim se përsëri rrryma ende nuk është stabilizuar dhe madje pritet që tanë të keqësohet dhe ta kemi një dimërt fort të bezdisshëm.

Është tejet indikativ mënyra e arsyetimit nga ana e menaxhmentit se përsëri nuk ka rrymë. Zakonisht përmenden pasojat e luftës në Kosovë dhe teknologjia e vjetruar, gjë që është njëra anë e medaljes por ekziston edhe ana tjetër si faktori njeri, të cilin zakonisht e quajnë menaxhmentët – është pjesa tjetër e dështimit. Por kjo kamuflohet me atë se problemi kinse u qëndruaka kryesisht në atë se nuk paguhet rrryma nga konsumatorët, gjë që është e kundërtë. Rryma nuk paguhet sepse stafi menaxhues ndërkombëtar e vendor është i paaftë për të drejtuar me energjetikën në përgjithësi dhe me KEK-ut në veçanti dhe është i paaftë edhe për të inkasuar rrymën.

Kur dikujt i drejtohesh pér keqpérdorime, duhet që para se gjithash vetë tē mos keqpérdorësh dhe tek pastaj tē marrësh masa pér keqpérdorues. E vërteta është se menaxhmenti i KEK-ut ka fshehur vjedhjet e shumta nē përmasa tē mëdha. Po theksoj – vjedhje tē mëdha nē përmasa tē mëdha! Kjo fshehje është bërë me kujdes tē veçantë nga palet me interes dhe nga publiku, është fshehur informata nga raportet e auditit pér gjendjen e mjeruar tē mbajtjes së llogarive dhe kontrollin e sistemit finanziar. Në këtë formë, kredibiliteti i KEK-ut ka rëpë deri në atë masë sa askush nuk i beson, pra as konsumatori nē tē cilin çoditë hedhet gurë e dru nga udhëheqja e cila vetë është e zhytur nē keqpérdorime.

Në anën tjetër, Qeveria nuk ka qenë e gatshme tē ndihmojë me mekanizma tē saj nē zbardhjen e keqpérdorimeve dhe pastaj nē detyrimin e pagesave tē konsumatorëve tē cilat nuk janë rast social. Prandaj, edhe projekt i për reduktimin e humbjeve dhe pér inkasim – i quajtur "KEK – po" ka dëshuar plotësisht.

Më 4 qershori tē vitit tē kaluar, siç e dimë, është emëruar ESBI-a pér ta udhëhequr KEK-un me një kontratë dyvjeçare me mundësi vazhdimi edhe pér një vit. Kjo është një kompani ndërkombe të për energjetikë dhe ndërtimit me seli nē Irlandë dhe ka marrë pér detyrë nē rend tē parë përmirësimin e gjendjes financiare, pastaj ndërtimin e kapacitetit tē menaxhmentit dhe personelit tē KEK-ut si dhe përqendrimin nē rritje tē inkasimit, zvogëlimin e shpenzimeve dhe stabilizimin e furnizimit me energji elektrike. Ky menaxhment paguhet nga j BKK – Buxheti i konsoliduar i Kosovës dhe aty çdo drejtor merr hiq më pak se 27 mijë euro nē muaj, do tē thotë rroga e njëqind specialistëve shqiptarë që nē fakt edhe i mbajnë elektranat plus premitë e shtesat e ndryshme dhe prapëseprapë rezultatet nuk janë inkurajuese dhe besoj se po i shohim tē gjithë. Ky menaxhment nuk ka arritur që tē shfojë si prodhim asnjë kilovat orë energji më shumë, pra kapacitetet prodhues nuk janë fuqizuar, ende vazhdon vaji pér një krahasim tē dobët dhe pér mospagesë tē konsuanitorëve – ashtu siç nuk po zvogëlohen shpenzimet dhe humbjet, pra gjendja financiare nuk është përmirësuar. Pér më keq, mjetet pér mirëmbajtje – pjesët rezervë nē mbrojtjen e punëtorëve, është keqësuar nē mënyrë catastrofike. Dhe, ajo çka brengos më së shumti – është se vendnumëron apo edhe po keqësohen ndërtimi i kapacitetit tē menaxhmentit dhe personelit tē KEK-ut. Këtë e dëshmojnë më së miri emërimet e këtyreditshme tē menaxhmentit tē ri vendor me ç'rast:

Nën një: Bordi menaxhues i KEK-ut nuk ka përfillë institucionin e konkursit;

Nën dy: Varësisht prej konkurseve tē preferuara nuk ka përcaktuar kërkesa tē njëjtë sidomos përvojën e punës;

Nën tre: Gjatë përgjedhjes së kandidatëve nuk është vendosur mbi bazën e asaj që kanë kërkuar, domethënë ka konkurruar pér një vend tē caktuar dhe është përgjedhur nē një vend tjetër;

Nën katër: Pér sektorin e shitjes paraprakisht është ditur kandidati dhe nuk iu ka nënshtuar kriterit tē konkursit;

Nën pesë: Janë bërë përgjedhje mbi baza partiake nē sektorin e thëngjillit;

Nën gjashi: Në barrë tē dispeçingut, është caktuar personi që ka udhëhequr sektorin komersial nē kohën e Gjo Tashlerit i cili patë vjedhur dhe patë transferuar diku rrëth 5 milion euro, e tjera e tjera.

Realisht, përgjedhesit e ESBI-së, tē ndihmuar nga vendorët, mendoj edhe Trashlerin, po ta kishin kthyer – nuk kishin humbur më shumë nē kredibilitët, madje pothuaj se vetëm ai po i mungon këtij menaxhmenti që tē kompletohet.

Menaxhmenti i emëruar nuk është zgjedhur mbi baza tē proceseve nē punë por mbi bazën e dështimit. Menaxhmenti i tillë është vazhdimi tē emërimeve tē dobëta i cili as nuk prenton

sukses dhe as nuk ka kredibilitet për udhëheqje dhe si i tillë nuk mund të ngrisë disiplinë në punë aq shumë të kërkuar, nuk guxon t'i emërojë faktorët dhe keqpërdoruesit dhe nuk guxon të marrë masa të nevojshme. Udhëheqjet e tillë gjithherë kanë pranuar kompetencat dhe detyrat me të cilat janë ngarkuar dhe kurri nuk kanë dhënë përgjegjësi as për punën as për keqpërdorimet e bëra.

Duke u bazuar në këto rrjedha, Qeveria duhet të rivlerësojë kontraten për menaxhimin e KEK-ut nga SBI-a, së paku mos t'ua vazhdojë edhe për një vit që ka mundësi të vazhdohet. Sidoqoftë, ne vazhdojmë të mos kemi trymë të mjaftueshme dhe atë që e kemi ta paguajmë me çmim më të shtrënjtë në region megjithë varférinë që kemi. Prandaj, është e ngutshme që faktorët relevant të kthjellen dhe të mos gjunjëzojnë KEK-un me papërgjegjësitë e tyre dhe të mos e bien pasurinë e KEK-ut në atë gjendje ose pastaj të na blejë pastaj për një copë bukë dikush, siç janë të interesuar shumëkush....

(Ndërpërje –tejkalim i kohës për diskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Ju faleminderit. Nëse doni, mund t'ia bashkëngjitni diskutimin. Fjalën e ka Demir Limaj, le të përgatitet deputeti Nazim Jashari. Urdhëroni zoti Limaj.

DEPUTETI DEMIR LIMAJ:

I nderuar zoti kryesues, i nderuar zoti Kryeministër, ministra, të nderuar kolegë deputetë, Sot, në Parlamentin e Kosovës, po ndodh një ngjarje e jashtëzakonshme sepse po bisedohet publikisht për problemet ekonomike dhe sociale që rëndojnë shoqërinë e Kosovës së pasluftës, që manifestohen me varférinë, mjerimin, humbjen e shpresës dhe perspektivës për një jetë normale dhe të denjëtetshme.

Prandaj, më lejoni që t'i them qëndrimet e mia rrëth problematikës që sot po e trajtojmë. Në qoftë se i hedhim një vështrim të vërmendshëm gjëndjes së sotme në ekonominë e Kosovës fare lehtë mund të shihet se ekonomia e Kosovës, sidomos shumica e ndërmarrjeve shoqërore dhe disa ndërmarrje publike janë gati klinikish të vdekura ekonomi kjo e katandisur, në ngecje e në vëtëshkatërrim nga menaxhimi katastrofal jokompetent nga institucioni papërgjegjësi politike siç është AKM e cila vepron me të gjitha privilegjet të cilat ua sigurojnë kosovarët përmes buxhetit të konsoliduar të Kosovës.

Zotërinj të Qeverisë dhe të AKM – ju drejtohami publikisht përmes disa pyetjeve, duke ua bërë identifikimin e problemeve në ekonominë e Kosovës me një qëllim të vetëm që opinioni ta dijë të vërtetën rrëth gjëndjes së vështirë në të cilën është katandisur ekonomia e Kosovës duc shoqëria në tërësi, me fajin e dikujt – gjithsesi.

Shpresoj se ky Parlament sot do ta përcaktojë drejt adresën e përgjegjësve për këtë injerim e varféri në Kosovë.

Së pari, Pyes Kryeministrin e Qeverisë së Kosovës: si funksionon Qeveria e Kosovës dhe AKM njëkohësisht? A e di Kryeministri se kush e menaxhon ekonominë e Kosovës dhe a e di fare se ku e ka selinë menaxheri gjeneral i tërë pasurisë së Kosovës – emri i së cilës është Agjencia Kosovare e Mirëbesimit. Apo thënë më ndryshtë: A nuk duket se Qeveria e Kosovës ka një pozitë inferiore madje turpëruese karshi AKM dhe institacioneve tjera paralele siç janë Këshilli Ekonomik Fiskal, Komisioni për miniera dhe licenca e disa të tjera të cilave as emrin nuk ua

dimë. Çfarë organi suprem është AKM në të cilën duhet që Qeveria të participojë me përfaqësues të vetë në mbledhje të Bordit të drejtoreve të AKM dhe atë nëse ftohen nga të huajt. Publikisht duhet të thuhet dhe të dihet: kush është përgjegjës për menaxhimin e tërë jetë ekonomike në Kosovë – Qeveria e Kosovës apo UNMIK-u, respektivisht AKM? Cila nga këto të dyja duhet të jap përgjegjësi para qytetarëve të Kosovës dhe para këtij Parlamenti.

Përveç shumë çështje dhe pikë të rëndësishme, janë disa nga këto:

1. Për krisen e thellë të identitetit të sistemit të vlerave që përfaqëson AKM në menaxhimin dhe krijimin e bazës ekonomike dhe sociale të Kosovës para bisedimeve për statusin e ardhshëm politik të Kosovës që e karakterizon jotransparenca, jokompetencia, nepotizmi, korruptioni e tjera;
2. Për varférinë e padurueshme me përmasa turpëruese për popullin tepër të përvuajtur;
3. Për këtë nivel të lartë të papunësisë që arrin shifra alarmante siç është 70% ku kontingjenti i aftë për punë jeton pa perspektivë dhe pa shpresë për një jetë të ardhme ku do të ketë punë;
4. Për nivelin alarmant të krimit të organizuar ekonomik të ndërlidhur me korruptionin politik, me tendencë të përkeqësimit;
5. Për privatizimin jo të drejtë nga aspekti ekonomik dhe nga aspekti i drejtësisë sociale;
6. Për keqtrajtimin politik të bujqësisë dhe shkatërrimin e ndërmarrjeve dhe të tokës bujqësore dhe tjetësimin e tyre me çmimë qesharake;
7. Për mungesën e investimeve të jashtme dhe ikjen e investitorëve nga Kosova për mungesë të klimës së volitshmë për investime;
8. Për sistemin finanziar kredibiliteti i të cilit është në rënje, me tendencë të përkeqësimit;
9. Për mungesën e institucionit të përgjegjësisë politike penale dhe morale në Qeveri dhe në AKM;
10. Për ikjen e trurit dhe mungesën e njerëzve kompetent në ekonomi dhe në politikë si pasojë e seleksionimit negativ të stafit drejtues nga lidershipi aktual qeverisës vendor dhe ndërkombëtar në AKM dhe Qeveri;
11. Për mungesën e planifikimit të zhvillimit të qyteteteve dhe ndarjen e tyre në zona industriale dhe në zona të banimit që ndikon drejtpërdrejt në zhvillimin ekonomik;

Thënë troq, ekonomia e Kosovës vuani nga sëmundja kanceroze, s'ka kush t'i dalë zot, s'ka zot shtëpie që të kujdeset për të dhe ta ruaj nga keqbërësit.

Si deputet që jam këtu, që punoj dhe pytem për qytetarët e Kosovës, kam disa pyetje për AKM dhe për Qeverinë Kosum:

- Sa ndërmarrje janë privatizuar deri më tani dhe a ka treg për këto shitje, jo treg për t'i fahur ato, por për t'i shitur denjësish?
- Sa para janë mbledhur nga këto privatizime dhe ku janë investuar këto para?
- Cila është struktura e mjeteve financiare që janë marrë nga privatizimi?

- A ka pastrim parash në procesin e privatizimit?
- Çka po ndodhë me Feronikelin?
- Cila është loja politike që po luan AKM dhe përfaqësuesit qeveritar që Drenica të jetë e varfër për shkak të apetiteteve të qeveritarëve dhe të zyrtarëve të AKM?

Feronikeli për Drenicën peshon më tepër sesa e trajton AKM dhe qeveritarët që kanë interesa në këtë gjigant ekonomik. Për Drenicën Feronikeli do të thotë jetë a shpërngulje nga këto anë. Ata që nuk jetojnë atje edhe nuk e dinë rëndësinë e këtij problemi.

Të nderuar deputetë,

Përvojat e vendeve tjera me traditë shtetërore na mësojnë se kur hapësirat midis universit të oligarkisë financiare, fjalën e kam për milionerët e AKM-ës vendorë dhe ndërkombëtar dhe për milionerët nga politika e biznesit kontrabandë dhe të varfërisë e cila në Kosovë gati është gjithpopulllore – arrjnë të marrin përmasa të një humnere atëherë shoqëria demokratike gjendet në prakun e një kolapsi - të një krize të thellë e cila domosdo çon në zgjidhjen e kërkuesave radikale me pasoja të paparashikueshme. Pra, jemi krejtësisht të përligjur të pohojmë pa ngurrim se sistemi i vlerave të lirisë individuale dhe kolektive, sistemi i vlerave demokratike dhe njerëzore në Kosovë ka hyrë në krizën e saj të thellë. Ndryshimet në filozofinë e trajtimit të ekonomisë së Kosovës si pronë të gjithkujt për ta gllabëruar dhe të askuji për ta mbrojtur – janë të pashmangshme. Ju falënderoj për vëmendjen.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti deputet. Fjalën e ka deputeti Nazim Jashari, le të përgatitet deputetja Flora Brovina. E keni fjalën zoti Jashari.

DEPUTETI NAZIM JASHARI:

I nderuar zoti kryesues, i nderuar Kryeministër dhe anëtarë të Qeverisë, të nderuar deputetë, Një temë që e kemi marrë sot në shqyrtim për të cilën ky Kuvend duhet më shpesh ta vë në rend dite, mendoj se s'di sa ia kemi dal që ta trajtojmë në mënyrën më të mirë të duhur.

Niveli i diskutimeve në këtë Kuvend ditën e sotme po mbetet tepër në nivelin akademik e shpeshherë edhe në atë pseudoakademik pa u lëshuar në rrashin jetësor, në atë rrash në të cilin edhe funksionon ekonomia, sepse realisht ekonomia nuk do të thotë kurgjo tjetër po mos të jetë kjo. Pasqyrë që na u dha këtu, nga Kryeministri, nuk mund të thuhet asgjë tjetër veç se ishte një pasqyrë jo reale e gjendjes ekonomike dhe kjo as nuk është shumë për t'u çuditur pse ishte pasqyrë joreale duke marrë parasysh se Kryeministri që nga zgjedhja e tij në post e ka shkëput një lidhje me realitetin apo siç e akuzoi në një debat të organizuar nga BBC një veprimtar i shoqërisë civile Igballo Rugova – po e parafrazoj, sa e kam mbajt në mend “nuk po mund t'i shihni problemet për shkak të xhamave të zi të makinave”. Dhe, sa i përket kësaj, më duhet të them se isha vetë dëshmitur kur ditën e shtunë – kur ishte ai kremlimi i 15 vjetorit të shpaljes se pavarësisë kur Kryeministri me tri makina u nis nga salla e Kuvendit ose nga oborri i Kuvendit për te Teatri me makinë. Dhe, mendoj se ishte 50 metra krejt kjo rrugë në të cilën ne shkojmë më shpejt këmbë sesa ai me makinë. Kjo shkëputje mendoj se reflekton edhe në këtë raport që na u dha sot këtu. Do të duhej që së paku në cilësinë e deputetit sepse Kryeministrin e kemi edhe deputet në këtë Kuvend të mos shkëpuste lidhjet me bazën – me elektoratin dhe po qe se nuk do t'i shkëpuste këto lidhje, atëherë me siguri s'do të merrte informacione të bollshme për jetën në terren, në rrashin ku ajo zhvillohet në të vërtetë.

Në Kosovë, gjendja e ekonomike, zonja e zotërinj, është më shumë se katastrofike. Të gjithë ata të cilët jetën e jetojnë realisht, jo përmes xhamave të zi dhe që kanë kontakte me qytetarët e shohin se njerëzit tanë po na bëjnë vetëvrasje për shkak të pamundësisë për të kryer obligimet e tyre familjare, siç ndodhi me rastin e ushtarit të lirisë në Podujevë. Njerëzit tanë po na bien nga shtyllat e largpërçuesve duke..... Për t'i thënë hajt – nuk është hajni, sepse njerëzit po e marrin telin për të mbetur gjallë. Nuk dua t'i arsyetoj, mos më keqkuptioni, por ky fenomen të cilin e kemi kritikuar tepër shumë në Shqipërinë e paskomunizmit, kur atje barteshin shinat nga hekurudhat dhe qiteshin në Nikshiq për t'u shkrirë – po na përsëritet neve këtu pas 15 vjet. Nuk na ka ndodhë më herët, por na ndodhë tash dhe ne duhet të brengosemi si shoqëri pse po na ndodhë tash pikërisht 6 vjet pas lufte që njerëzit po na bien nga shtyllat duke mbledhë tel të largpërçuesve të cilët janë pasivë.

Unë shoh se kjo mënyrë e të biseduarit ose kjo mënyrë e të shtruarit të problemeve nuk po na pëlqen ose nuk po i pëlqen disave, por kjo është jeta.

Unë sot, derisa erdha nga Gjilani, udhëtova me një të punësuar në një lokal hotelier atje në komunën tonë dhe më tha se qe shtatë muaj edhepse e punësuar nuk ka marrë rrugë. Pra, në atë evidencën e punësimit osc të papunësimit kemi punonjës të tillë të cilët nuk marrin rrugë nga shtatë muaj dhe ne i numërojmë për të punësuar. Kemi të tillë të cilët dalin deri në ora 12 të ditës dhe presin për ta gjend një mëditje diku për të shkuar e punuar dhe kthehen te shtëpia pa realizuar asnjë mëditje ndoshta brenda javë. Edhe këta janë qytetarë të Kosovës. Ai 15%-shi që përmendet që jetojnë në varfëri ekstreme me një dollar për kokë banori shpenzim në ditë, mendoj se në Kosovë është edhe më drastik. Unë mendoj se në Kosovë ka njerëz që nuk e kanë as atë dollar për ta shpenzuar, e jo më një dollar të vetëm.

Dhe, e keqja më e madhe e tërë këtij rrëfimi është se Kryeministri dhe Qeveria – dhe ky koalicion që e mbulon këtë Qeveri – as nuk e shtrojnë këtë problem në mënyrën reale dhe ashtu si do të duhej shtruar, se si të gjenden zgjidhjet sepse nuk është faji vetëm i tyre, faji është i krejt shoqërisë, edhe i këtij Kuvendi definitivisht. Pra si do të duhej që ky problem të mbarshtrohej dhe të gjejë një zgjidhje dhe të fillojmë në njëfarë mënyre këtë trend negativ, i cili nuk është i sotëm, me siguri që nuk është prej Qeverisë Kosumi është edhe më i përparshëm – si ta ndryshojmë. Kjo mungesa e këtij perceptimi, mungesa e një vetëdijeje të tillë, është brengosëse kur përpinqet Kryeministri që neve të na interpretojë shifra të Fondit monetar ndërkombëtar si shifra të paqarta për recession dhe se nuk duhet ngutur me vlerësimë sepse Fondi ndërkombëtar monetar ka lëvizë nëpër deklarata dhe nuk ka qenë shumë i qartë në atë se a ka a s'ka në Kosovë recession. Recesioni në Kosovë hetohet në rrugë, zonja dhe zotërinj. Nuk ka nevojë të marrim ne informacione nga Fondi ndërkombëtar monetar për ta pa se kjo shoqëri ka rënje ekonomike dhe kjo rënje ekonomike nuk është rënje e cila ka indikacione se do të ndalet. Është një rënje e cila po zgjate dhe nuk po i shihet fundi.

Të gjitha këto që po i përmend tash, nuk po i përmendi vetëm sa për t'i përmend, por për ta zgjuar një ndërgjegjësim dhe një vetëdije se ka nevojë për një ndërrhyrje drastike në mënyrën e të menduarit të qeveritarëve tanë, të partnerëve të koalicionit dhe në këtë rast e kisha përvihendur shumë kolegum tim – njëkohësisht kryetar i Komisionit – zotin Naser Osmani i cili para këtij Kuvendi parashtroi idenë e formimit të një fondi për zhvillim dhe në njëfarë mënyre edhe në aspektin teorik i dha edhe mundësitë se kah mund të gjendeshin ato fonde. Sigurisht se ky Kuvend, në qoftë se Qeveria do ta kerkonte përkrahjen, jam mëse i sigurt se do ta merrte edhe përkrahjen politike nga ky Kuvend për të insistuar te ato qendra të vendosjes ku do të duhej të insistojë që ai fond zhvillimor në Kosovë të themelohet si një parakusht esencial për të filluar dhe për të dalë nga ky trend negativ. Mirëpo, Qeveria nuk e ka as në rend dite këtë çështje, po merret me standarde, po merret me realizimin, po merret me disa probleme të cilat realisht nuk e

përbëjnë jetën. Unë nuk kam kurgjo kundër këtyre çështjeve, edhe ato janë çështje madhore të cilat Qeveria sigurisht do t'i trajtojë, por çështje më të rëndësishme dhe çështje më esenciale sesa ekonomia më siguri se nuk ka.

Indikator tjetër i rëndësishëm, i cili përveç atij indikatorit që marrim nga rruga përditë, është nëse e marrim dhe analizojmë raportin e eksportit dhe importit zonja dhe zotërinj. Në qoftë se marrim parasysh se në tremujorshin e parë të vitit 2004 eksporti i Kosovës përbënte 17.3 milion euro, kurse importi përbënte 387.8 milion.....

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës së paraparë për diskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Jashari për diskutimin përbajtjesor. Fjalën e ka deputetja Flora Brovina, le të përgatitet deputeti Zef Morina.

DEPUTETJA FLORA BROVINA:

I ndeuari kryesues, i ndeuari Kryeministër, zotëri ministra, kolegë dhe kolege, Fjalë shumë të bukura dhe optimiste sot u dëgjuan nga ana e Kryeministrat por ato ishin joreale për ne që jetojmë në Kosovë dhe që takohemi për çdo ditë me realitetin e vrashdë ekonomik të Kosovës, që takohemi gjithnjë me problemet e shtuara sociale, me numrin e madh të të varfërvë.

Pas mbarimit të luftës sikur bashkësia ndërkombëtare kishte mungesë idesh se si do të zhvillohet Kosova, mungesë të zgjidhjes politike por në rend të parë edhe ekonomike. Bashkësia ndërkombëtare dha ndihma të çmuara në fazën emergjente për rimëkëmbjen e jetës për të ndihmuar vazhdimin e jetës në tokën e djegur të Kosovës. Këtë ndihmë nuk mund ta harrojmë, por duhet të themi se asaj i mungoi plani thelbësor për investime konkrete dhe rimëkëmbjen e ekonomisë së shkatërruar për hapjen e vendeve të punës. Mungoi ideja e perspektivës së popullit të Kosovës. Kosovë i mungon në rend të parë një plan siç ishte Plani Marshall. Gjithashtu Kosova pëson edhe nga përashtimi për suksesionin në ish-Jugosllavi dhe kjo ishte dhe është një shkelje e të drejtave të popullit të Kosovës nga bashkësia ndërkombëtare.

Kosova është një projekt i përbashkët i bashkësisë ndërkombëtare dhe i ne vendorëve, por ky projekt është i lidhur ngusht dhe më së shumti me zhvillimin ekonomik. Liria e individit matet me lirinë dhe pavarësinë ekonomike të tij dhe të një vendi. Tek e fundit, baza materiale ose punësimi është e drejtë e garantuar elementare e çdo individi dhe e popujve. Kjo e drejtë, për një kohë shumë të gjatë por edhe tani, i shkëlet popullit shumicë në Kosovë.

Procesi i privatizimit, si një shpresë e daljes nga situata e këtij vendi, përfat të keq pati shumë të meta dhe ngecje dhe shkaktoi dëme në procesin ekonomik. Në rend të parë, shkaktoi humbjen e investitorëve. Mungoi një zgjidhje reale në qasjen e zhvillimit ekonomik në përgjithësi. Shtetet në transicion edhe kur nuk patën jashtë, u gjetën në situata shumë të rënda ekonomike. Ato në bashkëpunim me bashkësinë evropiane ndërtuan programe nacionale për dalje nga varfëria. Kosovë i mungoi ky program, edhe pse varfëria po shtohet çdo ditë.

Menaxhimi i mjeteve nga buxheti i Kosovës ka hapësirë për kritikë dhe nuk është rozë ashtu siç e paraqiti Kryeministri.

Pa dashur të ndalem gjatë, në diskutimin tim do të veçoja popullatën më të ndjeshme - të cilës ky Parlament dhe kjo Qeveri - nuk i doli në ndihmë. Këta janë veteranët e luftës, invalidët e

luftës, familjet e dëshmorëve, familjet e viktimate civile, familjet e të zhdukurve, të të burgosurve politikë dhe kategoritë tjera shumë të ndjeshme dhe meritore për lirinë e Kosovës.

Ligjet për këto kategori nuk u miratuan as në Kuvend. Nuk ekziston as ligji për pensionistët në bazë të stazhit të punës dhe nuk shihet ndonjë ide për zgjidhjen e këtij problemi dhe për të drejtat e shkelura të tyre të garantuara edhe me ligje ndërkontaktare.

Disa shembuj të menaxhimit të dobët do t'i përmend në sektorin me të cilin merrem. Në shëndetësi harxhohen mjete në fondin e shëndetësisë për vendet e huaja, ndërkohë që mjekët dërgohen në specializim dhe kur kthehen mbesin pa vende pune. Tani kemi 160 mjekë specialist që nuk janë në lista të rrogës pas kthimit të tyre nga specializimi. Ata ndodhen në fazën ku do të mund të jepnin më së shumti për shëndetësinë e Kosovës.

Sa ka kushtuar shkollimi dhe aftësimi i tyre profesionale. A jemi aq të pasur saqë t'i lëmë ata të rrinë dhe të mos paguhen, në kohën kur dihet niveli i mbrojtjes shëndetësore në Kosovë, sepse morbiditeti dhe mortaliteti është më i lartë, sidomos i fëmijëve në tërë Evropën. Na mungon qasje profesionale e menaxhimit të mjeteve gati në secilën lëmi, por na mungojnë edhe projektet e Qeverisë që të delet nga kjo situatë, Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zonja Brovina. Fjalën e ka deputeti Zef Morina, le të bëhet gati deputeti Fadil Geci. Urdhëroni zoti Morina.

DEPUTETI ZEF MORINA:

Faleminderit zoti kryesues. Zoti Kryeministër, ministra, zonja dhe zotërinj deputetë, Gjendja ekonomike në Kosovë, jo vetëm që nuk është e kënaqshme, por nga dita në ditë dukshëm shihet rënia e standardit dhe keqësim i gjendjes ekonomike të qytetarëve të Kosovës. Rritja e papunësisë dhe ngecja e zhvillimit ekonomik të vendit kanë bërë që qytetarët e Kosovës të shikojnë zgjidhje tjetër për të ardhmen e tyre, duke kërkuar emigrim në vende të tjera perëndimore, kryesisht bëhet fjalë për rininë kosovare.

Ende kemi të freskët kujtimin përvullnetin, entuziazmin dhe dëshirën e qytetarëve të Kosovës për t'u kthyer në Kosovë pas dëbimit masiv që kishte ndodhur gjatë luftës edhe pse nuk kishin ku të strehohen pasi armiku shekullor serb ia kishte djegur dhe rrënuar shtëpitë dhe tërë pasurinë, por ishin të sigurtë që Kosova e lirë së shpejti do të jetë e pavarur dhe e zhvilluar ekonomikisht.

Mirëpo, edhe pas gjashtë viteve në liri, ritmi i zhvillimit ekonomik të vendit – nga viti në vit – nuk ka përparrim të duhur edhe përkundër angazhimit të institucioneve qendrore dhe lokale.

Rindërtimi i vendit në vitet e pasluftës, pra 1999 – 2000 – 2001, e cila ishte gjatë fazës emergjente filloj me një ritëm të shpejtuar falë ndihmës së organizatave dhe donacioneve ndërkontaktare dhe qytetarëve të Kosovës. Pas kalimit në fazën e dytë, gjegjësisht në ndërtimin dhe zhvillimin ekonomik të vendit, gjërat ndryshuan dhe nga viti në vit shihet rënie në të gjitha fushat. Duke falenderuar administratën ndërkontaktare në Kosovë – UNMIK-un, e posaçërisht KFOR-in – për angazhimin dhe punën që kanë bërë për të ndërtuar një Kosovë demokratike evropiane, nuk mund të lëmë anash pa ua bërë edhe vërejtjet - sidomos në politikën që kanë udhëhequr gjatë tri viteve të fundit në fushën e ekonomisë.

AKM-ja, e cila administron kompanitë publike shoqërore dhe pronën shtetërore gjatë viteve 2002-2004 më shumë ishte pengesë se që ka ndihmuar në avancimin e ekonomisë kosovare. Kompanitë publike, si PTK-ja, Aeroporti, Hekurudhat, KEK-u e tjera – nuk i paguajnë taksa buxhetit të Kosovës edhepse të hyrat i vjelin nga popullata e Kosovës. Bile, PTK-ja shumicën e parave i ka të deponuara jashtë vendit.

Qeveria e Kosovës nuk kishte dhe nuk ka fare kompetencë të ndërhyjë në punët e AKM-ës, e cila me të drejtë quhej "superqeveri" nga ish kryeministri Rexhepi.

Ndërmarrjet shoqërore, shumica e tyre – janë në prag të shkatërrimit. Ndërsa, procesi i privatizimit po ecën shumë ngadalë.

Ndërmarrjet shoqërore në Gjakovë, të cilat një kohë kishin të punësuar mbi 20 mijë punëtorë, tash e sa vite janë nën dry dhe buzë shkatërrimit dhe me të drejtë qytetarët e Gjakovës janë të zhgënjyer me ecurinë e privatizimit të udhëhequr nga Agjencioni Kosovar i Mirëbesimit.

Ekonomia e Kosovës nuk mund të avancohet me politika të tillë zhvillimore. Kosova humb shumë nga mohimi i të drejtës për të pasur kodin e vet telefonik ndërkombëtar gjëja për shkak të statusit të pazgjidhur të saj. Kjo nuk është e vërtetë, sepse ekzistojnë vende të ndryshme në botë, të cilat nuk e kanë të zgjidhur statusin por këtë të drejtë e gëzojnë, për shembull: Tajvani, Palestina e tjera.

Qytetarët e Kosovës, gjithashtu janë duke humbur për shkak të monopolit në sektorin e telekomunikacionit. Është e pakuptueshme neglizhenca e moszgjidhjes së operatorit të dytë gjegjësisht të mosrishi palljes së tenderit për operatorin e dytë të telefonisë mobile nga ana e Qeverisë së Kosovës gjegjësisht nga Ministria e Transportit dhe Telekomunikacionit e cila përkëtë është e obliguar edhe me ligj.

Gjithashtu, UNMIK-u dhe Qeveria duhet sa më shpejt të eliminojnë operatorët ilegal të cilët nuk janë të paktë në Kosovë, duke filluar nga "Mobteli - serb", "Mobimaku - maqedon", "Promonte - malazeze", AMC, "Vodafone" e tjera.

Qeveria dhe Ministria duhet të përshtypojnë në zhvillimin dhe modernizimin e telefonisë fiksë, e cila me ligj është e detyruar që të bëjë zgjerimin edhe për 150 mijë linja të reja në mbarë territorin e Kosovës. Ministria duhet të jetë më e vendosur, pra Ministria e Telekomunikacionit dhe Transportit dhe të ofrojë projekte të infrastrukturës në përgjithësi në bazë të Marrëveshjes së "Rebisit" të nënshkruar në qershor të vitit të kaluar në Luksemburg ku Kosova në afat dhjetëvjeçar mund të realizojë investime në vlerë prej 1.2 miliard euro.

Para dy viteve, Ministria e Transportit dhe Telekomunikacionit, së bashku me UNMIK-un themeluan Kompaninë ajrore të emëruar të Kosovës, e cila – po të trajtohet si duhet nga UNMIK-u – do t'i sillte përfitime të mëdha buxhetit të konsoliduar të Kosovës, duke i paguar taksat. Por, në mungesë të gatishmërisë dhe yllnetit, kjo Kompani nëpërkëmbet nga kompani të huaja të cilat operojnë vetëm në kohërat sezionale - duke mos i ofruar asgjë buxhetit të konsoliduar të Kosovës.

Hekurudhat e UNMIK-ut, të cilat do të mund të ndihmonin në zhvillimin e transportit dhe do të kursenin rrugët automobilistike – ato çdo ditë janë duke u dëmtuar. AKM-ja bën sikur asgjë nuk po ndodhë, ndërsa Qeveria dhe Ministria e Transportit nuk kanë kompetencia mbi to.

Edhepse buxheti i Qeverisë për këtë vit është pothuaj i njëjtë me vitin 2004, ndërsa i Ministrisë së Transportit është për 2 milion më i lartë se viti paraprak, duke mos llogaritur të hyrat për këtë vit që do të thithen nga taksat e automjeteve të cilat janë rrëth 15 milion euro – pra 300 mijë automjete nga 50 euro për secilin automjet gjatë regjistrimit.

(Ndërprerje nga regjia – tejkalim i kohës së paraparë për diskutim)

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zoti Morina. Mund ta bashkëngjitni diskutimin tuaj. Fjalën e ka deputeti Fadil Geci, le të bëhet gati deputetja Besa Gaxherri.

DEPUTETI FADIL GEĆI:

I nderuar kryesues, i nderuari Kryeministër dhe ministra, të nderuar kolegë deputetë, Edhepse në këtë periudhë, që po e lëmë pas, mund të themi se zhvillimi ekonomik ka shënuar një progres të dukshëm, duke marrë parasysh një periudhë të gjatë prej dhjetë viteve të shkatërrimit të saj total nga regjimi i mëparshëm, duke filluar nga institucionet e Kosovës, sistemi i arsimit, shëndetësisë, ndërmarrjeve shoqërore të kësaj kohe si dhe të çdo gjëje që ishte në interes të zhvillimit të Kosovës. Kjo situatë e krijuar gjatë kësaj periudhe, krioi disfavore të mëdha në zhvillimin e sistemit ekonomik të institucioneve të vendit në periudhën e paslufteve. Ndihmat të cilat filluan të arrijnë në periudhën e paslufteve ishin hap i parë i rëndësishëm të mëkëmbjes së ekonomisë së vendit, duke filluar nga ndërtimi dhe renovimi i shumë objekteve të rrënuara dhe atyre të dëmtuara nga regjimi.

Hap i dytë dhe shumë i rëndësishëm ishte ndërtimi i institucioneve demokratike të vendit që mundësoi qasje direkte në zgjidhjen e të gjitha problemeve dhe tejkalimin e barrierave të mëhershme. Konsolidimi i sistemit të arsimit në të gjitha nivelit, sipas standardeve evropiane, që do të jetë shtyllë bazë për krijimin e vlerave të reja në shoqërinë tonë – një investim në këtë drejtim do të jep rezultate në të ardhmen, kur në Kosovë kemi një popullatë të re, potential i cili kërkon arsim cilësor.

Shëndetësia, e cila ishte shkatërruar tërësisht, tani mund të themi se ka disa përparime, por unë mendoj se meriton një përkushtim më të madh në këtë drejtim.

Ndërtimi i infrastrukturës, sidomos rjetet rrugor në Kosovë, është një tjeter e arritur e madhe e cila mundëson një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik për të gjitha sferat tjera të ekonomisë. Tejkalimi i sistemit të një ekonomie të planifikuar dhe kalimi në sistemin e ekonomisë së tregut hap rrugën e privatizimit të shumë ndërmarrjeve shoqërore ku në fillim u aplikuan metoda joftëdhënëse të privatizimit, dhe si rezultat i kësaj ndodhë negecje në këtë drejtim për shkaqe të faktorëve të ndryshëm. Në këtë kontekst, faktori ndërkombëtar dhe vendor nuk është dashur të bëjë lëshime të natyrale të tillë sepse gabimet e vendeve në transicion rrëth privatizimit duhet të ishin mësim për ne.

Ajo që unë mendoj se është e rëndësishme, është se kjo fazë e privatizimit tani vazhdon me një ritëm dinamik të shpejtuar. Ky sistem i ri ekonomik hap rrugën për biznese të vogla e të mesme që të zhvillojnë veprimtarinë e tyre në kuadër të një sistemi duke shfrytëzuar mundësinë e zhvillimit dhe zgjerimit të tyre. Hyrja në sistemin e euros, konsolidimi i një buxheti të qëndrueshëm të vendit, si dhe politika fiskale – në të ardhmen duhet të krijojnë mekanizma të rinj që do të kenë më tepër efekte stimulative për ndërmarrjet kosovare.

Energetika, një tregues real i zhvillimit të një vendi, ka shënuar një ngritje të ngadalshme me gjithë investimet e bëra në këtë fushë në termocentralet ekzistuese të cilat gjer më tanj nuk kanë dhënë rezultate të mira.

Ngecje kemi kur është fjala për minierat e Kosovës, të cilat pothuaj tërësish janë të lëna nën mëshirën e fatit, çka nuk është dashur të ndodhë kështu sepse ato ishin bazë e zhvillimit të ish-Jugosllavisë e të mos flasim për zhvillimin ekonomik të Kosovës.

Të lëna pasdore gjatë kësaj periudhe unë mendoj është edhe bujqësia dhe turizmi, të cilat në rrafshin ekonomik bëjnë një pjesë me një përqindje të madhe e sidomos bujqësia ku në Kosovë ka një fond të mjaftueshëm të tokave pjellore ku mund të zhvillohen të gjitha lëmitë e saj, duke filluar nga prodhimi, blegtoria, pemëtaria si dhe kulturat tjera bujqësore ku mund të sigurojnë ushqim të mjaftueshëm për nevoja të vendit. Prioritetet i zhvillimit ekonomik të Kosovës duhet të janë të gjitha këto fusha të cilat u cekën më lartë, duke ndërmarrë hapa konkret në këto drejtime.

Pavarësimi i Kosovës dhe integrimi në strukturat Veriatantike, janë çështje që do t'i paraprin zhvillimit ekonomik të vendit, duke krijuar kushte që të tjerqen investitorët e huaj si dhe që diaspora shqiptare të investojë kapitalin e tyre në Kosovë, qasja e drejtëpërdrejtë në institucionet financiare ndërkombëtare, krijimi i vendeve të reja të punës, kreditimi e bizneseve kosovare e sidomos të atyre që kanë dalë nga procesi i privatizimit me kushte më të volitshme dhe në afat më të gjata, investimi në energetikë dhe në miniera të cilat do të janë determinante në zhvillim të mëtutjeshëm ekonomik të vendit. Ngecja në këtë drejtim, do të ishte humbje e madhe ekonomike.

Përveç kësaj, stimulimi dhe mbrojtja me ligj e prodhimeve vendore nga një konkurrencë jolojale e prodhimeve të huaja, vazhdimi i ngritjes së infrastrukturës rrugore, hekurudhere si dhe shërbimeve publike, mbrojtja me ligj e fondit të tokës bujqësore, aktivizimi i minierave ekzistuese, duke përdorur metodën e privatizimit të pjesërishtëm dhe duke ruajtur integritetin e shtetit në fondamentin bazë me interes nacional, krijimin e infrastrukturës ligjore për të gjitha këto fusha - do të jetë bazament fundamental i zhvillimit ekonomik të Kosovës dhe detyrë prioritare e Qeverisë. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit. Fjalën e ka deputetja Besa Gaxherri, le të bëhet gati deputeti Ymer Halimi. E keni fjalën zonja Gaxherri.

DEPUTETJA BESA GAXHERRI:

Faleminderit zoti kryesues. Zoti Kryeministër, ministra dhe kolegë deputetë, Për me folë për zhvillimin ekonomik nuk mjaftojnë pesë minuta sa i kemi ne deputetët dhe t'ju them të vërtetën nuk e pata ndërmend të marrë fjalën, por u provokova nga diskutimet sepse ne e përzicjmë temën këtu, më shumë u fol për problemet sociale sesa për zhvillimin ekonomik.

Nuk mbet mangu as vajtimi as lëvdatat, herë-herë të ekzagjerua. Pse ekonomia e Kosovës është në gjendje të rëndë, kjo nuk donë koment, por edhe që ka zhvillime pozitive as kjo nuk mund të mohohet.

Kryeministri raportoi në vija të trasha për zhvillimet pozitive, por edhe për problemet ekonomike të Kosovës. Gjithashtu një raport nga zoti Ryker, të cilin unë e falënderoj sepse ardhja e tij ka

bërë një kthesë sado-kudo pozitive në zhvillimin ekonomik të Kosovës, sepse shihet një bashkëpunim më i singertë dhe më korrekt në institucionet e Kosovës.

Por kolegë të nderuar, për të folur për ekonominë e Kosovës vërtetë duhet të jesh kompetent ose vërtetë duhet të jesh i njoftuar mirë sa është bërë zhvillim në këtë drejtim dhe sa ka ngecje dhe pse ka ngecje, e jo sa për të bërë vërejtje në kuptimin klasik obligativ si opozitë.

Lehtë është të japësh vërejtje, por pse grupet e caktuara nuk janë në gjendje të japid propozime konkrete në fushë të caktuara ekonomike. Po përgjigjëm unë: sepse trethanat e Kosovës dhe pozita e Kosovës është e tillë që shkakton këtë gjendje që kemi. Pra, me këtë po them, nuk po dua të hy e të flas tash. Disa kolegë folën para meje, me të cilët pajtohem dhe po dua me i kursye kolegët se vërtetë jemi lodhur dhe kushtet në sallë janë vërtetë të rënda, ndoshta edhe kjo është ndër kushtet e vështira ekonomike, por definitivisht nuk pajtohem se në Kosovë ka kolaps ekonomik. Nuk është e vërtetë se 70% e popullsisë është e papunë.

Për mos me ju marrë kohë, nuk po i përsërisë fjalët e kolegëve të mi. Mungesa e legjislacionit në Kosovë, sidomos e ligjit mbi pronën e thotë të veten, pastaj sistemi bankar – e thanë kolegët, privatizimi, mjetet nga privatizimi, trusti pensional e tjera, e tjera, pse nuk bëhen investimet dhe vërtetë të gjitha këto gjëra i dimë dhe mendoj duhet të jemi më korrektë aty ku kemi mundësi, ne si deputetë nëpër komisione funksional të japid kontributin tonë dhe unë krejt në fund të them se ky zhvillim ekonomik në Kosovë duhet të jetë shumë më i shpejtë sepse vërtetë kategoritë apo shtresat sociale nuk mund të ballafaqohen më me kohë kështu të gjatë me këtë gjendje çfarë ka, por unë shpresoj në strategjinë e zhvillimit ekonomik 2006-2008 sepse gjërat do të ndryshojnë për të mirë. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit Besë. Na more pak kohë, por s'është dert. E ka fjalën Ymer Halimi dhe le të bëhet gati Hatixhe Hoxha.

DEPUTETI YMER HALIMI:

Përvendos të pranishmit. Në fazën e tanishme të transicionit problemet e zhvillimit të Kosovës, të cilat kanë reflektouar dhe do të reflektojnë pasoja politike, ekonomike, sociale dhe të sigurisë janë të shumta. Por çështjet ekonomike nuk mund të shqyrtohen të izoluara sepse janë interaktive me faktorë të ndryshëm. Për këtë, diskutimin tim do ta mbështhes mbi dy sintagma të cilat janë edhe aksioma për shtetin: Pushteti shkatërrrohet nga korruzioni, e shteti vdes nga varfëria. Thënie e Aristotelit dhe thënie jevreje ose izraelite.

Evidente është se në periudhën e pasluftës arritëm t'i ngrisim institucionet të dala nga vota e popullit, por jo me cilësinë dhe mundësinë që patëm dhe kemi, sepse në këtë periudhë politikanët tanë u sollën pa perceptime strategjike dhe në mënyrë të dyfishtë të menduarit, apo thjeshtë me incion të sistemit totalitar.

Nga një anë, përpjekja për të dhënë një parje se jemi shoqëri demokratike, duke hartuar ligje të krahasueshme me vende të përparuara dhe për të lënë përshtypje demokratike e në anën tjetër – kudo rrëth nesh shpërthenin e po shpërthejnë sjellje të paligjshme devijante, korruzioni e dukuri të tjera negative tepër të dëmshme për perspektivën e vendit. Unë me qëllim po theksoj korruzionin ekonomik si dukuri shumë të rrezikshme sepse është prezente me përmasë shqetësuese. Kjo është sjellje devijante nga detyrat normale të rolit publik të zyrtarëve apo është si një kulturë bakteriesh, sic e quajnë politikanët ndryshe. Zyrtarë publik të korruptuar dhe

biznesmenë të pamoralshëm kanë ekzistuar, ekzistojnë dhe do të vazhdojnë të ekzistojnë në çdo shtet e në çdo kohë por vetëm numri i tyre është i rëndësishëm. Ky numër te ne ka filluar të bëhet shqetësues. Ky fenomen ka përfshirë disa sektorë shtetëror dhe ndikojnë drejt përdrejt në ngritjen ekonomike të vendit. Pse ndodhë kjo kështu? Sepse, unë mendoj se nuk arritëm të krijomë një qeveri efikase dhe të përgjegjshme për të ngritur përgjegjësinë dhe kontrollin e duhur mbi punën e çdo nivel i kudoqoftë.

Nga ana tjetër, mendoj se gjyqësia është dashtë dhe duhet të jetë më efikase sepse prokurorët nuk arritën ose nuk kanë guxim për të dhënë akusa me fakte kundër individëve të caktuar. Kjo është shqetësuese sepse korupsioni ekonomik mund të na kthehet mbi kontrollin e shtetit dhe kjo dekompenzon normat dhe vlerat demokratike. Kjo ka shqetësuar de faktos Aristotelin.

Demokracia nuk lejon veprime mbi bazën e moralit të individit siç po veprohet, por mbi bazën e ligjit, prandaj duhet të jemi të kujdeshëm në këtë aspekt.

Diskutimin për ekonomi në rrithana ekzistuese, për mua është i pakuptimit po të mos ndërlidhej me ndërvaret e fenomeneve të lartpërmendura, apo të themi pa pas raportin e Qeverisë për shpenzimet e derisotme që ne si deputetë s'i kemi.

Deputetë të nderuar,

Përkundër ca hapave inkurajes në ekonomi, të dhënat sugjerojnë se niveli i sotëm i zhvillimit ekonomik është rritë me ndihmën e asistencës së jashtme dhe të dërgesave private të cilat paraqesin 50% të brutoproduktit vendor. Kjo varshëri shumë e lartë nga këta dy faktorë të përmendur paraqet situatën ekonomike tejet – tejet të brishtë. Çka do të ndodhë po që se ky 50% do të abstenojë? Deficiti i lartë në llogarinë vijuese si dhe rapporti tejet i pavolitshëm i kursimeve vendore paraqesin sfidë kryesore në aspektin e ruajtjes së stabilitetit makroekonomik. Dinamika e rritjes ekonomike është e ngadalshme dhe ju besoj e dini këtë rast, sepse kemi për këtë vit minus 05% normë negative, ndërsa edhe për vitin 2005 parashihet të jetë një rritje e vogël.

Prandaj, Qeveria duhet të jetë shumë e vëmendshme se ku shpenzon djersën e popullit sepse menaxhimi jo i mirë po vërehet. Prandaj, duhet ulë shpenzimet atje ku është e mundur, thjeshtë të jemi racionali në shpenzimet e parashës së buxhetit të varfér të Kosovës. Sjelljet tejet luksoze të qeverisjes përballe një varfërie kaq të theksuar në popull është tepër domethënës.

Deputetë të nderuar,

Problemi më i theksuar social ekonomik është papunësia shumë e lartë për arsyet vijuese:

- privatizimit të ngadalshëm të ekonomisë në sektorin shoqëror;
- ristrukturimi i vonuar të ndërmarrjeve publike, dhe
- reformimi joefikas i sistemit shkollor, e cila shihet përmes krisës së konceptit të biznesit.

Statistikat e ndryshme për papunësinë ishin, unë do ta jepi vetëm një: 69% e atyre që kërkojnë punë janë të moshës 21 deri 26 vjeç, kjo është tepër shqetësuese, mos për askend - për mua po.

Vlerësimet e FMN për zvogëlimin e papunësisë parashohin rritje ekonomike 5.5% në vit me një normë investimi 27% të brutoproduktit vendor në mënyrë që niveli i papunësisë të ulet 3%. Sipas këtyre parametrave trendi i rritjes së papunësisë do të vazhdojë dekada derisa politikat ekonomike të qeverisjes të mos ndryshohen.

Niveli shumë i lartë i deficitit në llogarinë vijuese, ku importi mbulohet me eksport vetëm 5% është indikator që tregon për derdhjen e kapitalit jashtë vendit dhe është diçka e keqe.

Bujqësia merr pjesë me brutoproduktin vendor me rreth 30% dhe punëson një numër të konsiderueshëm të personave, prandaj është tejet i paarsyeshëm qëndrimi i Qeverisës ndaj mjeteve për 0.6 nga buxheti për bujqësi.

Deputetë të nderuar,

Disa vende në periudhën e transicionit që kanë treguar normë të lartë të zhvillimit ekonomik, kanë investuar shumë në edukim për të përgatitur njerëz për ekonominë e tregut. Situata në sektorin e shërbimeve e lidhur me politikën e gabuar, sidomos në arsim, shkencë dhe shëndetësi ka ndikuar drejtpërdrejt që:

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës për diskutim)

(Më poshtë përshkruhet pjesa e mbetur – e dorëzuar më shkrim e deputetit Ymer Halimi)

- institutet shkencore që dikur bartën projekte shkencore edhe nga Evropa perëndimore e i realizonin me plotës sukses duke mbushë ose ruajt arkën e shtetit sot janë në vdekje klinike, dhe
- kirurgët, internistët, ortopedët, mjekët të profileve të ndryshme me aftësi kulminante profesionale po ikin nga klinikat, po ashtu edhe pedagogët e UP sepse pagën që ua jep shteti është e barabartë apo më e ulët se një pagë pastruese apo rojtari në PTK, RTK apo në UNMIK.

Nga shkaku i këtyre dy efekteve të përmendura, pasojat që duken sot veprojnë edhe të brezat që vijnë pas nesh.

Së fundi, mënyra se si kryhen reformat ekonomike është një nga kushtet themelore me të cilat matet legjitimiteti dhe suksesi i transacionit të një shteti dhe qeverie. Nga kjo varet edhe shkalla e pavarësimit të çdo shteti.

Shumëkush nga ne mendon se këto fenomene shoqërore janë të varura nga pavarësia e Kosovës, ndërsa harrojnë se pavarësia varet kryesisht nga puna dhe qëndrimi ynë. Ju faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit. Besoj se do ta bashkëngjitni diskutimin tuaj. Para se t'ia jap fjalën deputetes Hatixhe Hoxha, t'ju them se janë edhe 20 deputetë që kanë kërkuar fjalën. Nëse doni e përfundojmë me deputeten Hatixhe dhe nesër vazhdojmë në orën 10, në mëngjes. Ju faleminderit. Urdhëroni zonja Hatixhe.

DÉPUTETJA HATIXHE HOXHA:

Zoti kryesues, të nderuar deputetë,

Duke pës parasysh faktin se në Kosovë vazhdojnë edhe më tej të operojnë shërbimët operatorë të ndryshëm të telefonisë mobile të shteteve fqinje si dhe duke ndie nga afër shqetësimin e qytetarëve tanë – shtrohet pyetja krejtësisht e natyrshme: si u lejohet edhe më tej këtyre operatorëve të paliciencuar të përdorin hapësirën kosovare dhe përfitimi i tyre i madh pa asnjë detyrim ndaj vendit ku ata veprojnë dhe duke pas parasysh faktin se ata nuk derdhin edhe as një cent të vetëm në buxhetin e Kosovës.

Të nderuar deputetë,

Dëshiroj të përqëndroj vëmendjen tuaj tek gjendja në PTK, në të cilën ka pak apo aspak transparencë sa i përket të hyrave dhe menaxhimit të tyre.

Vlen tē pēmendet kētu se sīpas disa tē dhēnave qē disponojmē, pagat e punētorēve nē PTK janē shumē mē tē larta krahasuar me mesataren e pagave nē institucionet e Kosovēs. Kēshu pēr shembull po pēmendim sa pēr ilustrim, se njē pastruese nē PTK ka pagēn mē tē lartē sesa njē mjek nē spitalet tonā; njē jurist nē PTK paguhet dy herē mē shumē se sa njē gjykatēs nē gjykatat tonā. Nga punētorēt kērkohet qē pagat e tyre tē mbahen nē konfidencē. Edhe pagat marramendēse tē ekspertēve tē huaj nē PTK janē gjithashtu konfedinciale. Sipas tē dhēnave qē disponojmē dukuria e shpenzimeve tē mēdha pēr paga ēshtē vērejtar dhe kundērshtuar edhe nga Fondi monetar ndērkombētar.

Shpenzimet e panevojshme nē PTK bēhen edhe pēr shkak tē rritjes sē pērditshme dhe tē pakontrolluar tē numrit tē tē zēnēve me punē. Kēshu pēr shembull, PTK ka afēr 2.320 punētorē dhe serish vetes ia shtrojmē pyetjen: si ka arritur PTK t'i mbulojē tē gjitha kēto shpenzime. Dhe, pērgjigja ēshtē shumē e thjeshtē: kēto shpenzime mbulohen nga shērbimet e shtrenjta qē ajo iu ofron klientēve tē saj tē cilēt nuk kanē mundēsi tē zgjedhin.

Shqetēsuese ēshtē edhe gjendja nē trafikun ndērkombētar nē telefoninē fikse. Shumica e trafikut ndērkombētar bēhet pēmes centralit ndērkombētar nē Beograd. Kjo i pamundēson PTK-ēs qē tē bējē optimalizimin e trafikut ndērkombētar sipas nevojave tē veta, gjē qē rezulton me humbje tē konsiderueshme tē tē ardhurave. Dhe, kēshu, nē telefoninē e Kosovēs ēshtē vendosur njē gjendje absurde. Telefonia fikse ka centralin ndērkombētar nē Beograd ndērsa ajo celulare nē Monako.

Mendojmē se ēshtē me interes tē shtrohet pēr diskutim edhe česhja e kontratēs shumē e pavolitshme me Monako -telekomin. Njē analizē e bērē nga ekspertēt, e mbēshtetur nē tē dhēnat e vitit 2003 tregon se PTK pēr shkak tē kontratēs sē pavolitshme me Monako-telekomin dhe pēr shkak tē mungesēs sē kodit humb rrēth 22.7 milion euro nē vit. Ndērsa, sipas njē analize tē bērē me tē dhēna tē fundit - tē kētij viti, rezulton se kēto humbje janē edhe mē tē mēdha. Edhe pērfaqēsuesi special i Kosovēs ka bērē tē ditur nē njē nga mbledhjet e Kēshillit tē Sigurimit tē Kombeve tē bashkuara se ēshtē nē dijeni pēr humbje qē ka Kosova pēr mungesē tē kodit. Kontrata e pavolitshme me Monako-telekomin nuk ka tē bējē vetēm me kodin.

Mē lejoni tē paraqes shqetēsimin tim edhe sa i pērket gjendjes nē hekurudha. Sipas planit strategjik pēr zhvillimin e hekurudhēs 2004-2006 po bēhet reduktimi i numrit tē punētorēve nga 600 nē 150 punētorē. Reduktimi i numrit tē punētorēve ēshtē thēnē se ka pēr qēllim dhe mundēson futjen nē pēr dorim tē njē teknologje tē re qē do tē zēvendēsonte punētorēt e larguar nga puna, kēshu qē Hekurudha edhe mē tej vazhdon sipas fazave me reduktimin e numrit tē punētorēve por jo edhe me atē tempo pēr modernizimin e saj. Derisa nē njērēn anē vazhdimisht po zvogēlohet numri i punētorēve, nē anēn tjetēr gjithnjē e mē shumē po lehet pa pērkujuđeje infrastruktura hekurudhore. Kēshu, nē bazē tē disa shēnimeve qē disponojmē, thuhet se rrēth 60% e vijave hekurudhore janē pa pērkujuđesen dhe pa mbikēqyrtjen e punētorēve.

Zvogēlimi i numrit tē punētorēve sikur po i hap shteg pērshpejtimit tē shkatērimi tē infrastrukturēs hekurudhore e cila sikur ēshtē bērē dhe lēnē nē mēshirēn e kohēs, sepse edhe mē tej vazhdon dēmtimi i binarēve, po krijojen kalesa vend e pavend, bari shkurret, mbeturinat e ndryshme tē hedhura me pakujdesi nga qytetarēt dhe kēshu dēmtojnē binarēt, si dhe dhjetēra metra binarē janē rrēmbyer. Kjo ēshtē edhe mē shumē e dhembshme kur tē kihet parasysh fakti se sa shumē dēme po i shkaktojnē nē kētē mēnyrē kēsaj dege me interes pēr Kosovēn.

Segment tjetēr me interes ēshtē edhe infrastruktura rrugore. Shqetēsim pēr qytetarēt paraqet edhe mospērmbushja e obligimeve dhc detyrimeve qē ka ministria ndaj tyre dhe nē kētē segment. Para dy ditēsh patēm protestat e mē shumē se 200 qytetarēve tē komunave si Skenderaj e Vushtrri tē

cilët shprehën revoltën e tyre ndaj Qeverisë për shkak të mospërbushjes së premtiveve të saj ndaj këtyre banorëve, gjegjësisht heqjes nga priorititet asfaltimin e rrugës Vushtrri – Skenderaj si dhe të shtatë-tetë rrugëve të tjera. Projekti për ndërtimin e kësaj rruge Skenderaj – Vushtrri që lidhë 19 fshatra të regionit të Drenicës ishte ndër priorititet e Qeverisë Rexhepi. Mirëpo, Qeveria aktuale, sikur e ka anashkaluar këtë fakt dhe kështu nga financimi i Qeverisë janë hequr 4 projekte për të cilat ishin ndarë mjete, si për shembull:

1. Ngritjen e një shkolle fillore në Skenderaj, për të cilën jo vetëm se ishin ndarë mjete por edhe ishte tenderuar dhe caktuar punëkryesi;
2. Hiqet projekti i asfaltimit të rrugës Skenderaj-Turiçec për të cilën përvëç se ishte bërë tenderimi dhe ishte caktuar punëkryesi, ishte prerë edhe shiriti i përrurimit të punëve nga ana e Kryeministrit dhe ministrit në Qeverinë e kaluar, madje dy herë;
3. Hiqet projekti i asfaltimit të rrugës Skenderaj-Vushtrri dhe,
4. Hiqet projekti i rregullimit të infrastrukturës tretë memorialit të UÇK në Marinë.

Do të theksoja këtu se edhe përfaqësuesit e Ministrisë kanë pohuar se projekti për asfaltimin e kësaj rruge është aprovuar vitin e kaluar dhe se ky projekt ka qenë në mesin e tetë projekteve të tjera që Ministria e kishte planifikuar t'i realizonte me 6.9 milion euro të marra nga licencimi i "Valës 900". Mendohet se shkak i mos finalizimit të këtij projekti është problemi i mjeteve të cilat në fund të vitit të kaluar janë blokuar nga Ministria e Financave. Faleminderit.

KRYESUESI FATMIR SEJDIU:

Faleminderit zonja deputete. Të nderuar deputetë, konstatojmë se të gjithë jemi të lodhur. Gjendja ekonomike nuk ndryshon për nesër kështu që fjalimet do të janë përvazhdim. Le të bëhen gati për nesër Fatmire Kollçaku. Mirupafshim nesër në orën 10.

(Pjesa e seancës të datës 06.07.2005 përfundoi në orën 17.15)

(Seanca vazhdoi punën të nesërmen me datë 07.07.2005 në orën 10.15)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Mirëmengjesi. Mirëseardhje në vazhdim të Seancës. 64 deputetë janë të pranishëm prandaj mund të fillojmë punën. Unë do të doja të kemi një mirëkuptim, para se të vazhdojmë. Dje, diku para shkuarjes në pushim, ishte një marrëveshje që pika e parë e rendit të ditës të eksplorohet dhe eksplorohet brenda një dite pune. Sigurisht nuk u arrit të realizohet kjo çështje, dhe me arsy. Ndërsa, për sot është paraparë të kemi pikën e dytë dhe të tretë të rendit të ditës. Janë dy mundësi: është mundësia që pika e djeshme të vazhdojë pasdite sot ose nesër dhe çështja tjetër është se patëm një takim me shefat e grupeve dhe propozuam që të dorëzohen me shkrim diskutimet, ai diskutim t'i shpërndahet deputetëve dhe Qeverisë dhe ta konsiderojmë të përfunduar. Unë po them, u munduam me të gjitha variantet, por cili variant do t'i përgjigjë seancës plenare, atë do ta respektojmë. Prandaj, lus për mirëkuptim. Në fund të përfundimit të pikës së dytë dhe tretë, prapë do të kthehemë të shikojmë a është më mirë të dorëzohen diskutimet me shkrim apo të vazhdojmë debatin.

Vazhdojmë-me pikën e dytë të rendit të ditës: – Shqyrtimi i rekomandimeve....

(Ndërhyrje nga deputetët)

Po e sqaroj më mirë. Për dje, me pëlqimin edhe tuajin, është planifikuar të eksplorohet në tërësi pika e parë e rendit të ditës. Thash, për arsyre objektive nuk ka përfunduar. Prandaj, janë dy mundësi që ajo të realizohet: njëra është të vazhdojë seanca dhe këta deputetët që kanë mbet pa diskutua le ta shfrytëzojnë të drejtën e tyre dhe kjo të bëhet pasdite sot ose nesër. Ju lutem, treni që vonohet të tjerët duhet me gjend zgjidhje, edhe ai që shkon të shkojë në kohë dhe tjetri me mbrri.

(Ndërhyrje nga deputetët)

Shikoni, po më duket po flas shqip! Dje, kjo Seancë plenare, e ka aprovuar tajmingun e punës dhe ne mund ta ndryshojmë, por seanca duhet të vendosë. Thash, është lutje dhe për shkak të asaj se jemi shumë knap në kohë. Pasdite është vizita e ministrit të Jashtëm të Polonisë dhe e Presidentit të Kroacisë. Në ora 13 është një vizitë tjetër e Kongresmenit Eliot Engël, një pjesë e deputetëve do të jenë të pranishëm. Nuk është dëshirë e askujt që t'i merret e drejta. Unë thash, lutje për mirëkuptim, dhe prapë të vendosë seanca.

(Ndërhyrje nga deputetët)

Ju lutem për vëmendjen. Kush është që ta respektojmë marrëveshjen e djeshme dhe të fillojmë me pikën e dytë të rendit të ditës?

(Ndërhyrje nga deputetët)

(Ndërpërje e shkurtër)

E ka fjalën zoti Jakup Krasniqi, pastaj Alush Gashi, Gjylnazja dhe Mahiri. Urdhëroni.

DEPUTETI JAKUP KRASNIQI:

Zoti Kryetar, të nderuar deputetë,

Çështja ekonomike, çështja e zhvillimit ekonomik që e diskutuan dje për Kosovën dhe për qytetarët e saj është një nga çështjet më të rëndësishme. E rëndësishme sigurisht se është për të gjithë deputetët pa marrë parasysh cilës parti politike i përkasin. Për Partinë Demokratike, edhe një herë po cek, nuk ka çështje më të rëndësishme se zhvillimi ekonomik. Nuk ka çështje më të rëndësishme se gjitha proceset që kanë të bëjnë me zhvillimin ekonomik të Kosovës. Prandaj, ne kërkojmë që të vazhdohet debati për këtë çështje dhe në mënyrë të veçantë – sot, ky Parlament, duhet të diskutojë, duhet të debatojë seriozisht për privatizimin dhe në rend të parë për privatizimin e Feronikelit, për të cilin ka kohë që është bërë shumë zhurmë, ka kohë që ka shumë parregullsi dhe privatizimi është një çështje e rëndësishme për zhvillimin ekonomik të Kosovës dhe qytetarët e saj. Dhe unë mendoj se kjo çështje sot duhet të debatohet në këtë Parlament dhe ky Parlament duhet të formojë një komision parlamentar të kontrollit për të hetuar gjithçka që është shkruar dhe folur rrëth Feronikelit, por gjithçka që është shkruar dhe folur edhe për shpenzimet buxhetore në fund të vitit 2004, dhe në mënyrë të veçantë për shpenzimet buxhetore që janë bërë gjatë vitit 2005. Është e domosdoshme të bëhet ky kontroll i ekzekutivit, sepse ka shumë argumente që ka pas menaxhim të keq, ka pas keqpërdorim të pozitave zyrtare dhe këto çështje edhe Parlamentit edhe qytetarëve të Kosovës duhet bërë transparente. Transparencya duhet të jetë dhe duhet të bëhet për hir të proceseve politike që janë në zhvillim në Kosovë.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. E ka fjalën Alush Gashi.

DEPUTETI ALUSH GASHI:

I ndeuari zoti Kryetar, Debat i shumë i interesuar që tē vazhdojë dhënien e kontributit nē këtë temë, tē rëndësishme pér qytetarët e Kosovës dhe pér zhvillimet e mëtutjeshme. Nga lista e paraqitur pér debat nē ditën e djeshme, përvëç deputetit zotit Zekolli, tē gjithë deputetët tjerë janë tē gatshëm që kontributin e vet ta jepin nē formë tē shkruar. Zoti Zekolli është i interesuar që këtë ta bëjë nē mënyrë gojore. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit shumë. Vazhdojmë me tē paraqiturit tjerë. Fatmire Kollçaku nuk e ka përfunduar diskutimin. Urdhëroni Fatmire.

DEPUTETJA FATMIRE MULHAXHA-KOLLÇAKU:

Faleminderit. Që nē fillim kisha pér tē dhënë një konstatim. Fjalimet tona prej momentit nē moment po pësojnë ndërrime duke përcjellur edhe trendin e ngjarjeve nē Kosovë. Gjithashtu, edhe Grupi ynë parlamentar i bashkëngjitet asaj që tha zoti Jakup Krasniqi lidhur me çështjen e Feronikelit dhe ne dëshirojmë tē ketë transparencë dhe nē këtë Kuvend tē debatohet pér tē çështje lidhur me tenderimin dhe tē gjitha ato që kanë ndodh rrëth këtij tenderi, sepse kjo nuk është interes vetëm yni por ky është obligim i tē gjithëve dhe t'i përgjigjemi qytetarëve tē Kosovës.

Çështja pér tē cilën unë desha më shumë tē koncentrohem, është segmenti nē tē cilin faktikisht edhe është sferë e interesit tim, është që prej debatit tē djeshëm tē rezultojë që nē fakt një anketë e ndërmarrë nga "Indeks" - Kosova ku nē listën e preokupimeve nē rend tē parë ishte papunësia pér qytetarët e Kosovës rezultoi që, edhe pse ishtë kontestuese, rezultoi si e vërtetë. Ajo që gjatë gjithë debatit tē djeshëm ishte përmendur më së shumti këtu, ishte papunësia dhe varfëria e skajshme. Sa i përket papunësisë habit fakti pse ne këtu shtyhem rrëth shifrave se a është ajo 44% që e ka dhënë edhe vetë Qeveria, apo rezulton edhe shumë më e lartë - e që është shumë më reale, sepse këtu është dashur tē përfshihen bujqit si tē punësuar, kur ne tē gjithë që jemi nē kontakt tē përditshëm me ta, më njerëz si njeri e terrenit - epidemiologë jam pëmdryshe, shkoj nē fshatra dhe kur i pyes 20 anëtarë tē familjes - a punon ndokush, asnjëri. Prej çakat mbaheni? Prej një kopshti tē vogël, se s'kemi prona tē mëdha tē tokave dhe e mbajmë familjen me veprimitari që merremi. Ata nuk kanë asnjë sigurim tjetër.

Do tē thotë, ky është problem shumë serioz, dhe këtë ne nuk mund ta tejkalojmë lehtë. Për shifrat alarmante, edhe nëse krahasohen me region, duke ditur se çdo gjë që është mbi 12% është jashtë tē gjitha normave dhe standardeve evropiane.

Sa i përket çështjes tjetër, këtu kemi tē bëjmë edhe me tē punësuarit. Athua janë tē punësuarit tē kënaqur? Jo, tē punësuarit nē fakt janë tē destimuluar. Po flas jo vetëm nē emrin tim, por tē tē gjithë njerëzve, edhe me përgatitje superiore, që kanë kaluar mbi 20 vjet nē shkollim dhe cili është stimulimi im. Stimulimi im është vetëm: ndërgjegja, edukata dhe betimi që kam dhënë - betimi i Hipokritit se do tē punoj, dhe me profesionin tim do tē kontribuoj pavarësish nga kompensimi im material, zonja dhe zotërinj sepse unë me rrugën time jam shndërruar nē rast social, me atë rrugën e epidemiologës, jo me këtë rrugën këtu.

Ajo pér çka do tē flas këtu, është që ky stimulim i këtillë i punëtorëve tanë, i hap dy rrugë: njëra është që patjetër tē kërkojmë rrugëdalje me një punë dytësore pér ta mbajtur familjen, e tjetra ia

hap rrugën korruptionit. Nuk mund tē kemi stabilitet ekonomik, nēse ndodhin kēto dukuri. Sepse, ai qē punon nē dy vende tē punēs, normal se nuk do ta jep kontributin maksimal nē atē vend – nē institucione publike, ndërsa ai qē është i korruptuar Dhe ka raste, na shumë mirë e dimë qē janë akuzuar pér korruption po ku ka shkuar procesi, pér një kohë është largua mngu puna, është heshtë dhe është kthye nē vendin e vet tē punēs.

Çështja e tretë, varfëria e skajshme. Si mund t'i mbyllim sytë para një fakti që ne kemi prezent 15% tē varfërisë së skajshme nē Kosovë, ndërsa vija e varfërisë shkon deri nē 50%. Prapë po flas prej përvojës. Unë jam ajo që preki çdo ditë varfërinë nē Kosovë me dorë, sepse unë jam mjeke që merret me sëmundje – që trajtohen si sëmundje ngjitëse. Unë jam punëtore e shëndetësisë publike. Flas nē emër tē punëtorëve të shëndetësisë publike, tē cilët jemi edhe njerëz tē terrenit dhe ne shohim varfërinë e skajshme, i shohim njerëzit – 60% e popullsisë tonë nuk kanë qasje nē ujë tē pijshëm – zonja dhe zotërinj. Ajo rezulton me një nurnrë enorm tē sëmundjeve ngjitëse. Kurse sa i përket punësimit, kemi tē bëjmë me popullatë që është nën 25 vjeç. Ata kërkoijnë perspektivën. Cila është kjo? Shkoni nē byro tē punësimit, a ka perspektivë që tē lajmërohen. Prandaj, edhe nuk i kemi shifrat reale, sepse nē byro tē punësimit nuk ka perspektivë askush dhe nuk do tē punësohet pér kohë tē gjatë, dhe arsyen tjetër është se nuk lajmërohet fare.

Tash do tē flas shkurt edhe pak pér shëndetësinë. Po, zonja e zotërinj, flitet pér strategjinë, nē letër i kemi tē shkruara shumë mirë! Çka po ndodh pér shembull me mjekësinë familjare? Ne tē gjithë jemi pér t'u zhvilluar mjekësia familjare nē Kosovë. Si po ndahen specializimet, po ndahen specializimet pér ato kuadro që kemi numër edhe tepricë, ndërsa po mbetet që mjekësinë familjare ta merr ai njeri që nuk ka kurrfarë rrugëdalje. Nuk po punojmë nē drejtë që t'i orientojmë mjekët e ri, tē favorizohet ai i cili është i nevojshëm nē Kosovë. Çka po bëjmë pér shëndetësinë publike? Sa po investohet pér shëndetësinë publike? Një shtet që pretendon që sipas programit që na dha zoti Kosumi, që shëndetësia tē zë një vend kyç nē trajtimin e çështjeve, çka po bëjmë ne pér shëndetësi publike. Shëndetësia publike është vend ku..., po mendoj instituti kombëtar i shëndetësisë publike duhet tē jetë vend ku duhet tē bëhet strategji, ku duhet tē investohet sepse aty është përcjellja e trendëve tē sëmundjeve, a duhet tē mbyllim sytë para trendëve nē rritjen e sëmundjeve malinje. Këtu është përmend nē seancë, edhe rritja e përqindjes së plumbit te fëmijët nē një kamp. Çka është ndërmarrë konkret që tē rishikohet kjo, tē bëhen analiza konkrete dhe tē ndërmerrin hapë konkret.

Duhet ta kemi edhe ligjin mbi sigurimet shëndetësore se edhe Komisioni im ka dhënë kontribut tē madh pér këtë projektligj, por si do ta implementojmë me një papunësi tē tillë, kur dihet se parimi i solidaritetit është aty primar. Ne, 37% i kemi vetëm fëmijë prej 0 deri 14 vjeç që janë nē pozitë tē varshmërisë, pér tē cilët duhet tjerët me kontribuar. Si do t'na funksionojë fondi, a do tē ndodhë si tash: shkoj nē ambulantë, nuk ka shiringa, nuk ka xhylpëra, nuk ka pambuk, nuk ka dorëza dhe as punëtori nuk është i mbrojtur, por as pacienti. Do tē thotë këto janë vetëm disa çështje. Kisha edhe me përfunduar me disa propozime. Normal nē rend tē pare....

(Ndërpërje nga regjia – tekalim i kohës pér diskutim)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju lutem, është kryetare e Komisionit, le tē vazhdojë diskutimin.

DEPUTETJA FATMIRE MULHAXHA-KOLLÇAKU:

Ju falënderoj. Meqenëse e kam shkurt, edhe është herë e parë që ka ndodhë kështu me mua, sepse gjithmonë e kam shfrytëzuar racionalisht kohën. Në rend tē parë është tē rregullohet

legislacioni. Nevojitet politikë aktive e punësimit, përmirësimi i sistemit të arsimit. Pa reforma të mirëfillta në arsim, domethënë pa dhënen përparësi profileve deficitare, pa edukim dhe trajnim të vazhdueshëm të kuadrove, për rikualifikim – që mos ta humbin njerëzit punën dhe të rikualifikohen dhe të kryejnë punën ashtu si duhet, të promovohen iniciativa lokale të cilat ndërlidhen me zhvillimin ekonomik lokal. Duhet të jetë përmirësimi i sistemit të informimit në tregun e punës e të statistikave. Politikat fiskale dhe iniciativat investuese, trajnimet profesionale që përmenda dhe mbështetja e politikave për vetë punësim. Ju falënderoj për vëmendje dhe për kohën që më dhatë.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit shumë, Zylfije Hundozi, le të bëhet gati Ragip Zekollı.

DEPUTETJA ZYLFIJE HUNDOZI:

Zotni Kryetar, ministra të ndruar, kolegë deputetë,
Eshtë e zakonshme që shoqëria e re e një regjioni gjeopolitik, e cila synon një zhvillim të gjithmbarshëm në të gjitha fushat vitale ta kërkojë shembullin tek shoqëritë e zhvilluara, por jo duke i kopjuar ato por shembujt e tyre t'i adaptojë rrethanave aktuale të shoqërisë, e cila është në zhvillim e sipër.

Duhet të them se gjatë përpilimit të ligjeve jemi bazuar në modele të shteteve tjera. Nuk do të gabonim edhe nëse për zhvillim ekonomik do të bazoheshim në eksperiencia pozitive të shteteve tjera. Shtetet e Bashkuara të Amerikës është njëri ndër shtetet më të zhvilluara ekonomikisht, ndërsa 52% të brutoproduktit vjetor të tyre vjen nga bujqësia. Kurse, vendi ynë, si nënqelli bujqësor i ndanë 3% nga buxheti i tij vjetor për zhvillimin e bujqësisë.

Me siguri se marrja e Shteteve të Bashkuara të Amerikës si model identifikimi ekonomik për ne do të ishte një projekt shumë ambicioz. E mora këtë shembull për shkak të ekzistimit të argumenteve në favor të zhvillimit të bujqësisë në vendin tonë.

Nën një. Vend i ynë është një vend rural dhe me traditë joshëse bujqësore. Investimet në zhvillimin e lëmisë së bujqësisë, janë minimale, në krahasim me lëmitë tjera ekonomike. Shembulli më i mirë është privatizimi i ndërmarrjeve industriale i cili tek ne vijon ashtu siç vijon, mbase falë rrethanave aktuale dhe ne nuk do të jemi në gjendje që një kohë ta aktivizojmë industrinë.

Tani parashtronhet pyetja – si të avancohet bujqësia në rrethana tona? Së pari, me ndërrimin e politikës doganore, gjegjësish me aplikimin e akcizave në importin e produkteve të gatshme bujqësore me anë të të cilave do të mbroheshin prodhimet vendore.

Nën 2. Mbështetja institucionale e bujqësorëve individual, të cilët do të organizoheshin nëpërmjet formimit të organizatave kooperuese të cilat do ta kishin edhe rolin ndërmjetësues ndërmjet organizatave tjera dhe bujqësorëve.

Nën c) Privatizimi i tokave bujqësore, që dikur ishin prona shtetërore. Me qindra hektarë vreshtra në komunën e Rahovecit, Gjakovës, Therandës kanë mbetur djerrina të cilat nuk i punon askush për arsy se nuk është i definuar pronari. Dëmi është edhe më i madh kur dihet se hardhisë së re i nevojitet 4 vjet pas mbjelljes që të bëjë rrush. Punimi i këtyre tokave do të ishte kontribut jo vetëm për zhvillimin e bujqësisë por edhe të ekonomisë në përgjithësi.

Dhe nën d) Shfrytëzimi adekuat i resurseve humane, gjegjësish punësimi i ekspertëve në vende ku ata nevojiten. Në trurin e njeriut janë një milion qeliza dhe me atë një milion kombinime mendore. Shfrytëzimi i këtyre mundësive në opitimum me siguri që do të japë rezultate pozitive në zhvillimin tonë, si edhe ka dhënë te popujt tjere.

Propozime tjera nuk do të jap se dje është folë për infrastrukturën ligjore dhe s'do të marrë kohë për këtë. Faleminderit për durim dhe vëmendje.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit shumë. E ka fjalën deputeti Zekolli, le të bëhet gati Zahrije Jusufi.

DEPUTETI RAGIP ZEKOLLI:

Faleminderit zoti Kryetar. Të nderuar kolegë, Unë dua ta përqëndroj vëmendjen në një çështje shumë të rëndësishme të ekonomisë e që në këtë radhë vërtetë është çështja për arsimin dhe investimet në këtë plan.

Çështja e parë për të cilën dua të diskutoj është se në planifikimin gjashtëmujor të Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave – po e nis që nga Universiteti – lëre që nuk do të ketë ngritje të atyre pagave, por në fondin gjashtëmujor për të realizuar pagat në Universitet këtij subjekti i duhen edhe 219.611 euro. Kishte premtimë boshe se do të bëhet paga edhe një mijë euro, por realiteti është i tillë dhe mendoj se është mirë të kemi një kujdes të veçantë ndaj kësaj lëmie.

Shtetet në rajon, duke përfshirë arsimin dhe duke parë çështjet tejet të rëndësishme, kanë krijuar edhe ministri të veçanta për buxhetin kapital por përfat të keq, po e them se në këtë vit e kemi një çështje aq të ndjeshme saqë në Kosovë nuk është ndarë asnjë mjet për investime kapitale. Praktikisht shpenzimet e bartura nga dy vitet paraprake mund të jenë që është duke u ndërtuar ndonjë objekt shkollor, ndërsa shkollat tona punojnë në dy e tri turne. Kisha kërkuar gjithsesi që me çështjen e rishikimit të buxhetit, edhe në strategjinë e zhvillimit të arsimit parashihet që të paktën viti 2007 t'i themelojë shkollat për tri turne, atëherë shihet se kemi një situatë tejet të rëndë.

Çështja tjetër....

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Një moment! Nuk është arsimi në rend dite, të lutem përmbajuni rendit të ditës. Mund të vazhdosh. Kjo vlen për të gjithë, por juve ju thash tanë.

DEPUTETI RAGIP ZEKOLLI:

Faleminderit. Gati edhe e përfundova, zoti Kryetar.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ragip, nuk ju thash ta përfundoni, por të keni parasysh çështjen për të cilën diskutojmë dhe lus të gjithë të tjerët të mos zgjerohem i jashtë rendit të ditës. Nëse keni lidhur zë këtë, mund ta vazhdoni lirisht.

DEPUTETI RAGIP ZEKOLLI:

E kam fjalinë e fundit, që lidhet me të vërtetë me buxhetin, por tërheq vëmendjen sepse kur planifikohen këto gjëra në Ministrinë e Ekonomisë dhe Financave aq janë të pakuptimta sa mund të ju jap vetëm një shembull, që një punëtor sinqerisht nuk mund të hyjë në listën e pagave assesi nëse ndryshohet gjatë vitit shkollor - kërkoi falje - por drejtori komunal duhet me shkua dhe me i pyet mësueset mos dikush prej juve planifikon të lindë diçka, sepse pëmdryshe gjatë tërë vitit ato çështje janë në një situatë tejet të pavolitshme. Propozoj që të jetë një bashkërenditje e punëve në mes ministrive përkatëse me kusht që vërtetë çështjet të shkojnë në rrjedhë të mbarë. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. Lus diskutuesit të qëndrojnë më larg mikrofonit dhe pak më ulët se ka shumë foni. E ka fjalën Zahrije Jusufi, le të përgatitet Gazmend Muhamheri, Urdhëroni. Faleminderit. Më falni, e pata në listë prej djeshit. Atëherë le të diskutojë Xhevati Bislimi, nga PDK, nëse është këtu.

DEPUTETI XHEVAT BISLIMI:

Zoti Kryetar, zotërinj deputetë,

Unë më me dëshirë dhë besoj shpreh edhe dëshirën e deputetëve të tjerë, do të flisja në praninë e Kryeministrit dhe ministrave të tij. Por, meqë ata mungojnë, ne do të vazhdojmë edhe pa tu.

Në raportin e tij, Kryeministri dhe ministrat e tij dje ishin shumë optimist për zhvillimet në Kosovë dhe veçmas për ekonominë e Kosovës. Por realiteti ekonomik është krejt diçka tjeter në Kosovë dhe këtë e shih dhë prek çdo qytetar i Kosovës.

Ekonomia e një vendi dhe përgjithësisht gjendja ekonomike është e lidhur ngusht me 3 faktore, të cilët janë kusht i domosdoshëm për të bërë një shtet ose për të ekzistuar një shtet. Faktori i parë është populli. Faktori i dytë territori dhe faktori i tretë – pushteti i organizuar.

Kosova e ka popullin e saj, një popull që ka dhënë prova se është i përkushtuar për lirinë e tij, është i përkushtuar për ndërtimin e një shoqërie të lirë dhe demokratike. Por ky popull po pakohet përditë e më shumë nga ikjet, nga gjendja e rëndë ekonomike dhe e paperspektivë. Dhe këtë duhet ta shohë secili deputet dhe secili qeveritar – nëse ka sy për të parë.

Kosova e ka edhe territorin e saj. Por ajo që i mungon Kosovës është pushteti i organizuar. Partia që pretendon dhe mburret se ka fituar të gjitha zgjedhjet e mbajtura pas lufte, nuk ia ka dalë deri më sot të organizojë një pushtet që do ta drejtonte këtë vend qoftë në nivelin lokal, qoftë në nivelin qendror. Se Kosova nuk ka pushtet të organizuar kjo duket kudo në Kosovë. Shikoni ndërtimet e egra që kanë mbuluar Kosovën. Kosova më shumë i ngjanë një zhungle sesa një territori ku planifikohet hapësira dhe ku orientohet zhvillimi i tij. Prandaj, në këtë mëdis, në këtë zhungël zhvillimi ekonomik nuk mund të ketë perspektivë.

Kosova - po duket se edhe institucionet që ka - si Kuvendin, nuk është një Kuvend adekuat, një Kuvend i organizuar në atë shkallë sa t'i vjen në ndihmë Kosovës dhe qytetarëve të saj sa ta vë nën kontroll qeverisjen e këtij vendi. Kuvendi që përbëhet kryesisht nga deputetë të zgjedhur nga partitë e jo nga populli nuk ka dhënë prova se është i zoti – është i aftë ta drejtojë vendin, ta mbajë nën kontroll qeverisjen.

Tri janë sëmundjet, të cilat po e mbajnë në shtrat ekonominë dhe shoqërinë e Kosovës, përmendimin tim. Sëmundja e parë – e rëndë, është pasiguria. Sëmundja e dytë – korupsioni dhe sëmundja e tretë – papunësia. Dhe, sipas të gjitha gjasave, sipas raporteve që i jep Qeveria, sipas projekteve që bën Qeveria - nuk ka shenja se këto sëmundje do të shërohen. Përkundrazi, këto po thellohen dhe do të thellohen edhe më tej me këtë qeverisje, të paafëtë dhe të pazonjën përmëta organizuar jetën ekonomike dhe përgjithësisht shoqërinë e Kosovës dëshirat përmëta ndërtuar dhe funksionalizuar institucionet e Kosovës.

Pasiguria e përgjithshme dhe veçmas ajo ekonomike nuk është vetëm te shtresat e varfra. Edhe ata të pasurit, nuk kanë ndonjë siguri të ndjeshme ekonomike, përkundrazi.

Korupsioni, jemi të gjithë dëshmitarë, vetëm nëse nuk duam ta pranojmë është tjetër punë, është shtrirë në të gjitha nivelet e qeverisjes, në të gjitha poret e shoqërisë sonë dhe të administratës sonë.

Shembull që është provë, është fakt që nuk e ka mohuar as zëdhënësi i Qeverisë – është një marrëveshje që kishte bërë Ibrahim Rugova me Ramush Haradinajn nga njëra anë dhe Hazellok në anën tjetër. Këtij zotëri Simon Hazellokut, që është kryetar i një shoqate në Londër diku, ka marrë angazhim Qeveria, ka nxjerrë edhe vendim të nënshkruar nga Bajram Kosumi, t'ia paguajë diku mbi 100 mijë euro shpërbirim mujob. Do të doja të ishte Kryeministri këtu që ta pyesja – nëse vazhdon t'i paguhet kjo shumë edhe më tej, që është e barabartë diku me 300 rroga të profesorëve të Universitetit.

Papunësia. - Dikush thotë 40% dikush 42, dikush 70%. Por është fakt se papunësia është e madhe, është enorme në Kosovë dhe këtë secili e shikon, e prekë, e ndjen përmëdojtësit.

Po e përsëris një fakt, që e kam thënë edhe një herë, por nuk ka gjend vend asnjëherë, gati as në gazeta por as në raportet e qeverisë. Mijëra të rinj me shpresë se do të gjejnë punë, vazhdojnë të regjistrohen në qendra të ndryshme mbështetëse të mashtrimit përmëtë shkuar në Afganistan dhe në Irak – përmëtë siguruuar një kafshatë buke. Mijëra të tjerë, paguajnë nga 2.500 – 3.000 – 3.500 euro përmëtë siguruuar një vizë ose një pasaportë përmëtë ikur nga ky vend. Dhe – kjo është e dhembshme – zotërinj deputetë dhe qeveritarë që mungojnë në këtë scancë. Kjo është e dhembshme, sepse popullsia e Kosovës le që është përgjysmuar nga ikje të vazhdueshme, por ka tende të bjen edhe në gjysmën e saj dhe nuk duket fundi që të rinjtë tanë do të ndalen, populli ynë do të ndalet dhe të qëndrojë e sigurojë jetesën e tij në Kosovë.

(Ndërpërje nga regjia – tejkalim i kohës përmëtë diskutim)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit. Mendoj se duhet përbajtur kohës përmëtë diskutim. E ka fjalën Gazmend Muhamheri, le të bëhet gati Gani Koci. Urdhëroni Gazmend...

DEPUTETI GAZMEND MUHAMHERI:

Faleminderit. Ekspozita e Kryeministrat, në pjesën ku foli përmëtë hartimin e strategjisë së zhvillimit ekonomik dhe hartimit të Planit hapësinor të Kosovës i ngjanë nismës së Qeverisë së koalicionit të madh – Qeverisë së kryeministrat Rexhepi. Kryeministri Rexhepi në fund të mandatit të tij u mundua të bëjë strategjinë e zhvillimit ekonomik dhe planin hapësinor të Kosovës. I kishte caktuar vetes një detyrë tepër të vështirë. Ishte kryeministri i parë i vendit dhe ishte kryeministri

i nëntekryeministrave tjerë, sepse ministritë – zonja dhe zotërinj – kuptoheshin si ministri partish dhe buxhetet e këtyre ministrive kuptoheshin si buxhete partish.

Në një shtet të përgjegjshëm, detyrë e qeverisë themelore është hartimi dhe bëja e vendit me strategji të zhvillimit ekonomik dhe caktimi i prioriteteve të zhvillimit ekonomik. Detyrë e një kuvendi funksional, është detyrimi i qeverisë për bërjen e strategjisë zhvillimore dhe kontrollimi i jetësimit të kësaj strategjie. Domethënë, caktimi i prioriteteve investive. Qeveria dhe ministritë kanë vijën buxhetore të ndarë për subvencione dhe investime kapitale, e cila kap vlerën diku 130 milion euro. Domethënë, prioritetin askush nuk ua ka caktua. E kanë caktuar vetë. Po të orientoheshin këto në arsimin e Kosovës, me këto 130 milion euro, me gjysmën e tre domethënë do të ndërtohen 100 shkolla moderne për një mijë nxënës – domethënë do të bëhen total 100 mijë nxënës në shkolla të reja. Me kapacitetin e shkollave që i kemi dhe me kapacitetin e ri të ndërtuar, do të eliminohej turni i dytë dhe turni i tretë në të gjitha shkollat, dhe klasat do të ishin me 20 deri 25 nxënës e jo me 40 – 45 nxënës. Me gjysmën e investimit tjetër, po të orientohej dhe të investohej në ngritjen e kapaciteteve të arsimtarëve, do të fitofshim domethënë një bazament të fortë për edukimin e rinisë sonë, për të cilën po mburremi se jemi populli më i ri, se kemi rini më të re, por as Qeveria as ky Kuvend në caktimin e buxhetit nuk po bën kurgjo për ta siguruar një të ardhme më të mirë.

Të gjitha institucionet e Kosovës, Kuvendi, ministrat, qeveritë komunale kërkojnë kompetenca dhe privilegje që vijnë me këto kompetenca. Por askush nuk po i do përgjegjësitë dhe obligimet që vijnë me këto kompetenca. Ministria e Transportit dhe Posttelekomunikacionit, e sidomos drejtoria e rrugëve që kanë mbledhin taksa të ndryshme nga shfrytëzimi i rrugëve magjistrale, por nuk ka bërë asnjë hap - me plot përkushtim po them – asnjë hap për t'i mbrojtur këto rrugë magjistrale apo rrugë regionale.

Ministria e Planifikimit Hapësinor, me ligj ka obliguar të gjitha komunat për nxjerrjen e planeve zhvillimore komunale e urbane dhe atë në afat që ky Kuvend e ka aprovuar për 18 muaj, afati ka kaluar zonja dhe zotërinj, përvèç nja dy komunave – asnjë komunë, e them me plotë përgjegjësi – asnjë komunë as Peja, as Gjakova, as Ferizaj, as Gjilani, as Mitrovica nuk e kanë punuar këtë plan.

Si rezultat i mospunimit të këtyre planeve, kemi humbjen e mijëra hektarëve të tokës më të mirë bujqësore, miliona euro të shpenzuar kot të qytetarëve të Kosovës. Shikoni vetëm hapësirën në mes Prishtinës e Fushë Kosovës dhe hapësirën në mes Prishtinës e Ferizajt. Për të gjitha, qeveritë komunale nuk dinë kush është përgjegjës. Domethënë kemi bartjen e përgjegjësisë; është përgjegjës Ministria, jo janë përgjegjës komunat, a ligji është dashtë me caktuar kush është përgjegjës për këtë. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Gazmend, të faleminderit. E ka fjalën Gani Koci, le të përgatitet Ferid Agani.

DEPUTETI GANI KOçi:

Faleminderit zoti Kryetar. Se sa është e përgjegjshme Qeveria që ka marrë këtë mandat për të çuar përparrë edhe ekonominë e Kosovës, është parë dje por shihet edhe sot, është parë edhe shumë më herët sesa dje. Vetë mos prezenca e saj këtu në këtë sallë – në këtë seancë – ku flitet për çështjet më madhore që janë kompetencë ekskluzive e saj – tregon se ajo i ka plotësuar të gjitha kushtet që duhet të shkojë si qeveri. Por, le të mbetet e Kuvendit që të vendoș dhe e atyre që e kanë bërë këtë Qeveri.

Gjatë gjashtë vjetëve pas përfundimit të luftës, në Kosovë gjendja e përgjithshme ekonomike e sociale vazhdon të jetë larg stabilizimit dhe prosperitetit afatgjatë. Përfundimi i fazës së rindërtimit, e me këtë edhe tërheqja e donatorëve, por edhe mungesa e planeve konkrete qeveritarë kanë plane vetëm si të marrin nga 3 milion euro - si t'i kërkojnë nga 3 milion euro prej ofertuesve të ndryshëm nëpër tenderë siç ndodhë tash - e keni faqen e parë të gazetës rrëth Feronikelit ku Qeveria e Kosovës dhe Bujar Dugolli kërkojnë 3 milion euro nga ofertuesi për Feronikelin. Le të mbetet kjo për shqyrtim të Kuvendit ose të Qeverisë atje.

Nëse shkalla e zhvillimit ekonomik do të matej me luksin e institucioneve tonë, me kabinetet e qeveritarëve tanë ku nuk mungojnë as saunat ose ilixhet, ndoshta i kanë edhe njëshatoret, kaminat, zyrat e sallat me luks mbretëror e përrallor, rezidencat që nuk dihet se a janë private apo të shtetit por gjithsesi të rrëggulluara me para publike, veturat milionëshe me xhamë të errët siç e tha një diskutues dje, medalje të arta dhe kristalet joligjore - atëherë ne do të ishim vendi me zhvillim më të lartë ekonomik në botë. Por është krejt ndryshe.

Hulumtimi i ndryshimeve makroekonomike është i pamundur përfaktin se në Kosovë nuk kemi statistika të sakta dhe akoma shërbimë me ato të vitit 1981. Do të përmend një shembull - Ministria e Tregtisë dhe Industrisë manipulon me shifrën 2 milion e 300 mijë banorë ndërsa Ministria e Financave me 1 milion e 800 mijë. Mbi bazë të këtyre të dhënavëve, nuk mund të planifikohet ndonjë zhvillim ekonomik. Enti statistikor nuk ka kapacitete të nevojshme përfundimështës. Pra ekziston një kaos informativ statistikor i cili pamundëson pasqyrim të saktë përfundimështës të tashmen ose përfundimështës ardhmen e ekonomisë së Kosovës. Sidoqoftë, trendët aktual makroekonomik pa vlerësuar saktësinë e tyre, janë një pasqyrë krejt tjetër nga ajo që kosovarët ishin mësuar të shihnin në periudhën e pasluftës. Në vitin 2001 kishim një rritje të brutoproduktit shoqëror prej 11% - shifër dyshifrore, ndërsa në vitin 2004 kjo kishte rënë 4% dhe është nën 3% në vitin 2005. Brutoprodukti shoqëror përfundimështës është më i ulëti në Evropë. Niveli i papunësisë është tepër i madh, shifrat u thanë këtu, që nuk janë të sakta por dilni në rrugë dhe shihni sa të papunë kemi. 60% e popullatës jeton në varfëri, prej tyre afér 20% në varfëri të skajshme. Kontingjentit të punës përfundimështës është 36 mijë të tjerë. Kosova ka sot një bilanc të tmerrshëm të tregtisë së jashtme. Mbulesa e importeve me eksport bëhet nën shkallën 4%. Kjo gjë bëhet edhe më dramatike kur marrim parasysh se mëse 60% e prodhimeve të importuara mund të prodhohen shumë më lirë brenda Kosovës. Qeveria nuk ka krijuar politika stimuluese dhe mekanizma mbrojtës përfundimështës.

Përkundër disa ndërtimeve të vogla, rjeti rrugor ekzistues është përgjithësisht në gjendje të vështirë. Mjafton të dalësh dhe të shohësh se sa janë bërë fyt i ngushtë përfundimështës së transportit të njerëzve dhe të mallrave. Një zhvillim i mirëfillt ekonomik pa rrugë të reja moderne është i pamundur. Kosova nuk mund të bëhet pjesë e integruar e rajonit dhe Evropës nëse në të ardhmen e afërt nuk zgjidhet çështja e transportit rrugor dhe atij hekurudhor. Qeveria në këtë drejtim nuk ka bërë asnjë. Ajo redukton dhe anulon edhe ato pak projekte rrugore. Në Kosovë sot ndërtohen vetëm rrugë politike, por jo rrugë publike.

Tash e-gjashtë vjet Kosova ballafaqohet me një krizë të thellë energetike, e cila krahë statusit politik të pazgjidhur, është një nga barrierat kryesore përfundimështës së investitorëve të huaj. Cili është plani i Qeverisë në këtë drejtim? Cila është ndihma e menaxhuesve vendor dhe ndërkombëtar në këtë drejtim?

70% e buxhetit të Kosovës sigurohet përmes taksës dogimore, akcizës dhe TVSH-ës nga importi. Heqja e barrierave tregtare me vendet e rajonit përmes nënshkrimit të marrëveshjeve të tregtisë së lirë do të shkaktojë rënien e konsiderueshme të nivelit të të ardhurave nga doganat. Për të mbyllur vrimat që që do të krijohen në buxhet, Qeverja do të detyrohet të luftojë me çdo kusht

evazionin fiskal dhe tē ngrehë nivelin e grumbullimeve tē tatimeve brenda vendit. Një numër i madh i kompanive kosovare trezkojnë që nē tē ardhmen tē mos mund t'i bëjnë ballë tatimeve tē larta dhe konkurruese nga mallrat e importuara.

Ka qenë e ditur, edhe pas marsit tē vitit 2004 u bë e qartë pēr tē gjitha se niveli i lartë i papunësisë nē Kosovë nuk është vetëm një problem ekonomik e social por para se gjithash një problem politik dhe i sigurisë si pēr Kosovën ashtu edhe pēr rajonin. Si rezultat i papunësisë së madhe Kosova mund tē ballafaqohet me pakënaqësi tē mëdha sociale, greva e protesta. Që tē shmanget paraqitja e këtyre dukurive destabilizuese, institucionet kosovare duhet tē krijojnë kushte pēr hapjen e tretë 30 mijë vendeve tē reja tē punës nē vit, gjë që me nivelin e zhvillimit tē sotëm, kjo gjë është e pamundur. Qeveria është treguar e suksesshme vetëm me nepotizmin dhe familjarizimin e saj. Edhe këtu, po tē matej shkalla e papunësisë me atë se sa familjarë kanë punësuar qeveritarët, atëherë shkalla e papunësisë do tē ishte më e ulëta nē rruzullin tokësor.

Evitimi i krizave më tē thella dhe krijimi i bazës pēr zhvillim tē qëndrueshëm ekonomik nē Kosovë duhet tē bëhet pērimes forcimit tē strukturës së ndërmarrjeve tē vogla dhe tē mesme....

(Ndërprerje nga regja – tejkalim i kohës pēr diskutim)

(Në vazhdim pērshkruhet pjesë e mbetur e dorëzuar me shkrim tē deputetit Gani Koci)

... dhe pērimes stimulimit tē prodhimit industrial, pērfshirë këtu bujqësinë dhe eksplotimin e minierave dhe tē mineraleve. Që kjo strategji tē ketë sukses, nevojiten investime tē huaja që sot mungojnë nē Kosovë. Shënimet ekzistuese dëshmojnë se nga afér 8 miliard dollarë që kanë rrjetet e pesë vitet e fundit nē drejtum tē Evropës Juglindore nē formë tē investimeve tē drejtpërdrejta, vetëm 30 milion janë investuar nē Kosovë. Të gjitha shtetet pērreth kanë pērfituar me dhjetëra herë më shumë se sa Kosova, kurse premtimet e ndërkombëtarëve dhe vendorëve ishin se Kosova do tē pērfitonte më së shumti nga këto investime nē rajon. Dikush këtu ka rrejtur me tē madhe. Arsyet pēr këtë nuk qëndrojnë vetëm nē çështjen e pazgjidhur tē statusit politik por gjithsesi edhe nē mungesën e koncepteve tē qarta nē Qeverinë e Kosovës pēr nxitjen e investimeve. Përpos organizimit sporadic tē disa konferencave pēr investime jashtë vendit, që nē esencë ishin tē dobëta dhe me një pjesëmarrje minimale tē investitorëve potencial nē to, Qeveria e Kosovës ende nuk ka arritur tē krijojë koncepte dhe ide tē qarta tretë marketingut pēr investime, as pēr investimet e drejtpërdrejta, as pēr investimet nē kuadër tē privatizimit. Dhe këtë nuk mund ta bëjë kjo Qeveri gjysmanalfabete, e rrethuar me dajallarë, nipa e mbesa, baxhanakë e baxhanake, baballëk e vjehrë.

(E nënshkruar nga deputeti G.Koci)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju-faleminderit-E-kë fjalën Ferid Agani, le tē përgatitet Sala Berisha-Shala. Urdhëroni Ferid.

DEPUTETI FERID AGANI:

Faleminderit zoti Kryetar. I nderuar zoti Kryetar, tē nderuar kolegë deputetë, tē nderuar ministra, mysafrirë tē respektuar,

Në fjalën time do tē diskutoj dy çështje që pēr mendimin tim kanë rëndësi tē madhe edhe pēr zhvillimin ekonomik nē Kosovë. E para do tē referohet nē pikën 3.9 tē fjales së Kryeministrit dje lidhur me sektorin e shëndetësisë – lidhur me gjendjen dhe perspektivën nē sektorin e

shëndetësisë, ndërsa e dyta – në ndikimin e transicionit demografik në zhvillimet ekonomike të vendit.

Gjendja në sektorin e shëndetësisë si dhe në shumë sfera të jetës shoqërore lë shumë për të dëshiruar. Përkundër të ariturave evidente në disa segmente të veprimtarisë shëndetësore, janë prezente dukuri dhe zhvillime të cilat nuk premtojnë zhvillim të suksesshëm të këtij sektori.

Në rast se pajtohem i që shëndetësia ka rëndësi të veçantë për zhvillimin e gjithmbarshëm të vendit, atëherë është e domosdoshme që Qeveria në mënyrë urgjente të rishikojë dokumentet e projekzionit buxhetor për vitet 2006-2008. Ky dokument nuk paraqet shtytre për zhvillimin e reformave në sektorin e shëndetësisë, por përkundrazi pengon në mënyrë substanciale zhvillimin e tyre. Po përmendi vetëm dy fakte.

Nën një. Në kohë kur tentohet të zhvillohet shërbime të reja shumë të nevojshme shëndetësore, numri i punëtorëve të lejuar në sektorin e shëndetësisë në vitin 2005 zvogëlohet për 500. Si rezultat kemi specialistët e ri që na sjellin trugëve ose tentojnë të gjejnë hapësirë të punës në sektorin ende të parregulluar privat dhe kemi objekte rishtas të ndërtuara nga mjetet e buxhetit të Kosovës siç janë shtëpitë për integrim të sëmurëve kronik psikiatrik në Mitrovicë e në Prishtinë për të cilat nuk mund të punësohet kuadri i nevojshëm.

Nën dy. Institucionet shëndetësore janë të obliguara me ligj që të sigurojnë ofrimin e shërbimeve shëndetësore gjatë 24 orëve. Njëkohësisht Ministria e Ekonomisë dhe Financave nuk e mundëson pagesën e kujdestarive të punëtorëve shëndetësor nga vija e veçantë buxhetore por pagesën e tyre e lidhë me grumbullimin e bashkëpagesave, që qytetarët i bëjnë gjatë shfrytëzimit të shërbimeve shëndetësore. Në këtë mënyrë puna shumë e rëndë gjatë kujdestarive, duhet të paguhet nga burimi i pasigurt i financimit. Qe gjashtë vite punëtorët shëndetësor në shumicën e institucioneve publike shëndetësore nuk paguhën për punën e tyre dhe shumëherë më tepër edhe se gjashtë muaj, siç është rasti tanë.

Është padrejtësi që nga njëra anë me ligj t'i obligojmë që të sigurojnë shërbime të kujdesit shëndetësor gjatë 24 orëve, ndërsa nga ana tjetër të mos sigurohen mjete të domosdoshme financiare për këtë qëllim.

Kjo situatë është duke shkaktuar pakënaqësi dhe demotivim të rëndë në radhët e punëtorëve shëndetësor të Kosovës dhe është vetëm përkushtimi i madh për shëndetin e popullit ai që mundëson që këto shërbime të ofrohen në mënyrë të pandërrerë. Pres që Ministria e Ekonomisë dhe Financave dhe Ministria e Shëndetësisë do të reagojnë shpejt në kërkesën e Komisionit parlamentar që mbulon sektorin e shëndetësisë të dërguar këto ditë për të korriguar këtë padrejtësi të madhe.

Çështje tjetër, që ka të bëjë me zhvillimin e sektorit të shëndetësisë veçanërisht në sferën publike është sigurimi i konkurrencës së barabartë ndërmjet sektorit publik dhe privat të shëndetësisë.

Të nderuar deputetë,

Partia e Drejtësisë, në pajtim me njohuritë bashkëkohore të shkencës ekonomike shëndetësore, konsideron se në situatën e tanishme të pabarazisë së skajshme në aspektin e pagave të punëtorëve shëndetësor në sektorin publik dhe privat, nuk mund të priten reforma të suksesshme në sektorin e shëndetësisë. Është padrejtësi që mjeku, stomatologu, farmacisti ose infermieri i punësuar në sektorin publik për punën e njëjtë që shumë herë në vëllim është shumë më e madhe të fitojë së paku 4 herë më pak se kolegët e tyre në sektorin privat. Konsideroj se trugëdalje je vetme nga kjo situatë është shfrytëzimi i përvojave të Shteteve të Bashkësisë Evropiane, siç

është Britania e Madhe që sektorin publik të shëndetësisë e ka organizuar në formë të ndërmarrjes publike, e cila hyn në tregun e lirë të shërbimeve shëndetësore së bashku me institucionet shëndetësore të sektorit privat në kushte të barabarta.

Jam i bindur se vetëm konkurenca e shëndoshë, nën kushtet e tillë, do të mundësojë përparim të shpejtë të shërbimeve shëndetësore në Kosovë.

Çështja e dytë, për të cilën do të theksoj sot, është ndikimi i transicionit demografik në zhvillimin ekonomik të Kosovës. Konsideroj se kjo çështje është shumë e përfolur por në të shumtën e rasteve në mënyrë sipërfaqësore dhe në kontekst negativ vëcanërisht kur diskutohet çështja e papunësisë së madhe në Kosovë.

Është fakt i mirënjohur se Kosova ka popullatën më të re në Evropë. Resursi njerëzor, të nderaur deputetë, është resursi më i madh ekonomik i Kosovës. Më shumë se gjysma e popullatës së saj është më e re se 23 vjet, ndërsa 42% është më e re se 19 vjet.

Për fat të keq, këtij fakti nuk është duke iu kushtuar rëndësi e nevojshme në dokumentet zhvillimore të Kosovës. Në fjalën e tij dje, Ministri Shatri ndër parametrat kryesor në bazë të të cilëve është përpiluar dokumenti i projekzionit buxhetor për vitin 2006-2008 i numëroi: plotësimin e standardeve prioritare; krijimin e infrastrukturës së domosdoshme, si dhe sigurimin e efikasitetit qeverisës.

Zhvillimi demografik në periudhën e ardhshme trevjeçare nuk u përmend fare. Nuk u përmend fakti se në periudhën e ardhshme trevjeçare në tregun e punës së Kosovës do të paraqiten 120 mijë deri në 150 mijë të rinj për të cilët duhet siguruar, siç u tha edhe nga parafolësi – së paku 30 mijë vende të reja të punës në vit. Kjo paraqet në vazhdimësi, sipas mendimit tim, vlerësimë të gabuara edhe nga qeverisja e mëhershme, se duke pasur parasysh rënien e shkallës së lindjeve rritja e popullatës në dekadën e ardhshme do të jetë ose shumë e vogël ose nuk do të ekzistojë fare, siç thuhet në dokumentin e buxhetit për vitin 2003. Ky konkludim është nxjerrë në bazë të rënies reale të shkallës së lindjeve në Kosovë pas luftës, mirepo nëse kjo shkallë shqyrtohet duke marrë në konsiderim pjesën e popullatës që së shpejti do të hyjë në moshën reprodiktive, si dhe shkallën e përgjithshme të fertilitetit, atëherë do të shohim se kemi të bëjmë me konkludim të gabuar.

Sipas vlerësimëve relevante, sot Kosova ka rrëth 220 mijë fëmijë të moshës 10 deri 14 vjet, dhe rrëth 200 mijë të rinj të moshës 15 deri 10 vjeçare. Gjithë këta të rinj duhet të kalojnë nëpër periudhën e tyre reprodiktive dhe do të kenë në mesatare nga dy fëmijë, me supozim se shkalla e përgjithshme e fertilitetit në Kosovë do të jetë 2.1 që paraqet mesataren e kësaj shkalle në Shqipëri dhe Maqedoni. Do të thotë, para se të arrihej stabilizimi i numrit, popullata e Kosovës do të shënojë rritje të dukshme. Këtë e vërteton edhe e dhëna nga raporti i Shtyllës evropiane të UNMIK-ut i majit të vitit 2004 në të cilin thuhet se....

(Ndërprerje nga regjia – tejkalim i kojës së paraparc për diskutim)

(Në vazhdim përshkruhet diskutimi i dorëzuar me shkrim i deputetit Ferid Agani)

.... ndonëse shkalla e lindjeve ka ra popullata e përgjithshme e Kosovës vazhdon të rritet më shpejt sesa në shtetet fqinje.

Të nderaur deputetë,

Projekzioni afatmësëm buxhetor dështron, që të parasqeh implikimet buxhetore të këtyre ndryshimeve demografike dhe edhe për këtë në mënyrë urgjente duhet të rishqyrtohet. Duke

qenë se gjatësia mesatare e jetës në Kosovë është duke u rritur, ndërsa vdekshmëria e përgjithshme duke u zvogëluar dhe nëse supozojmë se popullata do të reprodukojë veten, numri i lindjeve do të sillet në nivel të vendit ndërmjet 40-50 mijë çdo vit, kështu që mund të pritet që popullata e Kosovës brenda dy dekadave të ardhshme të rritet për një milion njerëz.

Të nderuar deputetë, konsideroj se jemi në kryqëzim të rrugëve. Nëse bëhet rishqyrtimi adekuat i politikave dhe programeve zhvillimore në dritën e shtimit të numrit të popullatës, popullata në rrjete e Kosovës do të paraqesë mundësi të madhe për zhvillim ekonomik, veçanërisht duke pasur parasysh strukturën e saj mosnore. Këto çështje janë tejet të rëndësishme nëse Kosova realisht shpreson që të niset në rrugën e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik. Mbështetur në përvojën e shteteve, që kanë qenë në situatë të ngashme, si shtetet e Azisë Lindore ose Irlanda, duhet synuar që shtimi i popullatës, që e pamë është realitet demografik, të shfrytëzohet përmes ekonomike të vendit. Në të gjitha këto shtete u zbatua politika ekonomike, që kapitalizonte shtimin demografik të popullatës. Theks të veçantë këto shtete kanë vendosur në procesin e arsimimit dhe edukimit. Shkalla e lartë e arsimimit kualitativ, edukimi adekuat si edhe politikat që stimulojnë eksportin kanë ndihmuar këto ekonomi që të prosperojnë. Konsideroj se kjo është rruga të cilën duhet ndjekur.

Në rast se Kosova e bën këtë, mundësia e artë do të shfrytëzohet maksimalisht. Në të kundërtën, kjo mundësi do të kalojë shpejt dhe pa përparësia e madhe do të shndërrohet në barrë të rëndë. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. Fjalën e ka Sala Berisha-Shala, le të përgatitet profesor Kuçi.

DEPUTETJA SALA BERISHA-SHALA:

I nderuari zoti Kryetar, të nderuar kolegë deputetë,

Më lejoni para se gjithash të them se kjo seancë do të duhej ndërpërcë derisa të vjen këtu Kryeministri dhe ministrat e tij. Meqë nuk po ndodhë kjo, unë jam e obliguar ta them fjalën time. Ekonomia nuk duhet marrë për vetëm si standard që duhet plotësuar por si obligim njerëzor moral para qytetarëve të Kosovës. Unë shkurtimisht do të mundohem t'i prek dy çështje tepër të rëndësishme që ndikojnë në ekconominë e Kosovës. Nën një, është çështja e privatizimit. Nën dy çështja e licencimit apo lëshimit në punë të minierave.

Është menduar se me privatizimin e rreth 350 ndërmarrjeve shoqërore dhe publike aq sa janë përtu privatizuar do të forcohej ekonomia e dobët kosovare, por nuk ndodhi ashtu për shumë shkaqe. Çuditërisht këtu pat edhe fjalë miradije. UNMIK-u që në fillim nuk mori parasysh asnjë sugjerim të Kuvendit, përtregulloren mbi të cilën duhej të punonte AKM përmes kryer procesin e privatizimit. Përmë tepër AKM shkeli shumëherë edhe vëtë këtë rregulllore. Afati përmes kryerjen e procesit nga ana e AKM është 13 qershor i vitit të kaluar, domethënë veç se ka kaluar. Procesi i ngadalshëm i privatizimit ka bërë që të mos privatizohen as 15% e ndërmarrjeve shoqërore dhe publike. Ratifikimi i kontratave nga katër rundet e privatizimit ende nuk është kryer, bila ka raste që ky proces zhagitet edhe për një vit. Në fakt, pa ndonjë arsyre reale, privatizimi veç ishte ndërpërcë rreth 9 muaj. Përfitimet nga privatizimi që i dedikohen punëtorëve të ndërmarrjeve të privatizuara në të shumtën e rasteve nuk alokohen në fondin e punëtorëve dhe përmes punëtorët. Likuidimi i ndërmarrjeve të privatizuara as që ka filluar.

Të nderuar deputetë,

As privatizimi me spinof special gjë më tanë nuk ka dhënë rezultate të pritura, edhe pse nga kjo mënyrë do të duhet përfituar më së shumti. Për më keq, këtu u thyen të gjitha shtizat e grupeve të interesit që merren me privatizimin. Privatizimi i feronikelit, me spinof special ka hedhë në dritë të gjitha paaftësitë e Bordit të AKM. Për një kohë të gjatë nuk u publikua fituesi apo ofertuesi i parë i cili ka dhënë 49 milion euro. Sot veç e shohim nëpër gazeta fituesin e rundit të dytë që kjo është një indikacion se këtu është fjala - derisa në këtë sallë u zhduk edhe ministri që është anëtar i Bordit të AKM - sipas atyre gazetave - për një korruption marramendës. Se si punohet dhe komunikohet në Kosovë kur janë në pyetje këto çështje kaq kapitale, më së miri ilustron letra e 20 qershorit të vitit 2005 e ministrit Dugolli drejtuar Bordit të AKM ku ndër të tjera, decidivisht thotë. Citoj: "Ofertuesi i parë duhet të diskualifikohet". Ashtu edhe u bë, e pamë. "Dhe ofertuesi i dytë më i lartë duhet të shpallet ofertues fitues"... Pastaj shton më poshtë: "Ritenderimi duhet të evitohet". Këtë e bën gjithsesi që sipas appetiteteve të tij të fitojë ofertuesi i dytë. Pra, nuk do shumë koment. Në vend se ministri të kërkojë një mbledhje të bordit ku do të shqyrtohet kjo çështje dhe në të të merreshin vendime të arsyeshme bashkërisht, ai veç në njëfarë forme urdhëron që të bëhet siç thotë ai – në vend që të evitojë shkeljet që janë bërë gjatë tenderimit dhe për shkak të shkeljeve të shkohet në ritenderim, e shkelje ka pas mjaft dhe jo vetëm në këtë tender. Para se gjithash në garë kanë hyrë vetëm dy ofertues, e jo siç parashihej të jenë së paku 3.

Qasje të tillë të Qeverisë dhe të Bordit të AKM kanë ndikuar negativisht në këtë proces dhe tanë edhe rezultati i procesit të privatizimit të mëtutjeshëm në këtë formë është vë në pikëpyetje të madhe. Andaj, propozoj që sa më parë të mënjanohen këto defekte dhe ky proces të dinamizohet në mënyrë që të jetë më efikas, më transparent dhe jo burokratik.

Si çështje e dytë në këtë diskutim, do të janë minierat, pompoziteti i licencimit apo lëshimi – e vërteta rrëth lëshimit të tyre në punë.

Të nderuar deputetë,

Ndjej obligim moral të sqaroj të pranishmit këtu por para se gjithash ndjej obligim moral para qytetarëve të Kosovës, të minatorëve të Trepçës të bëj një elaborim rrëth çështjes së licencimit të minierave për të cilën do të dëshiroja shumë të ishte ashtu siç u tha e jo ashtu siç e di unë në të vërtetë.

Për më tepër, që ta marr fjalën për këtë, më shtyri fjala e Kryeminsitrit dje dhe zotit Ryker por edhe i një ministri këtu që ishte për këtë segment ekonomik. Të lartpërmendurit paraqitën si arritje të madhe në fushën e minierave dhëni e 18 licencave. Në fakt për çfarë licencash është fjala, nuk u sqarua. E mori kush e mori vesh. Ne patëm rastin të shohim edhe në televizion këtë akt të dhënieve së licencave, të paraqitur me aq pompozitet. Ish drejtoria e minierave dhe mineraleve tanë Komision i pavarur për miniera dhe minerale, që administrohet nga Shtylla e katërt e UNMIK-ut përvëç tjerash ka kompetencë të lëshojë licencia hulumtimi dhe licencia shfrytëzimi që megjithatë dallojnë shumë njëra nga tjetra, për më hollësisht shihni Rregulloren 2005/3. Sqaroj se në këto sqarime që u bëne, 7 prej tyre janë licencia hulumtimi dhe ato 5 janë për hulumtimin e plumb-zinkut domethënë miniera e Trepçës, mandej është licencë hulumtimi për hekurin – nikelin, për gjigantin e Feronikelin e të tjera. Licencat e të tjera në mesin e atyre 18 licencave janë licencia shfrytëzimi – vëreni dallimin licencë hulumtimi dhe shfrytëzimi – të lëshuara për operimet e vogla minerare. Që të kuptohet më lehtë - fjala është për leje shfrytëzimi për shfrytëzimin e gëlqeroreve, guroreve, gurëthyeseve, rërave dhe zhavoreve. Që nga prilli i vitit 2003 e gjer më tanë në sirtarët e ish drejtorisë së minierave dhe mineraleve të Kosovës – tanë Komision i pavarur për miniera dhe minerale presin vetëm për një nënshkrim më tepër se 60 kërkesa për licencim, përfshirë edhe këto që u licencuan. Pra, këto licencia është dashur të nënshkruhen më herët. Zvarritjet në këtë drejtim i din vetëm UNMIK-u dhe Qeveria e

Kosovës. Me dhënien e këtyre licencave, për hulumtim të svaroj: nuk do me thënë se minierat mund të fillojnë të lëshohen në prodhim. Andaj, këtu Qeveria është në lajthitje kur thotë, brenda pak ditësh – do të startojë në prodhim. Këtu fjala është për një lëshim eksperimental – provues por jo edhe prodhues. Licencat e hulumtimit e kanë një kohëzgjatje dy vjet e pastaj pas dy vjetë të shohim se çfarë kalkulimesh tjera do të bëhen për minierat.

Kjo paraqitje për suksese licencimi është thjeshtë një hedhje hi syve opinionit për të menduar se po bëhet diçka në këtë drejtim. Kënd kanë dashur ta mashtrojnë qeveritarë? Qytetarët e Kosovës apo ata....

(Ndërprerje nga regjia – teikalim i kohës së paraparë për diskutim)

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. E ka fjalën profesor Hajredin Kuçi. Urdhëroni profesor.

DEPUTETI HAJREDIN KUÇI:

Faleminderit zoti Kryetar. Zonja dhe zotërinj deputetë, Arsyja pse mendoj se duhet të diskutohet lidhur me çështjen e ekonomisë, mendoj se janë tri gjëra kryesore që dominojnë jo vetëm te ne por edhe tjetëkund në botë, ndoshta te ne është një kusht më specifik.

E para. Mendoj se është kusht i domosdoshëm apo dëshirë e çdo qytetari edhe në Kosovë edhe në botë që të ketë një jetë më të mirë. Çështja e dytë, mendoj se gjendja e stabilitetit politik në Kosovë varet shumë edhe nga gjendja e stabilitetit apo gjendja ekonomike dhe çështja e tretë, mendoj se është shumë e lidhur edhe me çështje të statusit të Kosovës, kur dihet se një ndër kushtet për të qenë shtet Kosova gjithsesi kërkohet qëndrueshmëria ekonomike përballe faktorit ndërkombëtar.

Andaj, nuk do të duhej të pranonim tezën shpeshherë se kemi prioritetë më të mëdha sesa prioritetin e ekonomisë, kur dihet se vetë prioriteti i statusit politik është i lidhur ngusht me atë të ekonomisë. Besoj se ishte konstatim i përgjithshëm se ekonomia në Kosovë, më së buti, është e pasuksesshme. Natyrisht se këtu dikush përmendi atë aspektin ekonomik të mungesës së investimeve të huaja, mungesa e prodhimit vendor apo edhe të një tregu konkurrues. Unë do të shtoja që njëkohësisht është edhe një mungesa e mosvullnetit të bashkësisë ndërkombëtare, por do të thoja se është edhe një mungesa e profesionalizmit në ekonomi dhe mungesa e projekteve tona përballe kërkcesave ndërkombëtare.

Ne duhet të themi se kemi fituar apo në një mënyrë banka investive evropiane ka ofruar donacione apo kredi për Kosovën por ato do të merren gjithsesi në qoftë e ne kemi projekte të suksesshme dhe nuk nënkupton që do të kemi automatikisht investime. Unë frikësohem se sot do të jemi të suksesshëm në këtë drejtim. Në kuptimin e kësaj, mendoj se zgjidhjet për ekonomi nuk mund të bëhen vetëm në kuptimin e debateve apo tryezave që mund të bëhen edhe këtu edhe diku tjetër, por më shumë në kuptimin e ndërtimit të disa masave urgjente për ekonominë dhe ndërtimin e një strategjie të cilën unë saktësish nuk e di se nuk jarn ekonomist, por do ta citoj Kon Fushion i cili ndër të tjera thotë: "Për të arritur pasurinë e një kombi duhet respektuar një parim të madh. Ata që krijojnë duhet të janë më të shumtë, ata që konsumojnë më të pakët. Ata që krijojnë duhet të janë më të shpejtë, ata që konsumojnë duhet të janë më ngadalshëm". Mendoj në këtë drejtim Qeveria duhet ta ndërtojë strategjinë. E dimë se në Kosovë ndodhë e

kundërtë sot. Ne konsumuesit i kemi më të shpejtë dhe i kemi më të shumtë sesa ata që vëtë prodhojnë.

Një qasje tjetër, që shpeshherë më habitë në raportin e buxhetit me ekonominë. Shpeshherë ne lavdërohem se po financojmë buxhetin vetë nga Kosova. Është një shenjë e mirë, por çdokund në botën moderne buxheti nuk e ndërtón ekonominë, nuk e rritë ekonominë, e kundërtë ndodhë - ekonomia e ndërtón buxhetin. Dhe financimi i buxhetit si ndodhë sot është në kuptimin e asaj duke varféruar qytetarin, jo duke ngritur ekonominë.

Raporti i UNMIK-ut - Qeveri shpeshherë po përmendet me bartje të kompetencave dhe format tjera. Është krejt normale që kjo të kërkohet por mund të shohim dhe duhet të shohim gjithsesi në ndërtimin e ekonomisë UNMIK-u dhe Qeverinë si partnerë të përbashkët, në radhë të parë t'i kenë qëllimet e qarta dhe pastaj të shohin se si UNMIK-u, Qeveria dhe bota e biznesit mund të funksionojnë bashkërisht - pra për ndërtimin e një ekonomie stabile.

Natyrisht se Qeveria duhet të bëjë më shumë në heqjen e koncepteve të vjetra për ekonominë. Duhet t'i bëndim disa se si, ose si do të funksionojë ekonomia, sidomos ë heqjen e mentalitetit se ekonomia do të jetë në mënyrë centraliste por më shumë si ekonomi e lirë e tregut, duke hequr iluzionet për një kategori të njerëzve, që do të rifunksionojë një kategori po them e ekonomisë apo duke kërkuar edhe projekte konkrete për gjëra të tillë.

Dhe, çështja tjetër, besoj me rëndësi - çështja e prodhimit. U përmend nga shumëkush. Unë do ta përmendi në kontekst prodhimin në dy gjëra: E para, me stimulimet për investime të huaja. Nuk mund ta thërasim dikend për investime të huaja që të bëjë në Kosovë dhe ai të kuptojë se paraprakisht prodhuesi vendor është i destimuluar. Do të thotë është jo vetëm prodhuesi vendor por edhe investues i huaj i destimuluar në këtë rast dhe e dyta me mosstimullimin e prodhimit vendor ne po bëjmë diçka që nuk i shërben mirë shoqërisë së Kosovës, duke stimuluar prodhimet ilegale. Sot mund të hasim edh enë prodhime të alkoolit dhe në prodhime të cigareve ose diçka tjetër në mënyrë ilegale. Pra, në mënyrë ilegale edhe ato pak mjete që mund t'i fitonte buxheti i shtetit duket se i rrëshqasin nga dora.

Do të them se Qeveria por edhe institucionet, dhe Kuvendit të Kosovës, duhet të jenë të kujdesshëm për raportet e politikës me ekonominë. Në qoftë se sot kemi informacione që politika tenton ta dirigojë ekonominë, unë jam i bindur se njerëzit e ekonomisë, po them sidomos të ekonomisë së zezë - do të jenë shumë shpejt të gatshëm që ta qeverisin politikën. Mendoj se këtu duhet të kemi transparencë më shumë, duhet të kemi koordinim më të madh dhe mbi të gjitha duhet të kemi lloj hetimi apo investigimi të këtyre raporteve.

Natyrisht, krejt në fund, mendoj se Kuvendi i Kosovës ka për obligim të ndërmarrë masa adekuate në kuptimin e pajisjes së ekonomisë me legjisacionin e duhur dhe njëkohësisht duhet edhe vëtë Qeveria ta ketë parasysh suksesin, sepse mossukcesi i saj do matet me suksesin ekonomik dhe jo më suksesë tjetra. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit. Mendoj se pas një debati shterues që zgjati dy ditë, ose një ditë e gjysmë do të mund të jetë i shurdhëri dikush e mos ta përvetësojë ose shfrytëzojë këtë debat shumë të gjërë dhe besoj me shumë elemente që mund të ndihmohet edhe Qeveria edhe ata që shkrusajnë ose merren me çështje të zhvillimit.

Prandaj, mendoj se duhet tē kalojmë nē pikën e dytë tē rendit tē ditës, me një dëshirë dhe me një rekomandim që Qeveria vërtetë - seriozisht t'i ndërmarrë tē gjitha masat e duhura për ecje përpara. Ju faleminderit.

Kalojmë nē pikën tjeter. Urdhëroni... E ka fjalën Teuta Sahatqija.

DEPUTETJA TEUTA SAHATQIJA:

Zoti Kryetar, mendoj se për pikën që folém deri tanë - për çështjen e ekonomisë - është pikë dhe temë tepër e rëndësishme, tē cilën gjë patëm edhe rast ta shohim tē gjithë ne.

Mendoj se si pikë e tillë, dhe me rëndësi tē veçantë - do tē duhej ta ketë një përbillyje. Dhe kjo përbillyje duhet tē bëhet nga zoti Kryeministër, pasi ai është edhe personi më adekuat, personi më përgjegjës për gjendjen ekonomike dhe për zhvillimin e mëtejshëm ekonomik të Kosovës.

Prandaj kisha propozuar ta kemi një pauzë për derisa zoti Kryeministër dhe ministrat, tē cilët janë përgjegjës për ekonomi, tē vijnë dhe ta përbillym këtë debat kaq konstruktiv dhe me kaq rëndësi tē madhe, ashtu që - me një përbillyje ose me një rezolutë a me diçka tjeter - tē përbillylet ky debat si i suksesshëm. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI.

Faleminderit. Shpresoj se Kryeministri ju ka dëgjuar dhe besoj se ne do t'i thërrasim tē gjithë, edhe ministrat edhe Kryeministrin nē interpelancë dhe atëherë ai mund tē dalë me përfundime. Ju faleminderit.

(Në vijim, Transkriptit i hashkëngjiten diskutime tē paraqitura me shkrim lidhur me pikën - gjendja ekonomike - tē skanuara)

DEPUTETJA SANIJE ALIJAJ:

Informatë për zhvillimin ekonomik

Rritja ekonomike dhe punësimi konsiderohen si shtylla tē rëndësieshme tē stabilitetit të përgjithshëm në shoqëri.

Institucionet e Kosovës krahas punës par krijimin e infrastrukturës ligjore, punojnë me përkushtim par hartimin strategjisë së zhvillimit ekonomik, që është bazë par reformat shoqërore, si në ekonomin private ashtu edhe edhe në at shoqërore.

Jemi shumë tē vetëdijshëm, se në bazë tē rrethanave në tē cilën po hec Kosova, nuk mund tē arrjmë te rezultatet e dës ~, es-une, por mbi te gjitha ka tē arritura evidente, me vetë faktin se tē hyrat janë me të mëdha se tē dalurat në 4 muajt e parë tē këtij viti.

Mësuar vij nga komuna e Ferizajit, më lejoni tē: jep një informacion lidhuri përpjekjet e institucioneve komunale që kanë ndërmarrë par zhvillimin e bizneseve:

- Duke fillur nga ndarja e lokacioneve;
- Mania e pëlgimit par plotësimin e kushteve ambientale; • Mania e lejës se punës
- Caktimi i tatimeve;
- Mania e pëlgimit par shfrytëzimin e tokës bujqësore;

- Caktimi i qirasë par shfrytëzimin e objekteve komunale;
- Krijimi i ambietit të volitshëm par thithjën e investimeve;
- Përmirsimi i infrastructures, që ka rezultuar me funksionimin e 4435 bizneseve (nga të cilat janë 442 biznese janë prodhuese, 2037 biznese tregtare, 38 kultivuese 192 ndërtimore,, shë rbyese 1726.) ku janë të punësuar 9177 qytetar, pa illogaritur të punësuarit në Kampin Bonstall. Njeriu po të hyjë në Ferizaj befasohet par ndryshim të mirë. Është ekonomi e vogël, por bazë par zhvillimin e makroekonomisë në të ardhmen.

Janë këto disa nga argumentet që jepin një pasqyrë të mirë të ecjës ekonomike në këtë komunë,⁴ cilat zvogëlojnë numrin e të papunësve, rrisin sdarmardin familjar, por mbi të gjitha rrisin edhe buxhetin e Kosovës, që krijon mundësi par përmirësimin e mirëqenjës sociale në Kosovë.

Fjalëm time do ta përfundojë me kërkesën, që qeveria të përfundojë sa ma pare Planin nacional par zhvillimin ekonomik, Planin hapsinor dhe Planin par privatizim, sepse në munges të tyre shqetësojë ndërtimet pa leje dhe zhvillimi i bizneseve pa kurr farë kriteri buzë rrugëve. Rrënim i tyre në të ardhmen par të rregulluar arterjet kryesore të Kosovës i shkakton humbje të mëdha këtyre pronarëve, por edhe Kosovës.

DEPUTETI NEXHAT REXHA:

KUVENDI I KOSOVËS

I nderuar, z.kryetar, të nderuar kolegë deputet.

Zhvillimi ekonomik no Kosovë

Çështja e ekonomisë është çështja me vitale e një populli dhe shteti, pra, ajo është tejet e rëndësishme edhe për Kosovën dhe sidomos no momentin e pikërisht, kur dihet se no çfarë procesi politik gjendet Kosova no vitin 2005.

Duke pasur parasysh faktorët ndikues, to gjitha rrjedhat per Kosovën, para dhe pas luftës, kur dihet se fenomeni AI(M), si ka ndikuar no rrjedhat e zhvillimit to saj edhe no ate pak ekonomi, që i kishte shpëtuar luftës. Tani me edhe ajo pjesë e objekteve prodhuese no Kosovë dihet si kanë mbetur dhe si ekzistojnë e mos to flasim per prodhimin e tyre. Crjendja ekonomike no Kosovë është tejet e rëndë, sepse papunësia është tejet e madhe. Kemi para vetit faktin, se kemi një strukturë shumë të rëndësishme to re të popullatës, për punë dhe jetë të ardhme. Unë po përmendi me shembuj konkret fabrikat, që kanë ekzistuar no komunën e Dardanës-Kamenicës, to cilat i ka shkatërruar mosfunkcionimi dhe politika serbe, gjatë viteve të nëntëdhjetë si dhe disa arsyet tjera, që kanë ndikuar no mosruatjen e pasurisë që kishin ato. Teknologjia e vjetruar nuk mund të përdoret dhe funksionojë me. Edhe nose do të kishte vullnet per punë dhe avansim të saj kanë munguar edhe kompetencat e organeve komunale.

Por sidoqoftë është me rëndësi çështja strategjike per to ardhmen p.sh., në komunën e Dardanës janë të verifikuara me tepër se 15 illoje të xehave të ndryshme, të cilat paraqesin potencial të zhvillimit ekonomik jo vetëm për komunën por edhe për Kosovën, kurse ato pjesë nuk kanë fare infrastrukturë rrugore që çka është pengesë per investitorët e ndryshëm si dhe per banorët e atyre pjesëve, që pastaj edhe pse është ndërmarrë ndonjë iniciativë nga organet komunale, kanë munguar mjetet materiale dhe kështu çështja e ekzistencës so popullatës është varfëruar edhe me tepër.

No Kosovë edhe me tëj nuk është e qartë përgjegjësia buxhetore në KEK, PTK, e to ndonjë pjesë të pasurisë komunale etj., çka do të thotë se duhet të shohet përgjegjësia per një stabilitet me afatgjatë no Kosovë dhe per Kosovën.

Pra, edhe me tëj mungon strategjia per to krijuar kushte, to mira per donatorët qoftë atë vendorë apo ndërkombëtarë. Do të ishte mirë, që të saktësohen kushtet per ata investitorë që duan të investojnë no Kosovë. Ju faleminderit!

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI.

Tani vazhdojmë me pikën e dytë të rendit të ditës:

- Shqyrtimi i rekomandimeve për çështjen e pensioneve në Kosovë.

Më lejoni vetëm disa konstatime hyrëse. Me kërkesë të Sindikatës së Pavarur të Pensionistëve dhe Invalidëve të Punës të Kosovës dhe sipas përfundimit të Kryesisë së Kuvendit, Komisioni për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale Kuvendit të Kosovës i ka paraqitur rekomandime dhe propozime lidhur me përmirësimin e gjendjes së pensionistëve në Kosovë.

Unë do të doja t'ju informoj më gjerësisht dhe besoj se kemi mbetur borxh nga mandati i kaluar për këtë dhe në veçanti dua të theksoj angazhimin jashtëzakonisht të madh të ish kryetarit të pensionistëve tani të ndjerë bacit Rasim Domi, i cili shumë materiale i ka sjell në atë kohë kryetarit dhe Kryesisë.

Mjerisht Komisioni përkatës në atë kohë, në mungesë të kohës – ishte fundi i mandatit sepse nuk dua të them diçka tjetër, kurri nuk e ka plotësuar atë obligim moral të mos them edhe ligjor, prandaj ka më shumë se një vit që mundohemi të bëjmë diçka. Unë e falënderoj Komisionin e tashëm dhe Komisionin për buxhet dhe financa dhe njëkohësisht lus kryetarin e Komisionit që në emër të Komisionit Parlamentit t'i raportojë. Urdhëroni Fatmirë.

DEPUTETJA FATMIRE MULHAXHA-KOLLÇAKU:

Zoti Kryetar, ministra, deputetë dhe ju qytetarë të nderuar të Kosovës,
Të autorizuar nga Kryesia e Kuvendit, Komisioni për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale dhe persona të zhdukur shqyrtoi kërkesën e Sindikatës së Pavarur të Pensionistëve dhe Invalidëve të Punës të Kosovës dhe në mbledhjen e mbajtur me datën 5 maj të vitit 2005 debatoi lidhur me këtë kërkesë. Duke pa shumë të arsyeshme kërkesën e pensionistëve, duke u nisur nga pozita e tyre e rëndë materiale e shoqërore, duke u nisur nga e drejta e tyre e realizuar me punën e tyre dhe duke u nisur nga një shkëputje jo e natyrshme që u bë, duke pas parasysh të gjitha vendet tjera të botës, ne shqyrtuan këtë çështje dh enë mbledhje ishin të pranishëm edhe përfaqësuesit nga Ministria e Punës dhe Mirëqenie Sociale, si dhe përfaqësuesit e Trustit të kursimeve të pensioneve të Kosovës.

Komisioni dëgjoi përfaqësuesit e institucioneve përkatëse lidhur me kërkesën e Sindikatës që kishin të bëjnë me çështje të parashtruara nga Komisioni. Pas dëgjimit të vërejtjeve, Komisioni nxori konkluzionet – të bashkëngjitura me tekstin me dy rekomandime, si vijon:

Komisioni për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale,

Rekomandon

1. Që Kuvendi të debatojë në seancën vijuese, do të thotë në atë kohë, lidhur me situatën e rëndë të pensionistëve të Kosovës, dhe Komisioni i rekomandon Kryesisë së Kuvendit që ta radhitë këtë temë në rend dite, dhe
2. Komisioni për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale i rekomandon Kuvendit të Kosovës që në seancën plenare në fund të shqyrtimit të kësaj problematike t'i miratojë propozimet e mëposhtme të hartuara nga Komisioni dhe t'ia dërgojë Qeverisë së Kosovës për procedim.

Intanca e Komisionit do tē thotë nē rend tē parë ishte që ta adresojë këtë çështje nē Kuvend. Ne i kemi dhënë disa propozime por esenca është që nga ky Kuvend tē pasurohen dhe tē dalin konkluzione definitive, pér shkak tē rëndësishë së çështjes jo vetëm pér pensionistë tē tashëm por edhe pér shkak tē obligimit që kemi edhe ndaj vërvetës sepse shumica prej nesh këtu që janë prezent do tē dalin së shpejti nē pension dhe do tē gjenden nē tē njëjtë pozitë tē rëndë.

Do tē thotë, nē rend tē parë është që me procedurë urgjente tē përgatitet projektligji gjithëpërfshirës pér sigurime pensionale. Ky ligj duhet tē përfshijë sistemin e aplikuar tē trustit tē pensioneve të Kosovës dhe skemën e pensioneve të menaxhuar nga Ministria pér Punë dhe Mirëqenie Sociale. Do tē thotë nevojitet ndërmarrje e masave konkrete pér reformimin e kësaj skeme të menaxhuar nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, nē mënyrë që nga kjo tē përfitojnë tē gjithë personat që kanë kontribuar nē fondin e pensioneve, dhe nē tē njëjtën kohë përfituesit tjerë tē tanishëm tē mos mbeten pa benificione. Do tē thotë, ajo tē zgjidhet me ligjin gjithëpërfshirës që do tē jetë apo eventualisht që tē barten nē skemë ne ndihmës sociale të Ministrisë pér Punë dhe Mirëqenie Sociale.

Qeveria e Kosovës, gjithashtu si prioritet duhet ta radhisë këtë çështje dhe negociatat me UNMIK-un tē bëhen dhe me rastin e bisedimeve me qeverinë e Serbisë tē përfshihen urgjentisht nē agjendë edhe çështja e fondit tē pensioneve që këtu janë vlerësuar si tē grabitura, por nē fakt ato janë menaxhuar nga fondi pensional i mëparshëm i Kosovës dhe ta shqyrtojë si masë urgjente mundësinë e rrıtës si një masë konkrete më tē shpejtë – mundësinë e rrıtës së pensioneve pér personat që kanë kontribuar nē fondin e pensioneve tē mëparshme.

Do tē thotë si arsyetim është se ne kemi konstatuar këtë gjendje tē rëndë, se është bërë një padrejtësi ndaj pensionistëve, se ligji pensional unik nē Kosovë është i nevojshëm nē mënyrë që tē krijuhet një komizë gjithëpërfshirëse lidhur me pensionistët nē Kosovë.

Ne, sipas deklaratave tē përfaqësuesve tē Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies sociale kemi kuptuar se Ministria është nē proces tē hartimit tē projektligjit tē lartpërmendur. Ligji gjithëpërfshirës pensional do t'i ndihmonte sigurisë ligjore nē Kosovë, duke mos sjell nē pyjetje plotësisht sistemin e tanishëm tē aplikuar, pra duke siguruar qytetarët pér një sistem tē qëndrueshëm dhe transparent dhe duke menduar se kjo shumë e garantuar e pensioneve që nē fakt mund ta quajmë ndihmë e jo pension që nuk është nē gjendje t'i sigurojë as ekzistencën minimale pensionistit dhe familjes së tij, sepse kemi parasysh që ka anëtarë edhe tē tjerë tē familjes.

Në arsyetim ne kemi thënë se mjetet e Trustit tē pensioneve të Kosovës dihet se janë tē deponuara jashtë Kosovës dhe nga këto përfitojnë bankat dhe ekonomitë e huaja. Nga informata e dhëna nga përfaqësuesit e Trustit tē pensioneve, as Qeveria dhe as UNMIK-u nuk ofrojnë garanci financiare pér deponimin e këtyre mjetave nē një bankë kosovare. Pra, nëse këto mjetë do tē deponoheshin nē Kosovë, do tē përfitonë ekonomia jonë dhe sistemi pensional nē tërësi. Ju faleminderit. Besoj se do tē keni në konsideratë këtë, duke ditur se kjo është dashur tē jetë e radhitur nē rend dite pér shkak tē gjithë kontributit tē njerëzve që kanë kontribuar me vite dhe me punën e vet e meritojnë tē kenë një trajtim tē denjë nga shoqëria jonë. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Fatmire ju faleminderit. E ka fjalën Naim Jerliu, nē emër tē Grupit Parlamentar tē LDK dhe nénkryetar i Komisionit.

DEPUTETI NAIM JERLIU:

Faleminderit zoti Kryetar. Të nderuar anëtarë të kabinetit qeveritar, të nderuar kolegë deputetë, Më lejoni që në emër të Grupit Parlamentar të Lidhjes Demokratike të Kosovës të shpreh qëndrimin lidhur me Raportin e Komisionit për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale lidhur me gjendjen e pensionistëve dhe të invalidëve të punës në Kosovë.

Duke konsideruar këtë çështje me seriozitetin më të madh, Grupi Parlamentar i Lidhjes Demokratike të Kosovës e ka dhënë kontributin e vet në shqyrtimin e saj në veçanti përmjet deputetëve që përbëjnë shumicën në këtë Komision. Ne jemi të vetëdijshëm se sot kur diskutojmë për problematikën e pensionistëve të Kosovës në fakt flasim përfatim e mëse 120 mijë apo deri në 130 mijë vetave dhe përfamiljet e tyre, andaj angazhim i një këtë plan do të thotë angazhim përgjithshëm po ashtu të problemeve të një kategorie nga më të rrezikuarat apo më të prekurat në aspektin social në Kosovën e pas luftës.

Situatëni e personave në moshë, të cilët janë të varur nga pensionet e tyre përfatim të kaluar vitet e moshës së shtyrë me denjëtet, ne konsiderojmë një brengë serioze që thirret përfatim e një angazhim të lartë nga ana e institucioneve të Kosovës në përmirësim të kushteve të jetesës së tyre.

Duhet të them që në fillim se në pikëpamje bazike ligjore çështja e pensioneve në Kosovë ende rregullohet me Rregulloren e UNMIK-ut 2001/35 mbi pensionet në Kosovë, rregullore kjo që i përcakton dhe i përshkruan format e sigurimit pensional të qeveritarëve privat në Kosovë, ndërsa po ashtu ekzistonjë edhe ligje të miratuar nga Parlamenti i Kosovës që rregullojnë fusha të caktuara por mbështetur mbi këtë Rregullore. Është pikërisht Ligji mbi metodologjinë e caktimit të pensionit bazë në Kosovë dhe caktimi i datës përsigurimin e pensioneve bazë, ligji i parë të cilin e ka shqyrtuar ky Parlament në legjislaturën e parë dhe e ka miratuar në fillim të punës së vet në vitin 2002. Sipas këtij Ligji përfitues të skemës pensionale janë të gjithë qytetarët e Kosovës që i kanë mbushur 65 vjet ndërkohë sipas të dhënave të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale deri më tanë numri i atyre që i kanë të drejtën e këtij pensioni është rreth 122.057 veta, të cilët i marrin nga 40 euro në muaj mbi bazën e legislacionit të miratuar në këtë Parlament. Duhet thënë se pensioni themelor që paguhet në Kosovë në bazë të kësaj skeme pensionale nuk ka lidhje me kontributet e mëparshme të pensionistëve të mëparshëm. Kjo është një skemë e re që vlen përfatim të gjithë qytetarët e Kosovës që i kanë mbushur 65 vjet.

Ky Parlament, po ashtu me qëllim të sigurimit të rrjetit të sigurisë sociale në kuadrin e gjerë të mbrojtjes sociale në Kosovë ka miratuar edhe është në fuqi edhe Ligji mbi pensionet e personave me aftësi të kufizuar me ç'rast janë siguruar pensione përfatim ata që nuk janë të aftë përfatim e punë dhe përkujdesen përfatim apo divizioni i pensioneve të këtij pensioni sipas të dhënave po ashtu të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale të qershorit të këtij vitit janë përfatim 18 mijë qytetarë të Kosovës.

Më lejoni të them se sot kur po diskutojmë përfatim, është e rëndësishme të thuhet se vendosja e politikës ekonomike lidhur me pensionet si pjesë e politikës buxhetore dhe fiskale deri para pak kohësh ishte nën mbikëqyrjen e drejtpërdrejtë të përfaqësuesit special të sekretarit të përgjithshëm duke u realizuar nëpërmjet Këshillit ekonomik fiskal. Ndërkohë, ky këshill, siç dihet prej para pak kohësh tashmë udhëhiqet nga kryeministri dhe në këtë plan kjo paraqet një rrëthanë krejt të re.

Sa i përket ekzekutimit të politikave, duhet thënë se është e rëndësishme të përmendet se ekzistonjë dy administrata, është administrata apo divizioni i pensioneve dhe i benefacioneve në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale që administrojnë pensionet themelore ndërkohë ekziston po ashtu edhe fondi i kursimeve pensionale të Kosovës apo Trusti i kursimeve

pensionale si qubet si një entitet i pavarur joprofitabil i cili ka për qëllim administrimin dhe menaxhimin e llogarive individuale që kanë filluar të zhatohen nga 1 gushti i 2002 dhe kontributet e detyrueshme nga 1 gushti i vitit 2003. Ky kontekst është i rëndësishëm kur kihet parasysh kur diskutohet për çfarëdo hapi të mëtejshëm apo ndërmartja e çfarëdo hapi të mëtejshëm përmirësimin dhe ndryshimet e nevojshme në planin e sigurimeve pensionale.

Duke pas parasysh gjendjen e përgjithshme të pensionistëve por edhe duke konsideruar dialogun social si të rëndësishëm, siç dihet Komisioni për shëndetësi, sikur edhe institucionet tjera të Kosovës i kanë shqyrtuar me seriozitet kërkesat e organizatave të përfaqësuesve të pensionistëve dhe në këtë plan është edhe shqyrtimi i kërkesës që ka ardhur nga sindikata e pensionistëve të Kosovës dhe siç e shohim edhe nga raporti, pa diskutim që shumë nga kërkesat e pensionistëve të Kosovës konsiderohen të arsyeshme. Megjithatë, Komisioni ka konsideruar se disa nga kërkesat e pensionistëve nuk mund të realizohen momentalisht duke pas parasysh buxhetin e kufizuar të Kosovës por edhe të problemeve tjera politike.

Ndërsa, Komisioni konstaton dhe konsideron se ekziston mundësia që përmes hapave konkret të Qeverisë të kontribuohet konkretisht në përmirësimin e situatës së vështirë sociale të pensionistëve në Kosovë dhe ne këtë rast theksojmë si Grup Parlamentar i LDK se i japim mbështetje këtij drejtimi.

Në këtë drejtim, më lejoni të them se nëse i hidhet një sy legjislativ që rregullon fushën e pensioneve apo të sigurimit social, do të shihet qartë një shumëlojshmëri apo një llojlojshmëri e këtij legjislativi prandaj duke pas parasysh këtë diversitet, sigurisht ligji pensional unik në Kosovë është i nevojshëm në mënyrë që të krijohet një kornizë gjithëpërfshirëse lidhur me pensionet dhe ky ligj do të ndihmonte për një siguri ligjore në Kosovë dhe nuk do të sillte në pyetje plotësisht sistemin e tanishëm të aplikuar, pra do t'u siguronte qytetarëve një sistem të qëndrueshëm dhe transparent dhe mendoj se ky ligj duhet të përfshijë, siç është t'hënë edhe në raport, edhe komponentën sociale në sistemin e tanishëm të Kosovës të aplikuar nga fondi i kursimeve pensionale të Kosovës. Në bazë të informacioneve Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale edhe gjatë takimit që ka pas me partnerët social në kuadër të Këshillit konsultativ trepalësh ka marrë rekomandime nga partnerët social që të fillojë përgatitja e nismës ligjore përkategorizim të pensionistëve në mënyrë që të gjithë pensionistët që kanë kontribuar në të kaluarën të marrin një vlerë më të lartë të pensioneve dhe në këtë plan janë bërë hapa konkret në drejtim të punës si nismë legislative për një projektligj të pensionit të parakohshëm dhe njohje të stazhit të punës përvitet apo periudhën 89-99 duke konsultuar në këtë plan edhe me partnerët social por edhe me ekspertë ndërkombëtar. Dhe më lejoni të theksoj se, duke iu referuar rekomandimit të parë, që ka të bëjë me kërkesën që Qeveria të procedojë me përgatitjen e projektligjit gjithëpërfshirës përsigurimet pensionale ne konsiderojmë këtë hap si të rëndësishëm në procesin e reformimit të mëtejshmë të sistemit pensional në Kosovë duke theksuar se duhet të përfshihet edhe sistemi i aplikuar nga Trusti i pensioneve të Kosovës apo fondi i besuar i kursimeve pensionale të Kosovës por edhe skema e pensioneve që menaxhohet nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale.

Në po ashtu mbështesim edhe rekomandimet tjera të Komisionit me theks përfaktin se do të duhej të shqyrtohet mundësia e rritjes së pensioneve për persona që kanë kontribuar në fondin e mëparshëm të pensioneve. Gjithashtu duhet të theksoj në fund se kur po diskutojmë përcështjen e pensioneve, ashtu siç e tha edhe zonja kryetare në prezantimin e raportit, është fakt se mjetet e fondit të kursimeve pensionale apo të trustit të Kosovës janë të deponuara jashtë Kosovës dhe nga këto të hyra apo nga këto investime përfitojnë bankat dhe ekonomitë e huaja, kurse ne konsiderojmë se kjo është bërë deri më tash për shkak të mungesës së garancive financiare për deponim të tyre në një bankë kosovare me presupozim se nuk kanë ekzistuar kushte të sigurisë

për investime të tilla. Megjithatë, realiteti sidomos realiteti i këtij viti është krejt tjeterfare dhe Qeveria do të duhej të ndërmarrë hapa të nevojshtë që bashkë me UNMIK-un të jenë garantues që këto mjete të deponohen në Kosovë dhe në këtë mënyrë ekonomia e Kosovës të përfitojë edhe në këtë plan të sistemit pensional në tërësi. E them këtë përfaktin se dihet që nga kontributet e rreth 140 mijë kontribuuesve apo të punëtorëve në anembanë endit në këtë fond janë përmbi 100 milion euro të cilat janë të depozituara dhe qarkullojnë jashtë vendit.

Gjithashtu, më lejoni përfund të them se ky debat i sotëm në esencë është edhe duhet konsideruar si pjesë e debatit të rëndësishëm përfomrën në përgjithësi të sistemit të pensioneve dhe është po ashtu e ditur se reforma e pensioneve përmga natyra e saj është një ndërmarrje afatgjatë prandaj edhe do të duhej të nënkuptohej edhe llojlojshmëria e masave të reformave të zbatuara sikur që ka ndodhur edhe në vende të tjera të transacionit.

Duke mos e neglizhuar dhe duke pas gjithmonë parasysh si shumë të rëndësishëm esencial ambientin politik dhe ekonomik në të cilin do të duhej të zbatohet reforma e tillë, Grupi Parlamentar i Lidhjes Demokratike të Kosovës e mbështet Raportin e Komisionit përfomrën në shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale duke konsideruar se në këtë shqyrtim të seancës plenare do të ketë një kontribut në plotësimin dhe përmirësimin e mëtejmë të tij. Ju faleminderit përfomrën.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. E ka fjalën Gjylnaze Syla, besoj pak më shkurt. Urdhëroni...

DEPUTETJA GJYLNAZE SYLA:

Faleminderit. I nderuar zoti Kryetar, të nderuar ministra, deputetë të nderuar, Grupi Parlamentar i Aleancës përfomrën Ardhmérinë e Kosovës në takimet që ka zhvilluar me pensionistët i ka dëgjuar me vëmendje të posaçme shqetësimet, nevojat dhe kërkesat e tyre. Atë çfarë duan pensionistët, është se duan t'i gëzojnë frytet e kontributit të tyre dhe atë çfarë e kanë merituar përfund e tyre. Duan pleqërinë ta kenë më të sigurtë dhe jetën denjëtoze. Andaj, Grupi Parlamentar i Aleancës mirëpret diskutimin përfomrën e pensionistëve në Kosovë.

Përkujdesja ndaj pensionistëve është njëkohësisht edhe përkujdesje dhe mbrojtje e familjes. Mirëqenia e pensionistëve kërkon vëmendje dhe mirëkuptimin tonë të vazhdueshëm por njëkohësisht edhe ndërmarrjen e veprimeve konkrete përfomrën ndryshimin dhe përmirësimin e gjendjes së tyre. Pensionistët kanë kontribuar me punën e tyre dhe kanë të drejtën të kërkojnë kontributin e tyre. Ata nuk kërkojnë lëmoshë por kërkojnë që djersa e tyre t'i shpaguhet. Vite të pleqërisë së qytetarit tonë duhet të janë vite të qetësise dhe të sigurisë dhe jo të shqetësimëve dhe të stresit. Jam e bindur se institucionet e Kosovës – Qeveria, vetë Ministria e Punës dhe Mirëqenies sociale – Parlamenti janë të përkushtuar që të përmirësojnë pozitën e pensionistëve.

Më lejoni që në vazhdim të shtroj veprimet që Grupi Parlamentar i Aleancës konsideron se duhet ndërmarrë

E para: Angazhimi në nivelin politik. Duhet të rritet pensioni politik mbi Serbinë përfomrën ta kthyer fondin e grabitur të Kosovës. Ky fond, sipas konceptit të Serbisë është tanimë fondi i Serbisë. Qeveria e Kosovës duhet të negociojë me UNMIK-un që në bisedimet me qeverinë e Serbisë të përfshihet urgjent në agjendë çështja e fondit të pensioneve të grabitura duke kerkuar plotësimin e obligimeve që ka Serbia përfomrën e tij në Kosovë. Fondi i Serbisë është pasuruar në mënyrë ilegale, sepse fondi i Kosovës nuk mund të transferohen në fondin e Serbisë.

E dyta: Definimi i statusit të pensionistit. Duhet të definohet statusi i pensionistit ashtu siç e ka propozuar Komisioni për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale, duke përgatitur ligji për sigurimet pensionale dhe invalidore dhe duhet bërë reformimin i skemës pensionale. Por nuk duhet harruar përkujdesjen për mirëqenien e atyre që marrin ndihma sociale e të cilat nuk kanë pas mundësinë dhe fatin me punua. Nuk duhet harruar as pensionistët e personave me aftësi të kufizuar.

E treta: Krijimi i fondit të qëndrueshëm të pensionistëve. Kosova ka pas deri më 31 dhjetor 1998 gjithsej 89.135 pensionistë, prej tyre ishin 33.308 të pleqërisë, 25.045 invalidorë, 28.034 familjarë dhe 2.748 të tjerë. Ashtu siç e përmendi kolegu ynë Naim Jerliu – sot marrin pensionin bazë 122.051 dhe pensionistët me aftësim të kufizuar 18.072. Vlerësohet se fondi i grabitur është 300 milion euro.

Aktualisht në Kosovë ekzistojnë 2 sisteme paralele pensionale: skema pensionale dhe trusti i kursimeve pensionale. Skema pensionale, sigurohet nga buxheti i Kosovës, pra e shpenzon buxhetin e Kosovës. Sistemi i dytë, pra fondi i tanishëm në Kosovë – Trusti ka konceptin e bizneseve, domethënë sa paguhet në fond aq do të merren.

Komisioni propozon një sistem të përbashkët, por ky është sistem i marrëveshjes së gjeneratave ose sistem i kontributit të gjeneratave. Një gjeneratë kontribuon për tjetërën e kështu me radhë, por shumica në Kosovë nuk kanë kontribuar. Me këtë koncept, shuhet koncepti i trustit. Mirëpo, koncepti i trustit është i drejtë sepse çdo kush është i motivuar të paguajë ngase sa paguan aq e merr pensionin.

Në fazën e tanishme të transacionit do të ndihmonte kthimi i fondit të grabitur. Propozojmë që fondet e grabitura nga Serbia të derdhen në fond të posaçem të Kosovës në skemën e përgjithshme të pensioneve dhe ashtu me i rritë pensionet. Ekziston edhe mënyra e tretë e kombinuar – integrimi i të dy sistemeve në një, sepse ky sistem do të ishte më funksional dhe efikas.

Reformimi i trustit. Duhet të bëhet reformimi i trustit ashtu që pagesa e pensionit të bëhet nga 10% të kontributeve, do të thotë nga trusti të ndahet një vijë e veçantë për pensionistët deri në vitin 1999, kurse për pensionistët pas 99-tës pagesa të behet në bazë të kontributeve të tyre që nënkupton 90% nga kursimet por edhe përfitimet nga kamata në to.

Duke marrë parasysh se pothuaj të gjitha këto masa janë paraparë në Rekomandimet e Komisionit për shëndetësi, punë dhe mirëqenie sociale, Grupi Parlamentar i Aleancës për Ardhmërinë e Kosovës e përgëzon Komisionin për punën dhe mbështet rekomandimet e Komisionit. Ftojmë deputetët që edhe ata ta mbështesin. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit shumë. E ka fjalën Jakup Krasniqi, le të bëhet gati Teuta Sahatqija. Atëherë, në emër të PDK Zahrije Jusufi. Urdhëroni ju lutem.

DEPUTETJA ZAHRIJE JUSUFI:

I nderuari zoti Kryetar, të nderuar ministra dhe deputetë, Kërkesën e Sindikatës se Pavarur të Pensionistëve dhe Invalidëve të Punës për mosrealizimin e të drejtës për sigurim pensional e konsiderojmë si një kërkesë të arsyeshme. Nga 1 korriku i vitit 2002 pensionistët marrin pensionet nga buxheti i konsoliduar i Kosovës, mirëpo skema e

pensioneve të pleqërisë e emërtuar si pension themelor është nga 28 euro në 40 për vitin 2004, por vetëm për persona të moshës 65 vjeçare e më tepër. Nga kjo skemë janë përjashtuar pensionistët invalidor e familjar. E dimë se kjo shumë nuk i përmblush as në minimum nevojat elementare të asistencës. Me 40 euro nuk mund të sigurohet as minimumi jetik. Shporta e ushqimit mujor është shumë më e lartë. Me të drejtë, pensionistët e pleqërisë invalidor e familjar kërkojnë realizimin e të drejtës pensionale materiale të fituar me punë dhe në bazë të punës së kryer pensione reale për kontributet e deponuara.

Propozojmë që Qeveria t'i qasët problemit në mënyrë më serioze për zgjidhjen e gjendjes të rëndë dhe jodenjëtoze për rregullimin e statusit të pensionistëve. E dimë se buxheti është i limituar por megjithatë mendojmë se zgjidhjet mund të gjenden.

I propozojmë Ministrisë për Punë dhe Mirëqenie Sociale të përshpejtojë projektligjin përsigurime pensionale, për reformim të skemës pensionale.

I propozojmë Qeverisë nënshkrimin e marrëveshjes për zgjidhjen e problemeve në sferën e sigurimeve pensionale, të pensionit të pleqërisë, invalidor e familjar. Deri te hartimi i ligjit të zbatohet ligji mbi sigurinë pensionale dhe invalidore dhe ligji mbi sigurimin shëndetësor të shpallur në Rregulloren 1999/24, të ligjit në fuqi – nen 1, pika 1 b dhe pika 1.2.

Propozojmë që Qeveria të bëjë përpjekje përmjet ne pensioneve për personat që kanë kontribuar në fondin e pensioneve të mëparshme. Mendojmë se mund të gjenden zgjidhje, ashtu siç e zgjidhin çështjen e pensioneve shtetet e rajoneve që kaluan transacionin, si për shembull Slovenia përpos tjerash edhe me një përqindje të mjetave të privatizimit sepse ata njerëz që punuan krijuan bazën materiale për strukturat e vendit.

Propozojmë që Qeveria të shfrytëzoj kompetencat së bashku me UNMIK-un për kthimin e ish fondit të sigurimit pensional.

Qeveria dhe UNMIK-u të garantojnë që mjetet e trustit të kthehen në Kosovë.

I propozojmë Qeverisë të bëjë përpjekje përmjet ndryshimin e Rregullores së UNMIK-ut për akcizat në Kosovë përmjet përdorimit të prodhimit vendore që importohen si produktet e duhanit, vetrat luksoze, ujërat minerale, verërat, pijet tjera alkoolike dhe mjetet e produktet tjera që paraqesin luks përsitatu.

Për pensionet invalidore, Ministria për Punë dhe Mirëqenie Sociale duhet të përcaktojë qartë profilin e mjekëve specialist dhe procedurat e punës së komisionit mjekësor, kriteret e vlerësimit të shkallës dhe llojut të invaliditetit. Nuk jemi aq të pasur sa t'i pensionojmë njerëzit e shëndosha, kurse të sëmurët të na vdesin pa pensione.

Përmjet përfundimit të procedurave përsigurimi përmjet përcaktojës së komisionit mjekësor, kriteret e vlerësimit të shkallës dhe llojut të invaliditetit. Nuk jemi aq të pasur sa t'i pensionojmë njerëzit e shëndosha, kurse të sëmurët të na vdesin pa pensione.

Qeveria nuk punoi me përkushtimin e duhur përmjet përsigurimit përmjet përcaktojës së komisionit mjekësor, kriteret e vlerësimit të shkallës dhe llojut të invaliditetit. Nuk jemi aq të pasur sa t'i pensionojmë njerëzit e shëndosha, kurse të sëmurët të na vdesin pa pensione.

Rregullorja që është në fuqi – të gjithë konstatojmë se është shumë injoruese. Në këtë rregullore nuk plotësohet as minimumi i obligimeve institucionale për zgjidhje meritore ndaj atyre që më së shumti i dhanë Kosovës. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit shumë. E ka fjalën Teuta Sahatqija, le të bëhet gati Xhezair Murati, pastaj kryetari i Komisionit për buxhet dhe financa.

DEPUTETJA TEUTA SAHATQIJA:

Faleminderit. Çështja e pensionistëve është një çështje tepër e rëndësishme, fatkeqësisht është çështje tepër e vjetër e cila është ende edhe pas gjashtë vjetëve duke pritur të zgjidhet. Me ato 40 euro të cilat i marrin, dhe faktikisht nuk janë rezultat i kontributit dhe punës së tyre, ne i kemi nënçmuar pensionistët deri më tash. Dhe është për çdo kritikë që Qeveria këtë shtresë kaq të lëndueshme e cila shtresë tash pret prej nesh dhe e cila shtresë ka krijuar të gjitha to që i kemi ne – i ka anashkaluar dhe nuk i ka dhënë rëndësi të cilën ata e meritojnë. Këta janë persona të cilët e kanë ndërtuar Kosovën. Me kontributet e tyre janë rindërtuar rrugët, janë ndërtuar shkollat, është ndërtuar edhe kjo ndërtuesë në të cilën ne sot jemi. Dhe, në qoftë se ne nuk kujdesemi për ta, atëherë presim që edhe nesër të tjerët të mos kujdesen për ne.

Prandaj, puna e Komisionit, të cilën tash e kanë ndërmarrë dhe rekomandimet të cilat i ka miratuar ky Komision, është për çdo lëvdatë. Edhe Grupi ynë Parlamentar ka dhënë kontribut në këtë Komision nëpërmjet kryetares së Komisionit.

Prandaj, mendojmë që në bazë të rekomandimeve, të cilat i ka sjell ky Komision, në bazë të takimeve të cilat i kemi pas nëpër qytete me pensionistët, dhe në bazë të takimeve dhe rekomandimeve të cilat i ka dhënë Sindikata e Pensionistëve, mendojmë që me anë të një rezolute t'i fuqizojmë edhe më tepër këto rekomandime dhe ta oblicojmë Qeverinë që t'i plotësoj këto kërkesa të pensionistëve.

Unë kisha propozuar apo lexuar një propozim tekst të cilin ia propozojmë Kuvendit:

Duke u bazuar në pozitën e rëndë materiale dhe shoqërore të pensionistëve të Kosovës, duke u bazuar në shkeljen e të drejtave elementare të personave të moshuar – të përcaktuar me Deklaratën universale të të drejtave të njeriut, duke u bazuar në të drejtën personale materiale të fituar me punë dhe në bazë të punës së kryer,

Kërkojmë nga Qeveria e Kosovës që në afat prej 30 ditësh t'i ofrojë Kuvendit të Kosovës strategji të trajtimit të çështjes së pensionistëve në Kosovë - të hartojë dhe të sjellë në Kuvendin e Kosovës për miratim ligjin për sigurimin pensional dhe invalidor, të angazhohet që fondi pensional të formohet edhe nga kapitali publik i Kosovës; të obligohet përfillimin e bisedimeve me Republikën e Serbisë për kthimin e borxhit institacioneve të Kosovës që administronin me fondin pensional deri në pezullimin e dhunshëm të këtyre institucioneve në vitin 1990. Ju faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit shumë. Xhezair shkurt, amani t'qofte. Urdhëro.

DEPUTETI DŽEZAIR MURATI:

Gospodine predsedniče, gospodo ministri, kolege poslanici i gosti,
 Mislim da smo problem koji danas stavljamo na dnevni red morali mnogo-mnogo ranije da se pozabavimo jer ovoga puta to mogu da kažem sa punim legitimitetom, jer sam ovu govornicu u više navrata i ranije koristio za aktualizovanje ovog problema saradjujući kako kao subjekt tako i kao grupa, kako sa Regionalnim odborom udrženja penzionera Prizrena tako i sa centralnim rukovodstvom. Kao prilog evo da pokazujem i pisma koja smo dobili i od jednog i od drugog subjekta koji smo dobili za ovu današnju plenarnu sednicu. Međutim, mi danas možemo da krivimo ovog ili onog, ali od toga nemamo nikakve koristi niti mi niti naši penzioneri, što nije ni meni nikakva namjera.

Bilo kako bilo, stanje penzionera šest godina nakon rata se nije promjenilo, sem što su za toliko godina stariji svi je'l da zajedno sa nama. Tačno je da imamo tešku ekonomsku situaciju, neriješen status, mnogo drugih poteškoća ali se ipak pitam: da li smo nešto i u takvim okolnostima mogli da uradimo? Kada smo već došli do punog konsensusa, da nam je stanje penzionera takvo kakvo je, mi moramo da izadjemi sa nekim konkretnim predlozima, idejama, rešenjima kako bi smo ublažili njihov težak položaj u okviru naših mogućnosti, da pronadjemo izlaz – mali pomak. Da li će to biti jedan ili dva centa na cenu benzina, koji deo procenta od poreza, ili cena od luksuznih i akciznih roba, ili neka druga mogućnost da ne nabrajamo. Današnja debata to mora da uradi, podržavajući dosadašnje normalno diskutante i prijedloge ali i zahvalnost dugujemo Komisiji nadležnoj koja je danas izašla takodje sa veoma konkretnim prijedlozima.

Zahtjevamo da se iznadju rešenja, da prag za penziju ne može biti 65 godina starosti. Da se uzmu u obzir uslovi rada, polno stanje, šta je ko radio, koliko zaradivao i odvajao. Moraju da se iznadju rješenja da se vrate i obezbjede penzije iz bivše Jugoslavije i Srbije. Penzioneri ne smiju dalje biti žrtve niti političkih igara niti neriješenog statusa i da ovo pitanje bude jedno od prioritetnih u predstojeći razgovorima koji se budu vodili normalno o statusu, o konačnom statusu Kosova.

U svakom slučaju, mi ćemo iz Parlamentarne grupe 6+ nastaviti da dajemo svoj prilog u rješavanju ovog problema, uz puno nade da ćemo konačno ovaj značajan društveni problem riješiti na dostojanstven način. Demokratska budućnost Kosova mora da ugradi blagostanje penzionera pružajući im i nadu i bolje uslove u preostali dio života.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Xhezair, tē faleminderit. E ka fjalën edhe kryetari i Komisionit pēr buxhet, Naser Osmani.

DEPUTETI NASER OSMANI:

Faleminderit zoti Kryetar. Ēshtë një temë shumë e rëndë, por e rëndësishme dhe e domosdoshme. Ne si shoqëri kemi obligim pēr një tretman më tē mirë tē kategorisë së fëmijëve dhe tē moshuarve. Ky ēshtë edhe një kriter i shoqërisë. Nuk mund tē mburremi shumë deri më tash pēr tē dy këto kritere. Mirëpo, situata e pensionistëve është shumë e pafavorshme.

Ēshtë fjalë pēr tē dy kategoritë e pensionistëve, ata tē cilëve iu është mohuar e drejtë e pensionit nga qeveria e Serbisë e që duhet tē shikohet e drejtë e rikthimit tē këtyre fondevë dhe kategoria e cila është me sistemin pensional tē Kosovës, që më tepër mund tē quhet si një asistencë sociale se sa një pension. Duhet tē angazhohemi pēr një pleqëri më tē denjë.

Dua që ta përshkruaj – bëj një analizë edhe për buxhetin në Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Me buxhet të kësaj Ministrie i takojnë 123.1 milion euro. Nga kjo 80 milion janë vetëm për skenën pensionale, dhe atë 60.7 milion për pensione bazike, për pensione me aftësi të kufizuarë 12.6 milion, për pensione invalidore 5.2 milion dhe për pensione të hershme për punëtorët e Trepçës 1.8 milion. Plus kësaj i shtohet edhe skema sociale në shumë prej 34.5 milion euro. Domethënë, nga buxheti i Kosovës shpenzohen 32% vetëm për paga – është fjalë për të gjitha shpenzimet buxhetore, 11% për skemën sociale dhe 20.4% për mallra dhe shërbime. Domethënë 63.4% shkojnë vetëm në këtë kategorji, ndërsa mbeten 151.4 milion apo 21.2% për shpenzime kapitale.

E dimë rekomandimin e Fondit monetar ndërkombëtar se nuk mund ta lëvizim limitin e fondit. Mirëpo, pensionistët kanë nevojë për përkrahje materiale e më pak morale. Këta kanë nevojë për një shtesë të pensioneve të tyre në mënyrë që t'i blejnë edhe ilaqet edhe nganjëherë ndonjë bombon për nipat dhe mesat e tyre.

Unë kam një propozim konkret, duke pas parasysh pamundësinë e këtij buxheti, por me kusht që Qeveria respektivisht Ministria e Financave të paraqesë propozimin apo kërkesën para Këshillit Ekonomik fiskal dhe shtyllës së katërt dhe pensionistëve për çdo muaj t'i shthon nga një milion euro. Kjo është kërkesë imja, por me kusht që të bëhet një rishikim i skemës pensionale dhe skemës sociale. Ky pra është propozimi im dhe besoj, edhepse nuk janë këtu ministrat, ndoshta më shikojnë diku në televizor dhe e marrin këtë parasysh.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit Naser. Më lejoni për një sqarim. Do të doja që propozimi konkret i Naserit të jetë pika e pestë e propozimeve me ato të komisionit, me një sqarim plotësues timin. Meqë ky vit, dhe gjysma e viti ka kaluar, do të thotë ne marrim vendim që për vitin 2005 pensionistëve të punës dhe invalidëve të punës t'ia ndajmë 6 milion, domethënë t'i propozojmë Qeverisë t'i sigurojë 6 milion euro për këtë vit si zgjidhje të përkohshme, pa ndërryrë në ato që u dhanë si propozime profesionale. Mundësitet ekzistonjë. Parlamenti do t'i asistojë Qeverisë, edhe në Këshillin ekonomik fiskal me përfaqësuesin e vet që të gjendet dhe krijohet mundësia e pastaj të shikojmë edhe për vitet tjera çfarë janë mundësitë reale të Kosovës. Me këtë propozim, unë do të doja, pasi që kemi edhe rezolutën, ta aprovojmë vendimin e Komisionit dhe të kalojmë në çështjen e rezolutës. Urdhëro, edhepse nuk je paraqit, këtu nuk e kam të shënuar. Në rregull, urdhëroni. E ka fjalën Flora Brovinë.

Lus regjinë t'ia mundësojë paraqitjen Flora Brovinës. A e keni ai-dinë tuajën, Flora? Ju lutem – regja mikrofonin ia kyçni Flora Brovinës. Në rregull, mund t'ia lëshoni në emër të Xhavit Halilit mikrofonin.

DEPUTETJA FLORA BROVINA:

Unë shkurtas dhe nuk do ta elaboroj se sa është problematike çështja e pensionistëve për Grupin Parlamentar tonin ose për mua individualisht si deputete, pasi që shpeshherë kam pas kontakte me pensionistët qofshin ata të të gjitha kategorive – pleq apo familjar që kanë nevojë për pensione dhe që i kanë humbur me grabitjen e fondit nga ana e Serbisë dhe me mosfikasitetin e Qeverisë sonë që ta kthejë këtë fond dhe të gjejë zgjidhje për ta.

Kujtoj se fondet e grabitura mban barrën edhe UNMIK-u, edhe Qeveria – të cilët deri më tanë – gjashtë vjet pas luftës nuk kanë gjend mënyrën për të zgjidhur këtë problem. Nuk kanë gjend

mënyrë që të bisedohet përkthimin e këtij fondi, por edhe për diskriminimin e madh që i është bërë popullit të Kosovës dhe sidomos kësaj kategorie me vjedhjen e këtyre mjeteve.

Ndoshët nuk është mjet i vetëm dhe i fundit bisedimi me Serbinë. Ka edhe metoda tjera. Qeveria Jonë duhet të gjejë edhe mënyrën e aktpadisë në gjyqet për të drejtat e njeriut – në Gjykatën e Strasburgut.

Trusti i pensioneve i cili është paramenduar se do të jetë shumë efikas, mirëpo efikasiteti i këtij trusti do të shihet vite më vonë dhe ndoshët dhijetë vite më vonë. Tani kemi raste kur njerëzit që kanë kontribuar për dy-tri vite për trustin kanë fituar shumë pak nga ky trust ose fare pak familjet e tyre, sepse vetëm pas vdekjes mund t'i marrin këto mjete.

Si përfundim, sepse e shoh se edhe po ngutemi, kurse kjo është një temë shumë e rëndësishme dhe nuk kemi shumë durim për t'i dëgjuar diskutimet, më duhet të insistojë që Qeveria Jonë sa më parë të nxjerr ligjin për pension, ligj të cilin nuk e kemi, prandaj edhe nuk mund ta menaxhojmë as trustin dhe nuk mund të insistojmë pa këtë ligj që mjetet e trustit të kthehen në Kosovë dhe Qeveria e Kosovës do të duhej të garantonte përmenaxhimin e mirë të mjeteve. Ky ligj duhet të përfshinte jo vetëm mjetet e trustit por edhe mjetet që duhet të kthehen nga fondi i vjedhur nga ana e Serbisë. Po ashtu do të duhej të formohet edhe fondi i solidaritetit.

Një çështje tjetër që më nxiti të paraqitem të bisedoj përkëtë temë, janë sigurisht edhe pensionet e qytetarëve tanë që kanë punuar në botën e Jashtme. Ata vazhdojnë t'i marrin këto pensione përmes kontratave të lidhura me Serbinë ose me ish-Jugosllavinë me shtetet e huaja dhe ndonjëherë edhe ka probleme në këtë drejtim. Qeveria Jonë duhet të bëhet gati të nënshkruajë kontrata me të gjitha ato shtete në të cilat kanë punuar dhe punojnë punëtorët tanë me punë të përkohshme ose kanë siguruar pensione të përhershme. Mendoj se edhe ky është një obligim që duhet përfshirë me ligjin. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. E ka fjalën Sabri Hamiti, dhe pastaj Nazim Jashari shkurt dhë kështu që për orën 13 të mund ta presim Kongresmenin, ju lutem.

DEPUTETI SABRI HAMITI:

Faleminderit zotni Kryetar i Kuvendit. Unë dëgjoja me vëmendje dhe kam lexuar me vëmendje edhe materialin që na e ka dhënë Komisioni dhe hyrjet e përfaqësuesve të grupeve parlamentare dhe mund t'ju them se kishim një shqyrtim shumë të përgjegjshëm dhe të arsyeshëm të një problematike që është shumë-shumë e rëndë për shoqërinë tonë – me katër propozime miajt përfaqësuese të të gjitha ideve që u dëgjuan këtu. Unë propozoj që këtyre katër propozimeve t'u shtohet pikërisht edhe propozimi i pestë, e që doli këtu në Kuvend dhe u artikulua nga Naseri dhe nga Kryetari i Kuvendit që të kërkojmë të ndahen 6 milion për gjysmëvjetorin e dyte të këtij viti për pensionistët me pensione të plota të Kosovës dhe kemi arsyë të plota që t'i votojmë këto të gjitha sepse në mënyrë shumë të përbledhur kanë prekur të gjitha problemet me të cilat jemi ballafaquar. Dhe, zoti Kryetar, unë mendoj se nuk ka kurrrafë arsyë që shumë të zgjatemi, por t'i votojmë këto propozime, me këtë të pestin për 6 milion për gjysmëvjetorin e dyte. Faleminderit.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Faleminderit. Nazim a keni diçka lidhur me këtë propozim? Urdhëroni, por shkurt, ju lutem.

DEPUTETI NAZIM JASHARI:

Ju faleminderit zoti Kryetar. Është një termë të cilën e kemi përfshirë në rend dite dhe e cila donë pak më shumë seriozitet në trajtim. Mua më vjen keq që qenkeimi për ngutë sot dhe që në njëfarë mënyre po privohen deputetët nga mundësia për të debatuuar dhe trajtuar një çështje që është kaq e nxehjtë. Ne të gjithë kemi kontakte me pensionistët, edhe unë kam kontakte me pensionistët dhe i kam në shtëpi dhe e di me çfarë stresi ata e përballojnë çdo muaj që vjen. Ju kisha latur që të jemi pak më serioz ndaj qytetarëve të Kosovës dhe ndaj pensionistëve në veçanti dhe këtë problematikë ta trajtojmë. Nëse Kryetari i Kuvendit ka takim, ai mund të shkojë dhe mund të vazhdojë Kuvendi punën dhe të jepë rekandime e të kryejë punën edhe pa praninë e Kryetarit të Kuvendit, sepse Kuvendi tek e fundit nuk varet nga një njeri. Prandaj, këtu, në këtë aspekt protestoj për mënyrën e udhëheqjes, kurse sa i përket propozimeve konkrete – kam një vërejtje në propozimin e tretë i cili është ngritur këtu – ku thuhet se Qeveria e Kosovës duhet të negocioi me UNMIK-un me rastin e bisedimeve me Qeverinë e Serbisë. Mua ky formulim nuk më pëlqen. Nuk ka Qeveria e Kosovës çka të negocijojë me UNMIK-un. Qeveria e Kosovës ka të negocijojë me qeverinë e Serbisë dhe me Republikën e Serbisë kurse sa i përket çështjes së agjendës së bisedimeve – ne kemi kërkuar si Grup Parlamentar vazhdimisht që agjenda e bisedimeve teknike me Serbinë të bëhet publike – të bëhet e hapur dhe të bëhet e njohur, dhe që qytetarët e Kosovës të kenë të qartë atë agjendë dhe të dinë çka do të flitet. Ju lutem zoti Kryetar! Prandaj, ky formulim i tillë, mua nuk më pëlqen fare. Përkrahi plotësisht propozimin e zotit Naser Osmani i cili doli me propozimin që pensionistëve të Kosovës, pensionistëve aktivë të Kosovës – në njëfarë mënyre t'iu mundësohen 6 milion euro për vitin kalendarik 2005. Mendoj se kjo është një lëmoshë për pensionistët, sepse pensionistët janë bërë edhe për lëmoshë, t'ju them të drejtën. Ata janë bërë për lëmoshë dhe e pranojnë këtë lëmoshë – jam i sigurt, sepse kanë nevojë për çdo cent kurse kisha apeluar te Qeveria e Kosovës që të bëjë përpjekje maksimale që të hartojë një strategji, ashtu sikur propozoi kryetarja e Grupit tonë Parlamentar – një strategji për trajtimin e pensionistëve të Kosovës, sepse në programin e Qeverisë së Kosovës të miratuar nga ky Kuvend, nga ky koalicion qeveritar – nuk ka asnjë fjalë për pensionistët. Aty përmenden invalidët e punës, aty përmenden invalidët e luftës, as edhe një fjalë e vetme në programin - për të cilin kryeministri i tashëm i Kosovës ka thënë se ka autorësi – nuk përmendet asnjë fjalë për pensionistët. Prandaj, do të duhej të plotësohej ai program me një strategji për pensionistët e Kosovës. Ju faleminderit!

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Ju faleminderit. Nuk jam dëgjuar si duhet në ato sqarimet që dhash. Nuk ka vetëm kryetari takim. Tash në pauzë, Kryesinë do ta takoj dhe besoj të gjithë deputetët ndoshta. Ju lutem të kemi mirëkuptim. Ju lutem, propozimet e Komisionit aprovohen nga i gjithë debati i parashtruar dhe nuk ka nisi. Është plotësuar me Komisionin funksional për buxhet dhe me Komisionin për financa dhe e përkrahim. Desha të them – ta kryejmë edhe lidhur me rezolutën dhe të takohemi me Kryesinë dhe pastaj të shikojmë çka të bëjmë. Prandaj, nuk është këtu çështje e ngutjes. Ju lutem tanë duhet të votojmë.

Kush është për propozimin e Komisionit, të kompletuar me atë të Financave dhe të Buxhetit? Ju faleminderit shumë. 76 deputetë janë të pranishëm në salë.

A ka ndonjë votë kundër, ju lutem. Nuk ka votë kundër.

A ka abstenime? Nuk ka as abstenime.

Prandaj, propozimi miratohet njëzëri. Ju faleminderit shumë.

(Lidhur me këtë pikë, Transkriptit i bashkëngjiten diskutime të dorëzuar me shkrim, të deputetit Mahir Jakxhillar, deputete Nafije Berisha dhe deputeti Fehmi Vula - të skanaura)

DEPUTETI MAHIR YAGCILAR: (Diskutim i dorëzuar në formën me shkrim)

Sayın Meclis başkanı, saygıdeğer milletvekilleri

Emeklilerin durumu ve konumu, belirli toplumun sosyo-ekonomik ilişkileri ve kalkınması açısından her toplum için çok önemlidir.

Emekliler birliği ve onların şu andaki durumu, toplumun geçmişe ve geleceğe bakışı açısından da çok önemlidir. Emeklilerin refahı, geleceğe ve yaşama karşı ümitten, aynı zamanda hep birlikte yaşılmayı düşündüğümüz devletimize karşı da bir sevgidir.

Emeklilerin şimdiki durumunu hepimiz biliyoruz ve bugüne kadar söylenenleri ben de destekliyorum. Kosova emekliler örgütü ve Derneği tarafından ortaya atılan önerileri de destekliyorum. Hepimiz, emeklilerin durumunun iyileşmesini tabi ki istiyoruz.

Emeklilik maaş tutarının, staj süresi ve yatırılan emeğe göre belirlenmesini istiyorum.

Emeklilik maaşları sadece 65 yaşını aşanlar için değil, bireyin iş değeri ve kazancına göre belirlenmelidir diye düşünüyorum.

Yeni sisteme göre bence, emekliliğe ayrılmak için sadece 65 yaşını doldurmak değil, çalışma koşulları ve cinsiyetin göz önünde bulundurulması da gerekir.

Bunların yanı sıra bir zamanki Yugoslavya ve Sırbistan'dan kalan emeklilik maaşlarının geri verilmesi ve sağlanamsı yönünde çözüm yolları da bulunmalıdır, çünkü o paralar işçilerin emek yatırımıdır ve onlar, politik oyunların asia kurbanı olamazlar.

Gelecek dönemde, bu çok önemli soruna çözüm yolunu bulmakta daha etkili olacağımıza ve Kosova emeklilerinin durumunun düzelleceğine inanıyorum.

Dikkatiniz için 6+ PG adına teşekkür ederim.

DEPUTETJA NAFIJE BERISHA: (Diskutim i dorëzuar në formën me shkrim)

SISTEMI PENSIONAL NE KOSOVE

Kosova aktualisht gjendet ne nje situat shume te ndishme, ku shtohet nevoja per ndertim te ekonomis se tregut me specifikat e saj, kapacitetet e bugjetit te Kosoves edhe pse po konsolidohen relativisht shpejt jane shume te kufizuara.

Kosova ka shume probleme sociale qe kerkojne zgjidhje te shpejt dhc afategjate e nje nder ta eshte edhe gjendja e pensionisteve. Rreth 90.000 pensionist nuk kane marr pensione qe nga shkurti I vitit 1999. Pensionistet te cilet kishin kontribuar ne sistemin e meparshem sipas principit te solidaritetit te ndergjenerates tanë nuk marrin pensione sepse per ta akoma nuk paguan askush. Perjashtime bejne qytetaret serb te cilet vazhdoj te marrin pensione nga Beograd dhe pensionistet e firmave nga shtetet perendimore.

Per shkak te shkalles se ulte zhvillimore Kosova cilesohet me rAort te volitshem midis populates se afte per pune dhe pensionisteve, por ne raport te pa volitshem te punesuarve dhe te pensionisteve. Ne qdo te moshuar mbi moshen 65 vj. jane mbi 11 njerez te moshes se punes dhe nga ana tjeter ne raport mes te punesuarve dhe pensionitet e moshes 65 vj. Sillet ne mes 2 dhe 2.5 ndaj nje pensionisti qe eshte raport shume I pavolitshem I varshmeris.

Ne nje situat te till me nje shkalle shurpe te larte te papunesis qe vleresohet te jetet reth 55%, andaj problemet e pensionisteve aktual dhe atyre qe pasojn Jane ne varshmeri me rritjen e shkalles se punesimit.

Ne Kosove sot aplikohet skema e re e pensioneve e pergaditur nga LTNMIK ne tri shtylla ku te paren e perfaqesojne pensionistet e plequerise, shtylla e dyte perfaqeson pensionistet ne baze te kontributeve (trusti pensional) dhe shtylla e trete ajo vullnetare (pensionet suplementare). Megjithate skema personale ne Kosove ndeshet me probleme te natyrave te ndryshme.

Jane aktualisht nje spekter qeshtjesh te hapura te cilat nuk gjejne vend te merituar ne dokumentin e tanishem te pergaditur per pensionistet nga LTNMIK-u siq Jane:

1. zgjidhja e pozites materiale e pensionisteve qe kane kontribuar ne sistemin e meparshem pensional kurse
2. Statusi pensional I punetorve te cilet nuk plotesojn kushtin e pensionit te plequeris siq Jane:
 - Punetoret te cilet Jane perjashtuar nga puna ne vitin 1990 te cilet kane mbetur pa pune dhe pa te drejt te paguaj kontribute dhe nuk Jane ne moshen 65 vj.
 - Pensionistet invalidor te punes.
 - Invalidet e luftës

Qeshtja e reformimit te skemes se pensioneve ne korelacion me gjendjen e pergjithshme sociale, papunesin dhe varferin paraqet qeshtjen me urgjente sociale dhe ekonomike ne Kosove.

Sipas mendimit tim sistemi pensional do te duhej te ndryshohej nen,

1. shtylla e pare edhe metutje do te funksiononte si nje fond I krijuar nje sistem I kombinuar me solidaritet ne mes te brezeve nga bugjeti I konsoloduar I Kosoves dhe nje perqindje e caktuar si kontribut nga procesi I privatizimit ndersa shtylla e dyte dhe e tret te financohet ne baze te kapitalit. Ne kete menyre do te krijohej nje fond nga I cili do te mund te paguheshin pensionistet e punes te cilet sot Jane pa pensione si dhe ata te plequerise.
2. Pensionistet do te fitonin statusin e tyre si e drejt elementare e qdo te punesuari.
3. Do te definoheshin shume qeshtje te pa definiuara mire te trustit pensional si:
 - Menyra e kthimit te kursimeve te akumuluara te punetorit ne pension ne kohen e pensionimit.
 - A do te merret mosha mesatare e mashkujve dhe femrave gjate llogaritjes se pensioneve
 - Si do te ristrukturohen beneficionet strukturale
 - Taksat e larta si dhe dobesit organizative ne sherbimet tatinore dhe kontrolli I tregut jo formal te punes.
4. Te tri shtyllat e sistemit pensional te kontrollohen dhe menagjohen nga MPMQ. Gjat reformes ne sistemin pensional do te duhej te zvoglohezin dilemat e paguesit te 10 % qe paguajn sot si pasiguria lidhur me nivelin real te pensioneve te ardhshme sepse ky nivel varet nga rezultatet afatgjata te investimeve te kontributeve te ndara, sigurin e pensionisteve me rastin e

pensionimit nga pafesia per punë, sidomos ne rastet kur kane punuar nje kohe te shkurt, shpenzimet administrative ne pergjithesi te larta.

DEPUTETI FEHMI VULA: (Diskutim i dorëzuar në formën me shkrim)

I nderuari zoti Kryetar, tenderuarkolege deputet

I takojekomisionitper shndetesi, punë dhe qeshjesociale, ku ekemi laborue ketproblematike. Kemipase edhe takimë pensioniet besoi ne mashumeqytete. Ateqe këmidegjue atje nukishte shume e panjohur, por ishtemjaft emocionale dhe shqetsuase per ne. Nder shume te tjera ata ekishin anulue vendimin e tyre qe mos temarrin pjesen e zgjedhjet e fundit te pergjithshme, esikur kjo te ngjante, ishte ba nji veprim shume i padeshrueshemper vendin dhe per opmjotin nderkombetare.

Egzistojin disa te dhena te cilat duhet ti dimene tegjith:

Shqiptaret pensionin e fundit e kanemarre per muajin dhjetore te vitit 1998.

Me 04.12.2003 bihet vendimi I Fondit pensional te serbise per ndalim te perkoheshem te paqseses pensioneve ne menyre retroactive duke fillue nga data 09.06.1999, me qarsyetim se mne ardhjen e forcave nderkombetare ne kosove, pjesa e administrates fondit pensional, bjen ne ingerencat e UNMIKut. Por kjo ndalese nuk bahet per te gjith qytetaret e Kosoves. 33.77% te qytetarve (Serbet dhe Malazezet) emarrinket pension edhe sot ekesaj dite. Prandej paraqitet nj i pabarazi e qytetarve para ligjt dhe nji diskriminin "sui generis". Ata marrin edhe Pensionin baze nga fondi I Kosoves. Prandej ket realitet duhet ta marre me vedi ambasadori KaiEide dhe tju bashkangjes Standardeve.

UNMIK-u detyrimisht eshte deshte te respektoj DEKLARATEN UNIVERZALE PER TE DREJTAT E NJERIUT. Ose eshte deshte te ju paguajvet pensionet, ose ta detyroi Serbin ta bej ket. Ky ka qene obligim ipakontestueshem I tyre.

Ne fund mendoi se ne jemi ne situat qe duhetpa tjeter te bejme zgjidhje e kesaj situate. Pritja qe kontesti te zgjidhet mes Kosoves dhe Serbie do te jet shum i gjate dhe shume i veshtere.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Tani kalojmë në pikën e fundit - Aprovimi i Rezolutës për dhjetëvjetorin e gjenocidit ose të masakrës në Srebrenicë.

Unë, edhe një herë, falënderoj Komisionin për një punë të ngutshme dhe mirë që e ka bërë në emër të Komisionit. Deputetët e kanë tekstin e Rezolutës, kurse atë këtu do ta paraqesë zonja Shpresa Murati. Urdhëroni Shpresa.

DEPUTETJA SPRESA MURATI:

Hvala. Poštovani predsjedniče, poštovani ministri, kolege poslanici, gošti, Pročitaču vam Rezoluciju, koja je predložena povodom Desetogodišnjice masakra u Srebrenici. Nacrt je izradila Komisija za zakonodavstvo. Pozaleći od načela, pravde, humanizma i međunarodne solidarnosti;

Motivisani željom za uspostavljanje pravednog i održivog mira u susjedstvu i za sprečavanje sukoba i akata nasilja, terora i genocida;

Imajući u vidu Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju postupaka genocida, i druga univerzalna dokumenta o ljudskim pravima;

Na osnovu Rezolucije Savjeta bezbjednosti i rezolucija parlamenta pojedinih zemalja u vezi sa genocidom u Srebrenici;

Polazeći od činjenice da je i narod Kosova bio objekat iste genocidne ideologije, što je imalo za posljedicu ukidanje pravnog porekla na Kosovu i uspostavljanje režima aparthejda, terora i genocida, što je rezultirao protjerivanjem gotovo čitavog jednog naroda i na desetine hiljada ubijenih, masakriranih i nestalih nedužnih građana;

Izražavajući osjećanje prirodne solidarnosti građana Kosova prema svim žrtvama genocida u Srebrenici i njihovim porodicama, kao i njihovu opravdanu zabrinutost zbog stalnih tendencija određenih krugova u rukovodstvu Srbije za opravdanje politike genocida kao i najavljivanje nastavka politike dominacije, mržnje, istrebljenja drugih naroda,

Poslanici Skupštine Kosova, donosu slijedeću:

REZOLUCIJU

1. Skupština Kosova pridružuje se širokoj međunarodnoj osudi genocidne politike, koja je deset godina ranije vođena u Srebrenici i širom Bosne i Hercegovine i u zemljama u okruženju;
2. Poslanici Skupštine Kosova i svi građani Kosova, saosjećaju sa bolom građana u Srebrenici i Bosni i Hercegovini, izražavajući duboko poštovanje prema žrtvama - kao što takvu bol osjećaju i tamošnji građani za sudbinu na desetine hiljada ubijenih i masakriranih na Kosovu i na hiljade drugih otetih i nestalih lica bez straga;
3. Skupština Kosova zalaže se za adekvatno tretiranje žrtava genocida, poštovanje i stalno sjećanje na njih kao i za zaslужenu kompenzaciju oštećenih porodica masakrom u Srebrenici i u svim drugim sličnim masakrima;
4. Skupština Kosova zalaže se za energično i efikasno funkcionisanje međunarodne pravde i za meritorne kazne protiv autora i nalogodavaca za zločine genocida, a pre svega protiv Srpske države i kreatora sistematske politike institucionalizacije, dominacije nad drugim narodima i njihovo etničko istrebljenje;
5. Skupština Kosova zahtjeva od parlamentaraca i od svih demokratskih miroljubivih snaga u Srbiji da se jasno ogradi od samoubilačke genocidne politike i odlučno i konstruktivno pridruživanje zajedničkim naporima za pravedno, održivo i demokratsko rješavanje nerješenih pitanja, otklanjanja uzroka koji su doveli do sukoba, onemogućavanje politike koja izaziva tragedije poput one u Srebrenici kao i stvaranje perspektive za mir, stabilnost, progres i dobrosusjedsku saradnju za sve narode u regionu.

Prishtina, 7. juli 2005.

KRYETARI I KUVENDIT NEXHAT DACI:

Shpresa, ju faleminderit shumë. Mendoj se me kënaqësi mund tă propozoj ta aprovojmë Rezolutën e Komisionit.

Kush është për? Ju faleminderit shumë.
A ka votë kundër? Nuk ka votë kundër.

A ka abstenime? Nuk ka.
Konstatoj se njëzëri i bashkëngjitemi këtij propozimi.

76 deputetë janë të pranishëm në sallë. Do t'ju lutja që pesë minuta para orës një të jemi në sallë, kurse Kryesinë në ndërkohë e lus për raja dy-tre minuta të bisedojmë. Ju faleminderit,

Seanca përfundoi punën në orën 12,25.

Shënim: Për shkak të ruajtjes së autorëzisë dhe origjinalitetit, diskutimi i dorëzuar me zhkrim do t'i bashkëngjitet Transkripimi në formën e dorëzuar.

E transkriptoi: rexhep.tullari@assembly.kosova.org.